MALEISCHE TAAL. (2e stuk)

LEES- EN VERTAALOEFENINGEN.

d. Gen.
1
2

PERPUSTAKAAN NASIONAL RI.

Tanggal : 19 Juni 2013
No. Induk : 76290/PN-MUSEUM/'13
BIB - ID :
Beli / Hadiah : Ex. Museum

Rp 305 340
XXXII, 932
no. 2

MALEISCHE TAAL.

TWEEDE STUK:

Lees- en Vertaaloefeningen.

DOOR

C. SPAT,
Leeraar aan de Koninklijke Militaire Academie.

BREDA.
DE KONINKLIJKE MILITAIRE ACADEMIE.
—
1901.

BAT.
GENOOTSCHAP
VAN
K.EN W.

0040-6521 3560
01125271192

VOORREDE.

Verschillende redenen hebben mij genoopt de lees- en vertaaloefeningen, welke in dit boek bijeengebracht zijn, alle te laten drukken met Latijnsche karakters.

In de eerste plaats kan met dit schrift de uitspraak nauwkeuriger worden aangegeven, dan met behulp van Arabische letters.

Voorts eischt het lezen van Maleische teksten in ons schrift minder tijd. Zelfs de beste leerlingen brengen het niet zoo ver, dat zij een stuk in Arabisch karakter even vlot lezen en even goed overzien als een dat gedrukt is met die letters, welke hun reeds van de eerste schooljaren af gemeenzaam zijn geworden. Waar de tijd beperkt is, verschaft dus het gebruik van het Latijnsche schrift de gelegenheid om meer te lezen; en zoodoende wordt de kennis der taal meer bevorderd.

Bovendien is het lezen van Maleisch in Arabisch karakter veel gemakkelijker te leeren, indien men eerst eenigszins kennis heeft gemaakt met de taal; en wanneer die eerste kennismaking niet alleen door middel van het gesproken woord kan geschieden, dan verdient het mijns inziens aanbeveling het geschrevene af te beelden met die teekens, welke den leerling het meest vertrouwd zijn.

Daar dit boek bestemd is om gebruikt te worden bij het onderwijs aan de Kon. Mil. Academie, is ten slotte bij de keuze van het letterschrift rekening gehouden met de omstandigheid, dat de cadetten in het bezit zijn van een leesboek in Arabisch karakter, n l. de bekende bloemlezing van Dr. DE HOLLANDER.

Uit den aard der zaak is laatstgenoemd werk ook van invloed geweest op de keuze der stukken, welke hierachter zijn verzameld. In DE HOLLANDER'S *leesboek komt* ABDOELLAH *haast niet voor, en daar ik diens geschriften onder de beste rangschik, ontleende ik veel aan dezen schrijver.*

Overigens nam ik niets op van de Maleische proza-literatuur, welke wel eens met den naam klassiek aangeduid wordt; maar gaf ik nog een plaats aan verschillende fragmenten uit de Hikâjat Oenda-an Pĕnôerat,

welk verhaal, voor zoover mij bekend, voorheen niet in druk is verschenen. Ook de Sâir Poetĕri Aḳal, *waarvan het begin in dit boek is te vinden, werd naar ik meen, tot nu toe niet gepubliceerd. Deze beide stukken zijn bewerkt naar handschriften van de Leidsche Universiteits-Bibliotheek. Het eerste is uit het Javaansch vertaald, en hier en daar dan ook wel wat Javaansch getint.*

De brieven en contracten werden mij welwillend verstrekt door tusschenkomst van het Departement van Koloniën, gedeeltelijk ook door kennissen uit Indië. Zuiver Maleisch is in deze bescheiden niet veel te vinden; maar zij kunnen een beeld geven van de wijze, waarop in onderscheidene gedeelten van Nederlandsch-Indië — ook in niet-Maleische landen — de briefwisseling in het Maleisch wordt gevoerd.

De verschillende uitknipsels uit couranten zijn opgenomen om een indruk te geven van de pasar-taal van dezen tijd. Onder deze artikelen zijn er, die opiumpachter-Maleisch van de echtste soort te aanschouwen geven. Ondanks het bezwaar, dat men zich door lezing van sommige dezer stukken allicht een minder zuiver beeld van de Maleische taal zal vormen, kwam het mij toch wenschelijk voor er een plaats aan te verleenen, omdat ik het van belang acht, dat de Indische officier vertrouwd zij met de taal, welke in vele streken van den archipel voor dergelijke publicaties wordt gebezigd. Uit de voortbrengselen der Maleische literatuur leert men die taal niet kennen. Zooveel mogelijk werd de in deze artikelen gevolgde spelling, evenals die van enkele brieven welke overgenomen zijn van orgineelen in Latijnsch schrift, onveranderd gelaten; ten einde ook voorbeelden te geven van verschillende wijzen, waarop Maleische woorden met onze letters worden geschreven.

De oefeningen ter vertaling in het Maleisch — grootendeels aan Mal.-Pol. talen en de meeste aan het Maleisch zelf ontleend — zijn zoo gesteld, dat zij niet veel moeilijkheden opleveren. De woordenlijst, juist voor deze oefeningen pasklaar gemaakt, is er bijgevoegd, omdat de cadetten geen woordenboek Nederl.-Mal. ontvangen.

Ten slotte betuig ik ook hier gaarne mijn dank aan Dr. A. A. Fokker, *voor de vele mij gegeven aanwijzingen en de hulp bij het nazien der proeven verleend.*

C. SPAT.

Breda, Maart 1901.

ERRATA.

Op verschillende plaatsen *staat:* **ḥal**; *men leze:* **ḥâl**.

» » » » **kakanda**; *men leze:* **kâkanda**.

Op enkele plaatsen in de Sâir Poetĕri Aḳal waar *staat:* **mĕngĕrâna**, *leze men:* **mĕngoerna**.

Bladz. 125 en 126, *staat:* **Ḳaoeloe-hoe**; *men leze:* **Ḳawloe-hoe**.

Afdeeling I N°. 15 heeft eenige malen **said**; beter, naar de Arabische spelling, **sajjid**.

INHOUD.

Bladz.

AFDEELING I. Oefeningen ter vertaling in het Nederlandsch . . . . . 1.
Dĕri ḥâl bĕsi sĕmbilan dêsa. (1) . . . . . 1.
Pohon njioer mĕnjâtakan oemoer ôrang. (1) . . . . . 2.
Pĕkĕrdjâan mĕmbâris. (1) . . . . . 4.
Pĕngâdjâran mĕnoelis. (1) . . . . . 5.
Pĕngâdjâran mĕnoelis. (1) . . . . . 6.
Bâgaj-bâgaj âdat. (1) . . . . . 7.
Dĕri ḥâl mĕnoelis kar-lâoet. (1) . . . . . 9.
Adat ôrang Djakoen kâwin. (1) . . . . . 12.
Dĕri ḥâl nĕgĕri Pâhang. (1). . . . . 14.
Orang-Arab bĕrnâma Said dan Sjaich. (1) . . . . . 15.
Dĕri ḥâl ôrang bĕroetang dalam nĕgĕri Pâhang. (1) . . 16.
Dĕri ḥâl kôta Mĕlâka. (1) . . . . . 17.
Dĕri ḥâl ôrang isi nĕgĕri Pâhang tiâda fadoelikan bâsânja. (1). 25.
Ḥikâjat Oendaʼan Pĕnôerat . . . . . 27.
Dĕri ḥâl tĕngkoe Panglima Bĕsar bĕrboeat chiânat. (1) . 48.
Sâir Poetĕri Aḳal . . . . . 58.
Sâir Bida-Sâri . . . . . 91.
Pĕroepâmâan dan pĕrbâsâan Mĕlâjoe. . . . . 121.
Sôerat-pĕrdjandjian dan sôerat-kîriman . . . . . 124.
Warta-bĕrita dan tjĕrita tĕrpĕtik dĕripâda sôerat-kâbar Mĕlâjoe. . . . . 147.
Bĕbĕrâpa pĕrkâtâan jang di kâtakan pâda âri pĕnôbâtan Sĕri Baginda Maharâdja nĕgĕri Nederland . . . . . 171.

(1) Terkârang ôleh Abdoe'llah ibin Abdoe'lḳadar Moensji.

Blz.

AFDEELING II. Oefeningen ter vertaling in het Maleisch, met woordenlijst. . . . . 175.
Oefeningen N°. 1—N°. 17. . . . . 175.
Fabelen. . . . . 186.
Javaansche volksverhalen. . . . . 195.
Woordenlijst. . . . . 200.

AFDEELING I.

Oefeningen ter vertaling in het Nederlandsch.

1. Dĕri ḥal bĕsi sĕmbilan dêsa.

Mâka sâja liat âda lah ĕnam toedjoeh ekor
§ 303 ik § 142, 143 zien (er) zijn § 187 § 294, 304 zes § 124 zeven staart § 125

gàdjah bĕsar² djantan dan bĕtina, tĕrantaj di-tĕngah alâman
olifant groot § 110 mannetje § 69 en wijfje § 69 geketend § 253 op § 120 voorplein

itoe. Mâka âpabila diliatnja sâja datang itoe, maka sĕgâla
het § 158 § 303 toen gezien § 248 zij ik § 143 komen daar § 159 § 303 alle § 98

gâdjah itoe poen katakoetan lah bĕtĕrêja‹-tĕrêja‹. Mâka datang
olifant die § 157 § 294 bevreesd § 263 § 294 schreeuwen § 231, 236, 268 § 303 komen § 280

lah goembâlânja itoe mĕmbâwa sawâtoe tjangko‹ bĕsi
§ 274 oppasser hun § 169 § 158 brengende § 221, 190 een, 'n § 127 staaf ijzer § 97

ditjâtoe‹nja di kapâlânja, mâka diam lah ia. Mâka kâta sâja: »Bĕsi
sloeg § 248, 246 op kop hun § 147 § 303 stil § 294 zij § 303 zeggen ik § 143 ijzer

âpa itoe? Maka âpa sĕbabnja ia tĕrlâloe takoet akan
wat § 168 dat § 164 § 303 wat § 168 reden er van § 149 zij zeer § 110 bang voor § 298

bĕsi kĕtjil itoe?" Mâka djawàb goembâla gâdjah itoe: »Ini,
ijzer klein dat § 157 § 303 antwoorden § 280 oppasser § 72 olifant die dit § 165

toean, bĕsi sĕmbilan dêsa." Mâka kâta sâja: »Apa ĕrti-
mijnheer ijzer § 72 negen land § 303 zeggen ik § 143 wat § 168 beteekenis

nja bĕsi sĕmbilan dêsa itoe?" Mâka djawâbnja: »Bĕsi itoe
er van § 149 ijzer negen land die antwoorden hij § 140 ijzer dat

diambil pâda sĕmbilan boeah nĕgĕri; kâlaw kita masoe‹
genomen § 241 bij (in) § 297 negen § 125 land (stad) indien wij § 141 binnengaan

sa-boeah nĕgĕri, diambil sĕdikit bĕsinja sampaj
een § 125 land genomen § 241 weinig § 98 ijzer er van § 149 tot (gekomen) § 302

lah gĕnap sĕmbilan nĕgĕri. Màka itoe lah samoeânja ditjampoerkan,
§ 294 voltallig negen land § 303 dat § 294 alles § 103 gemeng § 241

diboeat tjangko' ini, âdânja."
gemaakt § 241 staaf deze § 157 § 187

Vertaling.

Ik zag dat er zes à zeven zeer groote olifanten, mannetjes en wijfjes, geketend waren op het voorplein; en toen zij mij daar zagen komen, werden al die olifanten bevreesd en schreeuwden ze luid. Toen kwam de oppasser met 'n ijzeren staaf en sloeg ze op den kop, waarop zij stil waren. Ik zeide tot hem: »Wat is dat voor ijzer en waarom zijn zij zoo bang voor dat kleine ijzertje?" En de oppasser van die olifanten antwoordde: »Dit, mijnheer, is ijzer van negen landen". Toen vroeg ik: »Wat beduidt dat, ijzer van negen landen?" En hij antwoordde: »Dit ijzer is genomen uit negen plaatsen; als wij een dorp binnengaan, wordt er van daar een beetje ijzer medegenomen, en zoo tot negen maal toe. En dat alles wordt vermengd en daarvan is deze staaf gemaakt."

---

2. Pohon njioer oemoer ôrang.

Ata màka masoe' lah sâja kapâda sawâtoe kampoeng
§ 303 § 303 binnengaan § 280 § 274 ik § 143 naar, tot § 296 een, 'n § 127 dorp

ôrang, màka dalam kampoeng itoe tiâda lâin mĕlâinkan pohon
mensch in dorp dat niet § 295 ander(s) dan (behalve) boom § 68

njioer dan dôerian dan sĕgâla boeah-boeâhan âdânja. Màka
klapper en soort vrucht § 74 en alle § 98 ook § 74 § 187 § 303

tatekâla sâja bĕrdjâlan itoe, màka sâja liat di pĕrigi âda
toen ik § 143 gaan § 233 § 160 § 303 ik zien bij § 296 dat zijn § 187

sa-ôrang pĕrampoean toea bĕrlipat tiga bĕlakangnja dan
een mensch § 125 vrouw § 69 oud met vouw § 232 drie rug haar § 147 en

ramboetnja âda lah kira² sa-pĕlĕmpap pandjangnja, sapĕrti
haar haar § 147 zijn ongeveer een § 123 handbreedte lengte § 104 er van als

kâpas diboesoer poetihnja; ia mĕngangkoet âir sa-
katoen gesponnen § 241 witheid er van zij opnemen en wegdragen § 220 water een § 123

boejoeng. Màka kâta sâja kapâda tĕngkoe Tamâna dan Grandpré:
kruik spraak ik tot § 297 titel en

»Nanti sĕbentar sâja ĕnda' singgah kâpâda pĕrampoean
»trek« § 273 dadelijk ik § 143 willen verloeven, aangaan bij § 297 vrouw § 69

toea ini dan bĕrtânja bĕràpa oemoernja." Màka
oud deze § 157 en vragen § 231, 236 hoeveel § 169 leeftijd haar § 147 § 303

singgah lah sâja lâloe bĕrtânja: »Bĕràpa oemoer,
aangaan § 280 § 274 ik § 143 vervolgens § 305 vragen hoeveel leeftijd

mas?" Màka djawàbnja: »Pohon njioer sâja soedah mati
moeder § 144 antwoorden § 140 boom § 68 klapper mijn § 147 reeds § 273 dood

dan kĕmoedian sâja bĕrtanam poela pohon njioer, làgi itoe poen
en daarna § 305 ik planten § 234 wederom boom klapper ook die § 294

soedah toewa, djârang[2] ia bĕrboeah, kĕtjil[2] soedah boeah-
reeds oud zelden hij met vruchten § 232 klein § 110 reeds vruchten

nja" Màka djawâb sâja: »Apa ĕrtinja pohon njioer itoe,
er van antwoorden ik wat beteekenis er van boom klapper die

mas? Sâja tiâda mĕngĕrti." Maka kâtânja: »Adat sâja sĕkâlian
moeder ik niet begrijpen spreken ze § 140 gebruik ons § 141 allen

di-sini, âpabila dipĕrànaskan sa-òrang, màka kĕtika itoe djoega
hier § 293 wanneer geboren § 264 een kind tijdstip dat zelfde § 294

ditanam lah sa pohon njioer; kĕmoedian âpabila bĕsar boedas itoe,
geplant § 241 een boom klapper vervolgens wanneer groot kind dat

ditânja òrang akan dia, bĕràpa oemoermoe, màka
vragen § 291 menschen § 179 aan § 298 hem § 139 hoeveel leeftijd uw § 147

djawâbnja, ini lah pohon njioer oemoerkoe."
antwoorden hij § 140 dit § 165 boom klapper leeftijd mijn.

Vertaling.

Wij gingen een bewoond dorp binnen, waarin geen andere boomen stonden dan klappers, doerians en allerlei vruchtboomen. Toen we daar zoo liepen, zagen we bij een put een oude vrouw met een driedubbel gebogen rug, wier haren ongeveer een handbreedte lang en wit als gezuiverd katoen waren; zij droeg een kruik met water. Ik zeide tot tengkoe T. en G.: »Aanstonds wil ik even bij deze oude vrouw aangaan en vragen hoe oud ze is." Ik ging naar haar toe en vroeg: »Hoe oud zijt ge, moedertje?" Zij antwoordde: »Mijn klapperboom is reeds dood en toen heb ik er weer een geplant; ook die is al oud en draagt zelden vruchten, en die zijn zeer klein." Ik antwoordde: »Wat is de beteekenis van dien klapperboom, moeder, ik begrijp het niet." Daarop sprak zij: »Het is ons aller gewoonte hier, om als er een kind geboren wordt op hetzelfde tijdstip een klapperboom te planten; als dan later het kind groot is en hem gevraagd wordt hoe oud hij is, dan antwoordt hij, dit is de klapperboom, welke mijn leeftijd aangeeft."

3. Pĕkĕrdjâan mĕmbâris.

Bĕrmoela màka pĕkĕrdjàan marika itoe pâda tiap² àri pâgi pĕtang
§ 303 § 303 werk § 88 lieden § 141 die op elken dag ochtend namiddag
diàdjarnja bàris; âda pasoekan ôrang mĕngàdjar
leeren § 246 ze exerceeren (er) zijn § 187 troep mensch § 190 leeren § 220
mĕriam, ditembas-nja; âda pasoekan ôrang mĕngàdjar
kanon afgeschoten § 246 ze (er) zijn § 187 troep mensch leeren
mĕnembas- sĕnâpang; âda poela lĕmboe djantan
§ 190 schieten § 227 geweer (er) zijn § 187 ook rund § 69 mannetje
mĕnârik mĕriam bĕsar² bĕlàka. Màka tĕrlàloe
§ 190 trekkende § 228 kanon groot § 99 zonder uitzondering § 303 zeer § 110
hèrân akoe mĕliat, àpabila dipâsang mĕriam sa-bĕsar itoe
verwonderd ik ziende § 228 wanneer geschoten § 241 kanon een grootte § 105 die
dĕkat dangan lòbang tĕlinga lĕmboe itoe, tiâda ia tĕrkĕdjoet àtaw
dichtbij met gat § 72 oor rund dat niet zij verschrikt § 258 of
bĕgĕras- dĕripâda tĕmpatnja. Màka àpabila ôrang-bĕsarnja
§ 231 bewegen § 235 van § 296 plaats § 147 hun § 303 wanneer aanvoerder § 65 hun
bĕtĕrèja- mĕnjôeroch làri soepaj (1) itoe, màka lĕmboe
schreeuwen § 236 § 190 bevelen § 228 hard loopen sepoy de § 158 § 303 rund
itoe poen bĕlàri lah sàma²; màka kâtânja bĕrĕnti,
die § 294 hard loopen § 231 § 294 te zamen § 303 zeggen § 248 hij halt houden § 231
màka ia poen bĕrĕnti lah bĕrsâma²; màka kâlaw soepaj² itoe
§ 303 zij § 294 halthouden § 294 te zamen § 303 indien sepoys de § 158
bĕrdjâlan sèrong, ia poen bĕrdjâlan sèrong; hêrân, kalakoean-
gaan § 231 schuin zij § 294 gaan schuin verwonderd handelwijze § 77
nja sapĕrti manoesia djoega.
hun § 197 zooals mensch § 294.

Vertaling.

Elken dag 's morgens en 's middags leerden die lieden exerceeren; er waren afdeelingen, die leerden met de kanonnen te schieten en ook die leerden schieten met het geweer; ook waren er ossen, die de groote kanonnen trokken. Ik was verbaasd te zien, dat die ossen niet schrikten of zich van hun plaats bewogen, wanneer zulke groote kanonnen dicht bij hun ooren afgeschoten werden. En als de commandant den sepoys luide beval hard te loopen, dan renden de ossen mede, en beval hij halt te houden, dan hielden zij ook halt; namen de sepoys den schuinschen marsch aan, dan gingen de ossen ook schuins; het was wonderbaarlijk, zij handelden als menschen.

---

(1) *Cipayers* of *sepoys*, Bengaleesche soldaten in Britschen dienst.

4. Pĕngâdjâran mĕnoelis.

Mâka pâda sawâtoe âri kâta bâpakoe: »Sĕkârang djangan
§ 303 op § 297 'n zekere § 127 dag spreken vader mijn § 147 nu niet § 276

ĕngkaw bĕrdjâlan ka-mâna-mâna tjoema²; âda akoe
gij § 138 § 142 gaan § 231 naar waar § 293 ijdel, tevergeefs zijn § 187 ik § 138 § 142

bĕlikan kĕrtas, doedoe› lah ĕngkaw mĕnoelis ḳorân di
koopen § 205 papier zitten § 294 gij § 138 § 142 § 190 schrijven § 228 koran te § 206

roemah." Mâka ditoendjoe›kannja bâgajmâna mĕngikoet pâpan-
huis § 303 toonde § 204 § 248 hij hoe § 290 § 190 volgen § 228 plank § 65

mistar. Mâka satĕlah itoe, doedoe› lah akoe mĕnoelis. Mâka
liniaal § 303 daarop § 292 zitten § 294 ik § 190 schrijven § 228 § 303

dalam itoe poen bĕbĕrâpa hadiah dan poedji-poedjian dan
in, binnen dat § 294 verscheidene § 103 geschenk en lofspraak § 74 en

bâoe-bâocan. Ada poen hadiahnja itoe rôtan, dan poedji-
reukwerk § 74 wat betreft § 304 geschenk zijn § 14 die § 157 rotan en § 305

poedjiannja itoe maki, dan bâoe-bâocannja itoe moeka-masam
lofspraak § 174 zijn die scheldwoord en wierook § 174 zijn die § 157 gezicht zuur

dan soengoet pâda tiap² âri. Ada lah kira² ĕnam toedjoeh boelan
en snauw op § 297 elk dag § 304 ongeveer zes § 124 zeven maand

doedoe› dangan dĕmikian; jang mâna sâlah ditoendjoe›kannja. Mâka
zitten met § 300 aldus dewelke § 176 fout toonde § 204 § 276 hij § 303

bôleh lah soedah akoe mĕnoelis ḳoran âtaw kitâb dangan
kunnen § 294 reeds ik § 190 schrijven § 228 koran of boek met

bĕtoelnja.
juistheid er van § 149.

Vertaling.

Op zekeren dag sprak mijn vader: »Nu loop je niet meer overal rond zonder iets uit te voeren; ik heb papier gekocht, je gaat thuis den koran zitten afschrijven." Hij wees me hoe de linieerplank te gebruiken. En daarop zat ik te schrijven. In dien tijd (intusschen) (kreeg ik van mijn vader) verscheidene geschenken, lofspraken en reukwerken. Die geschenken gaf hij met de rotan, zijn lofspraken waren scheldwoorden en de parfumerieën bestonden uit zure gezichten en knorren elken dag. Op die wijze ging het zes à zeven maanden; wat fout was, wees hij (mijn vader) mij. En toen kon ik de koran en boeken overschrijven zonder fouten.

5. Pĕngâdjâran mĕnoelis.

Màka pâda sawàtoe pàgi kàta bàpakoe sĕndiri: »Pĕrgi
§ 303 op § 297 'n zekere § 127 ochtend spreken vader mijn § 147 zelf § 155 gaan § 275

ambil dâwat, ḳalam dan sa-kĕping kĕrtas, bâwa ka-màri."
halen inkt pen en een vel § 125 papier brengen § 275 naar § 293 hier

Satĕlah soedah koe bâwa, kàtânja: »Toelis lah ĕngkaw
nadat § 292 reeds § 292 ik § 214 brengen zeggen § 140 hij schrijven § 294 gij § 138 § 142

àpa jang koe kàta." Màka àpabila koe dangar itoe
hetgeen, alwat § 179 ik § 214 zeggen § 303 toen § 292 ik § 214 hooren dat § 164

bĕdĕbar lah atikoe, sĕbab bĕlom pĕrĕnah koe pĕrboeat dĕmikian.
beven § 231 § 294 hart mijn reden nog niet § 292 ooit ik § 214 doen § 264 aldus

Màka màoe ta-màoe poen, doedoe- lah akoe, sĕrta koe toe-
§ 303 willen niet § 294 willen § 294 zitten § 294 ik tevens ik § 214 op-

liskkan lah bàrang àpa pĕrkâtâan jang kaloear dĕri
schrijven § 205 § 294 alwat § 179 woorden § 88 die § 172 naar § 226 buiten van uit § 296

moeloetnja. Màka âda lah kira² doea djam lâmânja koe
mond zijn § 147 § 303 zijn § 187 ongeveer twee uur duur § 149 er van ik § 214

toelis itoe, màka dipintânja soĕrat itoe, diliatnja sĕrta dangan
schrijven zoo § 160 § 303 vroeg § 248 hij geschrift het keek § 246 't en met

masam moekânja, sĕràja kâtânja: »Ini âri akoe
zuur § 100 gezicht zijn § 147 tevens spreken hij § 140 deze § 157 dag ik § 142

ma'afkan; djikâlaw esoe- ĕngkaw toelis làgi sâlah²
excuseeren, verschoonen indien morgen gij § 142 schrijven nog fout

bagini, sâtoe sâlah sâtoe sĕbat ĕngkaw kĕnâ rôtan." Diboeboeh-
zoodanig § 290 een fout een slag gij § 142 geraakt § 217 rôtan plaatste

kannja lah tanda² jang mâna âda sâlah âtaw jang bĕtoekar-toekar
§ 204 hij § 248 § 294 teeken dewelke zijn § 187 fout of die verwisselen § 235

ḥoeroêfnja dan jang mâna bĕrsâlâhan rangkaj ḥoeroêfnja dan
letter § 149 en fout § 235 verbinding § 72 letter en

tĕmpat² pĕrĕntiannja. Satĕlah soedah, màka kâtânja: »Sa-âri-âri
plaats § 93 ophouding Daarop § 292 § 303 zeggen § 140 hij dagelijks § 292

bagini âri ĕngkaw datang mĕnoelis ka-màri." Màka pâda
als deze dag gij komen § 190 schrijven § 228 naar hier § 293 § 303 op

mâsa itoe, atikoe sangat lah soesah, sĕbab tiâda bôleh
tijd dien hart mijn § 147 zeer § 110 § 294 zorgelijk reden, omdat niet kunnen

pĕrgi bĕrmâin.
gaan spelen § 231

Vertaling.

Op zekeren morgen sprak mijn vader zelf: »Ga inkt, pen en een vel papier halen en breng het hier." Nadat ik een en ander gebracht had, zeide hij: »Schrijf op hetgeen ik dicteer." Toen ik dat hoorde klopte mijn hart sneller, want nog nooit had ik zoo iets gedaan. Doch of ik wilde of niet, ik ging zitten en schreef alle woorden op, die van mijn vaders lippen kwamen. Ongeveer twee uur had ik zoo geschreven, toen hij mijn geschrift vroeg en het met een zuur gezicht bekeek, terwijl hij sprak: »Van daag zal ik het er bij laten, maar als je morgen nog zulke fouten maakt, dan krijg je er voor elke fout één met de rotan." Daarop zette hij een teeken bij de fouten en waar letters verwisseld waren, waar de letterverbinding niet deugde en bij de rustpunten. Toen dat afgeloopen was zeide hij: »En nu kom je dagelijks als vandaag hier schrijven." In dien tijd was ik erg verdrietig, omdat ik niet meer kon gaan spelen.

---

6. Bâgaj² âdat.

Mâka âda poen kapal² sĕkâlian itoe bĕrmocat lasjkar dan
§ 303 § 304 schip § 71 alle § 98 die met lading § 231 leger, troepen en

soepaj ôrang Bĕnggâla; mâka orang-bĕsarnja samoeânja
sepoy menschen Bengalen hoofd aanvoerder § 65 de § 148 allen § 103

Inggĕris, sĕkâlian marika itoe tinggal dalam chaimah. Maka
Engelschen al § 98 lieden § 141 die blijven, wonen in tent

dalam ôrang itoe bĕrdjĕnis-djĕnis bangsa Hindoe dan Islâm. Mâka
in (onder) mensch die met soort § 231 geslacht en

âda lah koe liat bangsa Hindoe itoe, âda jang makan sapĕrti
§ 304 ik § 214 zien geslacht die er waren er § 187 die eten als

andjing ja'ni mĕndjilat; dan âda jang tatĕkâla ia makan
honden te weten § 166 § 190 likken § 228 en waren die ten tijde § 292 zij § 139 eten

itoe, djikâlaw diliat ôrang, mâka diboeangkannja nasinja dan
§ 160 indien gezien § 243 mensch wegwerpen § 248 zij rijst en

dikĕdjarnja ôrang jang mĕliat itoe, sapĕrti ĕnda' diboenochnja,
najagen § 248 zij mensch die § 230 zien het (dat) § 164 als willen dooden § 246 ze

dĕmikian lah mârahnja; dan âda jang sĕndirinja mĕmasa'
aldus § 290 § 294 toorn hun en zijn die zelf § 155 § 190 koken § 227

di-tĕngah pânas itoe, dimakannja di-sitoe djoega, sĕrta titi' pĕloeh
midden in § 120 hitte de eten § 248 zij daar § 293 ook § 294 en druppelen zweet

padam pĕloeh, sapĕrti mandi lah pĕloehnja. Satĕlah soedah dimakannja,
opdrogen zweet alsof baden § 294 zweet hun Nadat § 292 eten § 248 zij
ditanamkannja nasinja dan goelaj jang lĕbihnja itoe ka-dalam pasir;
begraven § 248 zij rijst hun en toespijs die over (meer) in zand
dan âda jang diïkatnja tiga ôerat bĕnang di pĕroetnja; lâloe ia
en zijn die binden § 248 zij drie draad garen buik vervolgens zij
makan, mâka sampaj poetoes bĕnang itoe, mâka bâroe lah ia
eten tot breekt garen nieuw, pas, eerst zij
bĕrĕnti. Dan jang âda poela koe liat diambilnja tânah poetih
ophouden en er waren er nog bovendien ik § 214 zien nemen § 248 zij aarde wit
dan tânah mêrah, ditjoentingnja dâdânja dan lĕngannja dan
en aarde rood streepen trekken § 246 borst en arm en
dâinja tiga tjâbang; mâka mĕnjĕmbah lah ia ka-adâpannja dan kiri-
voorhoofd drie tak § 125 § 190 buigen § 274 zij naar voor en links
kânannja dan ka-bĕlâkangnja, lâloe lâri lah toeroen ka lâoet
rechts en naar achter vervolgens hard loopen dalen naar zee
sampaj ka poesatnja âir; mâka ia mĕnjĕmbah mĕtâri bĕbĕrâpa
tot aan navel water zij buigen zon § 65 verscheidene
kĕtika lâmânja, sĕrta ia mĕnampar-nampar mockânja kiri-kânan.
tijden duur er van en zij § 190 slaan § 268 gezicht links rechts
Mâka nâik lah ia ka dârat, bâroe lah ia makan, didindingnja
stijgen § 280 § 294 zij naar wal eerst, pas, zij eten schut, afschutten
dangan kâin poetih, tiâda bôleh diliat ôrang pada kĕtika ia makan.
met doek wit niet mogen gezien § 244 mensch op tijdstip zij eten
Mâka bĕrangkâli tĕrliat ôleh ôrang, diboeangkannja
indien bij geval § 295 gezien § 253, § 254 door mensch weggooien § 248
nasinja dan dipĕtjahkannja pĕrioes-bĕlangânja; mâka lâin kâli ia
rijst en breken § 248 aarden vaatwerk § 65 ander keer zij
ĕndas masak, dibĕlinja poela jang lâin, âdânja. Mâka bĕrbâgaj-bâgaj
willen koken koopen § 248 weer § 177 ander § 187 met § 231 soort, wijze
âdat bodoh itoe tĕlah koe liat, dan âda poela jang tiâda bôleh
gebruik dom die reeds ik § 214 zien en zijn ook die niet mogen
makan ikan dan dâging dan pĕrkâra jang bĕdârah, mĕlâinkan
eten visch en vleesch en zaken die met § 231 bloed niet anders dan § 305
toemboeh-toemboehan sâdja. Mâka pâda mâsa itoe lah koe liat
planten § 74 slechts op tijd dien § 274 ik zien
bĕbĕrâpa djĕnis roepa ôrang dan djĕnis² pakâjan, jang bĕlom
verscheidene soort soort mensch en soort kleeren § 73 die nog niet § 295
pĕrĕnah saoemoer idoepkoe mĕliat dia.
ooit in lèeftijd § 287 leven mijn zien ze.

Vertaling.

Al die schepen hadden troepen en sepoys van Bengalen aan boord; de aanvoerders waren allen Engelschen. Al die lieden waren gehuisvest in tenten. Onder die menschen waren verschillende stammen, Hindoes en Mohammedanen. Ik zag dat er onder die Hindoes waren, die aten als honden, n.l. (hun voedsel) oplikten. En er waren er, die — indien iemand hen zag tijdens het eten — hun rijst weggooiden, en degenen, die hen gezien hadden, achterna zetten met een woede alsof ze hen wilden dooden. Dan waren er die zelf kookten in de brandende zon en daar ook aten, terwijl ze zweetten en weer opdroogden, alsof ze baadden in hun zweet. Als ze gegeten hadden begroeven ze de rijst en toespijs, die overschoot, in het zand. Verder waren er die voor het eten drie draden garen om hun buik bonden, en aten tot het garen brak; dan eerst eindigden ze. Ook zag ik er, die witte en roode aarde namen en zich drie strepen op borst, armen en voorhoofd smeerden en dan bogen, voorover, rechts, links en achterover. Dan liepen ze hard de zee in tot het water hun aan den navel kwam, en bogen eenigen tijd aanbiddend voor de zon, terwijl ze zich aan weerszijden op het gezicht sloegen. Vervolgens keerden ze naar den wal terug en eerst dan gingen ze eten, achter een schutsel van wit goed; want niemand mocht hen zien terwijl ze aten. En indien iemand ze toch zag, dan wierpen ze hun rijst weg en braken hun vaatwerk. Den volgenden keer, dat ze weer koken wilden, kochten ze ander. Zoo heb ik allerlei domme gebruiken gezien; er waren er nog, die geen visch of vleesch of dierlijk voedsel mochten eten, alleen plantaardig. Ik zag dien tijd allerlei slag van menschen en allerlei kleederdrachten, die ik van mijn leven nog niet gezien had.

---

7. Dĕri ḥal mĕnoelis kar lâoet.

Mâka pâda tâoen itoe lah datang sa-boeah kapal Erôpah ka
§ 303 in § 297 jaar dat § 294 komen een § 125 schip Europa naar § 296

Singapoêra, mâka âda kîra[2] ĕmpat boelan lâmânja ia tinggal.
zijn ongeveer vier § 123 maand duur § 149 er van het blijven

Mâka âda lah pĕkĕrdjâannja kapal itoe mĕngĕlilingi lâoetan
§ 304 werk § 88 schip dat doorkruisen, § 190, 228, § 208 zee § 74

jang dĕkat[2] Singapoêra itoe, mâka sĕpandjang lâoetan itoe
die dichtbij langs, in de lengte § 287 zee die

didoegânja. Màka singgah lah ia pâda sa-gĕnap poelaw² itoe,
peilen § 246 vertoeven, aandoen § 294 het te, bij alle eiland § 71
tinggal ia sa-àri doea àri, ditoelisnja bâtoe² dan bĕting²
blijven het een dag twee dag schrijven, teekenen § 244 klip, steen en zandbank
dan âloer² itoe. Màka sa-poeloch lima bĕlas àri sa kâli datang lah
en geul § 71 die, de tien § 124 vijftien dag één maal komen § 294
ia ka Singapoêra mĕngambil makânan dan âir; kĕmoedian pĕrgi
het naar halen § 228 voedsel § 73 en water vervolgens gaan
lah ia. Màka pâda sawâtoe àri akoe bĕrtĕmoe dangan moe'allim
§ 294 op § 297 zekere § 127 dag ik ontmoeten § 235 met § 186 stuurman
kapal itoe; màka ganggoe (1) moeloetkoe bĕrtânja: »Apa kah
schip dat mond mijn vragen § 236 wat ? § 294
pĕkĕrdjâan kapal itoe tinggal làma di-sini, pĕrgi² bâlik?" Màka
werk § 88 schip dat blijven lang hier § 293 gaan § 305 terugkeeren
âpabila didangarnja pĕrkâtâankoe itoe, màka dirĕnoengnja lah
toen § 292 hooren § 248 hij woorden § 88 mijn die strak aanzien § 248 hij § 294
moekakoe sa-djoêroes, lâloe djawâbnja: »Engkaw soedâgar kah
gezicht mijn een poos vervolgens antwoorden hij gij koopman § 294
âtaw ôrang Arab?" Màka koe kâbarkan lah kapâdânja dĕri
of Arabier § 97 ik § 214 berichten § 204 § 294 aan § 140 hem van
hal pĕkĕrdjâankoe dan nĕgĕrikoe. Kĕmoedian bâroe lah
toestand werk § 88 mijn § 147 en land mijn Vervolgens eerst, juist, pas § 294
ia tĕrsĕnjoem sambil bĕrkâta: »Pâtoet (2) lah ĕngkaw bânjak
hij glimlachen § 258 terwijl spreken § 236 § 279 § 294 gij veel
pikîran, karĕna ĕngkaw soedah biâsa dangan ôrang Inggĕris.
gedachte § 73 want gij reeds gewoon met mensch Engelsch.
Bahwa ĕmpat lima boelan soedah, sĕlâloe akoe di-sini, sa-ôrang
§ 304 vier § 124 vijf maand reeds § 287 ik hier § 293 een mensch § 179
poen tiâda bĕrtânja kan hal ini." Màka kâtânja: »Ini kapal
zelfs § 294 niet vragen § 236 naar § 298 zaak deze zeggen hij dit § 157 schip
kompĕni poenja, màka disoêroehnja kâmi sĕkâlian datang
§ 152 bevelen § 248 zij (de comp.) wij, ons § 141 allen komen
ka-mâri mĕmĕriksa djâlan² dan lâoet² dan poelaw² dan
naar hier § 190 onderzoeken § 228 weg § 71 en zee en eiland en
bĕting² dan bĕrâpa dalam âirnja dan tĕntang mâna
zandbank en hoeveel § 169 diepte § 104 water er van en juiste plaats waar
âda bĕting dan di-mâna-mâna âloer jang bôleh kapal lâloe.
zijn § 187 bank en waar al zoo § 293 geul die § 174 kan schip voorbijgaan

---

(1) *Ganggoe*, storen, plagen, er haastig bij zijn om iets te doen.
(2) *Pâtoet*, alles wat passend, behoorlijk, logisch, billijk, natuurlijk is; het woord kan op tal van wijzen worden vertaald, o. a. met *moeten*.

Màka itoe lah âda kàmi bĕrboeat karnja di kapal. Màka nanti
dat § 165 § 187 wij maken § 234 kaart er van op schip straks § 292

kĕlas sampaj di Erôpah, kar itoe diboeboehkan
aanstonds § 292 aankomen § 218 in kaart die § 241 op, of in iets doen § 204

tjap bànjas, kĕmoedian didjoeal kapàda ôrang, jang datang
stempel, druk veel vervolgens verkoopen § 241 aan mensch die komen

ka-màri." Màka bâroe lah akoe katâoeï akan ràsia pĕkĕrdjâan
naar hier eerst, pas ik weten § 265 § 298 geheim werk § 88

kapal itoe sĕrta dangan ḥerân atikoe, sĕbab mĕliat oesĕha dan
schip dat en met verbaasd hart mijn rede, omdat zien § 228 inspanning en

ràdjin ôrang poetih, sampaj kan làoet dan poelaw[2] ini samoeânja
ijver mensch wit tot § 302 omtrent § 298 zee en eiland hier alles § 103

dapat dipĕriksànja, sĕrta poela bĕbĕràpa oeang jang dibĕlandjakannja
kunnen onderzoeken § 244 en bovendien hoeveel wel geld dat uitgeven § 200, § 246

akan mĕntjâri ràsia itoe âdânja.
om te § 228 zoeken § 228 geheim dat § 187

Vertaling.

In dat jaar kwam er een Europeesch schip te S., dat er vier à vijf maanden bleef. Dat schip doorkruiste de zee dicht bij S., en overal werd gepeild. Het deed alle eilanden aan en bleef daar een à twee dagen, en van de verschillende klippen en banken en vaargeulen werd aanteekening gehouden. Eens in de tien of veertien dagen kwam het te S. om voedsel en water in te nemen; en daarna vertrok het weer. Eens op 'n dag ontmoette ik den stuurman van dat schip en mijn mond was er dadelijk bij om te vragen, wat dat schip hier uitvoerde, daar het zoolang bleef en af en aan ging. Toen hij mijn woorden hoorde, keek hij mij een poos strak aan, en antwoordde: »Ben je een koopman of een Arabier?" Ik deelde hem daarop mijne betrekking en mijn afkomst mede. Toen eerst zeide hij met een glimlach: »Het is natuurlijk dat ge veel nadenkt, want ge zijt gewoon met Engelschen om te gaan. In al die vier of vijf maanden dat ik hier ben, heeft nog niemand naar deze zaak gevraagd." En hij ging verder: »Dit is een schip van de Compagnie, welke ons allen gelastte hierheen te komen en de wegen en zeeën en eilanden en de diepte van het water te onderzoeken en de juiste plaats der banken en vaargeulen, door welke een schip kan gaan, te bepalen. Dat alles brengen we aan boord in kaart; en als we later in Europa zijn aangekomen dan wordt die kaart door den druk vermenigvuldigd, en (de afdrukken) worden verkocht aan menschen die hierheen

komen." Toen eerst kende ik het geheim van de werkzaamheden op dat schip en ik was verbaasd de inspanning en ijver der blanken te zien; tot omtrent de zeeën en eilanden hier, alles onderzoeken ze; en bovendien, hoeveel geld wordt er wel door hen uitgegeven, om de geheimen (daarvan) te doorgronden.

---

8. Adat ôrang Djakoen kâwin.

Màka kĕmoedian dĕripâda itoe, màka koe moelâi lah bĕrtânja
§ 303 daarna § 292, § 161 ik § 214 beginnen § 209 § 294 vragen § 236
bâgajmâna âdat marika itoe kâwin. Màka kâtânja: »Apabila
hoe § 290 gebruik lieden die trouwen spreken hij § 140 wanneer
sa-ôrang pĕrampoean Djakoen, sĕlâloe bârang di-mâna ia pĕrgi,
een § 125 vrouw voortdurend § 287 overal waar § 293 zij gaan
diikoet ôleh laki² akan dia, màka itoe lah tanda ia soeka
gevolgd § 243 door man § 250 zij dat § 165 teeken hij gaarne hebben
akan pĕrampoean itoe. Màka dikatâoei ôleh iboe-bâpânja dan
§ 298 vrouw die geweten § 265 door § 243 ouders § 65
kâwan-kâwannja; màka dinantikan lah sampaj wĕktoe boeah
makker § 71 § 249 wachten § 204 § 294 totdat tijd vrucht § 68
tĕmpoei masak. Màka bĕrimpoen lah marika itoe datang
soort vrucht rijp zich verzamelen § 235 lieden die komen § 218
dĕri mâna², masoek ka-dalam oetan pĕrgi mĕngambil boeah
van waar § 293 binnengaan naar binnen bosch gaan § 190 nemen, halen § 228 vrucht
tĕmpoei, màka dipĕrboeatnja âras. Kĕmoedian pĕrgi lah poela
gemaakt § 264 er van § 246 arak. Daarna § 292 gaan § 294 weer
màsing² mĕntjâri binâtang² kĕra dan bâbi-oetan âtaw oelar bĕsar²,
ieder § 179 § 190 zoeken § 228 dier aap en wild zwijn of slang groot
bârang jang dapat. Màka sĕkâlian itoe diimpoenkannja di pâdang²
al wat § 179 krijgen. alles dat verzamelen § 244 op vlakte
âtaw boekit² màka dibakarnja Màka sĕgâla Djakoen, jang âda
of berg bakken het (ze) § 246 alle die zijn
dalam oetan² itoe, màsing² mĕmbakar binâtang dan oebi dan
in bosch de ieder bakken beest en knolvrucht
kĕlâdi dimakan dan minoem âras itoe, sĕrta dangan rioeh lah
knolvrucht gegeten en drinken arak de en met lawaai
boenjinja dalam oetan itoe. Màka pĕrampoean jang ĕndak kâwin
geluid er van in bosch het. vrouw die wil trouwen

itoe poen diběri lah minoem àras sampaj màbos², màka dipakajkan.
genoemde § 294 gegeven drinken arak totdat dronken § 249 gekleed.

Ada poen pakâjannja itoe làda Tjina ditjoetjoes bànjas
wat betreft kleederen § 73 haar die lange Spaansche peper aaneengeregen § 242 veel

digantoengkan ka lehernja sĕrta boenga² oetan dan dâoen kàjoe.
§ 242 gehangen § 204 aan (om) hals haar en bloemen bosch en bladeren boom.

Satĕlah itoe, màka pĕrgi lah marika itoe mĕntjâri boesoet-djantan.(1)
Daarna § 292 gaan § 294 lieden die § 190 zoeken § 228 groote aardhoop.

Màka bĕdîri lah ôrang² samoeânja, màka pĕrampoean itoe disoêroeh
staan mensch allen vrouw die § 248 bevolen

bĕlâri mĕngĕlilingi boesoet itoe. Màka laki² itoe poen dĕmikian
hard loopen § 231 omgaande § 208 aardhoop die. man § 294 evenzoo

pakâjannja, disoêroeh mĕngĕdjar pĕrampoean itoe bĕrkĕkiling
kleeren § 73 zijn bevolen § 190 najagen § 215 vrouw die rondom

boesoet itoe. Màka sĕbab pĕrampoean itoe sangat màbos, màka
aardhoop omdat vrouw de zeer § 110 dronken

djâtoh lah ia, màka ditangkap lah ôleh laki² itoe akan dia. Màka
vallen § 294 zij gevangen door § 243 man § 298 zij.

sĕgâla kâwan-kâwannja itoe poen bĕsoêras lah sĕrta soekatjitânja.
alle makkers zijn § 294 met juichkreet § 236 en vreugde hun.

Satĕlah itoe, màka màsing² poen kĕmbâli lah ka-dalam oetan,
Daarna § 161 ieder § 294 terugkeeren § 218 § 294 naar binnen bosch

màka laki² dan pĕrampoean itoe poen masoes lah ka-dalam oetan,
man en vrouw binnengaan naar binnen bosch

itoe djoega." Ini lah hal kâwin marika itoe.
ook § 294. Dit § 165 zaak, toestand trouwen lieden die.

Vertaling.

Daarna begon ik te vragen hoe hunne gebruiken waren bij het huwelijk. En hij antwoordde: »Wanneer een vrouw der Djakoens voortdurend, overal waar zij gaat, gevolgd wordt door een man, dan is dat een teeken, dat hij zin in haar heeft. Het wordt (dan) geweten door ouders en vrienden en er wordt gewacht (men wacht met trouwen) totdat de tempoewi's rijp zijn. Dan verzamelen zich de menschen (komende) van alle kanten en gaan het bosch in om tempoewi's te halen, uit welke zij arak bereiden. Vervolgens gaan ze weer ieder dieren zoeken, apen, wilde zwijnen, groote slangen

---

(1) *Boesoet*, aardhoop; *boesoet djantan*, een groote aardhoop waarvan men het ontstaan niet weet, v. d. W.; een groote aardhoop waarin een nest van witte mieren, Favre.

en al wat te krijgen is. Dat alles wordt bijeengebracht op de vlakte of op een berg en gebakken (zonder vet). Al de Djakoens, die in het bosch zijn, braden ieder een beest, dat met eenige knolgewassen, gegeten wordt, terwijl men er arak bij drinkt, en leven en drukte maakt in het bosch. Aan de vrouw, die gaat trouwen wordt arak te drinken gegeven tot ze stomdronken is en ze wordt aangekleed. Haar kleed bestaat uit aaneengeregen lange Spaansche peper, om haar hals gehangen, met allerlei bloemen uit de bosschen en bladeren. Daarna gaat men een groote aardhoop zoeken; de menschen gaan er allen bij staan en de vrouw wordt bevolen er hard omheen te loopen. De man heeft een zelfde stel kleeren en moet de vrouw om die aardhoop achterna zetten. Omdat ze erg dronken is valt ze en wordt door den man gevangen. Alle vrienden geven hun vreugde met luide kreten te kennen. En dan keert ieder weer in het bosch terug, de jonggehuwden eveneens." Dit is de wijze van trouwen dier lieden.

---

9. Dĕri ḥal nĕgĕri Pâhang.

Sâhadan lâgi âda lah roemah² tĕmpat diam marika itoe samoeânja
§ 303 § 305 § 304 huis plaats wonen lieden die alle

roemah atap, âda jang kĕtjil âda jang bĕsar, samoeânja roemah itoe
huis atap § 146 die klein § 146 die groot alle huis

di-âtas dârat (1). Mâka tĕrlâloe bânjak sĕmak² pâda kĕliling
op vaste wal § 303 zeer § 110 veel struiken, ruigte § 297 rondom

roemahnja, lâgi tiâda dangan pĕrâtoêran roemah-roemahnja, sa-boeah
huis bovendien niet § 300 met regeling § 88 huis § 126

di-sini, dan sa-boeah di-sâna, âda jang dalam oetan, âda jang di
hier en § 126 daar die in bosch die aan

pantaj, âda jang bĕpagar, âda jang tiâda, mâsing² dangan
strand die met heining § 232 die niet ieder, elk met (naar)

soekânja. Dĕmikian lah sĕpandjang soengaj itoe, sa-toempoek di-sini,
verkiezing aldus § 294 langs § 287 rivier een groep hier

sa-toempoek di-sâna. Dan lâgi tĕrlâloe bânjak kotor di-bâwah
een groep daar en bovendien § 305 zeer veel vuil onder

roemahnja; mâka tiap² roemah âda lah lembâhan di-bâwahnja dan
huis elk huis er (was) vuilnispoel § 74 onder en

---

(1) Huizen op den vasten wal, hier in tegenstelling met woningen op vlotten (rakit) in de rivier of op vaartuigen.

sampah bĕrtimboen-timboen. Sĕrta masoe‹, mâka pĕnoeh
vuil, afval zich ophoopen § 235 met dat § 292 (men) binnengaan vol
lah bâoe boesoe‹ ka-dalam idoeng.
§ 294 geur, lucht bedorven naar binnen neus.

---

10. Orang² Arab bĕrnâma Said dan Sjaich.

Bĕrmoela mâka âda lah bânja‹ ôrang Arab di-sâna dĕripâda Said
§ 303 § 303 § 304 veel mensch Arabië daar § 296
dan Sjaich. Mâka âda lah Said itoe katoeroenan dĕripâda rasoel
en die afstammeling § 78 van gezant
Allah, mâka sĕgâla âna‹-tjoetjoenja itoe samoeânja bĕrnâma Said
alle kind kleinkind die alle § 103 met naam § 232
âdânja. Mâka Sjaich itoe katoeroenan dĕripâda ṣaḥâbat² rasoel Allah,
§ 187 die afstammeling § van vriend gezant
mâka sĕgâla âna‹-toetjoe marika itoe sĕkâliannja bĕrnâma Sjaich
alle kind kleinkind lieden die allen § 103 met naam § 232
âdânja. Mâka marika itoe sĕkâlian ditakoeti ôrang Mĕlâjoe
§ 187 lieden die alle gevreesd § 244, § 207 mensch
akan dia, mâka bâsa marika itoe kapâda ôrang Arab itoe sapĕrti
jegens § 298 hen taal lieden die tot § 296 mensch die als
bĕrbâsa kapâda râdja². Mâka âpabila ia bĕrkâta-kâta, mâka doedoe‹
met taal § 232 tot § 296 vorst wanneer zij spreken § 236 zitten
lah ia doeloe mĕmbĕri ḥoermat bĕrtĕngkoe dan amba-tĕngkoe.
§ 294 zij eerst § 190 geven § 228 eerbewijs mijnheer en uw dienaar spelen § 233
Mâka âda lah pĕkĕrdjâan ôrang² Arab itoe bĕniâga, mâka
§ 304 werk § 88 mensch die handeldrijven
kabânjâkan kâja dĕripâda jang mĕskîn, dan roemah² marika itoe
meerderheid § 111 rijk dan § 106 de § 177 arm en huis lieden die
poen tĕrlĕbih ĕndahnja dĕripâda roemah² ôrang Mĕlâjoe dan bârang
§ 294 meer § 106 fraai dan § 106 huis mensch en al pag. 138
pĕkĕrdjâannja dan pĕrkâtâannja tĕrpakaj kapâda râdja; tĕtapi roemah
werk (1) § 88 en woord § 88 § 253 in gebruik bij vorst maar huis
marika itoe poen dĕripâda âtap djoega.
lieden die van atap toch, ook § 294.

---

(1) Al wat zij doen.

11. Dĕri ḥal ôrang bĕroetang dalam nĕgĕri Pâhang.

Sabĕrmoela âda sawâtoe kâbar sâja dangar dalam nĕgĕri
§ 303 er zijn een, zekere tijding, nieuws ik § 143 komen in land § 67
Pâhang, kâlaw kirânja âda sa-ôrang bĕroetang kapâda sa-ôrang,
indien pag. 243 zijn iemand § 179 met schuld § 232 aan § 296 iemand § 179
mâka âpabila sampaj djandjinja (1), pĕrgi lah ia mĕminta
wanneer gekomen tot afspraak, overeenkomst gaan § 294 hij § 191 vragen § 228
artânja kapâda ôrang jang bĕroetang itoe. Mâka ia mĕminta
bezitting zijn aan § 296 mensch die met schuld § 232 deze vragen § 191
tanggoeh, sĕbab bĕlom âda. Mâka ôrang jang ĕmpoenja oewang
uitstel omdat nog niet zijn § 188 mensch die eigenaar § 152 geld
itoe mĕmanggil bĕbĕrâpa ôrang amba-râdja (2), kâtânja: »Nanti
dat § 190 roepen verscheidene mensch zeggen hij § 140 § 273
sâja oepah sĕkian, pĕrgi lah mintakan oewang sâja kapâda
ik § 143 loonen zooveel gaan § 275 § 294 vragen § 202 geld mijn § 147 aan
si Anoe itoe."
Dinges § 167.

Mâka pĕrgi lah amba-râdja itoe kapâda jang bĕroetang itoe, mĕminta
gaan § 294 die naar § 177 met schuld die vragen
dangan kĕrasnja, mâka kâtânja: »Djikâlaw tiâda ĕngkaw bâjar
met § 289 ruwheid zeggen hij indien niet gij betalen
sĕkârang djoega, akoe tikam."
nu § 294 ik steken.

Mâka âda ôrang jang tĕlah mati ditikamnja dan âda ôrang jang
er zijn mensch die reeds dood gestoken § 244 en er zijn mensch die
sĕbab takoet itoe pĕrgi lah bĕrdjoeal bârang-bârangnja jang tiâda
uit, wegens vrees § 158 gaan § 294 verkoopen § 234 goederen hunne niet
pâtoet arga (3), sĕbab mĕmbâjar rêal itoe. Sâhadan tĕrbânja
passend prijs ten einde § 190 betalen § 228 rejalen die § 303 zeer veel § 111
lah ditakoeti ôrang akan amba-râdja itoe, sĕbab sĕgâla
§ 294 gevreesd § 249 § 207 men § 179 § 298 die wegens alle
pĕrkâra jang tĕrsĕboet tâdi.
zaken die vermeld § 253 zoo even.

---

(1) *âpabila sampaj djandjinja*, lett. wanneer aangekomen (is de tijd van) hun overeenkomst; hier: als de tijd van betaling daar is, als de termijn verstreken is.

(2) *Amba-râdja*, lett. dienaren van den vorst; lieden, die met al hunne nakomelingen aan den vorst behooren; in het land Pahang stonden zij in bijzonderen gunst bij den vorst, zoodat zij zich tegenover de ingezetenen allerlei vrijheden veroorloofden.

(3) Tegen een prijs beneden de waarde.

12. Dĕri ḥal kôta Mĕlâka.

Mâka tiba² pĕtjah lah kâbar dalam Mĕlâka, mĕngâtakan (§ 189, § 204, § 228) Inggĕris koenoen ĕndas mĕmĕtjahkan (§ 189, § 205, § 228) kôta M. Mâka sĕgâla bangsa ôrang dalam M. poen tiâda lah pĕrtjâja jang bôleh dipĕtjahkan (§ 242) kôta itoe dangan moedahnja. Ada poen sĕbab sangka marika itoe dĕmikian, ôleh karĕna (§ 301) koekoehnja kôta itoe sĕrta dangan pĕrboeâtannja (§ 88) dan kĕras bâtoenja (§ 100) dan tampannja boekan (§ 291) bârang². Ada poen sĕbab sĕgâla pĕrkâra ini lah tiâda lah masoes dalam akal marika itoe, jang bôleh dangan sigĕrânja dipĕtjahkan (§ 242). Bĕrbâgaj-bâgaj (§ 231) lah sangka ôrang. Ada jang bĕrkâta, pâda sĕkâli ini bôleh lah kâja sĕgâla ôrang jang mĕskîn dalam M., sĕbab mĕndapat (§ 228) oepah mĕmĕtjahkan (§ 228) kôta ini. Mâka kâta poela sa-ôrang, djikâlaw dioesirnja (§ 248) sâdja kôta ini, nistjâja (§ 305) banjas lah ôrang mati; karĕna âda bĕbĕrâpa djin-sjêtân dalam kôta itoe. Mâka kâta poela sa-tĕngah (§ 120) ôrang, sĕbab Inggĕris ini tĕrlaloe tjĕrĕdirnja, itoe lah sĕbabnja dipĕtjahkan kôta ini; karĕna djikâlaw (§ 305) kirânja kôta ini dapat ka tangan bangsa lâin², nistjâja bĕbĕrâpa lâma poen dipĕranginja (§ 208, § 246), tiâda lah akan (§ 298) âlah, ôleh sĕbab dĕmikian lah koekoehnja dan ḥikmatnja kôta ini.

Sabĕrmoela (§ 303) mâka âda lah ṣifatnja kôta Mĕlâka itoe jang koe (§ 214) dapati (§ 208), dan jang koe djâlâni (§ 208), di-âtasnja dan sampaj (§ 302) ka-dalam tânah itoe, âda lah koe liat bâtoenja itoe bâtoe bĕsi, oengoe warnânja; âda jang pandjang sa-dĕpâ dan âda jang doea asta. Ada poen bâtoe² itoe tĕrlâloe litjin dangan râtânja, sapĕrti dikĕtam (§ 241) roepânja. Sâhadan (§ 303) âda poen bâtoe itoe sĕkâlian akoe dangarnja (§ 285) dipâhat (§ 243) ôleh ôrang Tjina, jang mĕndjâdi toekang kôta itoe dĕri bâtoe pâhat, ja-itoe (§ 166) dangan soeroehan (§ 73*b*) Portoegies. Mâka sĕbab itoe lah sampaj sĕkârang poen (§ 294) tĕmpat itoe bĕrnâma (§ 232) Bâtoe-pâhat. Bĕrmoela doedoerjna kôta itoe tjĕndĕrong sĕdikit ka-dalam. Mâka âda sawâtoe lis boelat, bâtoe itoe djoega, bĕrkĕliling. Mâka kôta itoe ĕmpat pĕrsĕgi (§ 264), tĕtapi dĕlâpan katĕloem. Ada poen lêbarnja sâtoe² katĕloemnja itoe, âda jang sa-poeloeh, âda jang doea tiga-bĕlas dĕpâ. Mâka di-sitoe lah diâtoernja (§ 249) mĕriam bĕrkĕliling; dan tĕbalnja sĕpandjang² (§ 287) kôta itoe âda lah sa-tĕngah tiga dĕpâ. Mâka pâda tiap² katĕloemnja itoe âda lah roemah di-bâwah tânah itoe, ja-itoe dangan salĕngkapnja sĕrta dangan

pĕrigi dan kandang koedànja. Mâka dĕri dalam tembo‹ kôta itoe âda djâlan, jang (§ 174) bôleh ôrang bĕrdjâlan bĕrkĕliling, mâka sampaj katĕloem itoe âda pintoenja jang (§ 174) bôleh kaloear (§ 225). Sâhadan (§ 303) âda poen tinggi kôta itoe âda lah kira² sa-poeloeh dĕpâ jang kaliâtan (§ 261) sampaj ka-âtas. Mâka kâbarnja koenoen (§ 295) bâgajmâna tinggi di-âtas, bagitoe djoega dalam kakinja. Mâka pâda tatĕkâla ĕnda‹ diroeboehkan (§ 246) itoe, digâli (§ 241) koe liat âda toedjoeh dĕlâpan (§ 124) dĕpâ dalamnja, bĕlom djoega bĕrtĕmoe dangan kakinja.

Kalakian âda lah kôta itoe, pintoenja ĕmpat; sâtoe pintoe bĕsar tĕmpatnja di îringan (verlengde § 73) djĕmbâtan bĕsar. Mâka dalam pintoe bĕsar itoe âda poela sâtoe pintoe kĕtjil, mâka dĕripâda itoe lah ôrang masoe‹-kaloear (§ 305), mâka kâlaw soedah poekoel (§ 136) dĕlâpan malam. Mâka âda lah kira² sa-poeloeh lima-bĕlas dĕpâ djâoehnja ka-kânan, âda poela sawâtoe pintoe, ja-itoe (§ 166) tĕmpat masoe‹-kaloear bârang² dan karêta koeda, sĕkâliannja bĕrdjâlan dĕri sitoe lah. Mâka pâda kadoea (§ 131, 121) pintoe itoe âda lah soepaj mĕndjâga bĕrganti-ganti (§ 235). Dan lâgi di-sabĕlah Boekit-Tjina âda sawâtoe pintoe kĕtjil, dan di-sabĕlah Bandar-ilir âda sawâtoe pintoe, ampir² roepânja sapĕrti pintoe bĕsar itoe djoega. Mâka djĕmbâtan poen (§ 294) âda tiga; sâtoe djĕmbâtan bĕsar, ja-itoe djâlan ka-sabĕlah (§ 296, § 225) Mĕlâka; dan kadoea djĕmbâtan kĕtjil, nâmânja ja-itoe djalan ka sabĕlah Boekit-Tjina; katiga djĕmbâtan ka-sabĕlah Bandar-ilir. Ada poen, pĕrboeâtan (§ 88) djĕmbâtan jang tĕrsĕboet (§ 253) itoe samoeânja bôleh diangkat-angkat (§ 241) sabĕlah². Mâka pâda malam diangkatnja (§ 249) djĕmbâtan itoe. Dan lâgi, djikâlaw âda bârang sawâtoe (§ 179) pĕrgâdoehan (§ 92) âtaw pĕrang dan sĕbâgajnja (pag. 212, noot), diangkatnja (§ 249) djĕmbâtan itoe; dan lâgi djikâlaw âda pĕrâoe² bĕsar ĕnda‹ masoe‹ (§ 218, 223) ka-dalam soengaj itoe, âdatnja dibâjar; mâka kaloear poen (§ 294) dĕmikian. Bĕrmoela ada lah pâda kĕliling kôta itoe dipĕrboeatnja (§ 249, § 264) koeboe dĕri pâda tânah, âda tĕbalnja doea dĕpâ. Mâka di kaki koeboe itoe diboeboehnja (§ 249) poela randjaw bĕsi bĕtjĕrantjangan (§ 267, § 235). Mâka di sabĕlah randjaw itoe âda poela pârit, lêbarnja âda kira² lima dĕpâ dan dalamnja poen (§ 294) dĕmikian. Ada poen âirnja itoe bôleh dimasoe‹kan (§ 241, § 200) dan bôleh dikaloearkan; mâka pintoe-âirnja itoe dĕri djĕmbâtan kĕtjil jang di-sabĕlah Boekit-Tjina, mâka dikaloearkan ka lâoet dĕri djambâtan ilir. Mâka âda lah di tĕbing pârit itoe bĕrkĕliling ditanamnja (§ 249) poko‹-sâna. Mâka dalam pârit itoe âda lah bĕbĕrâpa boeâja dan ikan.

Ada poen di-âtas kòta itoe, âda lah kira² doea dĕpâ diboeboehnja (§ 249) sâtoe mĕriam sĕrta sâtoe roemah-monjet nâmânja, tĕmpat (§ 293) djâga; dĕmikian lah bĕrkĕliling kòta itoe. Mâka âpabila sampaj poekoel (§ 136) ĕnam pĕtang, tiâda lah dibĕrinja ôrang masoe‹ ka-dalam kôta itoe lâgi, mĕlâinkan bôleh bĕrdjâlan di-loear sâdja. Mâka âpabila sampaj poekoel dĕlâpan ditembas›nja (§ 249) mĕriam; djĕmbâtan poen diangkat (§ 241). Mâka kâlaw bĕrdjâlan tiâda mĕmbâwa (§ 227) âpi ditangkap (§ 241), dan kâlaw ia bĕtĕrêja‹ (§ 236) tiâda didjawâb (§ 241), ditembas›nja (§ 249) dĕri-âtas kôta. Mâka âda poen lêbar lôeroeng di kĕliling kôta itoe, âda lah sa-poeloeh doea-bĕlas dĕpâ sampaj ka tĕpi soengaj. Ada poen di tĕpi soengaj itoe samoeânja dipoekoelnja ĕmbâroe dan ditanamnja poko‹-sâna, kira² ĕnam toedjoeh dĕpâ sa-bâtang sa-bâtang; dĕmikian lah ingga sampaj djĕmbâtan kĕtji‹ itoe âdânja.

Sabĕrmoela mâka âda lah dalam kôta M. itoe sa-boeah (§ 125) boekit; mâka âda poen boekit itoe pĕrtĕngâhan (§ 93, § 120), tiâda tĕrlâloe tinggi, tiâda tĕrlâloe rendah. Mâka di kĕmoentja‹ boekit itoe lah gĕrêdja Olanda. Ada poen gĕrêdja itoe asalnja gĕrêdja ôrang Portoegies. Mâka âpabila didapati (§ 208) ôleh (§ 243) Olanda didjâdikannja (§ 200, § 246) gĕrêdjânja. Mâka di-bâwah gĕrêdja itoe lah tĕmpat ôrang Olanda bĕrtanam (§ 234) ôrang mati. Dan lâgi âda lah asalnja kôta M. itoe poen pĕrboeâtan (§ 88) Portoegies djoega âdânja. Mâka âda poen sĕbab koe katâoei (§ 265) hal dĕmikian, sĕbab âda gambarnja jang (§ 177) mĕmboeat (§ 230) kôta itoe di moeka pintoe kôta itoe. Mâka koe liat roepânja roepa Nasĕrâni âdânja. Ada poen gambar itoe dipĕrboeatnja (§ 246) dĕripâda kâpoer mâsa‹ dipĕrboeatja (§ 246) gambar-timboel; âda tĕdîri (§ 253) sabĕsar (§ 105) boeda‹. Mâka âda poen gambar jang koe sĕboetkan itoe (§ 160), âda lah sampaj sĕkârang di sabĕlah pintoe Bandar-ilir. Ada poen jang di sabĕlah ka Mĕlâka itoe soedah lah diroeboehkan (§ 200) ôleh toean Farquar. [Ada poen nâma gĕrêdja jang di-âtas boekit itoe Sanpawla (St. Paul) dangan bâsa Portoegies.] Bĕrmoela mâka di sabĕlah gĕrêdja itoe âda sâtoe kĕbon kompĕni; mâka tĕrlâloe ĕndah² tanaman (§ 73, § 74) dalam kĕbon itoe dĕripâda (§ 297) pohon boeah² dan boenga² dan sĕgâla djĕnis sâjoer². Mâka dalam kĕbon itoe âda sa-boeah (§ 125) pĕrigi, ĕntah (§ 295) bĕbĕrâpa râtoes dĕpâ dalamnja tiâda koe katâoei (§ 265). Mâka dĕripâda sĕbab sangat dalamnja itoe, sampaj tiâda lah kaliâtan (§ 261) âirnja, mâka djikalaw kita tjampa‹kan (§ 205) bâtoe, sa-djoêroes lâmânja bâroe (§ 292) kadangâran (§ 261) lah boenjinja. Mâka di-loear kĕbon itoe poela

âda lah sa-boeah pĕrigi, itoe poen dĕmikian djoega dalamnja. Mâka di iringan boekit itoe roemah râdja, tĕrlâloe ĕndah[2] pĕrboeâtannja (§ 88). Mâka âda poen djâlan di roemah râdja itoe, bôleh bĕrdjâlan dĕri bâwah tânah, masoe- ka-dalam boekit itoe; dan lâgi poela âda sâtoe pintoe, dĕri sitoe bôleh bĕrdjâlan tĕroes sampaj ka soengaj.

Bĕrmoela di bâlik kĕbon kompĕni itoe lah tĕmpat ditanamkan (§ 205) râdja Hadji, ja-itoe (§ 166) sa-ôrang râdja Mĕlâjoe, jang bĕrkoeâsa (§ 232) âdânja; asalnja ja-itoe katoeroenan (§ 78) Boegis. Mâka istĕrinja bĕrnâma (§ 232) Râtoe Mas. Mâka ia lah jang tĕlah datang mĕmĕrangi (§ 190, § 227, § 208) Mĕlâka pâda zamân Olanda. Mâka âda lah dĕripâda zamân itoe sampaj mâsa ini, âda kira[2] lĕbih sĕdikit dĕripâda (§ 106) ĕnam poeloeh tâoen. Mâka ampir[2] dapat Mĕlâka ôlehnja (§ 140). Mâka bĕrkĕliling djâdjâhan Mĕlâka dan kampoeng[2] samoeânja soedah didapatnja (§ 244), mĕlâinkan tinggal lâgi Mĕlâka boelat[2] sâdja, jang bĕlom didapatnja (§ 244). Mâka pâda mâsa itoe sĕgâla bangsa jang âda dalam M. masoe- pĕrang mĕnoeloeng (§ 190, § 227) Olanda, dĕripâda (§ 297) Mĕlâjoe, Kĕling, Tjina, Sĕrâni; mâsing[2] âda dangan kapitannja dan kapâla-pĕrangnja. Mâka âda lah bĕbĕrâpa tâoen dipĕranginja (§ 246), lâloe mati- lah râdja Hadji itoe, dimakan (§ 241, § 244) pĕloeroe, di Tandjoeng Pâlas nâma tĕmpatnja. Kĕmoedian diambil (§ 249) Olanda maitnja itoe ditanamkan (§ 205, § 249) di bâlik kĕbon jang tĕrsĕboet (§ 253) itoe. Ada poen kâbarnja jang koe dangar, tĕmpat itoe kandang-bâbi. Kĕmoedian âda kira[2] doea tiga poeloeh tâoen di belâkang (§ 292), datang lah âna- boeah (§ 65) râdja Hadji itoe dĕri Lingga dan Riaw ka Mĕlâka, mĕminta (§ 190, § 227) idzin kapâda râdja Inggĕris ĕnda- dipindahkan (§ 246) koeboer âjah ka Riaw. Mâka dibĕrikan (§ 249) lah idzin, lâloe dibâwânja (§ 246) lah pĕrgi. Ada poen hikâjat pĕrang râdja Hadji itoe tĕrlâloe lah landjoetnja; mâka djikâlaw koe tjĕritĕrakan (§ 204) nistjâja bĕrlambâtan (§ 232) lah pĕkĕrdjâankoe (§ 88), mĕlâinkan mĕngambil (§ 190) simpannja sâdja.

Sabĕrmoela mâka di sabĕlah boekit itoe poela tĕmpat pĕndjâra; kâta ôrang Malâka Miskoerdia, ja-itoe (§ 166) bâsa Portoegies (Miseri cordia), ĕrtinja tĕmpat kâsihan (§ 73). Dan lâgi âda sawâtoe nâmânja tĕrongko, ĕrtinja tĕmpat pasoeng; itoe poen bâsa Portoegies djoega. Mâka âda lah dalam tĕmpat itoe sawâtoe lâgi, tĕmpat nâmânja tĕrongko gĕlap. Mâka ôrang jang mĕmboeat (§ 230) sâlah bĕsar sĕkâli (§ 110) dimasoe-kan (§ 200) ka dalam tĕrongko gĕlap itoe; siang sa-roepa malam sa-roepa. Mâka sabĕlahnja itoe âda lah sa-boeah roemah,

ja-itoe tĕmpat (§ 293) mĕnàroh (§ 190, § 227) pĕrkàkas mĕmboenoeh (§ 198, § 227) òrang dan mĕnjiksakan (§ 190, § 227, § 205) òrang, ja-itoe tĕmpat tĕràtoe nâmânja; ditiàrapkan (§ 251, § 266, § 200) òrang di-àtas bangkoe itoe, dititis sĕgâla sĕndi-sĕndinja, samoeânja dipĕtjahkannja (§ 200, § 246), kĕmoedian bâroe digantoengnja (§ 246, § 205) di poelaw Djâwa. Dan lâgi âda lah sĕgâla pĕrkâkas òrang diboeboeh ĕtjap, ja-itoe dibakar bĕsi itoe mêrah[2]. Ada lah bĕsarnja bĕsi tjap itoe lĕbih[2] sĕdikit dĕripâda sâtoe ringgit; màka disĕlarkannja (§ 205) di tampâran-njâmoes (§ 73) òrang itoe. Màka bĕrkĕpoel lah kaloear asapnja koening, lâgi angit bâoenja. Satĕlah itoe bâroe diboeboeh rantaj. Dan âda tĕmpat-koedjoet dan âda pipa tĕmpat digoles òrang dalamnja. Màka âda poen pipa itoe dipoekoel pakoe bĕrkĕliling, samoeânja oedjoeng pakoe itoe ka-dalam. Màka bârang siâpa (§ 171) liwât, dimasoeskan (§ 200, § 241) ka-dalam pipa itoe, digoles bĕrkĕliling nĕgĕri saingga (§ 306) antjoer lah bàdannja. Ada poen pĕkĕrdjâan (§ 88) jang dĕmikian bĕlom pĕrĕnah koe liat, mĕlâinkan (§ 295) mĕnangar (§ 191, § 185) kâbar òrang toea[2] sâdja. Akan tĕtapi (§ 306) pĕrkâkasnja itoe soenggoeh (§ 295) âda; pipânja itoe koe liat âda bĕrpakoe (§ 232) pĕnoeh. Màka di tĕmpat itoe âda bĕrbâgaj-bâgaj pĕrkâkâsan (§ 74) dan hoekoeman (§ 73). Sĕkâlian itoe pĕrkâkas Olanda mĕnjiksakan (§ 190, § 205, § 227) dan mĕnghoekoemkan (§ 192, § 205, § 227) âdânja.

Ada poen sĕgâla pĕrkâkas dan tĕrongko dan sĕbâgajnja samoeânja soedah tĕrboeang (§ 253), dibakarkan (§ 241) sĕkâliannja dan dipĕtjahkan tĕrongko gĕlap itoe. Pâda tatĕkâla zamân pĕrang Bĕtâwi datang lord Minto ka Mĕlâka diboeangkan âdat djâhat dan bĕngis itoe, samoeânja disoeroehnja (§ 246) boeangkan (§ 228) ka lâoet âdanja.

Màka kĕmbâli lah akoe mĕntjĕritĕrakan (§ 190, § 204, § 227) dĕri hal toean râdja Farquar ĕndas mĕmĕtjahkan (§ 190, § 200, § 227) kòta Mĕlâka itoe. Màka dipanggilkannja (§ 205, § 248, § 249) lah sĕgâla koeli dalam Mĕlâka dĕripâda sĕgâla bangsa, màka disoeroehnja (§ 249) pĕtjahkan (§ 228) kòta itoe dĕri sabĕlah Boekit-Tjina doeloe. Màka bĕrâtoes-râtoes (§ 121) koeli ĕndas mĕmĕtjahkan, sa-kĕping (§ 125) bâtoe itoe tiâda bôleh dalam doea tiga âri, karĕna mâsing[2] òrang jang bĕkĕrdjâ itoe dalam katakoetan (§ 76, § 78), sĕbab pâda sangka dan pĕrtjâja marika itoe âda bânjas antoe-sjêtân di kòta itoe. Màka sĕbab sangka itoe mĕndjâdi (§ 187) bânjas lah òrang jang bĕrmimpi (§ 232) bĕrdjĕnis-djĕnis; dan jang âda koenoen ditampar (§ 244) sjêtân, moentah[2] dârah lâloe mati, dan jang sakit bĕrdjĕnis-

djĕnis pĕnjakit (§ 80, § 81). Màka màkin (§ 108) lah bĕrtambah-tambah (§ 291) takoet òrang bĕkĕrdjà (§ 234) itoe, màka oepahnja poen màkin lah nâik. Màka sĕkâlian itoe bohong sĕmàta-màta; sĕbab kĕras sangkânja dan katakoetannja (§ 76, § 78) marika itoe mĕndjàdikan (§ 200) bĕhâja bĕgi (pag. 232, noot) dirinja.

Ada poen kapoer jang mĕlĕkat (§ 190, § 230) di bâtoe itoe, roepânja dan bâoenja sapĕrti bâroe (§ 292) diboeboeh (§ 241) râsânja. Màka satĕlah diliat òleh (§ 243) râdja tĕrlâloe pâjah mĕmĕtjahkan (§ 190, § 227) bâtoe itoe, màka disoêroehnja (§ 249) gâli (§ 228) poela kaki kòta itoe. Màka digâlinja (§ 249, § 251) bĕbĕràpa dalam, tiàda djoega dapat. Màka dioekoer bâgajmâna (§ 290) di-àtas, bagitoe (§ 290) dalam soedah digâli, itoe poen tiàda djoega bĕrtĕmoe dangan kakinja. Kĕmoedian, màka bĕrĕnti lah poela pĕkĕrdjàan dĕripada mĕntjâri kaki kòta itoe. Màka disoêroehkannja poela pĕtjahkan dĕri sabĕlah lâoet itoe. Màka dangan bĕbĕràpa tjangkoel dan pĕnggâli (§ 81) dan âlabangka dan bĕbĕràpa djĕnis pĕrkàkas àbis binâsa; màka pĕkĕrdjàan itoe poen dangan bĕrsakit (§ 233). Màka òrang poen bânjas lah jang takoet ĕndas bĕkĕrdjà (§ 234), sĕbab bânjas òrang mati dan sakit. Màka oepahnja poen màkin (§ 291) nâik; jang (§ 176) dibâjar (§ 300) sa-âri sa-tĕngah roepiah mĕndjàdi sâtoe roepiah. Màka itoe poen ia tiàda màoe; màka tĕrlâloe lah soesah pĕkĕrdjàan mĕmĕtjahkan kòta itoe. Màka kabânjâkan (§ 111) pikìran (§ 73) òrang Mĕlàka pâda màsa itoe, tiàda lah akan (§ 273) tĕrpĕtjahkan (§ 255) òleh (§ 250) Inggĕris akan (§ 298) kòta itoe, karĕna tĕgoehnja, dan làgi òleh sĕbab bânjas sangat antoe-sjêtân itoe.

Arkian màka âda lah kira² tiga boelan làmânja dangan ḥal bĕrsakit (§ 233) dan soesah dan kabânjâkan (§ 111) poela òrang mati dan djàtoh, pàtah kaki-tangan (§ 65), tiba² màka kadangâran (§ 261) lah kàbar, mĕngâtakan (§ 190, § 227) râdja mĕnjoêroeh (§ 189) gâli (§ 228) lòbang pâda katĕloem sabĕlah lâoet itoe, ĕndas dimasoeskannja (§ 200, § 246) pĕti òbat-bĕdil (§ 65), ĕndas dibâkarnja (§ 246). Màka ḥêràn lah òrang samoea, kàtânja, ĕntah (§ 295) bâgajmâna kah (§ 294) pĕrboeàtannja (§ 88) itoe. Màka bĕràtoes-ràtoes òrang pĕrgi mĕliat (§ 227), màka akoe poen ganggoe pĕrgi lah mĕliat. Màka koe liat soenggoeh lah digâlinja (§ 248) lòbang sĕkìra-kìra (§ 287) sa-dĕpà lĕbarnja, ĕmpat pĕrsĕgi, tĕrlâloe dalam. Satĕlah sampaj lah djangkânja, màka dikòresnja (§ 248) poela tânah jang di-sabĕlah lòbang itoe mĕntjĕroek (§ 227) âda kira² sa-dĕpâ djàoehnja, màka dimasoeskannja (§ 200, § 248) pĕti òbat-bĕdil itoe sĕrta dibĕri bĕrsoemboe (§ 232) dĕri bâwah tânah. Ada kira² pandjang soemboenja itoe lĕbih² sa-poeloeh

dĕpâ, dipĕrboeatnja (§ 246) dangan kâin, diïsinja ôbat-bĕdil, âda lah kàsarnja sapĕrti iboe-kaki (§ 65). Kĕmoedian lôbang jang tĕrsĕboet itoe disoĕroehnja toetoep sĕrta ditoemboe‹ rapat² dangan bâtoe dan tânah diàsa‹ (§ 241). Mâka âda poen mĕngĕrdjakan (§ 190, § 227, § 205) lôbang sa-boeah itoe sampaj soedahnja lima ĕnam âri, sa-poeloeh doea poeloeh ôrang. Satĕlah itoe mâka dipoekoelkan (§ 241, § 205) tjânang, mâka esoe‹nja (§ 292) poekoel dĕlâpan pâgi sa ôrang poen djangan (§ 179) bĕrdjâlan di sabĕrang; dan jang mâna roemah dĕkat² di-sitoe disoĕroehkan bĕrpindah ka roemah djâoeh². Mâka satĕlah kaesoekan ârinja (§ 292) datang lah toean Farquar bĕrkoeda (§ 232) sĕrta mĕmĕgang (§ 189, § 227) moĕrang pâda tangannja. Mâka disoĕroehnja (§ 248) ôrang nâik ka-âtas kôta itoe, mĕngâlawkan (§ 190, § 227, § 205) ôrang di sabĕrang itoe. Mâka ôrang poen lâri lah sârabâra. Mâka sĕbentar itoe djoega lâloe ditjoetjoehkannja (§ 248) soemboe itoe. Mâka satĕlah itoe lâloe digĕrta‹kannja (§ 248, § 205) koedânja. Mâka âda lah kîra² sa-poeloeh mĕnit lâmânja, mâka mĕlĕtoep lah ôbat-bĕdil itoe, sapĕrti boenji pĕtir. Mâka tĕrbongkar (§ 253) lah bâtoe kôta itoe sa-bĕsar-bĕsar (§ 105) roemah dan jang âda sa-bĕsar gâdjah, bĕtĕrbangan (§ 235) ka-dalam lâoet. Mâka âda bâtoe jang tĕrbang sampaj ka sabĕrang dan mĕngĕnâi (§ 189, § 207) roemah². Mâka tĕrkĕdjoet (§ 258) lah ôrang samoeânja sĕbab mĕnangar (§ 191, § 227) boenjinja itoe, sĕrta dangan sa-bĕsar-bĕsar hêrân sĕbab sa-oemoer (§ 287) idoep marika itoe bĕlom pĕrĕnah mĕnangar boenji jang dĕmikian, dan sĕbab mĕliatkan (§ 227, § 205) bâgajmâna bĕsar koeâsa ôbat-bĕdil itoe, sampaj bôleh ia mĕngangkoetkan (§ 190, § 227, § 205) bâtoe sa-bĕsar-bĕsar sapĕrti roemah. Mâka bâroe lah mâsing² pĕrtjâja jang bôleh dipĕtjahkan ôleh Inggĕris kôta itoe. Mâka mâsing² mĕnggiling kapâla, kâtânja, bânja‹ soenggoeh kapandâjan (§ 76) dan hikmat ôrang poetih ini; akan tĕtapi tĕrlâloe lah sâjangnja kôta sa-bâgoes ini (§ 105) dibinâsakan (§ 200) dangan sĕbentar djoega; mâka djikâlaw ĕnda‹ dibâiki (§ 209), ĕntah (§ 295) bĕbĕrâpa tâoen bĕlom lâgi bôleh djâdi dĕmikian.

Ada poen sĕri nĕgĕri Mĕlâka, itoe (§ 165) lah kôta; mâka âpabila soedah pĕtjah kôta itoe, mâka nĕgĕri Mĕlâka poen tiâda bĕsĕri (§ 232) lâgi, oempâma sa-ôrang pĕrampoean jang kamatian (§ 263) soeâminja tiâda lah bĕsĕri moekânja; akan tĕtapi soedah lah dangan takdîr Allah. Itoe (§ 165) lah alâmat doenia ini tiâda kĕkal; jang âda ditida‹kan (§ 200), dan jang tida‹ diâdakan, bĕrôbah-ôbah (§ 234) âdânja.

Bĕrmoela âda poen bâtoe kôta, jang dipĕtjahkan itoe, dibâwa ôrang pĕrgi sampaj ka-mâna-mâna (§ 293); âda jang dipĕrboeat (§ 264) roemah

di Mĕlâka, âda jang dibâwânja ka Bĕtâwi tatĕkâla zamân Olanda bâroe ini, dan jang âda dibâwânja ka Riaw, dan âda poela Inggĕris poen mĕmbâwa pĕrgi ka kapal, didjâdikannja (§ 200) toela‹-bâra, dan jang âda sa-pâro tĕnggĕlam (§ 266) dalam soengaj, dan jang âda tinggal bĕrtimboen (§ 235) sapĕrti boekit sampaj sĕkârang ini poen; âda djoega lâgi diambil ôrang pâda tiap[2] âri âdânja.

Sabĕrmoela. Satĕlah ĕnam toedjoeh âri lâgi, mâka ĕnda‹ dibakarnja poela katĕloem jang di sabĕlah kampoeng Kĕling. Mâka itoe poen dipoekoelkan (§ 205) tjânang, disoêroehkan (§ 202) ôrang samoeânja oendoer djâoeh[2] dĕri roemah mâsing[2]. Mâka âda di sabĕrang itoe roemah Châtib Moesa, mâka djâoehnja roemah itoe, âda di sabĕrang soengaj itoe, âda lah doea poeloeh dĕpâ lĕbih[2]. Mâka ôrang poen samoeânja soedah lah oendoer mâsing[2], akan tĕtapinja, âda lah ambânja, sa-ôrang laki[2] bĕrnâma (§ 232) B. (1) dan sa-ôrang (§ 150) M. (2), dan sa-ôrang ânas‹nja bĕrnâma Ibrahîm, mâka sĕkâlian marika itoe âda bĕrsĕmboenji (§ 235, § 267) di panggoeng, ĕnda‹ mĕliat (§ 227) tamâsja itoe. Mâka ditjoetjoeh (§ 251) ôrang lah soemboe itoe sĕrta bĕlâri lah ôrang samoeânja. Mâka sĕbentar itoe djoega mĕlĕtoep lah ôbat bĕdil itoe dangan boenji jang bĕsar. Mâka datang lah bâtoe itoe bĕtĕrbangan (§ 235) bĕrgoempal-goempal (§ 232), sapĕrti gâdjah bĕsarnja, mĕnimpa (§ 189, § 227) ka panggoeng itoe. Mâka roeboeh lah panggoeng itoe, mâka ôrang[2] jang bĕrsĕmboenji itoe poen âbis lah ditindih (§ 244) bâtoe dan ditimboes pasir itoe. Mâka sĕbentar lâgi rioeh lah ôrang bĕtĕrêja‹ (§ 236) mĕngâtakan (§ 189, § 227), âda ĕmpat lima ôrang soedah mati, ditimpa bâtoe kôta itoe. Mâka bĕlâri lah mâsing[2]; mâka akoe poen bĕlâri lah pĕrgi ĕnda‹ mĕliat; karĕna âda lah akoe pâda mâsa itoe disoêroehkan (§ 262) ôleh (§ 243) boendakoe pĕrgi lâri, âda sa-djâoeh sa-tĕngah mil. Mâka âpabila akoe sampaj ka roemah itoe, mâka koe dapati (§ 208) di tĕngah roemah itoe âda sa-ôrang ôrang Pĕlĕkat, jang bĕrnâma A. (3) tĕngah (§ 274) makan, mâka datang sawâtoe pĕtjâhan (§ 73) bâtoe kôta itoe mĕmoekoel (§ 189, § 227) dâinja loeka. Mâka masoe‹ lah akoe ka-dalam, mâka koe dapati boeda‹ B. itoe, âda kaliâtan (§ 261) kakinja sâdja. Mâka di-âtas toeboehnja koe liat âda bâtoe kôta itoe bĕrtimboen (§ 235); âda jang sa-dĕpâ pandjangnja, âda

---

(1) بصير *Basir.*

(2) مبارق *Moebarak.*

(3) عبدالسّطر *Abdoels.*

} Maleische uitspraak.

jang doea tiga asta; dĕlâpan sĕmbilan bâtoe mĕnindih (§ 189, § 227) akan (§ 205) dia. Mâka dikaloearkan (§ 200) lah râmaj², didapati âda njâwa-ikan (§ 65) lâgi; dan tambi Ibrahîm itoe didapati âda tiga bâtoe mĕnindih (§ 189, § 227) kakinja, sa-dĕpâ pandjangnja, dan tânah poen pĕnoeh. Mâka diangkatkan (§ 205) bâtoe dan tânah itoe, didapati kakinja sabĕlah (§ 132) soedah pâtah tiga, tĕrkoelaj-koelaj (§ 253). Mâka didoekoeng lah dibâwa pĕrgi ka kampoeng Pâli. Dan lâgi si Moebarak tĕmannja itoe poen, âda lah tĕrtimboes (§ 253) dangan tânah dan bâtoe. Mâka dikaloearkan, tĕtapi kakinja soedah lah antjoer toelangnja, tĕrkoelaj-koelaj djoega. Mâka dibâwa lah ka roemah doktor Inggĕris; mâka si B. itoe mati lah sĕbentar itoe djoega; mâka tambi Ibrahîm dan M. itoe diôbâti (§ 209). Ada lah dibĕri Allah idoep sampaj sĕkârang, akan tĕtapinja âda lah timpang kadoeânja. Mâka âpa lah bôleh boeat, karĕna dangan taḳsirnja sĕndîri ia ĕnda‹ mĕndĕkati (§ 208) bâja. Mâka ôrang samoeânja sĕsalkan (§ 205) marika itoe djoega.

Sâhadan mâka âpabila diliat ôleh ôrang Mĕlâka samoeânja akan (§ 298) hal jang dĕmikian, mâka mâsing² poen katakoetan (§ 263) lah. Mâkâ âpabila ĕnda‹ dibakarnja kôta itoe, mâka lâri lah ôrang² samoeânja âbis ka-mâna-mâna mĕninggalkan (§ 227, § 200) roemah dan sĕgâla boeda‹² poen diâlawkan lah djâoeh âdânja.

Ata mâka dangan ḥal jang dĕmikian lah râdja Farquar itoe mĕmĕtjahkan kôta itoe dangan moedahnja. Mâka âda poen sĕgâla ôrang jang tiâda pĕrtjâja bôleh dipĕtjahkan kôta Mĕlâka itoe poen tĕrkâtoep (§ 253) lah moeloetnja, tiâda lah tĕrkâta-kâta (§ 256) lâgi. Mâka sĕgâla antoe-sjêtân jang dalam oetak ôrang itoe poen âbis lah samoeânja tĕrĕbang kĕmbâli kapâda aṣalnja, sĕbab takoet kan asap ôbat-bĕdil itoe âdânja. Mâka dĕmikian lah kôta Mĕlâka, jang tĕrlâloe êlo‹ itoe poen, âbis lah binâsa samoeânja, dibongkarkan ôleh ôbat-bĕdil itoe. Mâka djikâlaw kirânja dipĕtjahkan ôrang lah sâtoe² bâtoenja itoe, mâka sampaj sĕkârang poen tiâda akan (§ 273) âbis âdânja.

---

13. Dĕri ḥal ôrang isi nĕgĕri Pâhang tiâda fadoelikan bâsânja.

Sâhadan (§ 303) mâka tiâda lah tĕntoe sâtoe âtaw doea tĕmpat (§ 293, § 190) ôrang mĕngâdjar mĕngâdji; mĕlâinkan (§ 295) âda lah dalam sa-poeloeh doea-bĕlas (§ 124) roemah, sa-ôrang doea ôrang âna‹² mĕngâdji ḳorân. Akan tĕtapi (§ 305) boekannja (§ 295) bâsa

Mĕlâjoe; karĕna dĕmikian (§ 291) lah (§ 294) âdat dalam sĕgâla nĕgĕri² Mĕlâjoe dalam doenia, mâka (§ 303) tiâda lah ia bĕlâdjar (§ 234) bâsânja; mĕlâinkan samoeânja dĕripâda kĕtjilnja, ia moelâi (§ 209) mĕngâdji ḳorân djoega dangan (§ 300) tiâda ia mĕngĕrti (§ 190), mĕlâinkan bĕrangkâli (§ 295) dalam (§ 119) sa-riboe tiâda sa-ôrang jang mĕngatâoei (§ 230, § 265) ĕrti ḳorân itoe dangan bĕtoelnja. Sabĕrmoela (§ 303) âda lah (§ 304) bâsa marika itoe bâsa Mĕlâjoe, lâgi (§ 101) âloes dan bĕtoel djâlan-bâsa; karĕna aṣalnja bâsa itoe, toemboehnja dĕri Djohor. Mâka âda lah sâja tĕrsangat (§ 111) doekatjita âdânja (§ 187), sĕbab sâjang ati mĕnangarkan (§ 191, § 205) boenji bâsa marika itoe tĕrlâloe (§ 110) bâgoes, lâgi (§ 101) dangan mânisnja, karĕna tiâda marika itoe mâoe bĕlâdjar bâsânja sĕndîri (§ 155, lâgi (§ 305) poen tiâda ia mĕnâroh (§ 189, § 227) tĕmpat-bĕladjar (§ 93) itoe. Mâka djikâlaw kîrânja (§ 305) dioesĕhakan (§ 200) ôleh marika itoe mĕntjâri (§ 227) gôeroe (1) jang pandaj akan mĕngâdjar (§ 190, § 228) ânaᶜ² marika itoe, nistjâja (§ 305) pĕnoeh lah (§ 294) dalam nĕgĕri² Mĕlâjoe ôrang jang tâoe mĕmbâtja (§ 227) dan mĕnoelis (§ 190, § 227) dan mĕngârang (§ 190, § 227) sĕgâla djĕnis kitâb² dan ilmoe². Mâka sâja poehoenkan (§ 202) kapâda Toean jang mâha bĕsar, soepâja (§ 305) diboeka kannja (§ 245) mâta-ati marika itoe akan (§ 228) mĕndapat (§ 223) pikîran (§ 73) jang bĕnar lâgi (§ 101) bĕrgoena (§ 96) âdânja; boekan (§ 295) kah (§ 294) kadoedoekan (§ 78) jang dĕmikian itoe sia² âdânja? Jang (§ 176) dikĕdjar tiâda dapat, jang dikandoeng bĕtjetjêran (§ 235); ĕrtinja: bâsa Arab itoe tiâda dapat (§ 217) dan bâsa sĕndîrinja (§ 155) itoe poen tĕrbocang (§ 253). Mâka boekan kah sâlah jang bĕsar itoe, sĕbab mĕngilangkan (§ 190, § 227, § 200) oemoer ânaᶜ itoe dangan (§ 300) tiada bĕlâdjar bâsânja? Mâka bahwa sĕsoenggoehnja (§ 304) âda pâda (§ 297) sangka marika itoe sĕkâlian, ilmoe mĕngârang (§ 189, § 221) itoe sawâtoe pĕkĕrdjâan (§ 88) jang ringan lâgi dangan moedahnja (§ 101), bôleh mĕndapat (§ 223) dangan mĕnangar-nangar (§ 191, § 268 sub 2°.) dan mĕniroe-niroe (§ 189) sâdja. Mâka âda lah sangka jang dĕmikian itoe sâlah. Mâka bahwa sĕsoenggoehnja, âda lah pĕkĕrdjâan mĕngârang itoe sawâtoe ilmoe jang tĕrbĕsar (§ 111) âdânja dalam bâsa sĕgâla bangsa; karĕna âda lah dalamnja (§ 293) itoe bĕbĕrâpa râsia dan kaêlôkan (§ 76) jang tĕrsĕmboeni (§ 267, § 253). Mâka djikâlaw kîrânja tiâda ia ĕndahkan (§ 200) dan mĕngoesĕhakan dangan mĕntjâri gôeroe² jang biâsa dalam ilmoe itoe, nistjâja sĕgâla sôerat² kîrimannja (§ 73) dan kârangannja (§ 73) tjanggoeng âdânja; sapĕrti kĕtjoeâli kabânjâkan (§ 111) sôerat²

(1) Ter bevordering van vlugheid bij het zetten is in plaats van ôe voortaan gezet ô̂e.

ôrang Mĕlâjoe dan sôerat[2] râdja[2], jang (§ 175) tiâda bĕtoel âtôerannja (§ 73) dan êdjâannja (§ 73) dan oeboengan (§ 73) ḥoerôefnja dan bĕtoekar-toekar (§ 235) ḥoerôefnja dan ilang kamânisan bâsânja dan kocâsânja. Mâka âda lah sĕbab sangkânja jang sâlah, sapĕrti jang tĕrsĕboet (§ 253) itoe tâdi, mĕndatangkan (§ 200) bĕbĕrâpa riboe ôrang jang tiâda tâoe mĕmbâtja (§ 227) sôerat dan mĕnjôerat (§ 189, § 227) dan doedoe‹ dalam bodoh dangan boeta (§ 100) mâtânja; kâjoe dikâtakannja (§ 204, § 244) bâtoe dan langit ĕnda‹ ditjâpajnja (§ 246) dangan tangannja. Mâka boekan kah bĕbĕrâpa bânja‹ goenânja, djikâlaw kita pandaj dalam bâsa-bâsâan sa-âri-âri (§ 292)? Mâka âpabila kĕla‹ (§ 292) kabânjâkan ôrang jang tĕlah (§ 292) pandaj dan mĕngĕtâoei (§ 265) kasĕdâpan (§ 76) bâsa dan râsiânja, mâka bĕrtambah-tambah (§ 291) poela bĕbĕrâpa kaĕlôkan (§ 76) dan tartib sĕrta adab pâda bârang kalakoeannja, astamêwa (§ 291) poela bĕgi (pag. 232, noot) sĕgâla râdja[2] dan ôrang-bĕsar[2] dan pĕgâwaj[2] mĕmĕliârakan (§ 227, § 204) bâsa itoe, sĕrta ia mĕngoesĕhakan mĕngâdjarkan (§ 190, § 202) dia kapâda sĕgâla ḳaoem-koelawargânja dan râjat-sâkajnja. Mâka djikâlaw kîrânja bânja‹ âna‹-râdja[2] dan ôrang jang pandaj mĕnoelis (§ 189) dan mĕmbâtja sĕrta mĕngĕtâoei akan ĕrtinja dan mĕngârang, boekan kah kamoeliâan (§ 76) bĕsar âdânja? Mâka âda lah pâda sangka ati sâja, âpabila dibiarkan djoega akan sĕgâla ḥal ini, lâma-kalâmâannja kĕla‹ (§ 292) nistjâja ilang lah nâma Mĕlâjoe dĕri-dalam doenia ini âdânja.

---

14. Ḥikâjat Oenda‹an Pĕnoerat.

Alkesah. Ini lah sawâtoe ḥikâjat, tjĕritĕra Djâwa dipindahkan kapâda bâsa Mĕlâjoe, jang tĕrlâloe ĕndah[2] kârangannja, dipâtoet ôleh dalang jang ârif bidjaksâna, jang âmat masjhôer di tânah Djâwa. Mâka dinâmâi baginda itoe Râtoe Pôera Nĕgâra, jang âmat masjhôer wartânja di tânah Djâwa dan di tânah Mĕlâjoe; kapâda zamân itoe sa-ôrang poen dĕripâda râdja[2] sĕkâlian tiâda mĕnjâmâi baginda itoe; âbis sĕkâliannja toendoe‹ chidmat dibâwahnja, sĕntiâsa mĕngantarkan oepĕti pâda tiap[2] tâoen. Dĕmikian lah kabĕsârannja râdja itoe; dan lâgi dangan môerahnja dan âdilnja pâda bârang ḥoekoemnja dangan pĕriksânja. Mâka sĕgâla râjat baginda poen tĕrlâloe âmat kâsih akan dia itoe.

Sabĕrmoela sĕgâla makânan dan boeah-boeâhan poen terlâloe âmat môerah di-dalam nĕgĕri Pôera Nĕgâra; dan dâgang poen tĕrlâloe râmaj, pĕrgi-datang, tiâda bĕrkapoetoesan lâgi dĕripâda sĕbab âdil baginda

R. P. N. Sënĕtiàsa doedoe‹ di-àtas tachta karâdjâan itoe, sënĕtiàsa àri bĕrsoeka-soekâan, makan-minoem dangan sĕkâlian râjatnja.

Sabĕrmoela màka tĕrsĕboet lah pĕrkâtâan R. P. N. poen bĕrâdoe laki-istĕri. Mâka baginda poen bĕrmimpi mĕmoengoet boelan djâtoh ka-ribâan baginda; lâloe diambilnja sĕrâja dibĕrikan kapâda pĕrĕmisôeri. Mâka lâloe diambilnja ôleh pĕrĕmisôeri, lâloe dikandoengnja sĕrta diboengkoesnja dangan kâin. Mâka baginda poen tĕrkĕdjoet dĕripâda tidoernja, màka baginda poen doedoe‹ tafakkoer sĕbabnja tĕrâmat masjgrôel atinja mĕngĕnangkan mimpi. Sĕdĕkâla baginda pĕrgi bĕrmâin[2] ka Tâman Pĕnglipoer-lâra djoega dangan pĕrĕmisôeri, diiringkan ôleh sĕgâla dâjang-dâjangnja itoe, sĕrâja doedoe‹ dangan pĕrtjintâannja, sĕrta baginda mĕngidoeng dan bĕrkĕkâwinan mĕngiboerkan atinja jang doeka sĕbab mimpinja itoe. Satĕlah âri malam, màka Sang Nâta poen bĕrangkat, kĕmbâli poelang ka astânânja, sĕrâja doedoe‹ dangan pĕrĕmisôeri dan goendi‹ S. N , sĕrta dangan sĕgâla dâjang[2].

Mâka kâta S. N. kapâda pĕrĕmisôeri sambil ia tĕrsĕnjoem-sĕnjoem, sĕrâja kâtânja: »Ia adinda toean, âda poen kakanda bĕrmimpi sĕmalam tâdi, kakanda mĕndapat boelan djâtoh dĕri langit; màka kakanda poengoet boelan itoe, màka kakanda lâloe bĕrikan kapâda adinda. Mâka lâloe diambil boelan itoe, lâloe adinda kandoeng boelan itoe." Satĕlah didangar ôleh pĕrĕmisôeri, màka pĕrĕmisôeri poen tĕrsĕnjoem, sĕrâja kâtânja: »Tĕrlâloe bâik sĕkâli ĕrti mimpi kakanda itoe; alâmat kakanda bĕrôleh poetĕrâ laki[2], jang bâik pârasnja itoe." Sĕrâja baginda mĕndangar kâta istĕrinja, lâloe tĕrsĕnjoem kadoeânja. Mâka pĕrĕmisôeri poen lâloe bangoen sĕrâja mĕngambil poeannja, lâloe sĕntap sirih, kâtânja: »Moega[2], kakanda, dibĕrikan dewâta moelia râja akan kakanda âna‹-laki[2] jang bâik pârasnja, karĕna pâtik toeankoe sangat hasrat akan âna‹-laki[2] jang bâik pârasnja." Satĕlah didangar S. N. akan titah pĕrĕmisôeri, màka S. N. poen tĕrsĕnjoem, dan sĕkâlian dâjang poen tĕrtâwa lah. Mâka pĕrĕmisôeri poen bĕrkâta: »Moega[2] dikaboelkan ôleh dewâta moelia râja." Mâka S. N. poen tĕrlâloe gĕmar lah mĕndangarkan kâta pĕrĕmisôeri itoe. Satĕlah itoe, màka kâta S. N.: »Ia, adinda; dan djikâlaw dikaboelkan ôleh dêwâta, âlang kah bâiknja!" Mâka pĕrĕmisôeri poen tĕrlâloe gĕmar ia mĕndangarkan kâta S. N.; màka kâta pĕrĕmisôeri: »Kakanda poela sâtoe sĕbâgaj sa-poeloeh poen, kakanda ĕnda‹ bĕrâna‹, djikâlaw bĕlom lâgi dianoegĕrakan ôleh dewâta moelia râja, di-mâna kan dapat kakanda bĕrôleh âna‹?" Mâka S. N. poen tĕrsĕnjoem dan sĕgâla bini âdji dan goendi‹ S. N. poen mĕngadap pĕrĕmisôeri; màka dâjang poen tĕrlâloe gĕmar ia mĕndangar kâta pĕrĕmisôeri.

Satĕlah antâra sĕlang bĕrâpa lâmânja, maka pĕrĕmisôeri poen hamil

lah, mĕngandoeng bĕrat. Satĕlah diliat ôleh S. N. akan pĕrĕmisôeri itoe ḥamil, mâka S. N. poen tĕrlâloe soekatjita ati baginda itoe. Sâhadan, mangkin bĕrtambah-tambah kâsihnja baginda akan adinda itoe, sapĕrti mĕnânang minja' jang pĕnoeh, dĕmikian lah lakoenja S. N. kapâda pĕrĕmisôeri.

Sabĕrmoela mâka tĕdangar lah kapâda sĕkâlian bini mĕntĕri dan bini poenggâwa akan pĕrĕmisôeri tĕlah ḥamil itoe, mâka sĕkâliannja itoe poen masoe' lah bĕrtoenggoe di-dalam pôeri sĕrta mĕmbâwa pĕrsĕmbâhan dĕripâda idam-idâman akan pĕrĕmisôeri itoe; mâka tĕrlâloe soeka atinja pĕrĕmisôeri mĕlihat sĕgâla idam-idâman.

Bĕrmoela S. N. poen bĕrangkat kaloear doedoe' di paseban âgoeng, diadap ôleh sĕgâla mĕntĕri dan poenggâwa dan râjat sĕkâlian makan minoem bĕrsoeka-soekâan, sĕrâja mĕnjôerochkan mĕmâloe boenjian di bâlaj-mĕngoentoer, bĕtâpa âdat sĕgâla râdja[2] kadatangan soeka itoe. Satĕlah âri malam, mâka S. N. poen bĕrangkat lah masoe' ka dalam astâna bĕrsoeka-soekâan poela dangan sĕkâlian ôrang isi-astâna itoe.

Bĕrmoela ditjĕritĕrakan ôleh ôrang jang ĕmpoenja tjĕritĕra ini, tatĕkâla mâsa pĕrĕmisôeri ḥamil itoe, mâka sĕkâlian makan-makânan poen tĕrlâloe môerah dan dâgang poen tĕrlĕbih râmaj dĕripâda sĕdia kâla itoe; dan sĕgâla boenga-boengâan poen tĕrlâloe âmat bânja' tida'kan tĕrpakaj ôleh ôrang dĕripâda sangat bânja'nja itoe.

Satĕlah soedah gĕnap lah boelannja, maka pĕrĕmisôeri poen mĕnjakiti ĕnda' bĕpoetĕrâ. Mâka Sĕri Batâra poen tĕrlâloe âmat doekatjita atinja sĕbab mĕliat pĕrĕmisôeri ĕnda' bĕpoetĕrâ. Mâka Sĕri Batâra poen mĕnjôeroch mĕmanggil bikoe dan brahmâna dan âdjar[2] dan endang[2] dan sĕgâla doekoen itoe poen, dipanggilnja mĕngadap Sĕri Batâra sĕrta dangan takoetnja. Mâka dibĕrinja anoegĕrâha ôleh S. N., mâka disôeroch mĕmintakan dôa kapâda dewâta.

Satĕlah itoe, mâka datang lah kapâda kĕtika jang bâik; pâda tatĕkâla itoe boelan poen sĕdang poernâmânja, ĕmpat-bĕlas âri boelan itoe, lakoenja sapĕrti mĕnjoeloch ânakanda jang akan kaloear itoe. Mâka âjam poen bĕrkoekoe', tĕrlâloe râmaj boenji, lakoenja sapĕrti ôrang datang mĕnĕgoer roepânja; dan margasatwa poen bĕrboenji lah di-âtas boeloeh-gâding itoe, sapĕrti ôrang datang mĕliat poetĕrâ jang bâik pâras kaloear. Mâka angin poen bĕrtioep-tioep sĕpoe-bâsa, lakoenja sapĕrti ôrang ĕnda' mĕngipasi. Mâka sĕrba[2] boenga-boengâan di dalam Tâman Pĕnglipoer-lâra poen bĕrkĕmbangan, sĕmĕrĕba' bâoenja datang ka-dalam astâna, dibâwa ôleh angin jang lĕmah-lĕmboet, tĕrlâloe âroem bâoenja ditjioem ôrang, lakoenja sapĕrti pĕrsĕmbahkan bâoenja. Mâka gôeroch poen bĕrboenji lah antâra dâdoengan, lakoenja sapĕrti soeâra dêwa[2] mĕngâbiskan bâik pâras.

Mâka sakĕtika poen pĕrĕmisòeri bĕpoetĕrâ lah sa-ôrang laki², tĕrlâloe âmat ĕlo‹ pârasnja, gilang-gĕmilang, kilaw-kilâwan warna, dan bĕrtjahĕja toeboehnja tiâda dapat ditĕntang njâta; dan lĕmah-kĕmâlaj bârang lakoenja, mĕngantjoer ati sĕgala jang mĕliat dia.

Mâka sigĕrâ disamboet ôleh Sĕri Padoeka, sĕrâja dibĕrikan kapâda S. (1), mâka dipĕrsĕmbahkan poela kapâda S. N., sĕrâja mĕngâtakan: »Padoeka adinda tĕlah bĕpoetĕrâ, toeankoe, sa-ôrang laki².”

Satĕlah didangar ôleh S. N. akan sĕmbah dâjang² itoe, mâka baginda poen tĕrlâloe soekatjita atinja; mâka lâloe S. N. bĕrangkat masoe‹ ka-dalam pòeri, lâloe doedoe‹ dĕkat pĕrĕmisòeri, sĕrâja mĕnjamboet ânakanda baginda itoe. Mâka lâloe diribânja ôleh baginda akan ânakanda itoe; sĕrâja ditjioemnja ânakanda, maka titah baginda: »Ada poen ânaskoe ini kĕla‹ bânja‹ lah pĕrampoean bĕrâi akan dia.” Mâka dinâmakan ôleh baginda akan ânakanda itoe Raden Oenda‹an Pĕnòerat nâmânja. Mâka disĕrahkannja ôleh baginda kapâda S., mâka sigĕrâ lah disamboet ôleh S., mâka lâloe dimandikannja anakanda Raden Oenda‹an Pĕnòerat ôleh S., dan pâra poenggâwa, mâka râjat sĕkâliannja, sĕrâja mĕmâloe boenji-boenjian di bâlaj-mĕngoentoer itoe, mâka bĕtâpa âdat sĕgâla râdja² jang bĕsar itoe bâroe bĕpoetĕrâ, dĕmikian lah âdânja.

Mâka baginda poen mĕmbĕri derma akan sĕkâlian bikoe dan brahmâna dan sĕgâla fakĭr-miskĭn; mâka sĕgâla fakĭr-miskĭn poen mĕndjâdi kâja dĕripâda kabânjâkan ṣadakah baginda itoe.

Sabĕrmoela mâka tiâda bĕrâpa lâmânja, mâka Raden Oenda‹an Pĕnòerat poen bĕsar lah. Mâka baginda mĕnâroh ânakanda di M. (2) di roemah S., sĕnĕtiâsa lah bĕrmâin-mâin dangan kâdang-kĕdâjannja, sa-âri-âri pĕrgi bĕbòeroe ka-dalam oetan, mĕnjoempit bòeroeng dan mĕndjĕrat âjam-oetan, dan mĕnjockakan atinja. Mâka sĕlang ĕmpat lima âri, mâka Raden Oenda‹an Pĕnòerat poen pĕrgi lah mĕngadap âjanda-boenda itoe, mĕmbâwa sĕgâla pĕbòeroean itoe, dibĕrikannja kapâda âjanda-boenda itoe.

Alkeṣah mâka tĕrsĕboet lah pĕrkâtâan S. N. dan pĕrĕmisòeri bĕrâdoe di pĕrâdoean, doea laki-istĕri. Satĕlah siang lah, mâka S. N. dan pĕrĕmisòeri poen bangoen lah, lâloe pĕrgi mandi ka Tâman Pĕnglipoer-lâra. Satĕlah soedah mandi, lâloe nâik lah; mâka S. N. dan pĕrĕmisòeri poen bĕrsâlin kâin dan sĕgâla dâjang² poen bĕrsâlin kâin; lâloe S. N. dan pĕrĕmisòeri poen poelang lah, bĕrdjâlan diiringkan ôleh sĕgâla

---

(1) سرايڤا verkeerd voor Pårå Injå?

(2) منداكوان

dâjang-dâjangnja. Satĕlah sampaj ka-dalam astâna, lâloe baginda doedoe‹ doea laki-istĕri. Satĕlah soedah, mâka idangan nasi poen diangkat ôrang lah ka-adâpan S. N. dan pĕrĕmisôeri. Maka kâta S. N.: »Aj, dâjang, pêrgi lah ĕngkaw panggil akan akoe toeanmoe Raden-Mĕntĕri, kâtakan ôlehmoe, akoe ĕnda‹ sĕntap bĕrsâma-sâma dangan âna‹koe." Mâka dâjang² mĕnjĕmbah, lâloe ia bĕrdjâlan pĕrgi ka roemahnja Raden-Mĕntĕri. Satĕlah sampaj, mâka didapatkannja Raden-Mĕntĕri lâgi bĕrmâin dangan kĕdâjannja. Mâka R. M. poen mĕnĕgoer dâjang² itoe, sĕrâja kâtânja: »Aj, dâjang, âpa kah pĕkĕrdjàanmoe datang ka-mâri ini?" Mâka dâjang² poen tĕrkĕdjoet, lâloe ia bĕrdatang sĕmbah sĕrâja kâtânja: »Toeankoe sĕkârang dipĕrsilakan ôleh S. N. dan pĕrĕmisôeri masoe‹ ka-dalam pôeri toeankoe, karĕna âjanda-boenda mĕnanti, ĕnda‹ sĕntap bĕrsâma-sâma toeankoe." Mâka kâta R. M.: »Aj, dâjang, pĕrgi lah ĕngkaw poelang doeloe. Sĕkârang ini lah akoe bĕrdjâlan pĕrgi mĕngadap âjanda-boenda baginda." Mâka dâjang² poen mĕnjĕmbah, lâloe kaloear bĕrdjâlan. Tiâda bĕrâpa lâmânja bĕrdjâlan, mâka dâjang² poen sampaj lah ka-dalam pôeri, lâloe ia moendoe‹ mĕnjĕmbah S. N. dan pĕrĕmisôeri. Mâka kâta S. N.: »Aj, dâjang, mâna kah âna‹koe?" Mâka dâjang poen toendoe‹ mĕnjĕmbah S. N. dan pĕrĕmisôeri, sĕrâja kâtânja: »Ampoen toeankoe, pâtik pĕrsĕmbahkan titah toeankoe R. M., sĕkârang toeankoe sampaj." Dalam bĕrkâta-kâta itoe, mâka R. O. P. poen sampaj, lâloe mĕnjĕmbah âjanda-boenda baginda, sĕrâja ditĕgoer âjanda-boenda akan R. M., kâtânja: »Mâri lah âna‹koe, dĕkat âjanda-boenda di-sini." Mâka R. M. poen doedoe‹ dĕkat âjanda-boenda. Mâka idangan poen diangkat ôrang lah ka-adâpan S. N.; mâka bĕrkâta S. N.: »Mâri lah toean, sĕntap dangan âjanda-boenda." Mâka lâloe mĕmbasoeh tangannja, sĕrâja sĕntap bĕrtiga sa-idangan. Mâka R. O. P. poen sĕntap doea tiga soeap, lâloe soedah. Mâka dibâwa ôleh ôrang djôrong ĕmas di-adâpan R. M., mâka makan sirih sa-kapoer, lâloe bĕrdatang sĕmbah ĕnda‹ bĕrmoehoen kĕmbâli ka roemahnja.

Ata bĕrâpa antârânja, mâka bĕrkâta S. N. kapâda pĕrĕmisôeri: »Ia adinda, liat lah anakanda tĕlah bĕsar lah." Mâka sâoet pĕrĕmisôeri: »Di-mâna kah âda âna‹ râdja² jang bâik pârasnja, biar lah kita sôeroeh pinangkan?" Satĕlah soedah S. N. bĕrmoesjâwarat, mâka dipanggilnja dâjang², mâka sigĕrâ lah datang moendoe‹ mĕnjĕmbah. Mâka bĕrkâta lah S. N.: »Aj, dâjang, pĕrgi lah, panggilkan akoe R. M., kâtakan akoe nanti." Mâka dâjang poen bĕdiri, lâloe mĕnjĕmbah S. N., sĕrâja bĕrdjâlan ka roemahnja R. M. Tiâda bĕrâpa lâmânja di djâlan, mâka sampaj lah, lâloe mĕnjĕmbah kapâda R. M., sĕrâja

ditĕgoernja ôleh R. M.: »Aj, dâjang, âpa kah pĕkĕrdjâan kàmoe ini datang ka-màri?" Màka sâoet dâjang[2]: »Toeankoe dipĕrsilakan masoek ka-dalam astâna, toeankoe." Satĕlah didangar ôleh R. M., màka ia poen mĕmakaj bĕrsâdja-sâdja djoea; màka R. O. P. poen bĕrdjâlan lah, diiringkan dâjang[2]. Màka tiàda lah kàmi sĕboetkan ḥalnja di djâlan. Màka ia poen sampaj lah ka-dalam astâna, lâloe ia moendoek mĕnjĕmbah S. N. dan pĕrĕmisôeri; sĕrâja ditĕgoernja ânakanda itoe, kâtânja: »Màri lah toean, doedoek dĕkat âjanda disini, rindoenja sangat âjanda akan toean, ôlehnja làma toean tiàda masoek mĕngadap âjanda dan boenda." Màka kâta R. O. P.: »Toeboeh pâtik tiàda sĕdap, toeankoe, dan kapâla pâtik poen ngĕloe sangat, toeankoe." Màka kâta S. N.: »Aroes lah âjanda liat wadjah toeankoe tĕrsangat poetjat", sĕrâja S. N. tĕrsĕnjoem mĕndangar kâta ânakanda baginda. Màka S. N. poen mĕndjĕling kapâda pĕrĕmisôeri, màka jang didjĕling poen tâoe lah ĕrtinja djĕling S. N. itoe. Màka kâta pĕrĕmisôeri: »Màri lah toean, doedoek dĕkat boenda di sini", sĕrâja pĕrĕmisôeri poen mĕmbĕrikan poeannja, lâloe disamboetnja poean itoe, lâloe makan sîrih. Satĕlah soedah, màka dipĕrsĕmbahkan poean itoe kapâda pĕrĕmisôeri; sĕrâja disamboet ôleh pĕrĕmisôeri poean itoe, màka kâta pĕrĕmisôeri: »Adoeh, ânaḳoe toean, bĕsar lah soedah toean; ânaḳoe ini bĕlom djoega bĕristĕri." Màka R. O. P. poen toendoek, sawâtoe poen tiàda kâtânja; màka disâmar dangan makan sîrih. Màka kâta S. N. kapâda ânakanda R. O. P.: »Bâik djoega toean tôeroet kâta boenda toean; biar lah âjanda pinangkan toean kapâda ânaḳ râtoe di Bandjar Koelon." Satĕlah soedah dĕripâda itoe, màka R. O. P. poen toendoek, masam moekânja, sĕrâja mĕndjĕling pĕrĕmisôeri dangan ekor-mâtânja, itoe poen mangkin mĕnambâhi mânis djoega. Màka sĕgâla jang mĕngadap itoe poen tĕrlâloe gĕmar mĕliat pĕrĕmisôeri doea bĕpoetĕrâ itoe.

Sakĕtika doedoek, màka idangan poen diangkat ôrang lah ka-adâpan S. N. dan pĕrĕmisôeri. Màka baginda poen sĕntap lah tiga bĕpoetĕrâ sa-idangan itoe. Satĕlah soedah sĕntap, lâloe makan sîrih dan mĕmakaj bâoe-bâoean jang âmat âroem bâoenja. Satĕlah soedah, màka R. M. poen bĕrmoehoen pâda âjanda dan boendânja, lâloe bĕrdjâlan poelang ka roemahnja. Satĕlah sampaj lah, lâloe ia tidoer bĕbâring di-âtas gĕtâ pĕboedjangan, sĕrâja bĕpikir itoe. Màka R. O. P. poen, satĕlah sĕmpoerna pikir, dalam atinja itoe: »Bâik djoega akoe tôeroet kâta âjanda dan boenda itoe." Satĕlah soedah bĕpikir itoe, màka R. O. P. poen tĕrlâlaj; sakĕtika itoe, màka ia poen bĕrmimpi kadjâtôhan boelan di ribâannja, lâloe dimakannja boelan itoe tiàda âbis. Màka R. O. P. poen tĕrkĕdjoet dĕripâda tidoernja, màka ia poen pikir dalam atinja: »Apa kah gĕrangan ĕrtinja mimpikoe ini; kapâda siàpa kah

akoe bĕrtânjakan?" Satĕlah soedah R. O. P. bĕpikir, mâka ia poen pĕrgi mandi ka tâman dangan sĕgâla kĕdâjannja, sambil bĕrmâin-mâin pĕrang-pĕrangan. Satĕlah soedah bĕrmâin-mâin, mâka âri poen malam lah, mâka R. O. P. poen poelang lah ka roemahnja dangan sĕgâla kâdang-kĕdâjannja. Satĕlah sampaj ka roemahnja, lâloe ia bĕrâdoe, ditoenggoei ôleh sĕgâla kĕdâjannja.

Alkêsah mâka tĕrsĕboet lah pĕrkâtâan pĕrĕmisôeri mĕnjôerochkan sĕgâla pâra poetĕri itoe bĕrtĕnoen kâin, karĕna pĕrĕmisôeri ĕnda‹ mĕminang âna‹ râtoe di Bandjar Koelon kapâda boelan jang di-adâpan ini, karĕna S. N. ĕnda‹ bangat bĕkĕrdjâ. Satĕlah dĕmikian itoe, mâka pĕrĕmisôeri poen bĕrangkat ka Tâman Pĕnglipoer-lâra itoe. Satĕlah sampaj ka-dalam tâman itoe, lâloe doedoe‹ di bâlaj pĕboedjangan diadap ôleh sĕgâla dâjang-dâjangnja. Satĕlah diliat ôleh sĕgâla pâra poetĕri pĕrĕmisôeri itoe datang, mâka sĕkâliannja pâra poetĕri itoe poen tôeroen lah lâloe mĕnjĕmbah pĕrĕmisôeri. Mâka pĕrĕmisôeri poen nâik doedoe‹ di roemahnja pâra poetĕri itoe, mâka ia sĕkâlian poen doedoe‹ mĕngadap pĕrĕmisôeri. Mâka kâta pĕrĕmisôeri: »Aj, sĕkâlian toean, bĕrtĕnoen kan bêta kâin sa-ôrang sa-ĕlaj." Mâka sĕgâla pâra poetĕri itoe poen mĕnjĕmbah sĕrâja kâtânja: »Mâna titah toeankoe, pâtik djoendjoeng di-âtas bâtoe-kapâla pâtik." Sakĕtika doedoe‹ mâka pĕrĕmisôeri poen tôeroen mandi ka tâman dan sĕgâla pâra poetĕri poen mandi lah sĕkâlian; satĕlah soedah, lâloe nâik bĕrsâlin kâin. Mâka titah pĕrĕmisôeri: »Aj, toean[2] sĕkâlian, djangan lah taksîr akan pĕrboeatan kita ini." Mâka sĕgâla pâra poetĕri itoe poen mĕnjĕmbah, sĕrâja kâtânja: »Mâna titah pâtik djoendjoeng, toeankoe." Mâka pĕrĕmisôeri poen poelang lah diiringkan ôleh sĕgâla dâjang[2] itoe.

Satĕlah soedah poelang, mâka Râden A. R. (1) poen bĕrkâta kapâda soedârânja Kin Tĕmboean, sĕrâja kâtânja: »Adoeh adinda toean, bâik kita bĕrtĕnoen kâin jang disôeroehkan ôleh pĕrĕmisôeri itoe; karĕna pĕrĕmisôeri ĕnda‹ bangat[2] itoe. Djangan lah toean pĕrboeat sapĕrti boemi astâna kita sĕndîri; iboe sôeri jang mĕnjôeroehkan kita bĕrtĕnoen kâin, mâka kita lengakan, djangan lah kita bĕrboeat jang dĕmikian, karĕna kita soedah mĕndjâdi tâwânan dan djârâhan ôrang." Satĕlah didangar ôleh Kin Tĕmboean kâta kakanda R. A. R. itoe, mâka Kin Tĕmboean poen mĕnangis, tĕrkĕnangkan âjah-boendânja, dan mĕngĕnangkan piâtoenja sĕbab tiâda bĕriboe dan bĕrbâpa, lâgi tĕrkĕnangkan nĕgĕrinja. Mâka R. A. R. poen mĕliat soedârânja mĕnangis, sĕrâja mĕmĕloe‹ soedârânja bĕrtangis-tangisan, sambil

---

(1) انت رسمي *Anta Rasmi.*

bĕrkâta: »Diam lah tocan, bocah-ati kâkanda; diam lah ĕmas, djangan mĕnangis; tocan mĕroesa‹kan wadjah jang pĕrĕmaj, karĕna soedah lah gĕrangan nasîb kita, dikaĕndaki ôleh dewâta moelia râja. Di-mâna kan dapat kita sâlâhi lâgi, sĕbab kita bĕrdoea poenja nasîb tiâda ditoenggoei iboe dan bâpa. Djikâlaw âda kita poenja iboe-bâpa, âlang kah soekânja ati iboe-bapa mĕliat kita ini tĕlah bĕsar lah âdânja!" Mâka Kin Tĕmboean poen diam lah, sĕbabnja mĕnangar kâta kakanda itoe. Mâka sĕgâla pâra poetĕri itoe poen bĕrtĕnoen kâin, mâsing[2] pâda tâoenja.

Sabĕrmoela mâka tĕrsĕboet lah pĕrkâtâan R. O. P. satĕlah soedah ia bĕrmâin koeda, mâka ia poen masoe‹ mĕngadap âjanda boenda baginda . . . . . .

Sakĕtika doedoe‹, mâka R. O. P. poen bĕrmoehoen lah, poelang ka roemahnja. Satĕlah sampaj, lâloe R. O. P. poen doedoe‹ di bâlaj pĕboedjangan, diadap ôleh sĕgâla kĕdâjannja. Mâka kâta R O. P. kapâda P. W. D. (1): »Bĕgimâna kah mimpi ĕrti ôrang tidoer; aj, kakanda, âpa kah gĕrangan ĕrtinja akoe bĕrmimpi sĕmalam tâdi?" Mâka kâta P. W. D.: »Bĕgimâna mimpinja toeankoe itoe?" Mâka bĕrkâta R. O. P.: »Akoe bĕrmimpi kadjâtôhan boelan poernâma, mâka koe makan boelan itoe, mâka tiba[2] tiâda âbis."

Mâka sĕmbah P. W. D.: »Bâik lah sangat ĕrtinja mimpi toeankoe itoe tiâda âbis, alâmat toeankoe bĕrôleh istĕri jang bâik pârasnja; sĕdikitnja toeankoe makan boelan itoe tiâda âbis, alâmat toeankoe bĕrôleh kasoekâran; karĕna sĕbabnja itoe lah pâtik bĕrkâta." Mâka âri poen malam lah, mâka idangan poen diangkat ôrang lah kaädâpan R. O. P.; mâka R O. P. poen sĕntap lah doea tiga soeap, lâloe soedah, sĕrâja makan sîrih. Mâka âri poen djâoeh malam, mâka R. O. P. poen bĕrtitah kapâda sĕgâla kĕdâjannja: »Bĕrhaḷir lah ĕngkaẇ esoe‹-âri; akoe ĕnda‹ pĕrgi ka Tâman Pĕnglipoer-lâra, ĕnda‹ mĕnjoempit bôeroeng." Mâka sĕmbah P. W. D.: »Mâna titah toeankoe pâtik djoendjoeng." Mâka R. O. P. poen masoe‹ ka-dalam pôeri, lâloe bĕrâdoe. Datang siang-âri, mâka ia poen bangoen, lâloe mĕmbâsoeh moeka sĕrâja makan sîrih. Mâka lâloe ia ĕnda‹ bĕrdjâlan. Mâka sĕmbah P. W. D.: »Bâik djoega toeankoe sĕntap doeloe bârang sĕdikit; kâlaw[2] djâdi pĕnjakit kapâda toeankoe, boekan kah pâtik jang mĕrâsâi kasoekâran." Mâka R. O. P. poen sĕntap lah doea tiga soeap, lâloe soedah, sĕrâja makan sîrih; karĕna atinja sangat ĕnda‹ bĕrmâin-mâin. Satĕlah dĕmikian, mâka R. O. P. poen bĕrdjâlan,

---

(1) ڤنت ويرا جاي

diiringkan ôleh sĕgâla kĕdâjannja. Satĕlah sampaj ka sisi tâman itoe, mâka sĕgâla kĕdâjannja itoe poen mĕnjoempit bôeroeng; mâka ia poen tĕrlâloe bânja‹ bĕrôleh bôeroeng. Mâka R. O. P. poen bĕrkâta kapâda Dj. A. (1): »Aj, kâkang, pĕrboeatkan akoe sangkâran bôeroeng ini, karĕna akoe ĕnda‹ pĕrsĕmbahkan kapâda S. N. dan pĕrĕmisôeri." Mâka dipĕrboeatkan lah sangkâran bôeroeng itoe. Satĕlah dĕmikian itoe, mâka R. O. P. poen mĕnjoempit sa-ekor bâjan, tĕrlâloe âmat ĕndah warna boeloenja bôeroeng itoe. Mâka bôeroeng itoe inggap kapâda pohon-kâjoe bĕringin, mâka disoempitnja R. O. P. akan bôeroeng itoe, mâka bâjan itoe poen djâtoh ka dalam tâman kabĕtoelan pâda tĕnoenan Kin Tĕmboean itoe. Mâka sigĕrâ lah ia ĕnda‹ mĕnangkap bôeroeng itoe, mâka Kin Tĕmboean poen tĕrtjĕngang-tjĕngang mĕliat bôeroeng itoe, sĕrâja kâtânja: »Sâjang sĕkâli bôeroeng ini, tĕrlâloe âmat ĕndah² warna boeloenja." Satĕlah diliat ôleh R. M. bâjan itoe djâtoh ka-dalam tâman itoe, mâka R. M poen ĕnda‹ masoe‹ ka-dalam tâman itoe. Mâka P. W. D. poen mĕnjĕmbah sĕrâja bĕrkâta: »Djangan lah tocan masoe‹ ka-dalam tâman ini, karĕna lârangan sĕri padoeka âjanda tocankoe." Mâka R. M. poen tĕrsĕnjoem sĕrâja kâtânja: »Biar lah kâkang bêta mati diboenoeh ôleh Sang Nâta dan pĕrĕmisôeri." Satĕlah dĕmikian, mâka R. M. poen bĕrdjâlan lah ampir ka bâlaj Poespa-bĕrâi dangan sĕndirinja. Ada poen sĕgâla kĕdâjannja itoe tinggal di loear pintoe tâman itoe samoeânja.

Sâhadan mâka R. O. P. poen bĕrdjâlan mĕndapatkan bâlaj pĕboe-djangan itoe. Satĕlah diliat ôleh sĕgâla pâra poetĕri R. O. P. datang itoe, mâka sĕgâla pâra poetĕri poen âbis lâri, ânja jang tinggal Kin Tĕmboean djoega, lâgi tĕrtjĕngang sĕbab ia soeka mĕliat bôeroeng itoe. Mâka R. O. P. poen datang lah pĕlâhan², lâloe ia ampir kapâda K. T.; dalam atinja: »Ana‹ râtoe mâna kah gĕrangan? Tĕrlâloe âmat bâik pârasnja; sĕdap mânis bârang lakoenja, mĕrâwankan ati sĕkâlian jang mĕliat dia." Mâka R. O. P. poen bĕrkâta sâma sĕndirinja: »Djikâlaw âna‹ râtoe di Bandjar Koelon sĕkâli poen, tiâda akoe sâmakan akan dia." Mâka didĕkatinja ôleh R. O. P., tĕrlâloe gĕmar ia mĕliat roepânja K. T. itoe sĕrâja tĕrsĕnjoem. Satĕ'ah diliat ôleh K. T. sa-ôrang moeda tĕrlâloe êlo‹ sikâpnja dan bidja‹nja sĕdĕrâna, di-dalam atinja: »Ini lah roepânja poetĕra Sĕri Batâra, mâka dĕmikian roepânja." Mâka K. T. poen ĕnda‹ bĕlâri, tiâda sĕmpat. Mâka lâloe dipĕgangnja ôleh R. O. P. tangan K. T., sĕrâja kâtânja: »Adoeh, arjaningsoen, rĕtĕna pĕkâdja dêwa, soesoenan, sang-lir-sâri, oetâma-djiwa, ĕnda‹ ka-mâna kah toeankoe

---

(1) جاران اڠسوک

bĕlâri ini? Karĕna toean soedah dalam tangan kâkang ini, tiâda lah kâkang ĕndas mĕlĕpaskan lâgi ĕmas-djoeita. Toean lah jang dapat mĕngòbâti pĕnjakit kâkang." Mâka kâta K. T.: »Adoeh toeankoe, lĕpaskan lah tangan pâtik, toeankoe; karĕna pâtik disòeroehkan ôleh pĕrĕmisòeri bĕrtĕnoen kâin, toeankoe, karĕna pĕrĕmisòeri ĕndas bangat mĕmbâwa pĕtiban-sampir ka Bandjar-Koelon, toeankoe", — sambil ia mĕnggosos âir-mâtânja. Mâka kâta R. M. sĕrâja tĕrsĕnjoem: »Adoeh toean, djiwa kâkang, âpa kah nâmânja kâin ini? Kâkang bĕlom tâoe nâmânja." Mâka K. T. poen toendoes sambil mĕnjapoe âir-mâtânja, tĕrkĕnangkan oentoengnja dipĕrboeat ôrang jang sĕlakoe ini. Mâka kâta R. M.: »Adoeh goesti, arjaningsoen, djiwa kâkang, jang sapĕrti bâjang[2] bidadâri Soeprâba (1), sâhoeti lah kâta kâkang." Mâka bĕrkâta K. T., sambil bĕrlinang-linang âir-mâtânja: »Ada poen nâmânja kâin ini kĕringsing-wâjang lĕlakon Radjoena-tâpa, pakâjan poetĕri jang bâik roepa di Bandjar Koelon, toeankoe." Mâka kâta R. M. sĕrâja tĕrsĕnjoem: »Tiâda lah kâkang mâoe lâgi ka B. K.; toeankoe lah jang djâdi makôta kâkang, dan djikâlaw toedjoeh kâli poen kâkang mati idoep poela, tiâda lah kâkang mâoe bĕristĕri kapâda pĕrampoean jang lâin lâgi dĕripâda toean Dan djikâlaw toean dimoerkâi ôleh Sang Nâta dan pĕrĕmisòeri, biar lah kâkang mĕnanggoeng dia." Mâka kâta K. T., sĕrâja mĕnangis sambil bĕrkâta: »Adoeh toeankoe mâsa kan toeankoe dipĕngâpakan ôleh Sĕri Batâra! Mĕlâinkan pâtik djoega, ôrang jang ina pâpa, jang tiâda kĕroean (2) bangsa, mĕnanggoeng dia." Mâka kâta R. O. P.: »Djangan lah toeankoe, arjaningsoen kâkang, jang sapĕrti Dêwi-Darma-Dêwi, jang tôeroen dĕri kajangan ka doenia. Biar lah kâkang dimoerkâi ôleh Sang Nâta dan pĕrĕmisòeri." Mâka kâta K. T.: »Adoeh toeankoe, lĕpaskan lah tangan pâtik; djangan lah toean bĕrboeat jang dĕmikian ini." Mâka sâoet R. O. P.: »Ini lah balasnja toeankoe ĕndas mĕnangkap bòeroeng-bâjan pâtik tâdi." Mâka kâta K. T.: »Tiâda pâtik mĕnangkap bôeroeng toeankoe itoe; âda lah ia di pohon-dĕlima itoe."

Sâhadan mâka sĕgâla pâra poetĕri mĕliat sĕgâla kalakoean R. O. P. itoe; mâka bĕrkâta poetĕri L. (3): »Boekannja sâlah dĕripâda K. T. ini; âda poen jang sâlah itoe dĕripâda Râden Mĕntĕri djoega, jang sâlah dĕmikian ini."

Mâka R. M. poen mĕndoekoeng K. T. ka roemahnja, lâloe ia masoek ka dalam pĕrâdocannja, lâloe diribânja sĕrâja diboedjoesnja dangan

---

(1) Het M. S. heeft naar gewoonte سكرب. Zie ook DE HOLLANDER's uitgave Sjair Kén Tamboehan, bladz. 12.

(2) Jav. van *weroeh* = Mal. *tâoe*.

(3) لاسم *Lasmi*.

kâta jang mânis[2]. Mâka K. T. poen mĕnangis, sĕrâja mĕngĕmpaskan dirinja, lâloe disamboet ôleh R. M. Mâka K. T. poen mĕnangis djoega, mâka R M. poen bĕrkâta: »Diam lah toean, arjaningsoen, rĕtĕna pĕkâdja, dêwa soesoenan, sang-lir-sâri, diam lah toean; dangar kâkang bĕrkâta; diam toean djangan lah bĕrtjinta; sĕlôerah dêsa ini ditjâri, tiâda mĕndapat intan-bidôeri! Adoeh, ĕmas, djangan lah toean mĕnangis, pĕngestoe-kâra, soedah lah toean mĕnangis; sâjang mâta jang pĕrĕmaj mĕndjâdi bâloet dan soeâra jang mĕrdoe mĕndjâdi pâraw dan wadjah jang pĕrĕmaj mĕndjâdi sôeram. Diam lah toean; djangan sangat mĕrindoekan! Apa tah soedahnja toean dangan mĕnangis? Mâri lah adinda toean kita bĕrâdoe, karĕna âri tĕlah djâoeh malam. Dangar lah toean kâta kakanda." Lâloe ia mĕmakan sîrih; sĕpahnja poen dibĕrikannja kapâda K. T., sĕrta bĕrtĕmoe moeloet.

Satĕlah itoe, mâka tiâda lah dâlang sĕboetkan lâgi ḥalnja ôrang dalam pĕrâdoean; sĕrta ma'loem lah toean[2] jang mĕnâroh dĕndam bĕrâi, âda lah sapĕrti sawâtoe nĕrwĕstoe di-dalam tjoemboel; djikâlaw tĕrboeka tjoemboel itoe, âpa kah ḥal isinja itoe âdânja!

Sabĕrmoela mâka tĕrsĕboet lah pĕrkâtâan sĕgâla kĕdâjan, jang tinggal di-loear pintoe tâman itoe. Mâka kâta P. W. D. kapâda sĕgâla kĕdâjan: »Apa kah bitjâra kita sĕkârang ini? Pâda pikirkoe bâik djoega kita poelang doeloe, kita pĕrsĕmbahkan sĕkâlian kalakoe-annja R. M. kapâda S. N. dan pĕrĕmisôeri, dan djikâlaw soedah kita pĕrsĕmbahkan, mâna lah bitjâra S. N. kapâda kita, kita tôeroet; dan djikâlaw tiâda kita pĕrsĕmbahkan, nistjâja dapat sâlah kita kapâda S. N." Satĕlah soedah, mâka sĕkâlian kĕdâjan itoe poen mĕmbĕnarkan kâta P. W. D. itoe. Mâka P. W. D. dan sĕkâlian kĕdâjan poen bĕrdjâlan lah, mĕndapatkan S. N. dan pĕrĕmisôeri. Satĕlah sampaj ka pĕngadâpan, mâka P. W. D. poen sigĕrâ lah pĕrgi mĕndapatkan S. N. dan pĕrĕmisôeri, lâloe ia mĕnjĕmbah. Mâka ditĕgoer ôleh S. N. dan pĕrĕmisôeri: »Aj, P., mâna tah ânaskoe?" Mâka sĕmbah P. W. D.: »Ada di Tâman Pĕnglipoer-lâra, toeankoe, di roemahnja ânas râtoe W. (1), toeankoe." Dĕmi didangarnja ôleh pĕrĕmisôeri kâtânja P. W. D. itoe, mâka pĕrĕmisôeri itoe poen masoes ka astâna, sĕrâja kâtânja: »Djikâlaw dĕmikian pĕkĕrdjâannja O. P. ini, tiâda lah ia mâoe bĕristĕri kan ânas râtoe di Bandjar Koelon lâgi; dan djikâlaw didangarnja râtoe di B. K. akan pĕkĕrdjâan O. P. ini, tiâda lah ia mâoe mĕnĕrima, karĕna didangarnja ia soedah bĕrmoekah dangan ânas râtoe W. itoe." Mâka bĕrkâta S. N.: »Ia adinda, tiâda mĕngâpa! Soedah lah âdatnja laki[2] itoe gĕmar bĕristĕri bânjas." Satĕlah didangar ôleh pĕrĕmisôeri

---

(1) وڠكر *Wangkâra* (Awan-Kâra)?

titah S. N. itoe, mâka pĕrĕmisôeri poen mangkin masam moekânja, lâloe bĕrangkat masoe‹ ka-dalam pòeri dangan masjgròelnja akan âna‹da baginda itoe; di-dalam atinja: »Djikâlaw bĕlom K. T. koe boenoeh itoe, bĕlom poeas râsa atikoe."

Mâka âri poen siang lah, mâka titah pĕrĕmisôeri kapâda dâjang² itoe: »Aj, dâjang, pĕrgi lah ĕngkaw panggilkan akoe Râden Mĕntĕri." Mâka dâjang itoe poen, sigĕrâ ia moendoe‹ mĕnjĕmbah, lâloe bĕrdjâlan ka tâman itoe.

Ada poen pâda malamnja K. T. poen bĕrmimpi mĕmakaj sĕrba mêrah dan dipanggil ôleh Batâra Gôeroe. Mâka K. T. poen pĕrgi lah ka kajangan Batâra Gôeroe itoe, lâloe mĕngambil boenga widjâja. Satĕlah itoe mâka K. T. poen tĕrkĕdjoet dĕripâda tidoernja, lâloe bĕtjoetjoer-tjoetjòeran âir-mâtânja, sĕrta lĕtih-lĕsoe râsa toeboehnja sapĕrti boenga lâjoe. Satĕlah sakĕtika, mâka âri poen siang lah; mâka R. M. poen bangoen doea laki-istĕri, lâloe mĕmbâsoeh moeka. Satĕlah soedah, mâka ia poen doedoe‹ di bâlaj, diadap ôleh sĕgâla dâjang².

Sakĕtika lâgi, mâka dâjang pĕnjòeroeh dĕripâda pĕrĕmisôeri itoe poen datang lah ka roemah K. T. itoe. Mâka dâjang² itoe poen mĕnjĕmbah sĕrâja kâtânja: »Toeankoe dipĕrsilakan ôleh padoeka boenda masoe‹ ka astâna." Mâka kâta R. M.: »Pĕrgi lah ĕngkaw poelang doeloe; sĕkârang akoe masoe‹ mĕngadap" Mâka dâjang² itoe poen mĕnjĕmbah, lâloe bĕrdjâlan poelang. Satĕlah sampaj ka astâna, lâloe masoe‹ mĕngadap Sang Nâta dan pĕrĕmisôeri sĕrâja moendoe‹ mĕnjĕmbah mĕnjampajkan sĕgâla kâta R. M. Mâka pĕrĕmisôeri poen diam lah.

Sabĕrmoela Râden Mĕntĕri poen bĕrkâta kapâda istĕrinja: »Adoeh, arjaningsoen, oetâma djiwa, kâkang poehoenkan sĕpah toean akan bĕkal kâkang bĕrdjâlan." Mâka istĕrinja poen makan sîrih, sĕpahnja dibĕrikannja kapâda soeâminja. Mâka sigĕrâ lah disamboet ôleh R. M., sĕrâja dipĕloe‹nja dan ditjioemnja, lâloe bĕrdjâlan sambil ia mĕnôlik ka bĕlâkang mĕliat istĕrinja. Lakoenja R. M. bĕrdjâlan itoe sapĕrti tiâda akan tĕrdjâlan râsânja, karĕna sâjang ia mĕninggalkan istĕrinja itoe.

Satĕlah sampaj, lâloe masoe‹ ka astâna. Satĕlah diliat ôleh pĕrĕmisôeri âna‹da datang, mâka sigĕrâ ditĕgoer sĕrâja kâtânja: »Mâri lah toean âna‹koe di-sini, doedoe‹ dĕkat boenda." Mâka R. M. poen mĕnjĕmbah lâloe doedoe‹ sĕrâja kâtânja: »Apa kah pĕkĕrdjâan toeankoe mĕmanggil pâtik?" Mâka kâta pĕrĕmisôeri: »Adoeh âna‹koe, âda poen boenda mĕnjôeroeh mĕmanggil toean, karĕna lâma lah soedah boenda tiâda makan dâging sĕlâdang; ingin râsânja boenda ĕnda‹ makan dâging

pĕbôeroean. Pĕrgi lah toean, tjârikan boenda." Mâka sĕmbah R. M.: »Bâik lah toeankoe, esoe‹-âri lah pâtik pĕrgi ka oetan bĕbôeroe", — sĕrâja mĕnjĕmbah lâloe bĕrmoehoen kapâda pĕrĕmisôeri Mâka ia poen bĕrdjâlan mĕndapatkan Sang Nâta. Satĕlah sampaj, mâka ia moendoe‹ mĕnjĕmbah; mâka titah S. N.: »Mâri lah toean, doedoe‹ dĕkat âjanda." Mâka sĕmbah Râden Mĕntĕri: »Bâik lah toean", — lâloe ia doedoe‹ sĕrâja mĕnjĕmbah. Mâka titah S. N: »Apa kah pĕkĕrdjâan, toean dipanggil ôleh boenda toean?" — sĕrâja disapoenja bĕlâkang âna‹da itoe. Mâka sĕmbah R. M.: »Pâtik disôeroeh pĕrgi bĕbôeroe, toeankoe." Mâka titah S. N.: »Mânakâla toean âna‹koe pĕrgi?" Mâka sĕmbah R. M.: »Esoe‹-âri, toeankoe, pâtik pĕrgi" Mâka titah S. N.: »Djangan toean pĕrgi lâma², karĕna âjanda sangat bĕrtjinta kan toean." Mâka sĕmbah R. M: »Bâik lah toeankoe; tiâda lah pâtik pĕrgi lâma; saingga sa-âri doea âri djoega, toeankoe, pâtik kĕmbâli." Mâka bĕrtitah S. N. kapâda âna‹da baginda: »Ia, âna‹koe toean, âpa kah bitjâra toean sĕkârang, karĕna âjanda ĕnda‹ mĕnjôeroeh mĕminang âna‹ Râtoe di Bandjar Koelon." Mâka R. M. poen tiâda mĕnjâoet sĕrâja masam moekânja, lâloe titi‹ âir-mâtânja. Mâka S. N. poen sangat bĕlas râsa atinja mĕliat lakoe âna‹nja itoe; mâka S. N. poen sigĕrâ mĕmĕgang tangan âna‹da sambil diboedjoe‹nja dangan kâta jang mânis², sĕrâja kâtânja: »Diam lah toean, djangan lah toean mĕnangis dan djangan toean goesarkan âjanda. Djikâlaw toean tiâda mâoe ka Bandjar Koelon, soedah lah. Djangan lah toean mĕnangis", — sĕrâja baginda mĕmĕloe‹ mĕntjioem kapâda âna‹da, lakoenja sapĕrti ôrang ĕnda‹ bĕrsoedah-soedâhan kâsih roepânja. Mâka sĕgâla jang mĕliat Sang Nâta kadoea bĕpoetĕrâ itoe, mâka sĕkâlian jang mĕliat tôeroet bĕlas atinja. Satĕlah sakĕtika doedoe‹, mâka R. M. poen moendoe‹ mĕnjĕmbah kapâda S. N., lâloe bĕrdjâlan poelang. Mâka S. N. poen tĕrlâloe gĕmar mĕliat lakoenja âna‹da bĕrdjâlan itoe sapĕrti poetjoe‹ ka angin dan sapĕrti târoe‹ angsâka ditioep ôleh angin lakoenja bĕrdjâlan itoe. Mâka pêloe lah râsa atinja baginda, dan sĕgâla pâra mĕntĕri dan poenggâwa sĕkâlian poen bĕlas atinja mĕliat lakoe R. M. bĕrdjâlan itoe, sapĕrti tiâda akan kĕmbâli lâgi roepânja.

Sabĕrmoela mâka R. M. poen sampaj lah ka Tâman Pĕnglipoer-lâra itoe, mâka didapatnja akan K. T. mĕnâboeh gĕnder, mĕngiboerkan atinja; dan ia poen tĕrkĕnang kan oentoengnja, tiâda sâmânja djoega dangan ôrang lâin; sambil bĕtjoetjôeran âir-mâtânja, mangkin mĕnambâhi mânisnja djoega . . . . . .

Mâka R. M. poen datang pĕlâhan² dĕri bĕlâkang K. T., mĕngintaj istĕrinja mĕmâloe gĕnder itoe. Mâka ia poen tĕrlâloe bĕlas atinja

dan bĕrtambah-tambah pĕloe atinja mĕliat kalakoean istĕrinja dan mĕnangar boenji gĕnder itoe. Mâka doedoe‹ lah ia di sisi istĕrinja sĕrâja kâtânja: »Pandaj soenggoeh toean mĕnâboeh gĕnder, âdjar lah pâda kâkang mĕnâboeh gĕnder ini." Satĕlah K. T. mĕliat R. M. datang itoe, mâka ia poen bĕrĕnti lah dĕripâda mĕnâboeh gĕnder itoe sĕrâja didjelingnja dangan ekor-mâtânja, sawâtoe poen tiâda âpa kâtânja, sĕrâja mĕmâlis mâtânja bâloei² bĕkas mĕnangis. Satĕlah dĭliat ôleh R. M. akan istĕrinja mĕnangis itoe, mâka tĕrlâloe bĕlas râsa atinja mĕliat lakoe istĕrinja sapĕrti tiâda bĕrôeh. Satĕlah itoe mâka R. M. poen antjoer-loeloeh atinja mĕmandang lakoenja jang dĕmikian itoe, mâka lâloe sigĕrâ didoekoengnja istĕrinja sĕrâja dibĕrinja sĕpah dan dipĕloe‹njа ditjioemnja sĕrâja kâtânja: »Adoeh goesti, boeah-ati kâkang jang sapĕrti bidadâri kajangan, âpa kah sĕbabnja mâka toean mĕmbĕri bĕlas ati kâkang? Adoeh toean, arjaningsoen mĕngâpa mâka toean mĕnangis ini dan âpa moelânja mâka lakoe toean tiâda bâgaj sĕdĕ-kâla kâkang liat? Toean kâtakan âpa kah kapâda kâkang; djangan âpa lah kîrânja toean bĕroesa‹ ati toean; pĕrtjâja lah kâta kâkang! Adoeh toean rĕtĕna-djoeita, ĕmas-tĕmpâwan, dangar lah kâta kâkang ini, tiâda mâoe mĕmandang pĕrampoean jang lâin dĕripâda toean dan sawâtoe pĕsan poen djangan tiâda kâkang sampajkan."

Satĕlah dĕmikian, mâka K. T. poen mĕnangis; sawâtoe tiâda âpa kâtânja, sapĕrti disâoeti dangan âir-mâtânja. Mâka R. M. poen mĕmĕloe‹ mĕntjioem istĕrinja, sĕrâja diboedjoe‹njа dangan kâta jang mânis². Mâka K. T. poen mangkin sĕbal râsa atinja mĕliat kalakoean R. M. itoe sapĕrti ôrang mĕnjoedah-njoedahkan kâsih; mâka âir-mâtânja poen bĕrambôeran tiâda bĕrâsa lâgi. Mâka kâta R. M.: »Diam lah toean, djangan mĕnangis. Apa kah soedahnja, toean, dangan dĕmikian ini? Biar lah kâkang mĕmboeang dîri; dan djikâlaw toean takoet sângat akan kâta boenda sôeri, nanti lah toean doeloe bârang sa âri doea âri ini; karĕna kâkang disôeroeh ôleh boenda sôeri pĕrgi bĕbôeroe. Nanti lah toean kâkang datang dĕripâda bĕbôeroe. ini, mâka kâkang bâwa toean ka nĕgĕri jang mâna toean kaĕnda‹ itoe."

Satĕlah didangar ôleh istĕrinja kâta R. M. itoe, mâka ia poen diam lah dan âda lah soeka-atinja, karĕna sĕbab ia mĕnangarkan kâta R. M. itoe; tĕtapi tiâda lah sĕdap râsânja ati, karĕna ia ĕnda‹ ditinggalkan ôleh soeâminja itoe. Sĕrâja bĕlinang-linang âir-mâtânja, mâka kâta istĕrinja: »Bilamâna kah toean ĕnda‹ pĕrgi bĕbôeroe itoe?" Mâka sâoet R. M.: »Esoe‹ âri, toeankoe, kâkang bĕrdjâlan." Mâka kâta istĕrinja: »Djika âda kâsih-sâjang toeankoe kapâda pâtik, ôrang jang ina-pâpa, tiâda kĕroean bangsânja, dan djâdi tâwânan-djârâhan ôrang, ĕnda‹ pĕrgi bĕrsâma-sâma mĕngiringkan toean; dan djikâlaw

idoep mati, biar lah pàtik bĕrsâma-sàma akan toeankoe." Mâka sâoet R. M.: »Adoeh toean, âda poen kàkang pĕrgi tiâda akan lâma, saingga sa àri doea àri kâkang kĕmbàli mĕndapatkan toean. Dan djikâlaw bânjas pĕbôeroean âtaw pĕrmâinan kĕlas, kâkang sôeroeh samboet toean, kita bĕrmâin-mâin di-dalam oetan."

Mâka sĕgàla inang-pĕngàsoehnja poen kàsihan mĕliat lakoe toeannja itoe bĕrsĕnda-gôeraw doea laki-istĕri, tĕrlâloe âmat bĕrkâsih-kâsihan. Mâka sĕgàla dâjangnja poen bĕlas atinja tôeroet mĕnangis. Mâka dalam ati istĕrinja: »Mati lah djoega kĕlas djikâlaw ditinggalkan ôleh R. M. ini kapàda râsa atikoe, karĕna alâmat mimpikoe sĕmalam."

Sabĕrmoela istĕrinja itoe djangan dikâta lâgi; mâka R. M. poen bĕrdjâlan lah sambil bĕtjoetjôeran âir-mâtânja. Bâroe lah sanggah doea langkah, mâka kĕmbâli lah ia mĕmĕloes mĕntjioem istĕrinja, sĕrâja kâtânja: »Tinggal lah toean; kâkang bĕrdjâlan, soepâja bangat sampaj ka oetan." Lâloe ia bĕrdjâlan kaloear. Satĕlah ia sampaj kapâda pintoe tâman itoe, mâka ia poen tĕrantoes kakinja kapâda akar pohon pandan, lâloe ia djâtoh sĕrâja kâtânja: »Adoeh arjaningsoen, rĕtĕna pakâdja, djangan soenggoeh sapĕrti kâta kakanda roepânja ini, tiâda bĕrtĕmoe dangan toeankoe lâgi." Lâloe ia nâik ka-âtas koedânja, bĕrpâjoeng kĕrtas wilis, bĕpĕrâda ĕmas.

Ada poen sĕgâla mĕntĕri dan pâra poetĕri itoe mĕliat R. M. pĕrgi itoe, sapĕrti tiâda akan kĕmbâli lâgi. Mâka sĕkâliannja mĕnangis tĕrkĕnangkan boedi-pĕkĕrtinja R. M.; mâka tĕrlâloe bĕlas ati sĕgâla pâra poetĕri itoe. Mâka R. M. poen bĕrdjâlan lâloe ka pasar, mâka sĕgâla ôrang jang bĕpasar poen râmaj lah datang mĕliat R. M. bĕrdjâlan itoe, sapĕrti ĕndas ia mĕngikoet.

Satĕlah dĕripâda R. M. sampaj ka oetan, mâka ia poen mĕnjôeroehkan sĕgâla kĕdâjannja mĕlĕpaskan andjing pĕbôeroean itoe. Mâka andjing itoe poen tiâda mâoe bĕrdjâlan kaädâpan R. M.; mâka kâta R. M.: »Ajo kakanda, bĕlom pĕrĕnah kita bĕbôeroe jang dĕmikian ini." Mâka sĕmbah P. W. D.: »Soenggoeh lah sapĕrti titah toeankoe itoe."

Alkêsah mâka tĕrsĕboet lah pĕrkâtâan pĕrĕmisôeri mĕnjôeroeh mĕmanggil pĕlĕmbâja. Mâka pĕlĕmbâja poen sigĕrâ datang dangan takoetnja dan gĕmĕtar sĕgâla toeboehnja. Mâka sĕrâja moendoes mĕnjĕmbah ka-adâpan pĕrĕmisôeri, mâka titah pĕrĕmisôeri: »Aj, pĕlĕmbâja, pĕrgi lah ĕngkaw, boenoeh si Tĕmboean itoe. Engkaw pĕrdâjakan dia, ĕngkaw kâtakan R. M. sôeroeh panggil kapâdânja." Mâka sĕmbah pĕlĕmbâja: »Adoeh toeankoe, takoet pâtik toeankoe mĕmboenoeh K. T. itoe, kâlaw[2] toelah pâpa pâtik, karĕna ia ânas Râtoe Agoeng, lâgi poen soedah djâdi istĕri padoeka ânasda itoe."

Mâka titah pĕrĕmisòeri dangan moerkânja akan pĕlĕmbâja: »Engkaw lĕbihkan si T. itoe, ânaʂ mati diboenoeh dan mati ditjĕntjang dangan akoe; karĕna ia bĕrboeat dĕmikian itoe. Aj, pĕlĕmbâja, sigĕrâ lah ĕngkaw pĕrboeat sapĕrti titahkoe ini, boenoeh ôlehmoe si T. itoe; djikâlaw ĕngkaw tiâda mâoe kĕrdjakan jang sapĕrti titahkoe ini, sĕkârang ĕngkaw koe sôeroeh penggal bâtang-lehermoe." Satĕlah pĕlĕmbâja mĕnangar titah pĕrĕmisoeri itoe, mâka pĕlĕmbâja poen takoet, mâka sĕmbahnja: »Ia toeankoe, mâna titah pâtik djoendjoeng." Mâka pĕrĕmisôeri poen tĕrlâloe soeka lah atinja mĕnangar sĕmbah pĕlĕmbâja itoe; mâka titah pĕrĕmisôeri: »Aj pĕlĕmbâja, sĕkârang ini djoega ĕngkaw kĕrdjakan pĕrentah bêta." Mâka pĕlĕmbâja poen mĕnjĕmbah, lâloe ia bĕrdjâlan.

Satĕlah sampaj, mâka pĕlĕmbâja poen tĕrkĕdjoet, lâloe ia mĕnjĕmbah sĕrâja bĕdĕbar atinja, tiâda bôleh bĕrkâta-kâta, di sangkânja bidadâri tôeroen ka doenia. Mâka K. T. mĕnĕgoer pĕlĕmbâja, sĕrâja kâtânja: »Aj pĕlĕmbâja, âpa kah âda pĕkĕrdjâan pâman datang ka-mâri ini?" Mâka pĕlĕmbâja poen tĕrkĕdjoet, lâloe ia mĕnjĕmbah sĕrâja kâtânja: »Pâtik disôeroeh ôleh padoeka kakanda R. M. mĕnjĕmbah toean, karĕna kakanda tĕrlâloe bânjaʂ bĕrôleh pĕbôeroean. Mâka pâtik disôeroehnja datang akan mĕnjamboet toeankoe, karĕna kakanda ĕndaʂ mĕngâdjaʂ toean bĕrmâin-mâin djoea ka-dalam oetan, mĕliat sĕgâla pĕbôeroean jang tĕlah kakanda pĕrôleh itoe. Kakanda toean ĕndaʂ mĕmbĕrikan toeankoe mĕliat kidjang bĕrtandoeʂ ĕmas, toeankoe, dan banteng bĕrtandoeʂ kan pêraʂ." Mâka K. T. poen tĕrsĕnjoem mĕndangar kâta pĕlĕmbâja, sĕrâja kâtânja: »Nantikan lah bêta sĕmantâra bêta ĕndaʂ pĕrgi kapâda kâkang ĕmboʂ A. R. (1)" Satĕlah itoe, mâka K. T. poen mĕmakaj bĕrsâdja-sâdja djoega, lâloe ia bĕrdjâlan ka roemahnja Râden A. R. Satĕlah ia sampaj, lâloe ia mĕnjĕmbah kapâda kâkang ĕmboʂnja, mâka sigĕrâ lah ditĕgoernja ôleh kâkang ĕmboʂnja, sĕrâja kâtânja: »Endaʂ ka-mâna kah toean ini?" Mâka bĕrkâta K. T.: »Bêta ĕndaʂ bĕrmoehoen kapâda kâkang ĕmboʂ, karĕna bêta dipanggil ôleh R. M." Mâka Kin A. R. poen mĕmĕloeʂ dan mĕntjioem K. T., lâloe bĕrtangis-tangisan doea bĕsoedâra, sĕrâja bĕrkâta Kin A. R.: »Adoeh âdiʂkoe, arjaningsoen, oetâma-djiwa, pĕrgi lah toean bâik[2]. Sâhadan tâoe[2] toean soedârakoe bĕtâroh kan dîri toean kapâda soeâmi toean itoe, dan toean djangan mĕlâloei bârang sawâtoe kâtânja; dan tâoe[2] toean bĕramba kan dîri, karĕna kita ini soedah mĕndjâdi tâwânan dan djârâhan ôrang; dan djangan toean sâmakan sapĕrti nĕgĕri kita dan boemi astâna kita sĕndîri, djangan lah toean sâmakan

---

(1) Zie de noot op bladz. 33.

sapërti iboe sôeri jang mëmëliârakan kita." Mâka ia poen bërpëloe-dan bërtjioem dan bërtangis-tangisan doea bësoedâra. Satëlah soedah ia poen bërmoehoen kapâda kâkang ëmbo-nja. Ada poen kapâda sëgâla pâra poetëri poen bëlas dan kâsihan mëliat K. T. itoe.

Mâka satëlah soedah ia bërtangis-tangisan kadoea bësoedâra, lâloe ia bërdjâlan, diiringkan ôleh pëlëmbâja dan Kin B. (1) Mâka bërkâta pëlëmbâja: »Sigërâ lah toeankoe bërdjâlan, karëna âri soedah ampir tinggi." Mâka K. T. poen bërdjâlan doea bëramba sërta diiringkan ôleh pëlëmbâja, lâloe kaloear mënoedjoe djâlan ka oetan. Mâka boenga-boengâan di-dalam oetan poen bërkëmbangan lah, âmat âroem bâoenja; mâka kombang poen bânja- mënjëring boenga angsôka, tërlâloe âmat mërëdoe boenjinja, sapërti ôrang mënangiskan K. T. lakoenja bërdjâlan lëmah-lëmboet, mërâwankan ati sëgâla jang mëmandang dia. Sâhadan djangankan masam moekânja, mangkin bërtambah-tambah mânisnja, dan sëgâla ôrang poen bëlas mëmandang dia, sëdang bôeroeng dan kombang-kombangan lâgi bëlas dan kâsihan mëliat dia.

Mâka ia poen sampaj lah ka pâdang dëkat oetan itoe; mâka K. T. poen bërtânja kapâda pëlëmbâja: »Aj pâman pëlëmbâja, di-mâna kah tëmpat R. M. bëbôeroe itoe?" Mâka sëmbah pëlëmbâja: »Djâoeh lâgi tëmpatnja R. M. itoe." Mâka K. T. poen bërdjâlan diiringkan ôleh pëlëmbâja dan Kin B.

Ada poen ia bërdjâlan itoe, sa sâ'at ia bërdjâlan sa sâ'at ia bërënti; karëna ia tiâda biâsa bërdjâlan djâoeh, dan kakinja poen tërantoe-antoe-. Mâka pëlëmbâja poen tërlâloe kâsihannja mëliat lakoenja K. T. itoe bërdjâlan doea langkah mâka bërënti poela. Mâka kâtânja: »Di-mâna kah tëmpatnja R. M. itoe, aj pëlëmbâja?" Mâka sâoet pëlëmbâja: »Dëkat soedah, toeankoe, tëmpat R. M." Mâka K. T. poen bërdjâlan lëmah-këmâlaj, sapërti poetjoe- ka angin lakoenja bërdjâlan itoe. Sapërti ôrang jang tiâda bërôeh râsânja, dan lakoenja sapërti tiâda tërdjâlan dan sapërti ôrang jang tiâda bërsoemangat. Mâka sëpandjang djâlan itoe tërâmat âroem bâoenja sëgâla boenga-boengâan, sapërti ôrang përsëmbahkan bâoe-bâoean akan K. T. Mâka kâta K. T.: »Adoeh pâman pëlëmbâja, bërkâta bënar lah pâman kapâda bêta; dan djikâlaw përëmisôeri mënjôeroeh pâman mëmboenoeh bêta, sigërâ lah pâman kërdjakan di-sini, tiâda lah bêta koeâsa lâgi bërdjâlan; karëna toeboeh bêta sangat lëtih râsânja, dan kaki bêta poen pënat râsânja, tiâda tëgëra- lâgi, pâman." Mâka sëmbah pëlëmbâja: »Adoeh toeankoe, tiâda kah pâtik dimoerkâi ôleh padoeka

---

(1) باين

kakanda? Bĕrdjâlan lah toeankoe lâgi sĕdikit sampaj di oetan tĕmpatnja pĕbôeroean padoeka kakanda itoe, toeankoe." Mâka K. T. poen bĕrdjâlan poela pĕlâhan², sapĕrti tiâda tĕrdjâlan lakoenja.

Sakĕtika lâgi, mâka sampaj ka rimba jang bĕsar. Mâka sĕgâla binâtang jang di-dalam oetan itoe poen bĕrboenji lah bĕrsâoet-sâoetan, sapĕrti ôrang datang mĕnĕgoer K. T. ĕnda- mati itoe; dan sĕgâla kidjang poen bĕrboenji lah bĕrsâoet-sâoetan sĕpandjang djâlan, tĕrlâloe rioeh-rĕndah boenjinja, sapĕrti ôrang mĕrâtap K. T.; dan sĕkalian isi rimba poen bĕlas mĕliat K. T. bĕrdjâlan itoe. Mâka kâta pĕlĕmbâja: »Adoeh toean, kâlaw tiâda tĕrdjâlan, sĕbâik-bâik toean bĕrĕnti di-sini doeloe, toeankoe." Mâka kâta K. T.: »Adoeh pâman pĕlĕmbâja, boenoeh lah bêta, soepâja sigĕrâ lah bêta mati, karĕna tiâda lah koeâsa lâgi bêta bĕrdjâlan." Mâka bĕrkâta pĕlĕmbâja: »Adoeh toean, bĕrdjâlan toean pĕlâhan², karĕna tĕmpatnja kakanda itoe tĕlah kaliâtan, toeankoe." Mâka K. T. bĕrdjâlan diiringkan ôleh Kin B. dan pĕlĕmbâja. Satĕlah sampaj ka oetan, mâka K. T. bĕrtânja poela: »Aj pâman pĕlĕmbâja, oetan mâna kah ini?" Mâka sâoet pĕlĕmbâja: »Ia toeankoe, oetan P. (1) nâmânja." Mâka kâta K. T.: »Di-mâna kah tĕmpatnja R. M. bĕbôeroe itoe?" Mâka sâoetnja: »Soedah dĕkat toeankoe. Bâik lah toean sigĕrâ bĕrdjâlan." Mâka K. T. poen bĕrdjâlan poela. Sakĕtika lâgi, mâka ia poen sampaj lah kapâda pohon kĕmoening, diâpit dangan pandan-wangi, boengânja poen tĕrkĕmbang, tĕrlâloe âmat âroem bâoenja, sapĕrti ôrang jang pĕrsĕmbahkan bâoe-bâocan kapâda K. T. Mâka kombang poen mĕnjĕring boenga-kĕmoening.

Mâka kâta K. T.: »Adoeh pâman, tiâda koeâsa bêta bĕrdjâlan lâgi. Ia pâman, bĕrkâta lah bĕnar pâman kapâda bêta; djikâlaw pĕrĕmisôeri mĕnjôeroeh boenoeh bêta, pâman boenoeh lah bêta di-sini sigĕrâ². Soekânja bêta dĕri doenia datang ka soerga."

Mâka pĕlĕmbâja poen mĕnangis; kâsihan, sĕbab mĕndangarkan kâta K. T., sĕrâja kâtânja: »Adoeh toean, âpa tah dâja pâtik lâgi, karĕna bâtoe-kapâla pâtik dan njâwa bĕsĕrta bâdan pâtik mĕnanggoeng dia, karĕna pâtik ini amba kapâda pĕrĕmisôeri. Itoe lah sĕbab tiâda bôleh pâtik lâloei bârang titahnja. Ada poen pâtik ini disôeroeh ôleh pĕrĕmisôeri mĕmboenoeh toeankoe."

Satĕlah didangar ôleh K. T. kâta pĕlĕmbâja itoe, mâka ia poen tĕrsĕnjoem, sĕrâja kâtânja: »Ambil lah ini, tjintjin sa-bĕntoe- akan oepah pâman mĕmboenoeh bêta, soepâja sigĕrâ bêta mati. Mâka poelang lah ĕngkaw kapâda pĕrĕmisôeri, soepâja djangan ĕngkaw kadapatan ôleh R. M., nistjâja mati lah ĕngkaw diboenoehnja. Mâka

---

(1) قُجاڠن *Padjangau,*

sĕbâgaj lâgi, nanti lah pâman, sĕmantâra itoe ĕndas bĕrpĕsan kapâda R. M."

Màka K. T. poen pĕrgi lah kapâda pohon pandan-wangi itoe, sĕrâja diambilnja sa-ĕlaj dâoen pandan itoe, lâloe disòerat dangan tjanggajnja, dĕmikian boenjinja dalam sôerat itoe:

»Adoeh, Oendakan Pĕnòerat, tinggal lah kakanda, bêta mati diboenoeh boenda. Tinggal lah toean bâik² òerip-wâras dangan tâchta karàdjâan, dan pĕrgi lah toeankoe bâik² bĕristĕri kan ânas Râtoe. Pâtik ini biar lah mati di-dalam ina-pàpa, òrang jang tiâda kĕroean bangsa. Tĕtapi djikâlaw toeankoe soedah bĕristĕri, doedoes lah toeankoe di nĕgĕri Pòera Nĕgâra dangan sĕkâlian inang-pĕngâsoehnja ânas Ratoe di Bandjar Koelon, mĕnoenggoei boemi astâna dan paseban-âgoeng, doea laki-istĕri, soepâja sĕdap ati pĕrĕmisòeri. Dan djikâlaw toeankoe poelang ka nĕgĕri kajangan, biar lah kâlaw di-dalam soerga, pâtik mĕndjâdi amba ka-bâwah tĕlâpâkan toeankoe doea laki-istĕri. Dan tiâda lah pâtik màoe bĕrtoean kan kapâda jang lâin lâgi, dan djikâlaw toedjoeh kâli pâtik mĕndjĕlĕma, jang pâtik ini mĕndjâdi amba djoega kapâda toeankoe.

Ada poen sa-pĕrkâra lâgi pĕsan pâtik kapâda toeankoe. Djikâlaw soedah toeankoe kĕmbâli, pĕtâroh pâtik kapâda toeankoe soedâra pâtik A. R.; djikâlaw tiâda diboenoeh ôleh pĕrĕmisòeri, biar lah ia tinggal di-bâwah lĕboe tĕlâpâkan toeankoe dan djangan lah toean bêdakan dangan amba toeankoe jang bânjas.

Sâhadan jang pâtik ini, soedah lah oentoeng pâtik mati dalam oetan P., dimakan ôleh sĕgâla binâtang jang dalam oetan-âlas.

Tinggal lah toean bâik², oerip-wâras, moega² sĕlâmat sĕmpoerna di-âtas tachta karàdjâan toeankoe doea laki-istĕri dalam astâna toeankoe."

Sâtĕlah soedah sôerat itoe, màka kâta K. T. kapâda pĕlĕmbâja: »Aj pâman pĕlĕmbâja, ambil lah soebangkoe ini, akan oepah pâman mĕmboenoeh bêta sigĕrâ². Biar lah bêta sigĕrâ mati; idoepkoe ini tiâda bĕrgoena, mĕnanggoeng mâloe sa-oemoer idoep ini."

Màka pĕlĕmbâja poen mĕnjĕmbah sĕrâja mĕnjamboet soebang itoe sĕrta dangan tangisnja. Màka K. T. poen bĕsandar kapâda pohon-kĕmoening, sĕrta diambil poentjas sâboesnja sa potong, disĕlimoetkannja kapâda toeboehnja, màka roepânja poen sapĕrti indĕrâ akan tĕrĕbang ka kajangan. Màka boenga-kĕmoening poen sĕmĕrĕbas bâoenja sapĕrti òrang pĕrsĕmbahkan bâoe-bâoean kapâda K. T., dan kombang poen bânjas bĕtĕrbangan ka-sâna-sini mĕnjĕring boenga kĕmoening itoe, soeârânja bĕrdĕngoeng-dĕngoeng boenjinja, sapĕrti òrang soedikan K. T. itoe; màka têdja dan pĕlangi poen mĕmbangoenkan dĕri langit, sapĕrti

òrang bĕlas roepanja; dan gòeroeh poen bĕrboenji lah pàda kaki goenoeng itoe dan angin bĕrtioep-tioep, sapĕrti òrang kâsihan mĕliat lakoenja K. T. itoe ĕnda› mati; mâka oedjan poen rinti›², sapĕrti âir-mâta òrang mĕnangis akan K T. itoe.

Mâka kâta K. T.: »Adoeh pâman pĕlĕmbâja, boenoeh lah bêta sigĕrâ². Djikâlaw datang Râden Mĕntĕri, mati lah kĕla› ĕngkaw diboenoeh. Mâka pĕlĕmbâja poen mĕngoenoes kĕrisnja sĕrâja mĕnjĕmbah kâtânja: »Pasang tabi›, pâman, ka-bâwah lĕboe tĕlâpâkan toeankoe." Mâka ditikamnja pĕsâlangannja K. T. itoe, mâka dârahnja poen mĕnjĕmboer-njĕmboer, âbis mêrah sĕgâla pakâjannja sapĕrti ditjĕloep pati kĕsoemba. Ada poen bibirnja poen sapĕrti òrang tĕrsĕnjoem, mâka giginja sapĕrti soeâsa jang soedah tĕrsapoe.

Satĕlah Kin B. mĕliat toeannja soedah mati, mâka kâta K. B.: »Aj, âbang pĕlĕmbâja, mâri lah kĕrismoe itoe, akoe ĕnda› bêla dangan toeankoe." Mâka tiâda lah dibĕrinja ôleh pĕlĕmbâja, karĕna ia ĕnda› bangat poelang, dan lâgi ia takoet kadapatan ôleh Râden Mĕntĕri, dan lâgi ia takoet kapâda K. B. mĕngâmoe› itoe. Mâka ia poen bĕrdjâlan lah sigĕrâ², mâka dibòeroe ôleh K. B., sĕrâja dirampasnja kĕrisnja itoe dĕripâda tangan pĕlĕmbâja. Satĕlah dapat kĕris itoe, mâka ia poen pĕrgi kapâda mâit toeannja, sĕrâja mĕnangis kâtânja: »Adoeh toeankoe, djangan lah toeankoe sigĕrâ doeloe bĕrdjâlan; nanti lah pâtik toeankoe soepâja abdi ìringkan toeankoe ka-dalam kajangan." Lâloe ditikamnja dâdânja tĕroes ka-bĕlâkangnja. Mâka ia poen djâtoh tĕrsoengkoer di kaki toeannja, mâka tĕrantar lah ia kadoea bĕramba. Itoe lah tanda òrang sĕtiâwan dangan toeannja.

Satĕlah Kin B. itoe tĕlah mati, mâka pĕlĕmbâja poen sigêrâ mĕngambil kĕrisnja dĕripâda tangan K. B., lâloe ia bĕrdjâlan, mâka kĕrisnja poen bĕloemôeran dangan dârah. Satĕlah sampaj ka-dalam astâna, mâka didapatinja pĕrĕmisòeri, âda lâgi doedoe› di bâlaj. Mâka pĕlĕmbâja poen datang, lâloe moendoe› mĕnjĕmbah pĕrĕmisòeri, kâtânja: »Soedah lah, toeankoe, pâtik boenoeh si Tĕmboean itoe", sĕrta ditoendjoe›kannja kĕrisnja bĕloemôeran dârah. Mâka pĕrĕmisòeri tĕrlâloe âmat soekatjita sĕrâja tĕrtâwa, mĕndangarkan tjĕritĕrânja itoe; dalam atinja: »Mâoe lah âna›koe sĕkârang bĕristĕri ka Bandjar Koelon, karĕna si T. soedah mati." Mâka pĕrĕmisòeri poen mĕnjòeroeh mĕngambil pitis sa-pakoe dan kâin kĕringsing sa-ĕlaj, mâka dibĕrikannja kapâda pĕlĕmbâja. Mâka pĕlĕmbâja poen moendoe› mĕnjĕmbah, sĕrâja bĕrmoehoen poelang ka roemahnja dangan soekatjitânja.

Mâka tĕrsĕboet lah pĕrkâtâan Râden Mĕntĕri bĕbôeroe itoe, djangankan bĕrôleh pĕbôerocan, sa-ekor bilâlang poen tiâda mĕlintas. Mâka kâta

R. M. kapâda P. W. D.: »Aj, kâkang, bâroe-bâroean kita bĕbôeroe jang dĕmikian ini; djangankan bĕrôleh pĕbôeroean, sa-ekor bilâlang poen tiada kaliâtan. Bâik lah kita sigĕrâ kĕmbâli, karĕna sangat lâmânja diârap ôleh pĕrĕmisôeri kapâda kita." Mâka R. M. poen bĕrdjâlan kĕmbâli. Tiâda bĕrâpa lâmânja bĕrdjâlan itoe, mâka bĕrtĕmoe dangan bôeroeng gâga' bĕrboenji kapâda pohon bĕraksa bĕrsâoet-sâoetan, sapĕrti ôrang jang mĕmbĕri tâoe akan K. T. tĕlah mangkat itoe. Mâka atinja R. M. poen bĕdĕbar, tiâda sĕdap râsânja, sapĕrti dibĕri ôrang tâoe; mâka kakinja poen tĕrantoe' kapâda akar kâjoe pandan-wangi, mâka diliatnja ôleh R. M. akan dâoen pandan itoe tĕsôerat. Mâka diambilnja, lâloe dibâtjânja. Satĕlah soedah dibâtja itoe, mâka ia poen pingsan lah, tiâda kâbarkan dîrinja. Mâka sigĕrâ disamboet ôleh P. W. D., lâloe dibâwânja doedoe' dibâwah pohon pandan-wangi itoe. Mâka R. M. poen, satĕlah ia ingat sĕdikit dĕripâda pingsannja itoe, mâka kâtânja: »Aj, P. W. D., poelang lah ĕngkaw, bâwa lah sĕkâlian râjat kita, karĕna akoe tiâda mâoe poelang lâgi; karĕna boendakoe sangat lah kâsihnja kapâda akoe dan sâjangnja kapâda akoe. Akan sĕkârang pceas lah râsa atinja boendakoe, karĕna akoe ĕnda' bêla mati djoea dangan ĕmas-djoeitakoe. Adoeh arjaningsoeh, octâma djiwa kâkang, mâna tah gĕrangan tĕmpatnja djantoeng-atikoe? Aj, P., bâwa lah bêta, biar lah bêta bĕrtânja kapâda kĕkâsihkoe âpa kah moelânja dan âpa kah karĕnânja, mâka djoendjoengankoe mĕndjâdi dĕmikian ini. Dan djikâlaw soedah bêta bĕrtânja kapâda ĕmas-mêrahkoe, biar lah bêta mati; soeka lah bêta mati bĕrsâma-sâma dangan ĕmas-tĕmpâwankoe itoe, soepâja poeas râsa atinja bâpa-âdji dan iboe-sôeri."

Satĕlah soedah R. M. bĕrkâta dĕmikian itoe kapâda P. W. D., mâka andjing pĕbôeroean poen mĕnjâla'-njâla' di-bâwah pohon kĕmoening. Mâka kâta P. W. D.: »Apa djoega jang disâla'-sâla'nja ôleh andjing di-bâwah pohon itoe, toeankoe?" Mâka kâta R. M.: »Aj, P. W. D., pĕrgi lah ĕngkaw, sigĕrâ lah liat andjing itoe, âpa lah jang disâla'nja." Mâka P. W. D. poen pĕrgi lah kapâda pohon kĕmoening itoe, mâka diliatnja âda doea ôrang mati di-bâwah pohon itoe tĕrgoeling-goeling. Mâka ia poen sigĕrâ lah kĕmbâli kapâda R. M., mâka sĕmbah P. W. D.: »Ia toeankoe, âda doea ôrang mati di-bâwah pôhon kĕmoening itoe."

Satĕlah R. M. mĕndangar kâta P. W. D itoe, mâka ia poen sigĕrâ bĕrdjâlan kapâda pohon kĕmoening itoe, mâka diliat ôleh R. M. akan Kin Tĕmboean itoe. Mâka ia poen tĕrkĕdjoet tĕrtjĕngang, tiâda bôleh bĕrkâta, sapĕrti ôrang jang bĕrmimpi râsânja. Sakĕtika lâgi, mâka ia mĕndjâtohkan dîrinja, sĕrâja mĕmĕloe' mĕntjioem istĕrinja. Ada poen K. T. mati itoe, sapĕrti ôrang jang tidoer, dan moekânja poen

sapĕrti ôrang tĕrsĕnjoem mĕliat kĕkâsihnja datang roepânja itoe: Mâka R. M. poen mĕnangis sĕrâja kâtânja: »Adoeh toean jang sapĕrti Dêwa, âdoeh toean njâwa kâkang, sampaj kah ati toean mĕninggalkan kâkang? Apa lah jang toean goesarkan ini? Bĕrkâta bĕnar toean, soepâja sĕdap ati kâkang. Adoeh toean jang sapĕrti bâjang[2] soerga kajangan, âpa kah dôsa kâkang, mâka tiâda mâoe mĕndangarkan kâkang ini; mâlah pâraw soeâra kâkang, dan bĕngka[s] mâta kâkang, tiâda djoega toean mâoe mĕnĕgoer kâkang ini. Adoeh toean, sâoeti âpa lah kâkang bârang sa pâtah dangan soeâra toean jang mĕrĕdoe itoe. Ada poen kâkang ini sapĕrti ôrang êdan."

Mâka R. M. poen bâroe lah tâoe akan K. T. itoe mati. Mâka lâloe dioenoesnja kĕrisnja, lâloe ia soedoe[s] sĕlira, mâka R. M. poen mati lah bĕrtindih bangkaj dangan K. T.

---

15. Dĕri ḥal tĕngkoe Panglima Bĕsar bĕrbocat chianat.

Sabĕrmoela mâka âda lah kira[2] tiga ĕmpat boelan lâmânja toean Raffles itoe diam di Mĕlâka, mâka râta lah soedah sĕgâla râdja[2] Mĕlajoe sabĕlah bârat dan timoer dikîrimnja sôerat sĕrta dangan hadiah-hadiahnja. Mâka kĕmoedian dalam antâra sa-boelan doea boelan itoe, mâka datang lah tĕngkoe pangêran râdja Siak, jang bĕgĕlar tĕngkoe Panglima Bĕsar, dan nâmânja Said Zaîn. Mâka âda poen dĕri ḥal datangnja itoe ka Mĕlâka tiâda lah akoe pĕriksa, ĕntah poen didjĕmpoet ôleh toean Raffles kah ia, âtaw sĕndîri kah ia datang ĕnda[s] bĕrtĕmoe dangan dia, tiâda lah akoe katâoei akan ḥal itoe. Mâka datang lah ia ka Mĕlâka sĕrta dibâwânja âna[s] laki-lakînja doea ôrang bĕrsâma[2]. Mâka âpabila ia sampaj, mâka disamboet lah ôleh toean Raffles dangan bĕbĕrâpa ḥoermat moelia. Satĕlah itoe, mâka dibĕrinja sa-bocah roemah tĕmpatnja tinggal di Bandar-ilir, sĕrta dangan kĕbonnja dan dibĕrinja ôrang mĕndjâga kĕbon itoe, sĕrta dangan bĕbĕrâpa bĕlandjânja; pâda sa-âri-âri bĕrdjâlan dangan kĕrêta koedânja, mâka tiâda lah pĕrĕnah bĕrdjâlan kaki, mĕlâinkan siang malam dangan kĕrêta sâdja.

Ata mâka lat sa-âri doea âri sa-kâli ia datang bĕrtĕmoe dangan toean Raffles itoe bĕrtjakap, mâka kĕmoedian kĕmbâli lah ia ka tĕmpatnja.

Mâka âda lah dangan ḥal jang dĕmikian bânja[s] lah kapal[2] Inggĕris datang pĕrgi mĕndjâga ka tânah Djâwa. Mâka bârang pĕrâoe âtaw kitji âtaw kapal jang âda mĕmakaj bandêra Olanda, ditangkapnja

dibâwânja ka Mĕlâka. Màka pâda màsa itoe bàroe lah tĕntoe pikiran ôrang[2] Mĕlâka, bahwa sĕsoenggochnja Inggĕris tĕlah bĕrmoesoeh dangan Olanda, màka sĕbab itoe lah ia ĕnda‹ bĕpĕrang dangan Olanda. Màka âda lah kapal poen sa-boeah doea boeah kapal Inggĕris soedah sampaj ka Mĕlâka mĕmbâwa pĕrkâkâsan pĕrang itoe, ja-itoe chaimah bĕrâtoes-râtoes dan kĕrêta[2] dan pĕrkâkâsan mĕriam dan sĕnâpang dan ôbat-bĕdil dan sĕbâgajnja.

Sabĕrmoela màka pâda sawâtoe âri datang lah tĕngkoe Panglima Bĕsar itoe doedoe‹ bĕrtjakap[2] dangan toean Raffles. Màka toean Raffles poen mĕngaloearkan tjakap, bahwa Inggĕris ĕnda‹ pĕrgi pĕrang ka tânah Djâwa; dan lâgi, — »bâgajmâna hal soesah sĕbab tiâda bôleh dapat ôrang, jang bôleh pĕrgi ka tânah Djâwa itoe akan mĕmbâwakan sôerat sâja kapâda Soesoenan jang di Bĕntâram, soepâja bôleh sâja mĕndapat kâbar jang tĕntoe, bâgajmâna kah ḥalnja, ia poen masoe‹ kah bĕrsâma-sâma dangan Olanda itoe âtaw tida‹. Màka djikâlaw kìrânja sâja bôleh dapat sa-ôrang ôrang jang kapĕrtjâjâan dan jang bôleh mĕnjimpan rasia mĕmbâwa sôerat sâja ka tânah Djâwa, tĕrlâloe lah soeka ati sâja."

Màka dĕmi didangar ôleh tĕngkoe Panglima Bĕsar akan pĕrkâtâan toean Raffles itoe, màka bangoen lah ia sĕrta dioenoesnja kĕrisnja sambil bĕrkâta dangan mârahnja: »Apa kah goenânja kĕris ini? Màka âda poen nàma kĕrisnja itoe si Idjaw, màka djikâlaw âda lâgi si Idjaw ini, bàrang ka-màna toean pĕrgi sâja lah di-adâpan toean, màka âpabila sâja soedah mati doeloe, kĕmoedian toean. Màka boeat lah toean sôerat, sâja bôleh mĕnjampajkan kapâda Soesoenan Bĕntâram."

Màka âpabila didangar ôleh toean Raffles akan tjakap tĕngkoe Panglima Bĕsar itoe, màka bĕsĕri lah moekânja, sambil tĕrsĕnjoem kâtânja: »Tĕrima kâsih bânja‹[2], tĕngkoe. Ada poen jang kâsih tĕngkoe itoe, Koempĕni Inggĕris nanti balas sampaj tjoekoep dan bârang âpa kaĕnda‹ tĕngkoe, Koempĕni Inggĕris bôleh toeloeng." Màka bangoen lah toean Raffles sambil digontjangnja tangannja, sĕrta bĕrtĕgoch-tĕgochan djandji akan mĕmbâwa sôerat itoe.

Màka âda lah pâda màsa itoe sa-ôrang âna‹ ôrang-bĕsar Djâwa, tinggal di Mĕlâka di kampoeng Oedjoeng-pasir, nâmânja Pangêran (1), màka âda lah ia itoe poen bĕrsahâbat djoega dangan toean Raffles Màka disôeroch lah ôleh toean Raffles panggil akan dia, màka sĕbentar itoe djoega datang lah ia. Màka moeâfakat lah toean Raffles kapâdânja akan sĕgâla ḥal-ahoeal ĕnda‹ mĕmbâwa sôerat kapâda Soesoenan di Bĕntâram itoe.

---

(1) De schrijver heeft den Jav. titel voor een eigennaam gehouden.

Mâka djawâbnja: »Toean, sâja lah tjakap mĕmbâwa djâlan kapâda Soesoenan itoe, akan tĕtapi toean, sĕkârang âda pĕnoeh kapal² Inggĕris pâda sagĕnap djâdjâhan tânah Djâwa itoe mĕndjâga, tiâda lah bôleh masoe‹ dân kaloear bârang pĕrâoe âtaw kapal kitji; dan lâgi poela Olanda itoe poen tĕrlâloe kĕras kâwalnja sĕrta dangan tjĕmbôeroeannja; mâka djikâlaw kîrânja didapatinja sôerat itoe, tĕntoe lah digantoengnja ôrang jang mĕmbâwa sôerat itoe dangan tiâda pĕriksa lâgi."

Mâka djawâb toean Raffles: »Djangan lah Pangêran soesah dĕri hal itoe; nanti sâja bĕri sâtoe sôerat; kâlaw bĕrtĕmoe dangan bârang² kapal Inggĕris di lâoet, oendjoe‹kan sôerat ini, dapat tiâda ditoeloengnja. Dan lâgi oetang Pangêran mĕnoendjoe‹kan tĕmpatnja jang bôleh nâik ka dârat sâdja, kĕmoedian tĕngkoe Panglima Bĕsar bôleh mĕmbâwa sôerat itoe."

Mâka satĕlah didangar ôleh Pangêran akan pĕrkâtâan toean Raffles itoe, mâka kâtânja: »Djikâlaw dĕmikian tjakap lah sâja toean." Mâka kâta toean Raffles: »Sĕkârang malam datang lah Pangêran ka-mâri, bôleh kita mĕngârang sôerat jang akan dikîrimkan itoe; karĕna itoe pĕkĕrdjâan mâoe lĕkas, tiâda bôleh lambat; lâgi bârang ĕmpat lima âri nanti sampaj tĕrlâloe bânja‹ kapal; dan lâgi bârang sa-poeloeh lima-bĕlas âri nanti sampaj kapal toean djĕnderal Lord Minto dan djĕndĕral Madras." Mâka djawâb Pangêran itoe, bâik lah toean; mâka ia poen poelang lah ka Oedjoeng-pasir. Mâka kâta toean Raffles kapâda tĕngkoe Panglima Bĕsar: »Tĕngkoe bĕrkĕmas lah; bârangkâli lâgi doea âri bôleh bĕlâjar dalam sâja poenja kitji." Mâka djawâb tĕngkoe Panglima Bĕsar: »Bâik lah toean," — mâka ia poen kĕmbâli lah ka roemahnja.

Satĕlah pĕtang âri, mâka toean Raffles poen mĕnjôeroeh ôrang mĕmanggil Pangêran itoe. Satĕlah datang, mâka toean Raffles poen mĕnjôeroeh mĕngârangkan sôerat jang akan dikîrimkan kapâda Soesoenan Bĕntâram itoe dangan bâsa Djâwa. Mâka ôleh Pangêran itoe dipĕrboeatnja lah sôerat itoe; âda kîra² sampaj poekoel doea-bĕlas malam mâka sôerat itoe poen soedah lah, sĕrta toean Raffles mĕmboeboeh tjapnja, sĕrta dangan hadiahnja bĕrbâgaj-bâgaj, âda lah kîra² argânja doea tiga râtoes ringgit. Mâka poelang lah Pangêran itoe. Mâka pâda esoe‹nja pâgi² disôerochnja panggil akan tĕngkoe Panglima Bĕsar itoe. Satĕlah datang, mâka dibĕri lah ôleh toean Raffles oeang ĕmpat râtoes ringgit akan mĕndjâdi bĕlandja-bĕlandjânja sĕrta bĕlandja kâwan-kâwannja. Mâka kitji itoe poen soedah lah siap akan bĕlâjar, mâka sĕgâla ôrang² Mĕlâjoe jang dibâwânja dĕri Siak itoe, samoeânja dibâwânja bĕrsâma-sâma bĕsĕrta ânа‹nja kadoea. Mâka pâda âri ĕnda‹ bĕlâjar itoe, mâka dibĕri lah ôleh toean Raffles

apioen doea pĕti dan oeang bĕlandja lâgi doea râtoes ringgit. Mâka dipanggil ôleh toean Raffles akan tĕngkoe Panglima Bĕsar dan Pangêran itoe ka roemahnja sĕrta bĕrpĕsan akan sĕgâla pĕrkâra jang ĕnda- dipĕrboeat itoe, sĕrta dibĕri sa-poetjoe- sôerat tjâra Inggĕris, kâtânja: »Apabila bĕrtĕmoe kĕla- dangan bârang kapal Inggĕris âtaw kitji, tĕngkoe oendjoe-kan lah sôerat ini, mâka bârang âpa kaĕnda- tĕngkoe dibĕrinja, bâik dĕripâda makânan âtaw bârang sĕbâgajnja. Akan tĕtapi tĕngkoe Panglima Bĕsar lah djâdi nakôda dalam kitji itoe, mâka Pangêran ini bôleh tôeroet bârang âpa pĕrentah tĕngkoe Panglima Bĕsar. Dan lâgi bâik moeâfakat doea[2] dĕripâda bârang sawâtoe ḥal. Sâja mâoe dapat kâbar lĕkas sĕmantâra bĕlom kapal ini samoeânja bĕlâjar ka Djâwa, karĕna sâja mâoe bĕri kâbar kapâda toean-bĕsar Lord Minto. Lĕkas[2] kĕmbali, djangan lenga di lâoet. Dan lâgi djangan singgah-mĕnjinggah di-mâna-mâna. Mâka sĕgâla bĕkal-bĕkâlan poen samoeânja soedah lah siap, mâka pâda esoe- poekoel ĕnam pâgi bĕlâjar lah kitji itoe."

Ata mâka pĕrgi lah toean Raffles dan toean Farquar poen mĕngantarkan tĕngkoe Panglima Bĕsar dan Pangêran itoe bĕlâjar itoe, mâka sampaj ka tĕpi lâoet, sĕrta digontjang-gontjang ôleh kadoea toean[2] itoe akan tangannja, sambil kâtânja: »Sĕlâmat tĕngkoe bĕlâjar."

Mâka tôeroen lah marika itoe sĕkâlian ka lâoet, lâloe bĕlâjar.

Mâka tĕrsĕboet lah pĕrkâtâan tĕngkoe Panglima Bĕsar, jang tĕlah disôeroehkan ôleh toean Raffles pĕrgi mĕmbâwa sôerat ka tânah Djâwa ja-itoe bĕrsâma-sâma dangan Pangêran, âna- ôrang-bĕsar Djâwa itoe. Mâka ampir[2] tiga boelan soedah lâmânja mâka sapĕninggal ia pĕrgi itoe, mâka datang lah sĕgâla kapal[2] ka Mĕlâka, samoeânja bĕrkampoeng saingga pĕnoeh lah lâboehan Mĕlâka itoe. Mâka âda lah samoeânja kapal[2] itoe akoe bilang dĕripâda lâoet Tandjoeng Kĕling saingga lâoet Poelaw Pandjang, samoeânja sa-râtoes boeah bĕsar kĕtjil, lâin poela bĕbĕrâpa poeloeh kapal, jang tĕlah lâloe pĕrgi mĕnanti sĕpandjang lâoet itoe sampaj ka tânah Djâwa.

Ata mâka pâda sawâtoe âri datang lah ôrang, jang mĕndjâga bĕndêra di-âtas boekit itoe, mĕmbĕri tâoe toean Raffles, kâtânja: »Kitji toean jang dibâwa ôleh tĕngkoe Panglima Bĕsar itoe soedah datang." Mâka toean Raffles poen tĕrlâloe soekatjita sĕbab mĕnangar kâbar itoe, karĕna lâgi sa djoema'at sâdja samoeânja kapal itoe ĕnda- bĕlâjar. Mâka ia poen soedah bĕrsiap sĕgâla pĕrkâkasannja dan bĕkal[2] bĕlâjar poen soedah lah sĕdia. Mâka sĕbentar lâgi bĕlâboeh lah kitji itoe, mâka tôeroen lah tĕngkoe Panglima Bĕsar sĕrta Pangêran itoe. Mâka satĕlah sampaj, mâka datang lah kadoea marika

itoe ka roemah toean Raffles sĕrta mĕmbâwa sòerat jang bĕrsampoel dangan kâin koening, mâka toean Raffles poen âda lah sĕdia mĕnanti. Mâka âpabila bĕrtĕmoe, mâka digontjang tangan kadoeânja itoe ôleh toean Raffles sĕrta mĕmbĕri ḥoermat. Mâka kâta toean Raffles: »Apa kâbar tĕngkoe, âda bâik?" Mâka djawâbnja: »Ada bâik toean, tĕtapi ampir sâja mati kĕnâ tikam. Kâwan sâja sâdja mati doea ôrang, kĕnâ tikam tatĕkâla nâik ka dârat mĕmbâwa sôerat itoe." Mâka sĕgâla ḥal aḥoealnja, tatĕkâla mĕmbâwa sôerat itoe, samoeânja dikâbarkannja lah kapâda toean Raffles. Mâka djawâb toean Raffles: »Tĕngkoe djangan lah soesah, Koempĕni Inggĕris nanti balas akan sĕgala kalĕlâhan tĕngkoe itoe sampaj tjoekoep. Mâka kâlaw sĕlâmat kita dapat tânah Djâwa, bôleh sâja pinta kapâda toean lord Minto tĕngkoe bôleh pĕgang pĕrentah dalam sa-boeah nĕgĕri jang mâna tĕngkoe soeka. Apa kâbar sôerat?" Mâka sigĕrâ lah dioendjoe-kannja sôerat itoe dangan bĕrsampoel koening. Mâka kâta toean Raffles: »Ada kah tĕngkoe bĕrtĕmoe sĕndiri dangan Soesoenan?" Mâka djawâbnja: »Bĕrtĕmoe toean, pâda malam. Mâka âda lah pĕsannja kapâda sâja, bârang-bila Inggĕris mâoe datang mĕngambil tânah Djâwa itoe, âda lah kita poen sĕdia datang bantoe dĕri dârat. Dan lâgi tiâda sĕmpat sâja ĕnda- bĕrtjakap toean, karĕna takoĕt âda ôrang Olanda poenja ôrang djâga. Mâka âpabila soedah dapat sôerat itoe sâja ĕnda- tôeroen. Mâka datang ôrang Djawa, jaitoe ôrang Olanda poenja, ĕnda- mĕnangkap sâja sĕkâlian. Mâka sâja lâwan bĕrtikam, lâloe mati lah ôrang sâja doea ôrang; ĕntah ôrangnja bĕrâpa kah mati sâja ta tâoe, karĕna gĕlap sangat."

Mâka âda poen tatĕkâla ia bĕrtjakap itoe, Pangêran itoe poen âda bĕrsâma-sâma mĕnangar, mâka ia poen mĕngiakan djoega. Mâka djawâb toean Raffles: »Koempĕni kâsih tĕrima kâsih bânja-² kapâda tĕngkoe." Mâka satĕlah soedah disamboet ôleh toean Raffles akan sôerat itoe, mâka tĕngkoe Panglima Bĕsar poen bĕrmoehoen lah ĕnda- ka roemahnja. Kĕmoedian Pangêran itoe poen poelang lah. Mâka toean Raffles poen mĕnggontjang-gontjang tangannja sĕrta mĕmbĕri ḥoermat, mâka poelang lah kadoeânja mâsing² ka roemahnja.

Arkian satĕlah pĕtang âri, mâka disôeroeh panggil ôleh toean Raffles akan Pangêran itoe sĕbab ĕnda- disôeroehnja bâtja sôerat itoe, karĕna ia mĕngatâoei bâsa Djâwa. Mâka sĕbentar lâgi datang lah ia. Satĕlah nâik, disôeroeh ôleh toean Raffles boeka sôerat itoe. Mâka dibâtjânja lah. Kĕmoedian dĕripâda poedji-poedjian akan Koempĕni Inggĕris, mâka mĕmbĕri ḥoermat sêrta tâbi- akan toean Raffles, kĕmoedian mĕngâtakan: »Mâka sôerat sĕrta dangan kirimannja soedah lah kita tĕrima. Mâka âda poen sapĕrti pĕrmintâan ṣaḥâbat kita

kapâda kita, mâka âda lah kita sĕdia mĕnanti. Mâka bârang-bila ṣaḥâbat datang ka tânah Djâwa, kita poen âda lah datang dĕri dârat akan bantoe, âdânja."

Ata mâka satĕlah soedah didangar ôleh toean Raffles akan pĕrkâtâan dalam sôerat itoe, tĕrmĕnoeng lah ia sa djôeroes pandjang sambil tafakkoer. Satĕlah soedah âbis dibâtjakan sôerat itoe, mâka pangêran itoe poen kĕmbâli lah ka roemahnja.

Sâhadan ada lah koe liat kalakoean toean Raffles itoe, mâka dĕripâda ia tĕlah mĕnangar boenji sôerat itoe sampaj lah pĕtang, tiâda katâoean râsânja. Mâka sĕbentar[2] diambilnja sôerat itoe dirĕnoengnja, kĕmoedian dilĕta-skannja, dĕmikian lakoenja

Mâka sa-âri-âri âdatnja ia bĕkĕrêta pâda pĕtang[2], mâka pâda âri itoe sampaj malam kĕrêta mĕnanti di pintoe, tiâda ia mâoe tôeroen dĕri roemahnja. Mâka sa-malam-malâmam itoe dĕmikian lah ḥalnja. Mâka satĕlah pâgi pŏekoel sĕmbilan akoe poen datang lah sapĕrti âdat sa-âri-âri. Mâka koe liat toean Raffles itoe âda tĕsandar di bangkoenja, mâka tangannja mĕmĕgang sôerat itoe. Satĕlah âbis ia makan pâgi, mâka tôeroen lah ia ka-bâwah mĕliat ôrang bĕrkĕmas-kĕmas kan bârang[2] itoe, tĕtapi sôerat itoe di tangannja djoega, koe liat. Kĕmoedian nâik poelâ ia ka-âtas lôteng. Bĕbĕrâpa kĕtika lâmânja koe liat ia tôeroen bĕrgoepoeh-goepoeh, kâtânja: »Ibrahîm, bâwa kĕrtas jang dalam almâri itoe bârang ĕmpat lima ĕlaj. Mâka diambilkan lah ôleh ĕntji-Ibrahîm, mâka dibâwânja nâik kĕrtas itoe. Mâka sĕbentar lâgi dibâwânja tôeroen sôerat itoe bĕsĕrta dangan kĕrtas itoe, mâka dioendjoe-skannja kapâda djôeroe-toelisnja itoe sĕrta kâmi sĕkâlian, kâtânja: »Ada kah sâma kĕrtas sôerat ini dangan kĕrtas ini tida-nombornja?" Mâka djawâb kâmi: »Bĕtoel sâma sĕkâli, tiâda bĕrsâlâhan, mĕlâinkan âda koemal[2] sĕdikit sĕbab bĕkas[2] tangan mĕnoelis itoe djoega âdânja."

Bahwa sĕsoenggoehnja dangan sakĕtika itoe djoega disôeroehnja mâta[2] pĕrgi mĕmanggil Pangêran itoe, mâka sĕbentar lâgi datang lah Pangêran itoe, mâka koe liat bĕrôbah warna moeka Pangêran itoe poetjat. Mâka satĕlah ia datang, mâka kĕtika itoe tĕngah toean Raffles mĕmĕgang sôerat itoe sambil bĕrdjâlan pĕrgi datang di-âtas bĕrandânja. Mâka Pangêran itoe poen nâik lah. Satĕlah diliat ôleh toean Raffles akan dia sĕrâja dikĕrĕlingnja dangan ekor-mâtânja, tiâda lah ditĕgoernja, mâka bĕdîri lah ia di tĕpi tembos itoe. Satĕlah sa-poeloeh doea poeloeh kâli ia bĕrdjâlan pĕrgi datang itoe, mâka ditĕrĕpânja akan Pangêran itoe. Mâka pâda sangkakoe ĕndas dipoekoelnja akan dia, karĕna pâda kĕtika itoe akoe âda mĕngintaj dĕri tjĕlah pintoe.

Mâka satĕlah ditĕrĕpânja akan dia, mâka tĕrkĕdjoet lah Pangêran itoe koe liat. Mâka kâta toean Raffles dangan tiâda mĕnjĕboet nâmânja lâgi, kâtânja: »Ini sôerat bĕtoel Toean Soesoenan Bĕntâram kâsih?"

Mâka pâda kĕtika itoe koe liat moeka Pangêran itoe sapĕrti moeka mâit, dangan tiâda bĕdârah sĕdikit poen. Mâka diam lah ia tiâda mĕndjawâb pĕrkâtâan toean Raffles itoe.

Mâka kâta toean Raffles itoe: »Ta dangar âpa sâja tânja? Kâlaw tidas ĕngkaw kâta bĕnar[2], sĕkârang sâja sôeroeh gantoeng."

Mâka âpabila didangar ôleh Pangêran akan pĕrkâtâan toean Raffles itoe sĕrta dangan mârahnja bĕrapi-api, mâka gĕmĕtar lah kakitangannja bĕdiri itoe. Mâka bĕlom lah pĕrĕnah akoe mĕliat moeka toean Raffles dĕmikian warnânja ampir[2] kabiroe-biroean dan tangannja gĕmĕtar ôleh sĕbab tĕrsangat ĕmârahnja, sĕrâja kâtânja: »Tidas mâoe kâta bĕtoel?"

Mâka djawâb Pangêran: »Toean, âpa lah sâja bôleh boeat." Mâka diam ia sa djôeroes. Mâka kâta toean Raffles: »Apa itoe kâta bĕtoel?" Mâka djawâb Pangêran itoe: »Sâja ôrang kĕtjil, toean, di-bâwah pĕrentah tĕngkoe Panglima Bĕsar itoe, mâka bârang âpa dia poenja pĕrentah, itoe lah sâja tôeroet, toean; djikâlaw sâja tiâda tôeroet, dia mâoe boenoeh sâma sâja." Mâka kâta toean Raffles: »Apa itoe? Bâgajmâna moelânja? Tjôba tjĕrita bĕtoel; kâlaw tidas, ĕngkaw nanti tjĕlâka."

Mâka kâta Pangêran itoe: »Bâgajmâna sâja mâoe tjĕrita, karĕna sâja soedah bĕrsoempah koerân dangan tiâda bôleh mĕmboeka rasia ini." Mâka kâta toean Raffles itoe: »Ta bôleh pakaj ĕngkaw misti tjĕritakan."

Mâka djawâb Pangêran itoe: »Bâik lah toean, sâja tiâda sâlah. Ada poen moela[2] bĕlâjar dĕri sini âda doea bĕlas âri, mâka sampaj lah ka lâoet Pĕlembang, tôeroen lah riboet dĕri adâpan tĕnggâra-mandi tĕrlâloe kĕntjang. Mâka kâta tĕngkoe Panglima Bĕsar: »Mâri kita singgah di Djambi, karĕna angin ini tĕrlaloe kĕntjang." Mâka djawâb sâja: »Toean Raffles soedah bĕrpĕsan sâma kita djangan singgah di-mâna-mâna." Mâka kâta tĕngkoe Panglima Bĕsar itoe: »Bâgajmana kâlaw bagitoe, biar lah mati kita; mâka dĕripâda mati di lâoet biar lah mati di nĕgĕri ôrang." Mâka âda poen ia bĕrkâta itoe dangan mârah[2]. Mâka djawâb sâja: »Jang mâna bâik boeat lah, tĕngkoe."

Ata mâka dilâjarkan lah kitji itoe mĕnoedjoe koeâla Djambi. Ada doea âri bĕlâjar, mâka sampaj lah di koeâla Djambi. Satĕlah ia sampaj, mâka ditôeroenkannja apioen dan bârang[2] jang bâik[2] itoe samoeânja. Mâka ânasnja dangan dia sĕrta ĕmpat lima ôrang tôeroen lah ka dârat, mâka sâja dangan chalâsi[2] tinggal di kitji. Mâka sâja

nantikan sa âri ta datang, doea âri ta datang, sampaj ĕnam âri datang lah kâwannja ka lâoet mĕminta bârang² âpa² jang tinggal itoe. Mâka tiâda lah bĕrâni sâja ĕnda‹ mĕlârangkan akan dia, karĕna sâja sa-ôrang dîri, takoet bĕrangkâli ditikamnja. Satĕlah dibâwânja bârang² itoe ka dârat, mâka âda kîra² lima bĕlas âri lâmânja ia di dârat, kĕmoedian bâroe lah ia tôeroen ka lâoet sĕrta dangan masam moekânja, lâgi dangan mârahnja. Satĕlah sampaj ia, mâka nâik lah di kitji lâloe masoe‹ ka-dalam kôeroeng tidoer, mâka sĕgâla kâwan-kâwannja samoeânja doedoe‹ lah mâsa‹ makan. Dangan hal jang dĕmikian lima ĕnam âri, kĕmoedian tôeroen lah ia ka dârat poela; mâka kâtânja kapâda sâja: »Ini moesim angin tĕrlâloe kĕras, nanti lâgi sĕdikit âri bôleh kita bĕlâjar." Mâka djawâb sâja: »Bâik lah tĕngkoe."

Mâka âda poen lâmânja ia doedoe‹ di dârat itoe, âda ĕnam toedjoeh âri, kĕmoedian tôeroen lah ia ka lâoet. Sĕrta ia sampaj, mâka disôeroehkannja bongkar sâoeh, lâloe bĕlâjar. Mâka dilâjarkannja lah kitji itoe sampaj kapâda âna‹²-soengaj itoe, lâloe disôeroehnja bĕlâboeh. Mâka tinggal lah di-sâna poela sampaj ĕnam toedjoeh âri. Mâka âda lah datang sa-boeah top ĕnda‹ lâloe dĕri sitoe, mâka ditemba‹nja, lâloe dibalas ôleh ôrang top itoe, mâka mati lah doea ôrang dalam kitji. Satĕlah bĕpĕrang lah sampaj masoe‹ mĕtâri, mâka angin poen tôeroen lah, mâka top itoe poen bĕlâjar lah, ĕntah ka-mâna kah ia pĕrgi tiâda lâgi kaliâtan.

Kĕmoedian dĕripâda itoe dirompa‹nja poela tiga boeah pĕrâoe, mâka âbis lah ôrangnja bĕtĕrĕdjoenan, diambilnja artânja. Ada lah kîra² sampaj lima bĕlas âri dĕmikian.

Mâka pâda sawâtoe âri pâgi² dipanggilnja sâja, kâtânja: »Sĕkârang bâgajmâna bitjârâmoe, karĕna kita tiâda bôleh mĕnjampajkan sôerat itoe kapâda Soesoenan Bĕntâram, ôleh angin tĕrlâloe kĕras." Mâka djawâb sâja: »Mĕngâpa tiâda bôleh sampaj djikâlaw kita lâjarkan bĕrsoenggoeh-soenggoeh, karĕna ini kĕtika boekannja moesim angin bĕsar." Mâka sĕrta didangarnja pĕrkâtâan itoe, mâka mârah lah ia sĕrta dangan masam moekânja. Mâka diam lah sâja sĕbab takoet bĕrangkâli ditikamnja sâja. Mâka kâtânja: »Sĕkârang âda sâtoe moeâfakat akoe. Mâoe kah samoeânja ôrang tôeroet itoe?" Mâka djawâb sâja sĕrta ôrang² pĕrâoe itoe: »Apa dia, tĕngkoe?" Mâka kâtânja: »Kâlaw mâoe bĕtoel² samoeânja ôrang, akoe mâoe sôeroeh bĕrsoempah, jang tiâda bôleh sĕkâli² mĕmboekakan rasia ini. Djikâlaw bârang siâpa tiâda mâoe tôeroet, kâta lah." Mâka djawâb sâja sĕkâlian: »Jang mâna tĕngkoe sôeroehkan, itoe lah sâja boeat." Mâka dikalocarkannja ḳorân, dipanggilnja sâja doeloe, disôeroehnja

bĕrsoempah. Màka tĕrkĕdjoet lah sâja sĕbab mĕliatkan kalakoeannja itoe dangan màrahnja tĕrlàloe, sapĕrti ĕnda‹ mĕmboenoeh ôrang. Màka pikir sâja, djikâlaw tiàda koe tôeroetkan kaĕnda‹nja, dapat tiàda diboenoehnja akoe. Kĕmoedian bĕrsoempah lah sâja, jang tiàda bòleh mĕmboeka rasia Kĕmoedian poela sĕgâla kâwan[2] pĕràoe bĕrsoempah. Satĕlah soedah, màka kâtânja: »Màri lah ĕngkaw, boeat sâtoe sôerat, kâtakan sôerat dĕripâda Soesoenan Bĕntàram, mĕmbalas sôerat toean Raffles, dan kâtakan ia soedah tĕrima sôerat, jang kita bâwa, dan ia âda sĕdia mĕnantikan bârang-bila toean Raffles datang mĕmoekoel tânah Djâwa, màka ia poen ĕnda‹ lah mĕnjĕrtâi bĕrsâma-sâma dĕri dârat." Màka satĕlah itoe sâja kàrangkan sôerat itoe. Màka satĕlah soedah sôerat itoe, màka dibâloetnja dangan kàin koening. Kĕmoedian dĕripâda itoe poela bĕrtĕgoeh-tĕgoehan lah djandji, jang tiàda bôleh mĕmboekakan rasia itoe.

Ata satĕlah sĕlĕsaj lah dĕripâda pĕkĕrdjâan mĕmboeat sôerat itoe, màka bĕlâjar lah kitji itoe ka Mĕlâka. Ini lah ḥalnja toean, dĕripâda awwalnja sampaj achirnja."

Sâhadan âpabila didangar ôleh toean Raffles akan sĕgàla ḥal aḥoeal itoe, màka digigitnja tĕloendjoe‹nja, sambil diĕnta‹kannja kakinja sĕrta dangan mêrah-padam moekânja.

Màka kâtânja: »Engkaw pĕrgi ka-bâwah." Màka âda lah kalakoean toean Raffles itoe, koe liat pâda kĕtika itoe, sapĕrti ôrang dalam kasoesâhan jang bĕsar, sĕrta mĕnârik nafas sĕbentar[2], karĕna pâda âri itoe ia ĕnda‹ mĕmoeatkan sĕgâla bârang-bârangnja di kapal. Màka kapal[2] jang lâin poen bĕlâjar samoeânja pâda âri itoe; gĕlap roepa lâoet Mĕlâka, sĕbab kabânjâkan kapal bĕlâjar. Màka dalam Mĕlâka poen tĕrlâloe siboe‹ pâda âri itoe, karĕna tiga ĕmpat poeloeh kapal bĕlâjar sa-kâli goes; âda làgi tinggal kîra[2] lima poeloeh ĕnam poeloeh kapal sâdja. Màka âda poekoel tiga pĕtang datang lah kĕrêta[2] ôrang bĕsar[2] ka roemah toean Raffles, sĕbab soedah mĕnangar kâbar âda dapat sôerat dĕri tânah Djâwa. Màka pâda màsa itoe lah toean Raffles mĕndapat mâloe bĕsar sĕbab màsing[2] toean[2] itoe ĕnda‹ mĕnangar boenji sôerat itoe. Màka sĕbentar làgi toean Lord Minto poen datang lah ka roemah toean Raffles. Satĕlah sampai kĕrêta itoe, màka tôeroen lah toean Raffles sĕrta dangan poetjat moekânja mĕnjamboet toean Lord Minto itoe. Satĕlah bĕrkampoeng lah samoea ôrang itoe, màka kâta toean Raffles, pĕrgi panggil tĕngkoe Panglima Bĕsar; màka sĕrta ia mĕmbĕri pĕrentah kapâda soepaj jang mĕndjâga di moeka pintoe itoe: »Kâlaw datang ia, djangan bĕri masoe‹ kâwan-kâwannja, biar dia sâdja masoe‹." Ada poen pâda sa-âri-âri, âpabila dipanggil ôleh toean Raffles akan dia, sĕbentar djoega ia datang;

mâka pâda âri itoe sampaj tiga ôrang mâta[2] pĕrgi mĕmanggil akan dia, bĕlom djoega datang, karĕna ia âda bĕrkĕmas kan bârang-bârangnja ĕnda‹ lâri. Mâka sĕbentar lâgi datang lah ia. Ada poen kâwan-kâwannja âda lah bĕrsâma-sâma datang dangan dia, âda kira[2] sa-poeloeh doea bĕlas ôrang, mâsing[2] âda mĕmakaj kĕris, mâka ânas›nja kadoeânja poen âda bĕrsâma-sâma. Mâka sĕrta sampaj ka pintoe pagar, mâka tiâda dibĕri masoe‹ ôleh soepaj akan marika itoe sa-ôrang poen, mĕlâinkan tĕngkoe Panglima Bĕsar itoe sâdja, mâka tinggal lah samoeânja itoe di loear.

Mâka tiâda lah bĕrdâja lâgi tĕngkoe Panglima Bĕsar itoe, masoe‹ lah ia pĕlâhan-lâhan. Mâka sĕrta sampaj ia ĕnda‹ nâik ka-âtas, tiâda dibĕri ôleh ôrang jang mĕndjâga tangga itoe, mâka ia pĕrgi mĕmbĕri tâoe kapâda toean Raffles. Satĕlah bĕbĕrâpa kĕtika lâmânja, mâka tôeroen lah toean Raffles. Mâka sĕrta ia tĕrpandang moeka toean Raffles, mâka ia poen mĕmbĕri tâbi‹; tiâda lah disâoet ôleh toean Raffles akan dia sĕbab mârahnja. Mâka kâtânja: »Engkaw pĕmbohong; nanti sâja sôeroeh boeboeh di moeloet mĕriam. Pĕrgi, djangan bĕdiri di-sini. Sĕkârang pĕtang itoe kapal kĕtjil mâoe bĕlâjar; ĕngkaw pĕrgi nâik lĕkas, karĕna poekoel ĕmpat dia mâoe bĕlâjar; nañti di lâoet sâja târoh di moeloet mĕriam. Sĕkârang âpa akal, sâja mâoe bĕlâjar esoe‹ pâgi; djikâlaw tida‹, sâma ĕngkaw pâtoet digantoeng. Pĕrgi, djangan lâgi bĕdiri di adâpan sâja. Sâja tiâda mâoe pandang moeka ôrang pĕmbohong dan pĕrompa‹ itoe."

Mâka âda lah koe liat pâda mâsa itoe moeka tĕngkoe Panglima Bĕsar itoe sapĕrti moeka mâit, mâka tiâda lah dapat ia mĕndjawâb sa-pâtah kâta djoea poen; bĕrboenji bâtoe bĕrboenji lah dia, sĕbab soedah kadapatan boedi (1) itoe.

Mâka pâda mâsa itoe toean Raffles mĕndapat mâloe bĕsar kapâda toean Lord Minto, karĕna ia soedah mĕngakoe, mĕngâtakan tĕngkoe Panglima Bĕsar itoe ôrang bâik. Mâka djikâlaw sĕkirânja pâda mâsa itoe ia ilang sa-poeloeh riboe ringgit, andajnja tiâda lah bagitoe bĕsar soesahnja, sĕbab mĕndapat mâloe kapâda ôrang-bĕsar[2]. Mâka pâda sangkakoe, dĕri sĕbab mâloenja itoe sĕngâdja ia ĕnda‹ mĕnjôeroehkan lâri tĕngkoe Panglima Bĕsar itoe. Mâka djikâlaw tida‹, mâka dangan sĕbentar itoe djoega bôleh diboeatnja bâgajmâna kaĕnda‹nja. Mâka ôleh sĕbab djangan kaliâtan lâgi di mâta toean[2] itoe, mâka tĕngkoe Panglima Bĕsar itoe poen bâlik lah ka roemahnja.

Mâka di roemah toean Raffles poen tĕrlâloe lah siboe‹, sĕbab ĕnda‹ bĕlâjar itoe. Mâka dalam ôrang bĕrsiboe‹-siboe‹ itoe djoega tĕngkoe Panglima Bĕsar itoe poen lâri lah pâda malam itoe dalam sa-boeah sampan, kâbarnja koenoen ka Siak pĕrginja.

(1) *Soedah kadapatan boedi*, zijn streken waren uitgekomen.

Sâir (1) Poetĕri Aḳal.

Dangarkan toean sawâtoe pĕri,
Sa-ôrang râdja bidjaꞩ bĕstâri,
Arif, boediman, lâgi djoeâri,
Bĕrnâma Soeltan Indĕrâ Sjah Pĕri.

Nĕgĕrinja bĕrnâma Balantadôera,
Karâdjâannja bĕsar tidaꞩ tĕkîra,
Lĕngkap lah dangan mĕntĕri bĕndâra,
Bĕrpoeloeh kĕti oeloebâlang bĕntâra.

Baginda nin bĕpoetĕrâ sa-ôrang pĕrampoean,
Dangan adinda pĕrĕmaj bangsâwan,
Eloꞩnja tidaꞩ lâgi bĕrlâwan,
Poetĕri Aḳal dinâmakan toean.

Tjantiꞩ poetĕri boekan kĕpâlang,
Tjahĕja wadjahnja gilang-gĕmilang,
Moekânja boedjoer, lehernja djindjang,
Pinggangnja ramping, dâdânja bidang.

Poetih-koening ṣâfi mĕngĕrâna,
Ṣifatnja lĕngkap toedjoeh lĕḳsâna,
Dipandang mânis tĕrlâloe bêna,
Aḳalnja tadjam âmat sĕmpoerna.

Empat-bĕlas tâoen oemoernja ânaꞩda,
Tĕrlâloe kâsih âjahĕnda dan boenda;
Lĕngkap lah dangan inang dan kakanda,
Sĕrta dâjang jang moeda-moeda.

Bĕrnâma Poetĕrâ Râdja Bangsâwan.
Eloꞩnja tidaꞩ lâgi bĕrlâwan,
Tjahĕja wadjahnja kilaw-kilâwan,
Lĕḳsâna boelan diâraꞩ âwan.

---

(1) Arabisch *Sjaꞩr* of beter *sjiꞩr*; Maleische uitspraak: *sâir*.

Dĕmikian lah pârasnja moeda tĕroena:
Itam-mânis âgoeng pĕrdâna,
Dipandang mânis tĕrlaloe bèna,
Sikapnja sapĕrti Sang Rĕdjoena.

Ada lah kapâda sawâtoe âri,
Poetĕrâ sĕmâjam di bâlaj-roeng sĕri,
Diadap kačmpat ânas mĕntĕri.
Lâloe lah datang sa-òrang biapĕri.

Di-sitoe baginda mĕndapat kâbar,
Pârasnja poetĕri bâgaj digambar.
Arwah mĕlâjang, soemangat tĕkâboer,
Sapĕrti kan tidas tĕrtâhan ṣabar.

Satĕlah mĕndangarnja kâbarnja poetĕri,
Wadjah jang mânis poetjat bĕsĕri.
Kapâda boedjang baginda bĕpĕri:
Abang waj, âpa bitjârânja diri?

Sĕmbah boedjang ĕmpat sa târa:
Ajoeaj toeankoe makòta indĕrâ,
Silakan mĕngadap âjahĕnda nin sigĕrâ,
Kita bĕlâjar ka Balantadòera!

Satĕlah didangar ôlehnja baginda,
Akan sĕmbah kačmpatnja moeda,
Sangat lah bĕrkĕnan oesoel jang sâdah;
Poetĕrâ poen diam, tiâda bĕrsabda.

Sakĕtika doedoes bĕrkâta-kâta,
Ari poen malam soedah lah njâta,
Lâloe lah bĕrangkat râdja jang poesta,
Sĕgâla jang mĕngadap poelang lah sĕrta.

Akan poetĕrâ râdja bangsâwan,
Soedah sĕntap baginda nan toean,
Sĕntap sirih di-dalam poean,
Sĕrta mĕmakaj bâoe-bâoean.

Lâloe lah bĕrâdoe râdja poetĕrâ,
Atinja goendah tidas tĕkira,
Sambil bĕpikir dangan kira-kira,
Niatnja ĕndas ka Balantadôera,

Tiâda lah bĕrâdoe poetĕrâ bĕstâri,
Atinja goendah, tiâda tĕpĕri.
Kĕloeh-kĕsah sa-ôrang dìri,
Tĕrpandang-pandang pârasnja poetĕri.

Satĕlah âri ampir kan siang,
Lâloe lah tĕrlâlaj râdja tĕrbilang.
Padjar mĕnjingsing, tampas tĕrbâjang,
Lâloe lah bangoen pâras gĕmilang.

Soedah lah bangoen râdja jang gâna,
Bĕrangkat ka tâman Djambangan-râna;
Bĕsiram poen tidas bĕrâpa lêna,
Sigĕrâ lah bĕrangkat, poelang ka astâna.

Lâloe lah doedoes râdja jang sâdah;
Dâjang poen datang lengânja tiâda,
Mĕmbâwa nasi pĕrsĕntâpan baginda,
Diadap djoeas-djoeasnja jang moeda-moeda.

Satĕlah soedah sĕntapnja toean,
Djoeas-djoeas kaĕmpat mĕnĕrima âjâpan.
Lâloe lah sĕntap sìrih di poean,
Sĕrta mĕmakaj bâoe-bâoean.

Poetĕrâ sĕmâjam sambil bĕrtĕlĕkan,
Doedoes mĕnanti djoeas-djoeas toe makan.
Soedah lah makan djoeas-djoeasnja sĕkâlian,
Poetĕrâ poen tôeroen, lâloe bĕrdjâlan.

Atinja goendah, tiâdâ tĕrtâhan,
Pĕrgi mĕngadap âjahĕnda nin toean.
Satĕlah sampaj râdja bangsâwan,
Sigĕrâ ditĕgoer padoeka soeltan.

Sa kĕtika doedoes râdja poetĕrâ,
Poetĕrâ mĕnjĕmbah soeltan mĕngindĕrâ:
Pâtik bĕrmoehoen bĕlâjar sigĕrâ,
Endas mĕminang ka Balantadôera.

Satĕlah didangar Sĕri Batâra,
Sĕmbahnja ânas-da râdja poetĕrâ,
Ilang lah akal, lĕnjap bitjâra,
Karĕna nĕgĕrinja tĕrlâloe dôera.

Diam tĕrmĕnoeng râdja bĕstàri,
Mĕmikirkan kaĕnda‹ poetĕrâ sĕndìri:
Enda‹ poen tida‹ akoe nin bĕri,
Karĕna âna‹koe ĕnda‹ bĕristĕri.

Sa kĕtika bĕpikir baginda poen bĕrsabda,
Sambil mĕmandang kapâda âna‹da:
Djikàlaw dĕmikian maksoednja âna‹da,
Pĕrgi lah bĕrmoehoen kapâda boenda.

Satĕlah poetĕrâ mĕndangarkan sabda,
Lâloe lah mĕnjĕmbah padoeka âjahĕnda.
Sigĕrâ lah bĕrdjâlan oesoel jang sâdah,
Pĕrgi mĕngadap padoeka boenda.

Ada poen akan pĕrĕmisòeri,
Diliatnja datang poetĕrâ sĕndìri,
Ditĕgoernja dangan mânis bĕsĕri:
Silakan toean, ampir ka-mâri.

Pĕrĕmisòeri tĕrsĕnjoem sĕràja bĕrsabda,
Sambil mĕmandang poetĕrâ jang sâdah:
Apa kah maḳṣoed toean âna‹da?
Kàtakan toean kapâda boenda!

Satĕlah didangar râdja poetĕrâ
Titah boendânja pĕrĕmaj mĕngindĕrâ,
Poetĕrâ poen mĕnjĕmbah dangannja sigĕrâ:
Pâtik bĕrmoehoen ka Balantadòera.

Soedah tĕrma'loem lah pĕrĕmisòeri,
Akannja maḳṣoed poetĕrâ sĕndìri,
Pĕrĕmaj poen bĕrtitah mânis bĕsĕri:
Ajahĕnda poetĕrâ soedah kah mĕmbĕri?

Poetĕrâ tĕrsĕnjoem mĕndjawâb sabda:
Soedah dilĕpaskan ôleh baginda.
Dĕmikian lah titah padoeka kakanda,
Disòeroehnja bĕrmoehoen kapâda boenda.

Satĕlah didangar pĕrĕmaj mĕngindĕrâ,
Sĕmbahnja âna‹da râdja poetĕrâ:
Pĕrgi lah toean dangannja sigĕrâ,
Djangan laḥ lẹ̀na di Balantadòera.

Pĕrĕmisòeri mĕmĕloe‹ mĕntjioem âna‹da;
Sambil mĕnangis pĕrĕmaj bĕrsabda:
Djangan lah mĕninggalkan boenda,
Soenji kĕla‹ nĕgĕrinja âna‹da.

Satĕlah didangar poetĕrâ bĕstâri,
Soedah dilĕpaskan boenda sĕndìri,
Soekânja tiâda lâgi tĕpĕri,
Lâloe lah mĕnjĕmbah bĕrmoehoen kĕmbâli.

Bĕrtitah lah poela pĕrĕmaj bangsâwan:
Pĕrbĕkâlan âna‹da disòeroeh ḥâḷirkan.
Bânja‹nja tiâda lâgi tĕpĕrikan,
Dibâwa tôeroen ka-dalam kanâikan.

Ada poen kanâikan poetĕrâ bangsâwan,
Nâga S. (1) dinâmakan toean;
Lâgi bĕroekir, toelis bĕrâwan,
Bĕtòrap pĕrâda sampaj ka aloean.

Akan poetĕrâ râdja jang sâdah,
Tòeroen ka bâlaj mĕngadap âjahĕnda.
Sigĕrâ lah ditĕgoer ôleh baginda:
Ampir lah ka-mâri, toean âna‹da.

Poetĕrâ poen mĕnjĕmbah mĕngangkat tangan,
Baginda poen sigĕrâ mĕnjòrongkan poean,
Sambil bĕrtitah pĕlâhan-lâhan:
Soedah kah dilĕpaskan boendamoe, toean?

Sigĕrâ disâoet poetĕrâ jang sâdah,
Sĕkâlian dipĕrsĕmbahkan kapâda baginda.
Soeltan poen diam, tiâda bĕrsabda;
Poetĕrâ poen moehoen kapâda âjahĕnda.

Baginda poen mĕntjioem kapâlânja poetĕrâ,
Sambil bĕrtitah soeltan mĕngindĕrâ:
Djangan lah lâma di Balantadôera,
Kĕmbâli lah toean dangan sigĕrâ.

Mĕnjĕmbah bĕrmoehoen poetĕrâ bangsâwan,
Kapâda âjahĕnda baginda nan toean.
Bĕrangkat lah tôeroen kanâikan,
Diantar mĕntĕri, wazîr, pĕhâlâwan,

(1) سمڤين *Sampéjan ?*

Soedah sampaj poetĕrâ jang sâdah,
Diadap djoeas-djoeasnja jang moeda-moeda.
Di-bâwah pâjoeng toelis pĕrâda,
Di-âtas koersi sĕmâjamnja baginda.

Sigĕrâ bĕrdâjoeng Nâga S.,
Diiringkan ôleh lantjang sĕkâlian.
Gĕmôeroeh lah boenji gong sĕmboejan,
Râmajnja tiâda lâgi tĕpĕrikan.

Lâdjoenja pĕrâoe tidas tĕpĕri,
Lĕpas lah soedah koeâlânja nĕgĕri.
Mĕntĕri, oeloebâlang sĕkâliannja kĕmbâli,
Nĕgĕri poen môeram, tiâda bĕsĕri.

Mĕnârik lâjar lah sĕkâliannja ôrang,
Sâma lah tĕpoenja âgoeng dan toepang.
Lâdjoenja pĕrâoe boekan kĕpâlang,
Lâwannja bĕrsâing bôeroeng tĕrĕbang.

Ada lah kĕdarnja toedjoeh âri
Lâmânja baginda mĕninggalkan nĕgĕri.
Mâkin sangat dĕndam bĕrâi,
Tĕrpandang-pandang wadjahnja poetĕri.

Bĕlâjar poen tidas bĕrâpa lêna,
Sampaj lah di nĕgĕri soeltan jang gâna;
Mĕmboeangkan ôbat moeda tĕroena,
Boenjinja sangat gĕmôeroeh bêna.

Akan soeltan Balantadôera,
Ada di bâlaj diadap bĕndâra.
Bĕrtitah lah kapâda sa-ôrang bĕntâra,
Mĕnjoeroeh mĕlâoet kan pĕrâoenja sigĕrâ.

Mâta-mâta poen mĕnjĕmbah baginda nan toean,
Lâloe lah ia sigĕrâ bĕrdjâlan;
Sĕrta sampaj tôeroen lah ka sampan,
Sigĕrâ bĕrkâjoeh mĕnoedjoe lâoetan.

Satĕlah bĕrtĕmoe dangan bahtĕrâ,
Mâta-mâta poen bĕdîri dangan sigĕrâ;
Bĕtĕrêjas lah dangan njâring soeâra:
Datang dĕri-mâna sĕkâliannja bahtĕrâ?

Disâoet boedjang ĕmpat sa bidoe‹:
Bahtĕrâ nin dĕri nĕgĕri Damasji‹. (1)
Bâik lah mamanda sigĕrâ lah nâik,
Bĕrsâma lah kita sĕkârang moedi‹.

Satĕlah didangarnja ôleh bĕntâra,
Kâtânja ôrang di-dalam bahtĕrâ,
Nâik lah mâta-mâta dangannja sigĕrâ,
Mĕngadap poetĕrâ râdja prawîra.

Sigĕrâ lah ditĕgoer poetĕrâ jang poe‹ta,
Tĕrsĕnjoem sambil iânja bĕrkâta:
Masoe‹ ka nĕgĕri bĕrsâma lah kita;
Bêta ĕnda‹ mĕngadap makôta.

Satĕlah didangar ôleh bĕntâra,
Ia poen mĕnjĕmbah râdja poetĕrâ.
Mâta-mâta poen pĕrgi ka âloean sigĕrâ,
Mĕnjôeroehkan bĕrdâjoeng sĕgâla bahtĕrâ.

Satĕlah mĕndangar kâta bĕntâra,
Sigĕrâ lah bĕrdâjoeng sĕgâla bahtĕrâ,
Mĕngîringkan kanâikan râdja poetĕrâ;
Soera‹ dan tĕmpik tida‹ tĕkîra.

Sa kĕtika bĕrdâjoeng poetĕrâ bĕstâri,
Iâloe lah masoe‹ ka dalamnja nĕgĕri.
Orang mĕnonton kânan dan kîri;
Di tĕpi soengaj ia bĕdiri.

Mâta-mâta poen bĕdiri di âloean,
Menjôeroeh mĕnoedjoe tĕmpat pĕlâboehan,
Di lâoet maligaj poetĕri bangsâwan;
Dilâboehkan sĕgâla tĕman dan kâwan.

Kanâikan dilâboeh sĕlĕsaj lah soedah.
Lâloe lah mĕmakaj pâras nan ĕndah,
Bĕrpâtoetan gâja dangannja sêkah;
Sĕkâlian djoea‹-djoea‹nja ḥâḷir lah soedah.

Sigĕrâ lah tôeroen ka sĕkotji bĕrâwan,
Diiringkan ôleh djoea‹-djoea‹nja sĕkâlian.
Mâta-mâta poen doedoe‹ di âloean.
Sĕrta sampaj nâik lah toean.

(1) di Masjrik? Dimasjk?

Bĕrdjâlan lah poetĕrâ râdja Damasji‹,
Sikapnja él‹ tĕrlâloe tjanti‹.
Tjahĕja wadjahnja bâgaj kan titi‹,
Sâmânja moeda bâgaj dirinti‹.

Mâta-mâta bĕrdjâlan dĕri adâpan,
Mĕndjâdi pĕngandjoer poetĕrâ Bangsâwan.
Bĕrdjâlan mĕlâloe pasar dan pĕkan;
Râmajnja tida‹ lâgi tĕpĕrikan.

Orang mĕnonton bĕlâri-lâri,
End‹ mĕliat moeda bĕstâri.
Bĕrbâgaj lah boenji ôrang bĕpĕri,
Mĕmoedji pârasnja poetĕrâ djoeâri.

Sa-tĕngah bĕrkâta sâma sĕndiri:
Râdja mâna poela‹ datang ka-mâri?
Djikâlaw mĕminang toeannja poetĕri,
Soekânja akoe tida‹ tĕpĕri.

Disâoet kâwannja sambil bĕrbisi‹:
Kâbarnja poetĕrâ Soeltan Damasji‹.
Djika mĕndjâdi sâma lah tjanti‹
Bĕrtĕmoe lah bidja‹ dangannja tjĕrĕdi‹.

Sa kĕtika bĕrdjâlan moeda jang poe‹ta,
Lâloe lah masoe‹ ka dalamnja kôta;
Langsoeng ka bâlaj, nâik bĕrtachta.
Sĕkâliannja mĕnjĕmbah doeli makôta.

Mâta-mâta mĕnjĕmbah sambil bĕrbisi‹:
Ampoen, toeankoe makôta pâtik,
Ini lah poetĕrâ soeltan Damasji‹,
Dangannja pâtik bĕrsâma nâik.

Baginda mĕndangarkan sĕmbah mâta-mâta,
Toendoe‹ tĕrsĕnjoem doeli makôta;
Sigĕrâ lah mĕnĕgoer moeda jang poe‹ta,
Sambil mĕmbĕrikan poeân pĕrmâta.

Baginda bĕrtitah mânis bĕsĕri:
Silakan, âna‹koe, ampir ka-mâri.
Apa kah maḳsoed datang ka-mâri,
Mâka âna‹koe mĕninggalkan nĕgĕri?

Akan sĕmbahnja poetĕrâ djoeâri:
Ampoen, toeankoe makôta nĕgĕri;
Sĕbab poen pâtik mĕngadap ka-mâri,
Niat nin ĕnda‧ pĕrambakan diri.

Mĕndangarkan sĕmbah moeda tĕrbilang,
Soekânja baginda boekan kĕpâlang.
Tjahĕja wadjahnja âmat tjĕmĕrlang,
Lĕḳsâna dian di-dalam balang.

Sa kĕtika doedoe‧ poetĕrâ Bangsâwan,
Idangan diangkat bĕrîringan.
Bânja‧nja tida‧ tĕpĕrikan,
Sapĕrti roepa di-dalam toelisan.

Lâloe lah sĕntap doeli baginda,
Bĕrsâma lah dangan poetĕrâ jang sâdah.
Makan lah sĕkâlian òrang jang âda,
Sĕrta boedjang jang moeda-moeda.

Soedah sĕntap baginda nan toean,
Bĕrsâma dangan poetĕrâ Bangsâwan,
Sĕntap sîrih di-dalam poean,
Sĕrta mĕmakaj bâoe-bâoean.

Lâloe bĕrtitah soeltan jang gâna:
Nanti lah toean moeda tĕroena,
Ajahĕnda nin ĕnda‧ masoe‧ ka astâna,
Bĕrtânja adinda lila mĕngĕrâna.

Satĕlah soedah baginda bĕrkâta,
Lâloe lah bĕrangkat doeli makôta,
Bĕrdjâlan ka mĕligaj tâtah pĕrmâta,
Mĕndapatkan ana‧da mĕngĕrâna-danta.

Satĕlah diliat toean poetĕri,
Ajahĕnda nin datang bĕrangkat sĕndîri,
Baginda sĕmâjam di pĕtĕrâna sĕri:
Sigĕrâ lah, toean, ampir ka-mâri.

Lâloe lah bĕrtitah jang dipĕrtoean:
Wahaj âna‧koe, ĕmas tĕmpâwan,
Ana‧ ràdja Damasji‧ bĕrkaĕnda‧ kan toean!
Ada kah rila, ĕmas tĕmpâwan?

(1)

Satĕlah didangar tocan poetĕri,
Titah âjahĕnda dĕmikiannja pĕri,
Poetĕri nin mĕnjĕmbah âjahĕnda sĕndiri:
Tidas lah, toean, pâtik rila toe.

Satĕlah baginda mĕndangarkan pĕri,
Bĕrangkat tôeroen soeltan bĕstâri;
Bĕrtitah kapâda moeda djoeâri:
Tidas lah rila ânasda poetĕri.

Mĕndangarkan titah baginda nan toean,
Lâloe lah bĕrmoehoen moeda bangsâwan.
Tòeroen kanâikan Nâga bĕrâwan,
Diiringkan ânas mĕntĕri, pĕhâlâwan.

Akan kanâikan moeda tĕroena,
Ampir mĕligaj poetĕri mĕngĕrâna;
Pĕriâsan ĕndah samoeânja tĕrkĕnâ,
Bâgaj âdat râdja jang gâna.

Ada poen akan poetĕrâ Bangsâwan,
Masoes ka bĕranda toelis bĕrâwan,
Bâring bĕrsĕloeboeng di-dalam pĕrâdoean;
Atinja sangat pêloe dan râwan.

Mâloenja poetĕrâ tidas tĕpĕri,
Tĕrkĕnangkan pĕrkâtâan poetĕri bĕstâri.
Bĕrbâgaj lah pikîran jang ditjâri,
Lâloe tĕringat kan pâtoeng pandaj mĕnâri.

Sigĕrâ lah bangoen poetĕrâ jang sâdah,
Bĕrtitah kapâda sa-ôrang bidoeanda,
Kaloearkan pĕrmâinan, mâna jang âda;
Kita bĕrmâin sâmânja moeda.

Bidoeanda mĕnjĕmbah sĕri padoeka.
Pĕtinja pâtoeng sigĕrâ lah diboeka.
Sĕkâlian djoeas-djoeasnja mĕngadap bĕlâka,
Sambil bĕrtjakap, bĕrnêka-nêka.

Poetĕrâ poen doedoes bĕrsoeka-soeka,
Endas mĕngiboerkan ati jang doeka. (1)

(1) De beide andere regels ontbreken in het M. S.

Bĕrmâin lah koenoen poetĕrâ bĕstâri,
Rioeh dan rĕndah tidas tĕpĕri.
Pâtoeng ĕmas disôeroehnja mĕnâri,
Pârasnja sapĕrti sa-ôrang poetĕri.

Dĕmikian lah ḥikmat râdja bangsâwan;
Pâtoeng toe sapĕrti bâgaj pĕrampoean.
Siâpa jang mĕliat, ḳalboenja râwan,
Atinja ingin tidas tĕrtâhan.

Rioeh dan rĕndah tidas tĕpĕri,
Pâtoeng toe sĕbâgaj djoega mĕnâri.
Dĕmikian lah lakoenja poetĕrâ bĕstâri,
Doedoes bĕrmâin sa-âri-âri.

Tĕrlâloe lah soeka poetĕrâ Bangsâwan,
Bĕrmâin lah dangan boedjang sĕkâlian.
Endas mĕngiboerkan ati jang râwan,
Pâtoeng ditimang dangan tjoemboean.

Dĕmikian lah boenjinja timang baginda:
Poetĕrikoe toean, njâwa âjahĕnda,
Ḳalboe âjahĕnda sangat mĕnggôda,
Toeloeng lah, toean, tjârikan boenda!

Timang-timang pâtoeng pĕrmâta,
Boeahnja-ati, tjahĕja makôta,
Atinja âjahĕnda sangat lah bĕrtjinta,
Soedah bĕrôleh nâma jang lĕtâ.

Wahaj poetĕrikoe, pâtoeng bidôeri,
Mâloenja âjahĕnda tidas tĕpĕri.
Endas mĕminang toean poetĕri,
Sĕkârang tidas iânja riḷâi.

Poetĕri âjahĕnda, oesoel jang sâdah,
Mĕngâpa kah toean tiâda bĕrsabda?
Sangat lah goendah ḳalboe âjahĕnda,
Bâgaj kan bĕlah râsânja dâda.

Dĕri Damasjis datang ka-mâri,
Lâma lah kita mĕninggalkan nĕgĕri.
Ajahĕnda nin sangat dĕndam bĕrâi,
Iboerkan toean djoega mĕnâri!

Di-dalam dĕmikian baginda bĕpĕri,
Mĕnjâmar di-dalam sĕroenaj nafiri;
Rioehnja soera‹ tida‹ tĕpĕri,
Pâtoeng poen mangkin rantja‹ mĕnâri.

Tatĕkâla baginda mĕnimang pâtoeng,
Mĕnjâboer di-dalam gĕndang dan gong,
Sôera‹nja gĕmôeroeh tida‹ tĕrtanggoeng,
Poetĕrâ toe sĕmâjam di pintoe kôeroeng.

Akan poetĕri oesoel bĕrbangsa,
Doedoe‹ di toengkap bĕtĕrmâsja.
Didangarnja kanâikan moeda pĕrkâsa,
Rioehnja sapĕrti tĕrangkat angkâsa.

Poetĕri mĕmandang sambil bĕrtĕlĕkan,
Mĕliat ôrang di-dalam kanâikan,
Tĕrpandang lah sa-ôrang (1) âna‹-ânâkan,
Endahnja tida‹ tĕpĕrikan.

Pâtoeng toe êlo‹ boekan kĕpâlang,
Lĕngkap lah dangan soebang dan kâloeng.
Pakâjannja intan âmat tjĕmĕrlang,
Roepânja dipandang bâgaj kan ilang.

Poetĕri poen ingin tiâda tĕkîra,
Lâloe lah pĕrgi dangannja sigĕrâ,
Mĕngadap âjahĕnda makôta indĕrâ,
Sĕbab mĕliat pâtoeng bĕdjantĕrâ.

Sĕrta sampaj poetĕri jang poe‹ta,
Doedoe‹ mĕnjĕmbah sĕrâja bĕrkâta:
Sĕbab poen pâtik mĕngadap makôta,
Enda‹ pĕrsĕmbahkan kâbar jang njâta.

Toeankoe nin bĕrtitah sawâtoe âri,
Râdja Damasji‹ datang ka-mâri.
Rila lah pâtik djâdi istĕri,
Mĕndjâdi amba moeda bĕstâri.

Lâloe lah bĕrtitah râdja tĕrâla:
Ajoeaj, âna‹koe, bâgajmâna kah poela?
Doeloenja toean tiâda rila,
Sĕkârang mĕngâpa ĕnda‹ sĕmoela?

---

(1) Het M. S. heeft ايكر

Satĕlah poetĕri mĕndangarkan kâta,
Tĕrlâloe lah goendah di-dalam tjita.
Lâloe bĕrmoehoen, poelang lah sĕrta,
Ka-dalam mĕligaj ia bĕrtachta.

Poetĕri poen goendah tiâda tĕkira,
Inginkan pâtoeng jang bĕdjantĕrâ.
Bĕrtitah lah dangan mânis soeâra
Kapâda dâjang Poespa Tjandĕrâ:

Dâjang, waj âpa mâri lah dîri
Mĕndapatkan poetĕrâ moeda djoeâri;
Kita pĕrdâjakan moeda djoeâri,
Bôleh lah pâtoeng tĕrbâwa ka-mâri.

Dâjang tĕrtâwa sambil bĕrkâta:
Pâtik poen sĕbal di-dalam tjita;
Bâgajmâna mĕndâjakan poetĕrâ jang poesta,
Endas mĕngambil pâtoeng pĕrmâta?

Djawâb poetĕri: Tiâda mĕngâpa;
Dîri poen ôrang jang bâik roepa.
Poetĕrâ poen tidas tĕrsâlah tampa
Akan dâjang ôrang jang pâpa.

Bâik lah djoega pĕrginja dîri,
Mĕnjâmar sapĕrti pârânja poetĕri.
Kâtakan kapâda moeda djoeâri,
Bêta lah koenoen datang sĕndîri.

Râmaj lah tĕrtâwa dâjang mĕngindĕrâ,
Mĕndangarkan poetĕri bĕrboeat tjôera,
Mĕnjôeroehkan dâjang Poespa Tjandĕrâ
Mĕndâjakan poetĕrâ moeda prawîra.

Satĕlah soedah poetĕri bĕrkâta,
Ari poen malam soedah lah njâta.
Dâjang diîâsi poetĕri jang poesta,
Salĕngkap pakâjan intan pĕrmâta.

Soedah mĕmakaj Poespa Tjandĕrâ,
Lâloe lah pĕrgi dangannja sigĕrâ,
Diîringkan ôleh sĕgâla mĕngindĕrâ,
Mĕnoedjoe kanâikan moeda prawîra.

Sĕrta lah sampaj dâjang sĕkâlian,
Masoe‹ ka bĕranda toelis bĕrâwan;
Mĕngadap poetĕrâ moeda bangsâwan,
Lakoenja mânis kamâloe-mâloean.

Sangat lah tĕrkĕdjoet poetĕrâ bĕstâri,
Toendoe‹ diam pikir ditjâri;
Ana‹ siâpa gĕrangannja pĕri,
Pârasnja sapĕrti pâra poetĕri?

Sakĕtika diam, lâloe lah bĕrsabda,
Sambil tĕrsĕnjoem mĕmandang bida:
Ana‹ siâpa gĕrangannja âdinda,
Apa kah ḥadjat di dalamnja dâda?

Mĕndangarkan titah poetĕrâ jang sakti,
Dâjang poen gĕli râsânja ati.
Sambil mĕmandang sĕkâliannja siti,
Mĕnjòeroeh bĕkâbar soepâja pĕsti.

Toendoe‹ mĕnjĕmbah dâjang nin sa kâta,
Sambil tĕrsĕnjoem mĕndjawâb kâta:
Ampoen toeankoe, moeda jang poe‹ta,
Ini lah poetĕri âjahĕnda makôta.

Sĕbab poen âdinda datang ka-mâri,
Enda‹ moehoenkan pâtoeng mĕnâri.
Inginnja sangat âdinda poetĕri,
Mâkânja datang mĕngadap sĕndîri.

Toendoe‹ tĕrsĕnjoem poetĕrâ Bangsâwan,
Sambil bĕrmâdah dangan tjoemboean:
Oetâma djiwa, ĕmas têmpawan,
Pâtoeng ta-bôleh diambil toean.

Djikâlaw soenggoeh ĕmas djoeita
Enda‹ kan pâtoeng tâtah pĕrmâta,
Bĕrĕnti lah di-sini bĕrsâma bêta,
Bârang jang disôeroeh ḍikĕrdjakan sĕrta.

Maḳṣoed kakanda, djika diḳabôelkan,
Sĕdikit tida‹ toean sâlahkan;
Ini kan poela‹ âna‹-ânâkan,
Bâdan dan njâwa kakanda sĕrahkan.

Dâjang mĕndjawâb tĕrlâloe lah pêta,
Tĕrsĕnjoem sambil mĕmboeat kĕlitah:
Djikâlaw dapat pâtoeng bĕrtâtah,
Mâoe lah bêta mĕnôeroet pĕrentah.

Pĕrmâinan jang lâin samoeânja âda,
Diboeatkan ôleh âjahĕnda dan boenda;
Anja lah pâtoeng djoega jang tiâda,
Sangat lah ingin râsânja âdinda.

Satĕlah didangar moeda bĕstâri,
Soekânja tidaꞌ lâgi tĕpĕri.
Disamboetnja tangan, dipĕgangnja djâri,
Dibâwânja masoeꞌ ka pĕrâdoean sĕndîri.

Dâjang poen tidaꞌ tĕrkâta-kâta,
Toendoeꞌ mĕnjapoe âirnja-mâta;
Ada lah ngĕri râsâñja tjita,
Mĕliat lakoe poetĕrâ makôta.

Dâjang mĕnangis tĕrsĕndoe-sĕndoe,
Dipĕloeꞌ, ditjioem sambil dipangkoe.
Bĕrbâgaj lah boenji poedjoeꞌ dan tjoemboe,
Dâjang dan râdja lâloe bĕrâdoe.

Ada lah sa kĕtika tĕrlâlaj lah mâta,
Dâjang poen bangoen sĕrâja bĕrkâta:
Wahaj kakanda, moehoen lah bêta,
Kĕmbâli ka-mĕligaj tâtah pĕrmâta.

Râsânja bêta tĕrlâloe lah ngĕri,
Takoet kan âjahĕnda laki-istĕri.
Mâna tah dia, pâtoeng mĕnâri?
Djandjinja âbang ĕndaꞌ mĕmbĕri.

Satĕlah didangar râdja tĕrbilang,
Poetĕri Akal sigĕrâ ĕndaꞌ poelang,
Atinja goendah boekan kĕpâlang,
Arwah dâda bâgaj kan ilang.

Karĕnâ atinja soedah lah mĕsrâ
Kapâda dâjang Poespa Tjandĕrâ;
Endaꞌ dipĕgangkan ôlehnja poetĕrâ;
Pĕkĕrdjâan mâin kâlaw kan kĕtâra!

Djâdi lah pĕlâhan mĕndjawâb kâta:
Bâik lah toean, ĕmas djoeita;
Esoe̕ lah datang tjahĕja-mâta,
Abang bĕri lah pâtoeng pĕrmâta.

Enda̕ poen itoe kakanda nin bĕri;
Djikâlaw ta datang âdinda poetĕri!
Djiwakoe lĕksâna intan bidôeri;
Ilang, ta dapat kakanda nin tjâri.

Satĕlah soedah bĕrkâta-kâta,
Dâjang poen tôeroen, poelang lah sĕrta.
Nâik ka mĕligaj tâtah pĕrmâta,
Mĕngadap poetĕri mĕngĕrâna-danta.

Bĕrdatang sĕmbah Poespa Tjandĕrâ:
Ajoeaj, toeankoe, lêla mĕngindĕrâ,
Ada poen akan pâtoeng bĕdjantĕrâ,
Malam sĕkârang djandjinja poetĕrâ.

Mĕndangarkan sĕmbah dâjang bêstâri,
Tĕrlâloe lah soeka atinja poetĕri;
Sambil bĕrtitah, wadjah bĕsĕri:
Malam sĕkarang pĕrgi lah dîri.

Tiâda lah amba pandjangkan ḳalam.
Mĕtâri poen masoe̕, boelan poen kĕlam.
Poetĕri poen mĕngiâsi dâjang sĕmalam,
Bĕrkâin soengkit, sĕlendang bĕrsoelam.

Bĕrbâdjoe kĕsoemba poela dibĕri;
Bĕrtjintjin intan sạlĕngkap djâri;
Lipat-pandan disanggoelkan poetĕri,
Bĕrtambah lah êlo̕ wadjahnja bĕsĕri.

Soedah mĕmakaj Poespa Tjandĕrâ,
Lâloe lah bĕrdjâlan dangannja sigĕrâ.
Diîringkan ôleh dâjang mĕngindĕrâ,
Tôeroen kanâikan râdja poetĕrâ.

Sĕrta lah datang dâjang jang ĕndah,
Poetĕrâ Bangsâwan ilang lah goendah.
Dipoedjoe̕njạ dangan sâir dan madah,
Kâsih dan sâjang mâkin bĕrtambah.

Dâjang bĕrkâta, doerdja bĕsĕri:
Mâna tah djandji moeda bĕstâri?
Doea malam soedah bêta nin ka-mâri,
Anas-ânâkan bĕlom djoega dibĕri.

Poetĕrâ mĕnjâoet sambil tĕrtâwa:
Adoeh, toeankoe, oetâma djiwa;
Kakanda tidas bĕrtjinta doea,
Poelang sĕkârang, pâtoeng tĕrbâwa.

Satĕlah soedah bĕrkâta-kâta,
Lâloe lah bĕrâdoe kadoeânja sĕrta.
Kapâda sangkânja moeda jang poesta,
Soenggoeh lah datang poetĕri makôta.

Satĕlah waktoe dini-âri,
Dâjang poen bangoen, lâloe bĕpĕri:
Wahaj kakanda, râdja bĕstâri,
Bila kah pâtoeng ĕndas dibĕri?

Poetĕrâ mĕndjawâb dangan pĕlâhan,
Râsânja ati pêloe dan râwan:
Arjaningsoen, ĕmas tĕmpâwan,
Lĕkasnja ĕndas kĕmbâli toean.

Sampajnja ati moeda oetâma,
Tidas lah bôleh bĕrĕnti nin lâma.
Kakanda jang mĕngâdjas bĕtjĕngkĕrĕmâ
Danganmoe toean bĕrsâma-sâma.

Dangan pĕlâhan mĕndjawâb dâjang:
Boekannja tidas bêta nin sâjang;
Ari nin soedah ampir kan siang,
Padjar mĕnjingsing, tampas bĕrbâjang.

Satĕlah poetĕrâ mĕndangarkan kâta
Tĕrlâloe lah bĕlas di-dalam tjita.
Sigĕrâ diambilnja pâtoeng pĕrmâta,
Kapâda dâjang dibĕrikan sĕrta.

Sĕrta pâtoeng soedah lah dapat,
Dâjang poen bâlik sigĕrâ lah tjĕpat,
Mĕngadap poetĕri oesoel bĕrsifat,
Doedoes nan sĕrta bĕrtimpoeh rapat.

Dâjang mĕnjĕmbah bĕrsoesoen djàri,
Sĕrta dangan pâtoeng bidôeri.
Sigĕrà lah disamboet toean poetĕri,
Soekânja tidas lâgi tĕpĕri.

Poetĕri bĕrkàta, lakoenja soeka:
Ilang lah soedah ati jang doeka.
Apa lah bitjàra sĕkaliannja kâkas
Endas mĕnjapoe mâlapĕtâka.

Bâik lah pĕrgi sĕgâla mĕngindĕrà,
Mĕngangkoet âir dangannja sigĕrà,
Sambil disimbahkan kapâda bahtĕrà,
Soepâja mârah moeda prawìra.

Djikàlaw iânja mĕngâta-ngâta,
Mĕnjĕboet akoe nâma jang lĕtâ,
Tjôba lah ôlehmoe sĕkâliannja râta,
Poetĕrâ Bangsâwan, akalnja boeta.

Mĕndangarkan titah poetĕri bangsâwan,
Dâjang poen tôeroen bĕrkâwan-kâwan.
Mĕngambil âir ka soengaj sĕkàlian,
Bĕrdjĕnis-djĕnis tingkah dan kalakoean.

Sĕrta sampaj sĕkâlian mĕngindĕrà,
Air ditjidoes dangannja sigĕrà,
Rioeh-rĕndah boenjinja soeàra,
Air disimbahkan ka-dalam bahtĕrâ.

Bahtĕrâ disimbahkan bĕbĕràpa kâli;
Orang bahtĕrâ tiâda pĕrdoeli.
Dâjang poen datang lâgi sĕkàli,
Mĕmbâwa âir, ĕndas kĕmbâli.

Dĕmikian lah lakoe mĕngindĕrà nan gàrang;
Air disimbahkan tiâda lah kôerang;
Abis lah bâsah sĕkâliannja ôrang,
Isi bahtĕrâ bangkit lah bêrang.

Ia bĕrkâta dangan mârahnja:
Dâjang nin sangat djâhat fi'lnja;
Dĕripâda toean sampaj ka ambânja,
Sĕdikit tidas mâloe sôpannja.

Satĕlah dâjang mĕndangarkan kâta,
Tĕrlâloe lah pânas râsânja tjita;
Orang bahtĕra dimakinja râta,
Bĕbĕrâpa poela kâta dan nĕsta.

Mĕngâpa kah mĕnjĕboet goemâla nĕgĕri?
Tocan koenoen tidaꞌs dĕmikian pĕri!
Ada poen jang datang bĕroelang ka-mâri,
Itoe lah ambânja toean poetĕri.

Dâjang toe bĕrnâma Poespa Tjandĕrâ,
Boedaꞌs pĕndjâwat poetĕri oedâra.
Tocanmoe tidaꞌs aḳal bitjâra,
Dapat dipĕrdâjakan sa-ôrang mĕngindĕrâ.

Soedah mĕngâta dâjang toe kĕmbâli,
Mĕngadap poetĕri oesoel jang aṣli.
Sĕmbahnja dâjang RaꞌsnawâIi,
Sampaj lah ḥadjat ka-bâwah doeli.

Sĕkâlian âbis dikâbarkannja
Olehnja dâjang kapâda toeannja.
Sa pâtah poen tidaꞌs ditinggalkannja;
Poetĕri jang mĕndangar sangat soekânja.

Ada poen akan moeda jang ṣâbar,
Satĕlah mĕndangar dâjang bĕkâbar,
Iânja diaḳalkan poetĕri moe'tabar,
Râsânja ati sangat lah gôbar.

Mâkin dikĕnang bĕrtambah gĕram,
Bâgaj diboeboeh asam dan garam.
Wadjahnja poetĕrâ sangat lah môeram,
Poetĕri Aḳal djoega diâram.

Poetĕrâ poen mĕnjôeroeh mĕntĕri bĕrida:
Pĕrgi lah mĕminang poetĕri jang sâdah.
Lâloe lah ditĕrima ôlehnja baginda,
Karĕna âda pĕsannja ânaꞌsda.

Satĕlah ditĕrima dangan sĕmpoerna,
Baginda poen masoeꞌs ka-dalam astâna,
Mĕndapatkan ânaꞌsda jang bidjaꞌssâna,
Sambil bĕrtitah râdja jang gâna.

Akan titah soeltan oelàma:
Ajoeaj, ânaʼkoe moeda kĕsoema,
Datang lah pĕsôeroeh moeda oetàma;
Sĕkârang nin soedah âjahĕnda tĕrima.

Satĕlah poetĕri mĕndangarkan kâta,
Bĕdĕbar, lĕnjap di-dalam tjita.
Endaʼ poen ia mĕngôbahkan kàta,
Takoet mârah kah doeli makôta.

Sangat lah moesjkil di-dalamnja dàda;
Sa pâtah poen tiàda mĕndjawâb sabda.
Bĕrangkat kaloear doeli baginda,
Lâloe lah sĕmâjam dĕkatnja âdinda.

Kapâda istĕrinja baginda bĕrkâta:
Bâik lah bĕrḥâḷir, ĕmas djoeita.
Iâsi astâna sĕkâliannja râta,
Soepâja sigĕrâ pĕkĕrdjâannja kita.

Mĕndangarkan titah jang-dipĕrtoean,
Pĕrĕmaj tĕrsĕnjoem, soeka kalakoean.
Lâloe lah mĕnjôeroeh sa-ôrang kàwan,
Mĕmanggil bini mĕntĕri dĕrmâwan.

Datang lah bini wazîr jang pêtah,
Mĕngadap pĕrĕmaj mĕndjoendjoeng titah.
Di-dalam astâna ia mĕmĕrentah,
Sa-ôrang poen tidaʼ bĕrâni mĕmbantah.

Satĕlah malam soedah lah njâta,
Masoeʼ bĕrâdoe doeli makòta,
Sĕrta dangan pĕrĕmaj jang poeʼta,
Kâsih dan sâjang di-dalam tjita.

Ari poen siang njâta sĕmpoerna,
Lâloe lah bangoen doeli jang gâna.
Bĕrangkat ka bâlaj tiàda lah lêna
Sĕmâjam diadap mĕntĕri-pĕrdâna.

Lâloe bĕrtitah doeli sjah âlam
Kapâda dâtoeʼ wazîr al'âlam:
Simpan lah bâlaj loear dan dalam,
Kita bĕkĕrdjâ ĕmpat-poeloeh malam.

Mĕndangarkan titah baginda soeltan,
Mĕntĕri poen sigĕrâ lah mĕngĕrdjakan;
Mĕnjòeroeh mĕndirikan âlàtan,
Orang masoe‹ bĕtina dan djantan.

Satĕlah ḥâlir sĕkâliannja râta,
Mĕriam dipâsang bênânja gĕmpita;
Sĕroenaj nafiri, nôbat poen sĕrta,
Sa-tĕngah bĕrmâin âlat sĕndjâta.

Sĕgâla pĕrmâinan âda lah bĕlâka;
Baginda mĕmoelâi bĕrdjâga-djâga.
Masoe‹ lah bĕrimpoen sĕgâla marika
Mĕngadap soeltan sĕri padoeka.

Bĕrkampoeng lah wazir, mĕntĕri, oeloebâlang;
Râmajnja boekan âlang-kĕpâlang.
Makan dan minoem soelang-mĕnjoelang,
Tamboelnja bânja‹ boekan kĕpâlang.

Dĕmikian lah kĕrdjâ doeli makôta,
Sa-âri-âri bĕrsoekatjita.
Djòget dan tanda‹ âda lah sĕmâta,
Tòpeng dan wâjang gĕgap-gĕmpita.

Tida‹ lah amba pandjangkan pĕri.
Kĕrdjâ poen sampaj ĕmpat-poeloeh âri.
Lâloe lah bĕrtitah râdja jang bĕhâri
Kapâda ka-ĕmpat pĕrdâna-mĕntĕri.

Dĕmikian lah titah soeltan jang gâna:
Pĕrgi lah kaĕmpat dâtoe‹ pĕrdâna,
Samboet lah âna‹koe moeda tĕroena,
Bâwa lah âlat dangan sĕmpoerna.

Mĕndangarkan titah doeli baginda,
Mĕntĕri poen sigĕrâ mĕngĕrdjakan sabda;
Mĕngimpoenkan âna‹ mĕntĕri moeda-moeda,
Mĕngâtoer djâwâtan wazîr bĕrida.

Dangan sa kĕtika âlat tĕdiri.
Jang mĕmĕrentahkan dâtoe‹ jang bĕhâri;
Mĕnjĕlampajkan sĕtampan âna‹ mĕntĕri,
Mĕndjĕlisnja tiâda lâgi tĕpĕri.

Lĕngkap sĕgâla kalĕngkâpan soeltan mĕngindĕrâ;
Mĕntĕri poen bĕrdjâlan dangannja sigĕrâ.
Langsoeng tôeroen ka-dalam bahtĕrâ
Mĕngadap baginda kĕsoema indĕrâ.

Sĕrta sampaj dâtoe‹ pĕrdâna,
Doedoe‹ mĕnjĕmbah, mĕlakoekan ina.
Sigĕrâ lah ditĕgoer moeda tĕroena,
Sambil tĕrsĕnjoem tjĕmĕrlang oerna.

Bĕrdatang sĕmbah pĕrdâna-mĕntĕri,
Mĕngangkat tangan sa-poeloeh djâri:
Pâtik dititahkan âjahĕnda ka-mâri
Pĕrsilakan toeankoe makôta nĕgĕri.

Mĕndangarkan sĕmbah wazir bĕrida,
Bangkit bĕdiri bangsâwan moeda,
Sĕrâja bĕrtitah: Mâri lah mamanda,
Lambat mĕnanti gĕrangan baginda.

Baginda poen tôeroen dĕri bahtĕrâ,
Nâik ka dârat dangannja sigĕrâ.
Diiringkan mĕntĕri, oeloebâlang, bĕntâra,
Bĕrdjâlan mĕlâloei pĕkan pasâra.

Sakĕtika bĕrdjâlan moeda bĕstâri,
Poetĕrâ poen sampaj ka bâlaj-roeng sĕri.
Baginda poen bangkit mĕngampiri,
Disamboetnja tangan, dipĕgangnja djâri;

Dibâwânja doedoe‹ ka singgasâna,
Sĕmâjam diadap mĕntĕri-pĕrdâna.
Râdja poetĕrâ moeda tĕroena
Toendoe‹ mĕngadap dangan sĕmpoerna.

Sa kĕtika sĕmâjam poetĕrâ Bangsâwan,
Dâtoe‹ mĕntĕri mĕngâtoer djâwâtan.
Ana‹ mĕntĕri mĕnjĕlampaj tĕtampan,
Gĕmirlâpan roepa bâlaj pĕngadâpan.

Sĕkâlian âlat soedah tĕrkĕnâ.
Jang mĕmĕrentahkan dâtoe‹ pĕrdâna.
Tôeroen lah pakâjan dĕri-dalam astâna,
Bĕtâpa âdat râdja jang gâna.

Mĕmakaj lah baginda râdja bĕstâri
Di singgasâna tâtah bidôeri.
Bĕrboenji lah nôbat sĕroenaj nafiri,
Dĕmikian lah âdat râdja jang bĕbâri.

Bĕsĕloear pandjang, ĕmas pâkannja;
Bĕrkantjing zamrôed idjaw oernânja;
Bĕrkâin pandjang bĕrenda poetjoe‹nja,
Bĕrbâdjoe-sikap intan tĕlĕpoe‹nja.

Kantjing bâdjoenja jâkôet disĕboetkan,
Moeliânja tĕrlĕbih dĕripâda intan;
Oernânja mêrah, tjĕmĕrlang kilâtan,
Bĕrsâjap-sandang Nâga dinâmakan.

Tĕrkĕnâ lah doekoeh intan dikârang,
Bĕrtâli-leher pĕrboeâtan . . . . . (1);
Tjahĕjânja mĕmantjar-mantjar tĕrlâloe lah tĕrang,
Mĕndjĕlisnja boekan sĕbârang-bârang.

Toedjoeh pangkat bĕrgĕlang-kâna,
Bĕrpontoh Nâga . . . . . (2)
Bĕrtjintjin intan bĕrbâgaj oerna,
Sĕkâliannja ôrang mĕmandang lêna.

Tĕrkĕnâ lah destar, soentingnja poetĕrâ,
Bĕrtâtah intan bĕbĕrâpa pĕrkâra;
Bĕrtâdjoe‹ intan tjĕmpâka oedâra,
Tjanti‹, mĕndjĕlis tiâda bĕtâra.

Bĕrpĕnding intan poela dibĕri,
Tĕrsiap lah tĕrâpang di-sabĕlah kîri,
Bĕrtâtah jâḳôet, oeloe bidôeri,
Mĕmantjar-mantjar ka-sâna ka-mâri.

Soedah mĕmakaj moeda bangsâwan,
Ampir lah ḳali jang mĕniḳaḥkan.
Ḳabôel lah niḳaḥ poetĕrânja soeltan.
Diadap âjahĕnda baginda nan tocan.

---

(1) اوزراغ In een ander M. S. وزرغ

(2) سقمايون » » » » » Koesoema Ra'na.

Soedah niḳah oesoel jang sâdah
Chidmat mĕnjĕmbah padoeka âjahĕnda.
Dangan ḥoermatnja disamboet baginda,
Tĕrlâloe lah soeka didalamnja dâda.

Baginda poen bangkit dangan sigĕrâ,
Sambil mĕmimpin toeannja poetĕrâ;
Dinâikkan ka-âtas pĕrârâkan bĕdjantĕrâ,
Diîringkan djâwâtan sâma sĕtâra.

Soedah lah ḥâḷir âlat tĕrkĕnâ,
Nôbat dipâloe gĕmôeroeh bêna.
Bĕrâra‹ lah koenoen moeda tĕroena
Sĕrta lah dangan dzikir rabboenâ.

Bĕrâra‹ itoe kĕliling kôta,
Djôget dan tanda‹ dibâwa sĕrta.
Bênânja gĕmôeroeh gĕgap-gĕmpita,
Sawâtoe poen tiâda kadangâran njâta.

Tida‹ lah amba pandjangkan pĕri.
Tĕrsĕboet lah ḳêsah sawâtoe pĕri,
Bĕrsoeka-soekâan di-dalam pôeri
Dangan sĕgâla bini mĕntĕri.

Sĕrta pĕrmâinan bĕrbâgaj oerna
Pĕnoeh-sĕsa‹ di-dalam astâna.
Bĕrimpoen lah sĕkâlian bini pĕrdâna,
Tĕrlâloe lah râmaj ôrang di-sâna.

Pĕrĕmisôeri râdja bĕrida
Nâik ka pĕrâdoean toelis pĕrâda,
Diîringkan istĕri wazîr jang âda,
Enda‹ mĕngiâsi padoeka âna‹da.

Satĕlah datang ka-dalam pĕrâdoean,
Diliatnja âna‹da kapêloe-pêloean.
Sangat lah goendah roepa kalakoean,
Sigĕrâ diboedjoe‹ dangan tjoemboean.

Lâloe dipakajkan poetĕri mĕngĕrâna;
Kâin bĕrpakan ĕmas kĕntjâna;
Bĕrenda kan intan jang bâik oerna,
Tjahĕjânja mĕmantjar ka-mâna-mâna.

Mĕmakaj pĕnding lazoeardi
Bĕrtâtah intan bĕrsĕlang kan poedi;
Pĕrboeâtan toekang nĕgĕri W. (1),
Bârang jang mĕliat ilang lah boedi.

Bĕrgĕlang kaki, mĕmakaj padoeka,
Bĕrtâli-leher boeah rĕmbêga;
Bĕrbâdjoe-soesoen oerna tjĕmpâka,
Bĕrkantjing intan jang mâhal arga,

Bĕrpakan . . . . . (2); lâgi bĕrsoenting,
Bĕrsoebang intan bĕranting-anting;
Bĕrsamboetan ramboet bĕkas digoenting,
Pârasnja lĕksâna bidadâri pĕnting.

Bĕkĕrontjong ĕmas nâga bĕrbĕlit,
Bĕrtjĕlas sĕni bĕrsifat âlit.
Giginja itam bâgaj diâlit,
Pâtoetnja poetĕri ôrang jang soelit.

Bĕrôcrap-ôerâpan djâjeng-sâri,
Bâoenja mĕnĕroes tiâda tĕpĕri.
Gĕmĕrlâpan roepa tjintjin di djâri,
Bĕrsamboetan dangan tjanggaj di kîri.

Soedah mĕmakaj poetĕri mĕngĕrâna,
Dilĕtaskan di-âtas singgasâna,
Diadap siti ânas pĕrdâna,
Mĕmbâwa djâwâtan bĕrbâgaj oerna.

Orang bĕrâras tĕrsĕboet lah mâdah,
Tĕrlâloe lah râmaj rioeh dan rĕndah.
Ka bâlaj-roeng sampaj lah soedah,
Nâik lah poetĕrâ pâras jang ĕndah.

Dĕri bâlaj nâik ka astâna,
Dipimpin ôleh doeli jang gâna.
Didoedoeskan di-âtas singgasâna,
Di kânan poetĕri jang bidjassâna.

---

(1) ويلندي *Wilandi*, *Welandi*, voor *Olandi?*
(2) لومندي

Lâloe lah datang bini mĕntĕri
Ka-adâpan poetĕrâ mĕnjoesoen djàri,
Bĕrdatang sĕmbah doerdja bĕsĕri:
Sĕntap lah toeankoe moeda bĕstâri.

Satĕlah poetĕrâ mĕndangarkan kâta,
Toendoes tĕrsĕnjoem poetĕrâ jang poesta;
Kapâda istĕrinja mĕngĕrlingnja mâta,
Sangat lah bĕrkĕnan di-dalam tjita.

Poetĕrâ poen sigĕrâ bĕrbasoeh djâri,
Lâloe lah sĕntap râdja jang bĕhâri,
Bĕrsoeap-soeâpan laki-istĕri,
Dilâjankan ôleh bini mĕntĕri.

Soedah lah sĕntap poetĕrâ Bangsâwan,
Sĕntap sîrih di-dalam poean;
Laki-istĕri bĕrpimpin toean,
Bĕrdjâlan masoes ka-dalam pĕrâdoean.

Ada poen akan soeltan bĕstâri,
Baginda bĕrangkat ka bâlaj-roeng sĕri.
Bĕrdjâmoe sĕkâlian oeloebâlang mĕntĕri
Sĕrta râjat isinja nĕgĕri.

Orang bĕrdjâmoe soelang-mĕnjoelang,
Râjat tantĕrâ, mĕntĕri oeloebâlang,
Râmajnja boekan âlang kĕpâlang,
Soedah makan bĕrmoehoen poelang.

Akan poetĕrâ tĕroena jang mandja,
Di-dalam pĕrâdoean doedoes tĕrsandja.
Mĕmoedjoes poetĕri disĕngâdja-ngâdja,
Mânisnja lĕksâna gambar dipoedja.

Roepânja lakoe sangat mĕsrâ,
Akan tĕtapinja bĕpôera-pôera.
Tĕrlâloe lah gĕram atinja poetĕrâ,
Tatĕkâla poetĕri bĕrboeat tjôera.

Sampaj lah soedah toedjoeh âri,
Lâloe lah bĕsiram poetĕrâ bĕstâri,
Sâma lah kadoea laki-istĕri,
Bĕtâpa âdat râdja jang bĕhâri.

Kàta òrang jang ĕmpoenja màdah,
Ada lah sa boelan làmânja soedah,
Laki-istĕri, pâras jang ĕndah,
Bĕrkâsih-kâsihan sapĕrti àdat lah.

Tĕrlâloe lah kâsih poetĕrà oetâma
Akan poetĕri moeda kĕsoema;
Bârang ka-mâna bĕrsâma-sâma,
Tiàda lah bôleh bĕtjĕraj nan lâma.

Poetĕri poen tâoe akannja ati,
Akan kalakoean moeda jang sakti.
Soenggoeh poen kâsih dangan sapĕrti,
Lâin di moeloet, lâin di ati.

Poetĕri toe ôrang jang bidja-sâna,
Akal dan boedi âmat sĕmpoerna.
Tĕrlâloe lah faham lafal dan ma'na,
Bârang jang disĕboet samoeânja kĕnâ.

Ada kapâda sawâtoenja âri
Poetĕrà sĕmâjam laki-istĕri.
Lâloe lah bĕrmâdah moeda bĕstâri:
Adinda waj, âpa bitjârânja diri?

Tĕrlâloe lah goendah râsânja kakanda,
Rindoenja sangat akan âjahĕnda.
Bĕdĕbar-dĕbar di-dalamnja dâda
Bĕtjĕraj kâsih dangannja âdinda.

Djikâlaw màoe ĕmas djoeita
Dangan kakanda pĕrgi bĕsĕrta,
Alang kah soeka râsânja tjita,
Tida- lah âbang doedoe- bĕrtjinta.

Mĕndangarkan kâta bangsâwan moeda,
Poetĕri tĕrsĕnjoem mĕndjawâb sabda:
Bĕnar lah sĕkâli mâdahnja kakanda,
Sĕpâtoet pĕrgi kiranja âdinda.

Sĕbab poen soedah mĕndjâdi amba
Tĕlandjôer kâsih soedah bĕrsâba.
Maski poen disôeroeh mĕmbâwa timba,
Sĕdikit tida- bĕrati ina.

Soenggoeh poen poetĕri bĕrkâta,
Sangat lah sĕbal râsânja tjita.
Sĕdikit tidas dibĕrinja njâta
Kapâda poetĕrâ moeda jang poesta.

Karĕnâ poetĕri ôrang jang kocàsa,
Lakoe soeâminja samoeânja dipĕriksa.
Kapàda pikirnja, di-dalam pĕrâsa,
Pĕrgi itoe ampir kan binâsa.

Sa kĕtikā doedoes bĕròera-òera,
Idangan diangkat Dang Tjandĕrâ.
Laki-istĕri sĕntap lah poetĕrâ,
Atinja soeka tidas tĕkira.

Soedah sĕntap bangsâwan moeda,
Sĕntap sîrih di poean jang âda.
Làloe lah disamboet tangannja âdinda,
Masoes ka pĕrâdoean gòeraw dan sanda.

Dangan mânisnja poetĕrâ bĕrkâta:
Batoe-kapâla, djĕmâla-makôta,
Djangan lah wâlang ĕmas djoeita,
Abang nin tidas bĕrdoea-tjinta

Màka kan ka-mâri kakanda tĕrtâwan,
Sĕbab karĕnâ ĕmas tĕmpâwan.
Adinda djangan pêloe dan râwan,
Kakanda mĕndjàdi amba bangsâwan.

Wahaj âdinda, pĕnglipoer-lâra,
Sĕmpoerna lah akal, tĕroes bitjâra,
Djiwakoe djangan bĕrati tjidĕrâ,
Sâma lah kita siksa-sangsâra.

Bĕrbàgaj lah kâta moeda djoeâri,
Endas mĕmboedjoes atinja istĕri.
Tĕrsĕnjoem mânis toeannja poetĕri,
Sĕràja toendoes pikir ditjâri.

Ari poen soedah djaoehnja malam,
Ajam bĕrkoekoes, boelan poen kĕlam.
Poetĕrâ bĕrdoea di-âtas tilam
Bĕrsâma âdinda bĕrmâta nilam.

Ari siang njâta lah soedah,
Bangoen lah poetĕrâ jang ĕndah.
Soedah bĕsiram, sĕntap djoeâdah,
Lâloe mĕngadap boenda dan âjah.

Satĕlah diliat râdja bĕstâri,
Anaʂda nin datang laki-istĕri,
Ditĕgoernja dangan mânis bĕsĕri:
Njâwakoe ampir, doedoeʂ ka-mâri.

Pĕrĕmisôeri poela bĕrkâta,
Sambil mĕnjôrongkan poean pĕrmâta,
Kapâda poetĕrâ moeda jang poeʂta:
Sĕntap lah sirih ĕmas djoeita.

Râdja poetĕrâ poen bĕrdatang sĕmbah:
Daulat toeankoe, doeli chalifah,
Djikâlaw âda kĕroenia jang limpah,
Pâtik bĕrmoehoen ĕndaʂ kĕmbâli lah.

Djikâlaw âda bĕlas dan kâsihan
Anaʂda ini, pâtik poehoenkan.
Pĕrgi toe bârang doea tiga boelan,
Kĕmoedian kĕmbâli mĕngadap tĕlâpâkan.

Satĕlah didangar doeli baginda,
Sa kĕtika diam, tiâda bĕrsabda.
Sangat lah moesjkil di-dalamnja dâda,
Endaʂ mĕlĕpaskan padoeka ânaʂda.

Sa kĕtika diam, lâloe lah bĕrkâta:
Bâik lah toean, tjahĕja-mâta.
Padoeka âdinda bâwa lah sĕrta,
Pĕtârôhan âjahĕnda lah sĕmâta-mâta.

Pĕrĕmisôeri lêla oedâra,
Mĕndangarkan ĕndaʂ pĕrginja poetĕrâ,
Ilang lah akal, lĕnjap lah bitjâra,
Karĕna tĕmpatnja tĕrlâloe lah dôera.

Sambil mĕnangis pĕrĕmaj bĕrsabda:
Bâtoe-kapâla, toean ânaʂda,
Bâwa lah pĕkâkas arta dan bĕnda
Sĕrta ânaʂ mĕntĕri bidoeanda.

Sampajnja ati, oetâma djiwa,
Mĕninggalkan boenda, ôrang jang toea!
Poetĕrakoe tida‹ âda bĕrdoea,
Anja lah toean sa-ôrang djoea.

Wahaj âna‹koe kĕsoema lêla,
Toeankoe kĕmbâli ĕntah kan bila?
Boenda nin tinggal bĕrati tjĕlâ,
Astâna poen môeram tiâda bĕrtjahĕja.

Poetĕri nin bĕlas, sĕràja bĕrkâta,
Bĕrambôeran dangan âirnja mâta:
Ajoeaj boenda, moehoen lah bêta,
Mĕmbâwa sĕgâla amba dan arta.

Minja‹ dan njioer toeankoe bĕkalkan,
Itoe lah sâdja pâtik poehoenkan.
Pâtik nin djangan boenda soesahkan,
Kapâda Allah sâdja boenda sĕrahkan.

Tiâda lah amba pandjangkan tjĕritânja.
Datang lah kapâda esoe‹ ârinja,
Poetĕri poen bĕrmoehoen kapâda boendânja,
Laki-istĕri sâma lah kadoeânja.

Baginda bĕrtitah laki-istĕri,
Sambil mĕmĕloe‹, mĕntjioemnja poetĕri:
Oetâma djiwa, koemâla nĕgĕri,
Tâoe-tâoe lah toean pĕtâroh kĕndiri.

Wahaj âna‹koe, Bangsâwan poetĕrâ,
Arapnja boenda tiâda lah tĕkira.
Djikâlaw soedah bĕrtĕmoe soedâra,
Bâwa lah kĕmbâli âdinda sigĕrâ.

Satĕlah didangar moeda pahâlam,
Tĕrlâloe lah bĕlas ati di-dalam.
Bĕrdatang sĕmbah, mĕngiboerkan kalâm:
Djangan lah moesjkil doeli sjah âlam.

Pâtik poen pĕrgi tiâda lah lâma,
Empat boelan akan kalima,
Kĕmbâli lah âna‹da moeda oetâma.
Pâtik poen mĕngantar bĕrsâma-sâma.

Satĕlah baginda mĕndangarkan sĕmbah,
Bâroe lah ilang ati jang gralabah.
Doerdja bĕsĕri, mânis bĕrtambah;
Sĕdikit ta sangka poetĕrâ bĕrôbah.

Baginda bĕrkâta dangan sĕmpoerna,
Wahaj âna‹koe, moeda tĕroena,
Djikâlaw dĕmikian mâdah rĕntjâna,
Koe sĕrahkan kapâda Toean jang rabboenâ

Tida‹ lah amba pandjangkan pĕri.
Lâloe lah bĕrmoehoen toean poetĕri
Kapâda âjahĕnda-boenda sĕndiri,
Sâma lah kadoea laki-istĕri.

Orang mĕngantar tĕrlâloe lah râmaj.
Sapĕrti ôrang mĕngâra‹ mĕmpilaj
Mĕngiringkan poetĕri moeda jang pĕrĕmaj,
Tôeroen ka lantjang dandan bĕrkoemaj.

Sampaj ka lantjang poetĕri tĕrdjâli,
Mâna jang mĕngantar moehoen lah kĕmbâli.
Akan titah poetĕrâ jang ṣâliḥ,
Bâik lah kita bĕlâjar sĕkâli.

Mĕndangarkan titah moedah jang rimbang,
Lâjar ditârik sigĕrâ lah kĕmbang.
Lâdjoenja bâgaj bôeroeng tĕrĕbang,
Ka-tĕngah lâoet lantjang tĕroembang.

Di-tĕngah lâoet poetĕrâ bĕrkâta
Kapâda poetĕri moeda jang poe‹ta:
Pĕrgi lah ka âloean dîri nin sĕrta
Dapatkan si Lâmat, amba jang lĕtâ.

Atinja poetĕrâ sangat lah moerka,
Mêrah-padam oernânja moeka.
Sigĕrâ lah pĕrgi, aj tjĕlâka!,
Bĕntjinja akoe mĕmandang moeka.

Bĕrkâta itoe bangkit bĕdîri;
Kapâda si Lâmat poetĕrâ bĕpĕri:
Lâmat waj, sigĕrâ lah kamâri,
Ambil lah ĕngkaw ĕmpoenja istĕri!

Karĕna ĕngkaw amba poesâka,
Tôeroen-tĕmôeroen mĕndjâdi bâka,
Ini lah binimoe, poetĕri tjĕlâka;
Bâwa lah ka âloean, bĕrsoeka-soeka.

Dangan sabĕnarnja akoe bĕpĕri;
Djangan lah ĕngkaw takoet dan ngĕri.
Soenggoeh poen akoe ĕmpoenja istĕri,
Bârang soeka ati sĕndîri.

Mĕndangarkan titah moeda tĕroena,
Si Lâmat mĕnjĕmbah, mĕlakoekan ina.
Ia bĕrkâta dangan sĕmpoerna:
Mâna titah doeli jang gâna.

Ada poen poetĕri moeda jang sâbar,
Soenggoeh poen ia mĕndangar kâbar.
Sĕdikit poen tiâdânja gôbar,
Disĕrahkan kapâda Allah akbar.

Dĕri bĕranda kaloear lah poetĕri,
Doedoe‹ di âloean sa-ôrang dîri.
Mâloenja tida‹ lâgi tĕpĕri,
Orang dipandang kânan dan kîri.

Tiâda lah bĕrâpa lâmânja âda,
Sampaj lah soedah poetĕrâ jang sâdah.
Bĕrangkat nâik bangsâwan moeda,
Lâloe mĕngadap âjahĕnda dan boenda.

Lâloe lah bĕrtitah pĕrĕmisôeri
Kapâda âna‹da poetĕrâ bĕstâri:
Soedah kah djâdi ana‹koe bĕristĕri,
Ada kah âdinda dibâwa ka-mâri?

Sigĕrâ disĕmbahkan moeda djoeâri
Akan sĕkâlian kalakoean poetĕri
Kapâda âjahĕnda-boenda sĕndîri.
Baginda poen diam, laki-istĕri.

Tida‹ lah amba pandjangkan tjĕrita.
Sa âri bĕrĕnti datangnja poetĕrâ,
Lâloe lah mĕminang âna‹nja bĕndâra;
Itoe lah didjâdikan istĕri jang gahâra.

Akan si Lâmat, pâtjal jang ina,
Sĕrta dangan poetĕri mĕngoerna,
Difitahkan ôleh moeda tĕroena
Diam di-bâwah toengkap astâna.

(Het verhaal meldt verder, hoe prinses Akal de tweede vrouw van den prins weet te bewegen om overspel te plegen met den slaaf Lamat; terwijl zij zelve gedurende den nacht de plaats van de dochter van den bendara inneemt, zonder dat de prins het bemerkt.

Beide vrouwen brengen een zoon ter wereld. Het kind van Lamat is helderziend en brengt het geheim zijner moeder aan het licht. De prins laat haar terugkeeren tot haar ouders, beveelt Lamat te dooden en weet de liefde te herwinnen van prinses Akal, met wie hij verder een gelukkig leven leidt.)

Sâir Bida-Sâri.

(Bida-Sâri is de aangenomen dochter van een schatrijk koopman. Zij werd geboren, kort nadat hare vorstelijke ouders door een *garoeda* uit hun land verdreven waren. Daar zij het wichtje op hunne zwerftochten niet konden medenemen, legden zij haar te vondeling. Onder de zorgen harer pleegouders groeide zij op tot een beeldschoon meisje. Dit verdroot de koningin van het land, die uit vrees dat haar gemaal nogmaals in het huwelijk zou treden, iedere mededingster in schoonheid duchtte. Dus lokt zij Bida-Sâri in haar paleis, ontneemt haar een amulet die als 't ware haar levensgeest bevat, en laat haar — naar zij meent als een lijk — naar hare pleegouders terugvoeren. Zij is echter niet dood; slechts is ze, nu ze gescheiden is van haar amulet, gedoemd den geheelen dag te slapen; zoodra de nacht valt ontwaakt zij. Haar pleegouders laten haar thans, uit vrees voor verdere vervolgingen der koningin, diep in het woud wonen.)

Dangarkan toean sawâtoe kêsah,
Tĕrsĕboet pĕrkâtâan râdja Djôhan Sjah,
Râdja jang ârif lâgi pĕrkâsa,
Mĕlakoekan kasoekâannja sĕnĕtiâsa.

Ada poen poetĕri Lêla Sâri,
Soeka dan ria tiâda tĕpĕri,
Sĕlâma mĕmboenoeh Bida-Sâri,
Bĕrsoekâ-soekâan sagĕnap âri.

Pikirnja ati baginda poetĕri:
Tiâda lah lâgi baginda bĕristĕri,
Soedah lah mati si Bida-Sâri,
Tiâda lah bandingkoe di-dalam nĕgĕri.

Sangat lah kâsihnja râdja bĕstâri
Kapâda poetĕri Lèla Sâri;
Bĕrsoeka-soekâan sagĕnap âri,
Bârang makṣoednja sĕkâlian dibĕri.

Makṣoednja itoe dibĕri sigĕrâ,
Baginda poen sangat kâsih dan mĕsrâ,
Ditjôba poetĕri bĕrboeat mârah,
Diboedjoes baginda sĕrta bĕtjôera.

Diliatnja masam warnânja moeka,
Diboedjoes sigĕrâ sĕri padoeka,
Bĕrâpa pantoen dangan sĕlôka,
Soepâja âdinda atinja soeka.

Ada poen râdja Djôhan sjah âlam,
Bĕgoeraw-bĕrsanda bĕrganti malam,
Sampaj lah kĕtika pĕrtĕngâhan malam,
Lâlaj lah baginda di-âtas tilam.

Sangat lah goendah râsa atinja
Tĕrkĕnangkan mimpi ôleh mâlânja.
Mimpikoe ini âpa kah ĕrtinja,
Bâik lah esoes akoe bĕrtânja.

Satĕlah siang soedah lah âri,
Bangoen lah baginda doea laki-istĕri,
Mĕloenggoeh di-âtas ampâran Miṣrî,
Lâloe lah sĕntap dangan toean poetĕri.

Soedah lah sĕntap sĕgâla âjâpan,
Sampaj lah dâjang mĕmbâwa nĕnampan;
Baginda mĕmakaj oekoep-oekoepan,
Lâloe lah kaloear ka pĕngadâpan.

Sĕgâla mĕntĕri toea dan moeda,
Soedah lah ḥâḷir sĕkâliannja âda.
Dĕmi diliat padoeka baginda,
Sĕkâlian toendoes tiâda bĕrsabda.

Lâloe lah bĕrtitah râdja bĕstâri,
Mĕnôlih kapâda pĕrdâna-mĕntĕri:
Mamanda doedoes ampir ka-mâri,
Akoe ĕndas bĕrtânja kapâda dîri.

Dĕmi lah mĕntĕri mĕndangar sabda
Mĕngâtakan: Dôlat toeankoe sĕri pâda.
Ia poen doedoe‹ dĕkat baginda,
Di-bâwah tachta râdja jang sâdah.

Bĕrkâta lah baginda râdja oetâma:
Bêta tidoer tiâda akan lâma,
Bĕrmimpi kadjâtôhan boelan poernâma,
Ta'bîrnja itoe âpa kah nâma?

Bĕrdatang sĕmbah pĕrdâna-mĕntĕri,
Dangan tĕrsĕnjoem mânis bĕsĕri:
Alâmat toeankoe bĕrôleh istĕri,
Dĕmikian ta'bîr ôrang jang bĕhâri.

Boelan djâtoh dĕri angkâsa,
Sâdja dipĕrôleh sâma sĕbangsa;
Sĕmpoerna ârif dangan bâsa,
Mĕngâbisi mânis sa-isi dêsa.

Satĕlah baginda mĕnangarkan pĕri,
Warna moekânja mânis bĕsĕri.
Sĕrâja tĕrsĕnjoem baginda bĕpĕri:
Tĕlah bĕrwa'd lah kapâda poetĕri,

Djika tiâda lĕbih dĕripâda poetĕri,
Tiâda lah bêta ĕnda‹ bĕristĕri.
Pĕmandangan bêta, mamanda mĕntĕri,
Poetĕri poen êlo‹ soekar ditjâri;

Pâtoet didjâdikan soenting dan tâdjoe‹.
Sĕdikit mârah, lambat sĕdjoe‹;
Tiâda lah koeâsa bêta mĕmboedjoe‹,
Karĕna pĕrangajnja sangat bĕrâdjoe‹.

Itoe lah sâdja sĕbalnja ati,
Poetĕri itoe lâin pĕkĕrti.
Kaĕnda‹nja, djika ta ditôeroeti,
Mĕmboeat lakoenja bâgaj ĕnda‹ mati.

Itoe lah soedah dangan soerâtan,
Soedah lah oentoeng pĕndapatan,
Poetĕri lĕksâna pĕrmâta intan,
Tjahĕja gĕmilang bĕrkilat-kilâtan.

Pâda mâsa ini bêta bĕrkâta,
Tiâda jang mânis kapâda mâta.
Poetĕri tĕrikat di ati bêta,
Pâda jang lâin pĕmadam tjita.

Mĕntĕri tĕrsĕnjoem mĕnangar sabda:
Titah toeankoe sabĕnar lah soedah,
Djikâlaw âda jang tĕrlĕbih ĕndah,
Siâpa tâoe kĕlas djandji bĕrpindah.

Djika âda gĕrangan boedi dan bâsa,
Iâ lah djâdi kaliâtan râsa.
Pâras jang êlos djâdi binâsa,
Ditoelas tjahĕja dĕri angkâsa.

Pâda ta'bir pâtik jang ina,
Empat pĕrkâra âda di-sâna;
Didapat toeankoe râdja moelâna
Pâtoet didjâdikan râdja astâna.

Pĕrtâma didapat sâma sĕbangsa,
Kadoeânja kâja sangat di-dalam dêsa;
Katigânja mĕndjĕlis sangat pĕrkâsa,
Kaĕmpat âda boedi dan bâsa.

Baginda bĕrsabda mânis bĕsĕri:
Bĕnar lah kâta mamanda mĕntĕri.
Soenggoeh poen bânjas âda pâra-poetĕri,
Empat pĕrkâra soekar ditjâri.

Poetĕri poen bâik boedi pĕkĕrti,
Sangat tâoe mĕngambil ati;
Tambâhan kĕrdjâ samoeânja mĕngĕrti,
Pĕrentah, âdat dangan sapĕrti.

Enggan lah akoe bĕristĕri moeda,
Mĕmbĕri goendah di-dalam dâda.
Tiga tâoen ini sĕkian lah âda,
Bâroe lah bĕrsâmâan dangan âdinda.

Kâlaw sapĕrti ânas bidadâri,
Bêta mĕmandang loepa kan dîri.
Bâroe lah akoe ĕndas bĕristĕri,
Tĕman bĕrmâin âdinda koe bĕri.

Mĕntĕri tĕrtâwa mĕnangar sabda:
Sabĕnarnja titah padoeka baginda.
Sĕmoega-moega kĕkal dangan âdinda,
Pâras dan boedi samoeânja âda.

Satĕlah soedah âbis bĕrkâta,
Bĕrbangkit lah baginda dĕripâda tachta.
Mĕntĕri poen ḥoermat dibĕrinja râta,
Bĕrangkat masoe‹ râdja makôta.

Satĕlah baginda soedah lah masoe‹,
Di sisi poetĕri baginda doedoe‹.
Pipi ditjioem sĕrâja diboedjoe‹,
Ini lah tjahĕja râdja jang êlo‹.

Pâras jang êlo‹ âmat gĕmilang,
Lĕksâna manikam di-dalam balang.
Bârang ka-mâna râsânja wâlang
Ḳaṣadkoe ĕnda‹ bĕrbâlik poelang.

Rioeh-rĕndah di tânah Djâwa,
Angin bĕrtioep dĕri âloean.
Emas mêrah, timbangan-njâwa,
Mâri lah tidoer di-âtas pangkoean.

Toeankoe lah sapĕrti goenoeng Mâha Mêroe.
Poetĕri mĕmbalas, lâloe bĕsĕroe:
Mĕngâpa kah poela mĕngâroe-bîroe!
Lakoenja sapĕrti pĕnganten bâroe.

Baginda tĕrsĕnjoem sambil bĕrsabda:
Tangkaj-ati toean kakanda,
Djangan lah moerka gĕrangan âdinda,
Tiâda kah bôleh kakanda bĕrsabda?

Satĕlah soedah malam lah âri,
Bĕrôlit lah baginda laki istĕri.
Tĕlah tĕrlâlaj lah toean poetĕri,
Baginda poen djâga sa-ôrang dîri.

Râsa baginda tĕrlaloe râwan,
Mĕliat boelan kilaw-kilâwan,
Timboel lah dĕripâda tjĕlah âwan.
Tĕrtjĕngang baginda tiâda bĕrkatâoean.

Tĕrsĕdar kan mimpi lakoenja sĕndoe,
Sampaj lah dinàri bâroe bĕrâdoe.
Mĕnangar boenji ponggo‹ mĕrindoe,
Soeàrânja sapĕrti boeroeng pĕlâdoe.

Satĕlah siang soedah lah âri,
Baginda bangoen dangan poetĕri.
Soedah lah sĕntap doea laki istĕri,
Kalocar ka bâlaj diadap mĕntĕri.

Titah baginda râdja bangsâwan:
Bĕrlĕngkap lah esoe‹, aj tocan-toean,
Impoenkan oeloebalang dangan pĕhalâwan,
Bĕsĕrta dangan andjing pĕbôeroean.

Dĕmikian titahnja râdja pĕrkâsa:
Bĕrlĕngkap lah esoe‹ dangan loesa;
Pĕrgi lah dîri sĕkâlian pĕriksa,
Akoe nin ĕnda‹ bĕbôeroe roesa.

Satĕlah soedah baginda bĕrsabda
Pâda sĕgâla poenggâwa bidoeanda,
Bĕrangkat lah masoe‹ padoeka baginda;
Kapâda toean poetĕri baginda bĕrsabda:

Toean ḥâḷirkan pĕrbĕkâlan sĕdia,
Kakanda ĕnda‹ ka rimba râja.
Sôeroehkan kapâda sĕgâla amba-sâja,
Lĕngkapkan sĕmâsa bintang bĕrtjahĕja.

Dĕmi lah didangar padoeka siti,
Sangat soeka râsânja âti.
Disôeroeh kapâda sĕgâla biti-biti,
Mĕmboeat djoeâdah tiâda bĕrĕnti.

Pĕrboeat lah pâda malam sĕkârang
Sĕgâla pĕrbĕkâlan, djangan kôerang.
Baginda bĕrangkat silam nin tĕrang,
Pĕriksâi ôlehmoe bârang-bârang.

Tĕngah malam soedah lah âri
Bĕrâdoe masoe‹ laki-istĕri.
Di-dalam tîri kĕlamboe Miṣrî,
Bĕrôlit baginda, mĕmboedjoe‹ poetĕri.

Satĕlah waktoe lah dini-âri,
Bangoen baginda laki istĕri.
Baginda bĕrtitah doerdja bĕsĕri:
Soedah lah bĕrimpoen oeloebâlang mĕntĕri.

Bĕrdatang sĕmbah sa-ôrang bidoeanda:
Dôlat toeankoe, ḥâḷir lah soedah
Sĕkâlian mĕntĕri toea dan moeda,
Mĕnantikan titah doeli baginda.

Baginda bĕrtitah kapâda toean poetĕri,
Sambil ditjioem sĕpah dibĕri:
Tinggal lah djiwakoe intan bidôeri,
Kakanda poen pĕrgi poelang âri.

Poetĕri poen sangat soekatjita;
Sĕrâja tĕrsĕnjoem ia bĕrkâta:
Anas-roesa tjârikan bêta,
Kidjang pĕlandoes bâwa lah sĕrta.

Baginda tĕrtâwa sĕrâja bĕrsabda:
Djika bôleh gĕrangan kakanda
Tiâda loepa pĕsan âdinda,
Kakanda bâwakan bârang jang âda.

Baginda nâik lah koedânja mêrah,
Bĕpĕlâna kan bĕloedoe bĕroembaj kan moetiâra.
Toembas, pĕrisaj, lĕmbing, soempitan
Mĕngîringkan baginda masoes oetan.

Ari poen siang, padjar kaliâtan,
Binâtang lâri bĕloempâtan;
Ada lah mĕntĕri dangan pĕhalâwan
Mĕlĕpaskan andjing pĕbôeroean.

Binâtang sa-ekor jang ditjâri,
Datang lah wĕktoe tĕngah-âri,
Baginda bĕrtitah diadap mĕntĕri
Di-bâwah pohon nâgasâri.

Titah baginda râdja soeltâni:
Mĕngâpa kah oetan djâdi bagini?
Kapânâsan kita sĕkâlian ini,
Bâik lah kita bĕrĕnti di-sini.

Sa tĕngah sĕsat tiâda bĕrkatâoean,
Sĕbab lâri bĕrdoeloe-doeloean.
Akan doeli jang dipĕrtoean
Dangan tiga mĕntĕri jang sĕtiâwan,

Bĕrĕnti lah ia, sĕrâja bĕpĕri,
Bĕrtitah kapâda tiga mĕntĕri:
Ajoeaj mĕntĕri, pĕrgi lah dìri,
Tjârikan âir, bâwa ka-mâri.

Râsakoe ini sangat lah dâga,
Bârang sĕdikit tjârikan djoega.
Pĕrgi lah bĕrdjâlan mĕntĕri bĕrtiga,
Mĕntjâri soengaj dangan tĕlâga.

Bĕrdjâlan lah kĕliling mĕntĕri mĕntjâri,
Bĕrtĕmoe lah tâmannja Bida-Sâri.
Hêrân tĕrtjĕngang katiga mĕntĕri,
Lâloe lah bĕrdjâlan mĕngampìri.

Mĕntĕri poen sampaj ka-sâna soedah,
Anêka-anêka tanaman jang ĕndah.
Kapâda tĕmannja ia bĕrsabda:
Doeloe di-sini tâman tiâda.

Ia bĕrkâta sâma bĕrtĕman:
Siâpa djoega ĕmpoenja tâman?
Pĕrboeâtannja ĕndah, tĕmpatnja njâman,
Kâlaw kan ini roemah siloeman!

Anja lah soeâra tioeng dan bâjan,
Siâpa ĕnda- kita sĕroekan?
Bĕrbâgaj djĕnis tanam-tanâman,
Kampoeng ĕndah tĕrlâloenja âman.

Mĕntĕri bĕrdjâlan kĕliling bĕloekar,
Lâloe bĕrtĕmoe pintoenja pagar,
Dikoentji dangan bĕsi jang tĕgar.
Enda- diboeka, tĕrlâloe soekar.

Kĕmbâli lah sa-ôrang mĕntĕri jang moeda,
Bĕrdatang sĕmbah kapâda baginda:
Dôlat toeankoe doeli sĕri pâda,
Bĕrâpa ditjâri, âir nin tiâda.

Sa-boeah kampoeng di tĕngah oetan,
Alatnja itoe sapĕrti soeltan.
Pĕlbâgaj boeah-boeâhan manggis, ramboetan;
Orangnja djoega tiâda kaliâtan.

Pagar dan sâsak bĕrlâpis tĕntoe,
Bĕrbâgaj oekiran boekan sawâtoe;
Tĕlah tĕrkoentji sĕkâlian pintoe,
Pâtik ta dapat masoe' di-sitoe.

Dĕmi lah mĕnangar sĕmbahnja mĕntĕri,
Lâloe bĕrangkat baginda sĕndîri.
Ampir ka pintoe baginda bĕdîri,
Ḥêrân sangat tiâda tĕpĕri.

Baginda bĕrtitah kapâda mĕntĕri:
Soenggoeh lah sapĕrti kâta dîri.
Doeloe poen soedah kita ka-mâri,
Oetan nin sĕma' rôtan dôeri.

Boekannja kampoeng ôrang jang bâri;
Tanâmannja poen bâroe dipagâri;
Tjôba sĕroekan kîrânja mĕntĕri,
Kâlaw, ia takoet bĕrdiam dîri.

Mĕntĕri bĕsĕroe soeârânja mĕrĕsi':
Ajoeaj toean, kâka' dan âdi',
Mâri ka-sini âpa lah, ĕntji',
Bĕri lah âir bârang sa-titi'!

Toedjoeh kâli disĕroe bĕrganti-ganti,
Itoe poen tiâda jang mĕnjâoeti.
Baginda bĕrtitah: Bâik bĕrĕnti,
Sapĕrti mĕnjĕroekan ôrang jang mati.

Sĕmbahnja mĕntĕri: Soenggoehnja itoe;
Djika âda ôrangnja, tiâda bagitoe.
Siâpa tâoe, roemah sjêtân dan antoe,
Tiâda âroes kita ka-sitoe.

Pâtik nin ngĕri, tiâda bĕrâni;
Mĕngâpa kah kita doedoe' di-sini?
Njâta lah djin gĕrangan ini,
Mâka sa roepa tingkah bagini.

Baginda tĕrtâwa mĕmandang mĕntĕri,
Sĕrâja bĕrtitah, doerdja bĕsĕri:
Apa kah ditakoetkan djin dan pĕri?
Di ati bêta tiâda lah ngĕri.

Pĕrgi lah panggil sĕgâla oeloebâlang,
Endas koe sôeroeh ia sĕkârang
Pâtahkan koentji jang tĕrgâlang.
Akoe nin ĕndas masoes sa-ôrang.

Pĕrgi lah mĕntĕri sigĕrâ bĕlâri,
Didapatnja oeloebalang lâgi bĕdîri.
Lâloe bĕrkâta bĕginja mĕntĕri:
Ajoeaj, oeloebâlang, sigĕrâ lah mâri.

Oeloebâlang sigĕrâ mĕngadap baginda.
Râdja tĕrsĕnjoem sambil bĕrsabda:
Aj oeloebâlang jang moeda-moeda,
Pâtahkan koentji bârang jang âda.

Satĕlah oeloebâlang mĕnangar kâta,
Lâloe bĕrdjâlan ia sĕrta
Dangan moedahnja koentji dipâtah.
Baginda poen sangat soekatjita.

Satĕlah pintoe soedah tĕrboeka,
Masoes lah sa ôrang sĕri padoeka.
Sĕgâla mĕntĕri sangat lah doeka
Kâlaw kan bĕrôleh mâla-pĕtâka!

Bĕrdjâlan masoes baginda sĕndîri,
Sĕmbah mĕntĕri: Biar pâtik mĕngantâri;
Bânjas di-sini djin dan pĕri;
Kâlaw kan bĕrsĕmboeni, bĕrdiam dîri!

Mĕnangarkan sĕmbahnja mĕntĕri jang toea,
Baginda bĕrkâta soeka tĕrtâwa:
Mamanda mĕntĕri tiâda koe bâwa,
Biar lah bêta sa-ôrang nin djoea.

Mamanda djangan bĕrdoekatjita,
Djangan mamanda pĕrgi bĕsĕrta;
Sĕrahkan kapâda Toean sĕmâta,
Soepâja djangan bĕrôleh lĕtâ.

Sĕkâli poen di-dalam api mĕnjâla,
Sĕrahkan bêta kapâda Allah.
Djandjinja tiâda dapat disâlah,
Nistjâja lĕpas dĕripâda bĕlâ.

Kita nin tiâda ĕmpoenjâ koeâsa;
Sakĕdar ĕnda‹ mĕliat tĕrmâsa.
Djikâlaw oentoeng ĕnda‹ binâsa,
Soedah lah takdîr Toean jang ĕsâ.

Tiâda lah mĕngâpa gĕrangan bêta;
Mamanda djangan sangat bĕrtjinta.
Djikâlaw bĕrsâlâhan pĕmandangan mâta,
Bêta sĕroekan pĕrgi lah sĕrta.

Bêta poen ngĕri tiâda bĕrâni,
Tĕtapi mamanda djangan tĕmâni.
Akoe ĕnda‹ masoe‹ sĕkârang ini,
Mamanda mĕnanti doedoe‹ di-sini.

Sĕmbahnja mĕntĕri sĕgâla oeloebâlang:
Toeankoe tiâda dapat dilârang,
Lâmoen sâdja bĕrboeat gârang,
Silakan lah toeankoe masoe‹ sa-òrang.

Satĕlah baginda mĕnangarkan sĕmbah,
Bĕrdjâlan masoe‹ tiâda bĕramba.
Dipandang sĕgâla kalĕngkâpan ĕndah,
Pĕriâsannja sapĕrti sawâtoe koebah.

Bĕrâpa ampâran dĕripâda sĕtĕrâ,
Lâin dĕripâda itoe bĕbĕrâpa pĕrkâra,
Ditoelisnja âwan mêga bĕdjantĕrâ
Tanglong palita digantoeng bĕrantâra.

Pâtoetnja sapĕrti astâna râdja
Awan dioekir boenga sĕrôdja
Sangat lah êlo‹ dipandang doerdja,
Bĕrdjâlan baginda kĕliling râta.

Sĕkâlian âbis didjâlâni râta;
Hêrân sĕkâli di-dalam tjita;
Tĕrlĕbih poela pĕmandangan mâta,
Ini lah kabĕsâran Toean samĕsta.

Baginda bĕrdjâlan ka-sâna ka-mâri,
Sa-òrang manoesia tiâda bĕdiri,
Diliatnja âda sa-ekor nôeri,
Mĕngamparkan sâjapnja, lâloe bĕpĕri:

Toeankoe râdja padoeka soeltan,
Toeankoe ka-mâri âpa pĕrboeâtan?
Ini lah roemah antoe dan sjêtân,
Dimakannja toeankoe didalam oetan.

Baginda râdja mĕngangkatkan mâta,
Hêrân mĕnangar oengkas bĕrkâta.
Satĕlah âbis ia bĕwarta,
Tĕrĕbang sĕmboenji di bâlik gĕtâ.

Sangat lah hêrân râdja bĕstâri,
Sakĕtika lĕnjap sa-ekor nôeri.
Di mâna kah djoega ia nin lâri,
Mâka ta-dapat kita mĕntjâri?

Diboeka baginda kĕlamboe dêwangga,
Diliatnja âda sa-ôrang djoega,
Tidoer di mĕtaj bĕrtoelis nâga,
Mĕmĕloes sa-boeah bantal sĕrâga.

Bĕsĕloeboeng kan kâin warna dâdoe,
Lakoenja sapĕrti ôrang jang sĕndoe,
Tidoernja sapĕrti ponggos mĕrindoe,
Mânisnja sapĕrti lâoet mâdoe.

Baginda bĕpikir sa-ôrang dîri:
Ini lah gĕrangan ânâkan pĕri;
Diliatnja ôrang datang ka-mâri,
Pôera-pôera tidoer bĕrdiam dîri.

Baginda nin bĕrkâta pĕlâhan-lâhan:
Ajoeaj pĕri, bangoen lah toean,
Mâri lah kita bĕrkĕnâl-kĕnâlan
Bĕrkâsih-kâsihan kita bĕrtôlan.

Tiga kâli baginda bĕrkâta,
Tiâda bĕgĕras pĕmandangan mâta.
Baginda poen nâik ka-âtas gĕtâ,
Sambil bĕpikir di-dalam tjita:

Djikâlaw pĕri, djin dan boeta,
Mĕngâpa kah ia mĕngĕdjamkan mâta?
Djika ĕnggan ia bĕrkâta-kâta
Lâri lah ia dĕri âtas gĕtâ.

Kàlaw ôrang mati gĕrangan ini,
Ditâroh bâpânja ia di-sini,
Mâka lakoenja sĕroepa ini.
Makin bĕrtambah-tambah bĕrâni.

Bâoenja âroem minjas diraksi,
Toeboehnja tiâda bĕgĕras gangsi.
Diliatnja sawâtoe poean di sisi,
Dangan sîrih pinang soedah tĕrisi.

Bĕrbâlik pikir râdja bangsâwan:
Orang ini lakoenja pĕrampoean.
Idoep djoega roepa kalakoean,
Sĕhâdja ôrang mâloe-mâloean.

Soenggoeh djoega ânâkan pĕri,
Kâlaw-kâlaw âṣalnja pâra-poetĕri.
Baginda poen masoes mĕngampîri,
Diboekânja sĕloeboeng Bida-Sâri.

Dĕmi lah tĕrpandang kapâda mâta,
Hĕrân, tiâda bĕrkâta-kâta;
Pârasnja sapĕrti toelisan pĕtâ.
Ilang lah roḥ di-dalam tjita.

Lĕnjap bitjâra kapâda baginda:
Bangoen lah toean, bangoen âdinda.
Lâloe diangkatnja ĕntjis Bida,
Dipĕloes, ditjioem sambil bĕrsabda:

Djangan lah toean mâloe kan bêta,
Kakanda ĕndas mĕnangar kâta.
Emas mêrah, rĕtĕna djoeita,
Djiwakoe tĕrikat di ati bêta.

Dipĕloes, ditjioem sĕrâja bĕrsabda
Bĕrbâgaj-bâgaj kâta dan mâdah.
Tiâda lah sĕdar akan ĕntjis Bida,
Sia-sia lah boedjoes baginda.

Sapĕrti ôrang lakoenja soedah,
Sĕrta dirâsa nafasnja âda.
Tĕrlâloe lah ḥèrân râsa baginda,
Ilang lah aḳal di-dalam dâda.

Mĕrapat âpa kah, waj bĕlaj,
Djiwakoe djangan sangat lâlaj.
Pâras jang ĕndah tiâda bĕrbâlaj
Pâda ati kakanda tiâda tĕrnilaj.

Mâbos ta dapat dikâtakan.
Dipĕloes, ditjioem sĕrta dilĕtaskan.
Sîrih di poean baginda makan,
Sĕpahnja itoe baginda târohkan.

Baginda mĕnilih kapâda Bida-Sâri,
Tjita bĕrâi tiâda tĕpĕri:
Adoeh toeankoe, ânâkan pĕri,
Mĕngâbisi mânis sĕloerah nĕgĕri.

Tĕrsĕboet lah pĕrkâtâan sĕgâla mĕntĕri,
Sĕbentar doedoes, sĕbentar bĕdîri.
Ia bĕrkâta sâma sĕndîri:
Mĕngâpa kah baginda lambat ka-mâri?

Sa-ôrang poenggâwa bĕrkâta poela:
Baginda bâik lah sigĕrâ dipĕrsila,
Djikâlaw soedah bĕrôleh tjĕlâ,
Sa-isi nĕgĕri mĕnjĕsal sĕgâla.

Djika ditangkap djin dan pĕri,
Apa lah djâdinja sĕkâlian mĕntĕri!
Datang lah sĕsâlan sa-isi nĕgĕri.
Tjôba toeankoe sĕroekan sĕndîri.

Sigĕrâ lah pĕrgi pĕrdâna-mĕntĕri,
Di sisi roemah ia bĕdîri:
Bâtoe-kapâla, padoeka sĕri,
Bâik lah toeankoe poelang ka nĕgĕri.

Loepa kan dîri âpa ditĕntang,
Karĕna âri soedah lah pĕtang.
Esoes toeankoe kĕmbâli datang
Sabĕlom padam tjahĕjânja bintang.

Takoetnja pâtik boekan kĕpâlang,
Kâlaw kan antoe datang mĕnjĕlang!
Bâik lah toeankoe silakan poelang,
Lapar lah mĕntĕri dangan oeloebâlang.

Ada poen baginda râdja bĕstâri,
Gila dan maboes akan Bida-Sâri.
Satĕlah mĕnangar socârânja mĕntĕri,
Bâroe lah baginda ingat kan diri.

Sangat lah pêloe râsânja tjita;
Dipĕloes, ditjioem, sĕrâja bĕrkâta:
Tangkaj-ati, tjahĕja-mâta,
Tinggal lah toean, ĕmas djoeita.

Disĕlimoeti baginda akan Bida-Sâri,
Dipĕloes ditjioem kĕmbâli bĕpĕri:
Tinggal lah, djiwakoe, ânâkan pĕri;
Esoes poela kakanda ka-mâri.

Baginda poen tôeroen dĕri âtas gĕtâ,
Pêloe dan bĕlas di-dalam tjita.
Tiâda lah dapat tĕrkâta-kâta,
Lakoenja sapĕrti ôrang jang lĕtâ.

Doea tiga langkah kĕmbâli poela,
Adoeh toeankoe, bâtoe-kapâla,
Antjoer lah ati tiâda bĕrkâla,
Mĕmandang lakoe mĕngoerna lêla.

Dipĕloes, ditjioem sĕrâja bĕrkâta,
Sapĕrti bĕrmimpi râsânja tjita:
Djikâlaw mati toean jang njâta,
Tiâda lah sangat ati bĕrtjinta.

Kakanda pandang diâmat-âmati,
Djiwakoe idoep, tiâda mati.
Sĕlakoe goesar gĕrangan siti,
Sangat lah goendah di-dalam ati.

Dikĕrasi baginda ati jang râwan,
Bĕrangkat lah kaloear Jang-dipĕrtoean.
Didapatkan mĕntĕri doedoes sĕkâwan,
Bĕrsoengoet-soengoet sambil mĕrâwan.

Mĕngâpa toeankoe lambat di-sâna,
Sapĕrti sĕmâjam di-dalam astâna?
Pâtik sĕkâlian, amba jang ina,
Takoet toeankoe bĕrôleh bĕntjâna.

Apa kah âda anêka warna,
Toeankoe lenga tiâda sĕmâna?
Baginda tĕrsĕnjoem, lâloe bĕrbĕhâna:
Sawâtoe poen tiâda pĕngliâtan di-sâna.

Diliat mĕntĕri lakoenja bĕrôbah;
Pĕlâhan ia bĕrdatang sĕmbah:
Ada poen pâda pĕngliâtan amba
Toeankoe sangat mĕnâroh gralabah.

Baginda tĕrsĕnjoem sĕrâja bĕrkâta:
Sawâtoe poen tiâda goendah-tjita.
Dĕripâda ngĕloe kapâla bêta,
Lâloe lah tĕrlâlaj di-âtas gĕtâ.

Njâta lah roemah djin dan pĕri,
Sĕhâdja lah ia mĕlindoengkan dîri.
Sĕrta kadangâran soeâranja mĕntĕri,
Bêta tĕrkĕdjoet, râsânja ngĕri.

Baginda bĕrkâta sambil bĕdîri;
Pintoe roemah dikoentji sĕndîri.
Mâri lah poelang mamanda mĕntĕri,
Kâlaw kan djin datang ka-mâri!

Pâda sangka mĕntĕri bĕnar lah itoe;
Tiâda âpa dikĕtâoeïnja tĕntoe.
Bĕrangkat lah poelang baginda râtoe,
Diiringkan mĕntĕri dĕri sitoe.

Soenggoeh poen bĕrdjâlan râsânja goendah,
Pâda pĕrdâna-mĕntĕri baginda bĕrsabda:
Sia-sia bĕrlĕtih kita, mamanda,
Sawâtoe poen tiâda bĕrôleh fâidah.

Bĕrhâlir, poela sĕgâla mĕntĕri,
Esoe‹ poela kita ka-mâri;
Kita bĕrdjandji dangan toean poetĕri,
Kidjang pĕlandoe‹ ĕnda‹ dibĕri.

Mĕntĕri oeloebâlang tĕrlâloe soeka,
Màsing[2] bĕrkàta bĕrbêka-bêka:
Ari jang lingsir gĕrangan tjĕlàka,
Esoe' kita pĕrgi lah djoega.

Satĕlah sampaj ka-dalam nĕgĕri
Làloe masoe' ka astâna sĕndìri.
Sĕrta tĕrpandang kapàda poetĕri,
Tĕrkĕnang baginda akan Bida-Sàri.

Diïboerkan baginda dangan bĕrkàta:
Adoeh toeankoe, ĕmas djoeita,
Tiàda lah sampaj sapĕrti tjita,
Jang toean pĕsankan kapâda bêta.

Djangan lah moerka kiràn ja âdinda,
Sawàtoe poen tiâda bĕrôlêh kakanda.
Ari ini pĕbòeroean tiâda,
Esoe' poela pĕrgi lah sanda.

Rindoenja sangat ràsânja bêta,
Bĕtjĕraj sa-àri dangan djoeita.
Tangkaj-ati, tjahĕja makòta,
Toean tĕrkĕnang di-dalam tjita.

Poetĕri tĕrsĕnjoem sĕràja bĕrsabda:
Enda' lah djangan mĕnâroh goendah;
Tiàda sĕkàli mârahnja âdinda,
Soedah lah oentoeng-malang kakanda.

Diàdja'nja sĕntap âdinda toean,
Diadap dâjang bĕrkâwan-kàwan.
Soenggoeh poen makan, ràsânja râwan;
Atinja goendah tiâda bĕrkatâoean.

Soedah lah sĕntap râdja bangsàwan,
Sĕntap lah sìrih di-dalam poean.
Kâta baginda: Màri lah toean,
Dipimpin masoe' ka-dalam pĕrâdoean.

Sĕmalâman tiâda baginda bĕrâdoe,
Atinja bĕlas bĕtjampoer pêloe.
Soenggoeh poen poetĕri di-dalam pangkoe,
Akan Bida-Sàri baginda rindoe.

Bĕrkoekoe› àjam dini-âri
Baginda bangoen doea laki-istĕri.
Lâloe bĕrtitah kapàda mĕntĕri:
Samoeànja bĕrimpoen, sòeroch ka-màri.

Sĕgàla jang ĕnda› pĕrgi sĕrta,
Màsing-màsing datang dangan sĕndjâta.
Satĕlah padjar tĕrang lah njâta,
Bĕrangkat lah kaloear doeli makòta.

Tĕrsĕboet lah pĕrkâtàan Bida-Sàri.
Satĕlah malam soedah lah âri,
Bangoen lah ia sa-òrang dìri,
Makan dan minoem bàrang jang digĕmàri.

(De dichter beschrijft verder hoe Bida-Sâri met schrik en angst bemerkt, dat er iemand in haar huis geweest is. Ze vreest dat een booze geest in haar eenzame woning is doorgedrongen, en gevoelt smartelijker dan ooit hoe hard haar lot is.

Zoodra de zon aan den hemel verschijnt, valt ze weer in slaap.

De vorst is ondanks de waarschuwing zijner gezellen regelrecht naar het gevreesde spookhuis gereden, en er binnen gegaan.

Hij ontwaart thans op zijn beurt, dat de schoone bewoonster wakker geweest is en besluit den avond af te wachten.

Tegen het donker gaat hij op het herhaalde geroep van zijn angstige volgelingen naar buiten, deelt zijn geheim aan den pĕrdàna-mĕntĕri mede, en laat een gedeelte zijner onderhoorigen terugkeeren om de koningin te berichten, dat hij den nacht in het woud overblijft.)

Satĕlah soedah baginda bĕrkâta,
Masoe› lah kĕmbâli ràdja makòta.
Nâik lah doedoe› di-âtas gĕtâ;
Ari poen pĕtang soedah lah njâta.

Sakĕtika malam soedah lah âri,
Bangoen lah siti Bida-Sâri.
Dĕmi tĕrpandang râdja bĕstâri,
Tĕrkĕdjoet bĕrbangkit, ĕndas lâri.

Sigĕrâ lah dipĕgang ôleh baginda,
Dipĕloes, ditjioem sĕrâja bĕrsabda:
Emas mèrah, njâwa lah kakanda,
Endas ka-mâna poela âdinda?

Kakanda datang mĕngadap sĕndìri;
Doea àri soedah lah kakanda ka-mâri.
Djiwakoe tiâda kâbar kan diri.
Sĕkàrang ka-mâna ĕndas lâri?

Bĕdĕbar lah atinja Bida-Sâri,
Takoet sangat tiâda tĕpĕri.
Endas diriba râdja bĕstâri,
Ia mĕnangis mĕngĕmpaskan dìri.

Pâda sangka ati Bida-Sâri:
Ini lah gĕrangan djin dan pĕri.
Diliatnja akoe sa-ôrang dìri,
Mâka bĕrâni ia ka-mâri.

Mangkin lah sangat ia mĕrĕntâ,
Mĕngĕmpaskan dìrinja di-âtas gĕtâ.
Sambil mĕnangis ia bĕrkâta:
Pĕrgi lah poelang djin dan boeta!

Baginda tĕrtâwa sĕrta mĕmoedjoes,
Diangkat, diriba sambil dipĕloes.
Adoeh âdinda, doerdja jang êlos,
Kakanda poen sa-ôrang dĕripâda machlòek.

Boekannja kakanda djin dan pĕri;
Kakanda manoesia datang ka-mâri.
Djangan lah toean takoet dan ngĕri,
Maksoed nin ĕndas diambil istĕri.

Sĕrta didangarnja Bida-Sâri,
Mangkin bĕrtambah takoet dan ngĕri.
Lâloe ĕndas bĕrbangkit lâri,
Dipĕgang baginda sĕrâja bĕpĕri:

Djangan lah màrah, âdinda toean;
Kakanda lah djàdi amba bangsâwan.
Doea âri tidak minoem dan makan,
Karĕna âdinda kakanda gilakan.

Hêràn lah ati Bida-Sâri,
Bĕrkàta sambil mĕngĕmpaskan dìri:
Ini lah gĕrangan òrang pĕntjòeri;
Mĕngàpa kah ĕngkaw datang kamàri?

Tiada akoe soeka sĕkâli-kâli,
Djangan lah akoe kaw tjàboeli.
Bàik lah sigĕrâ ĕngkaw kĕmbàli,
Sĕgâla artakoe bàwa sĕkâli.

Djika âjah-boendakoe datang poela,
Ditjĕntjangnja lah ĕngkaw tiàda bĕrsâlah.
Mati diboenoeh, tiàda bĕrbêla,
Sawâtoe poen tiàda bĕrôleh pĕhâla.

Baginda tĕrsĕnjoem sĕràja bĕrkàta:
Adoeh, toeankoe, bidji-màta.
Apa kah goena sĕkàlian arta,
Toeankoe djoega di ati bêta.

Soenggoeh kakanda òrang pĕntjòeri,
Sĕbab itoe lah kakanda ka-màri.
Kàlaw datang bĕriboe djin dan pĕri,
Sĕdikit tiâda kakanda ngĕri.

Tiàda kakanda takoet kan mati,
Lâmoen bĕrsâma dangan siti;
Djikâlaw ditjĕntjang dikĕrat-kĕrati,
Toeankoe bèlakoe, soeka lah mati.

Tĕlah Bida-Sâri mĕndangarkan kâta,
Bĕrtambah takoet râsânja tjita;
Mĕngĕmpaskan dìri di-âtas gĕtâ,
Oleh baginda disamboetnja sĕrta.

Bida-Sâri mĕnangis, sambil mĕnĕsta,
Mĕngĕmpaskan dìri di-âtas gĕtâ.
Disamboet baginda sĕràja bĕrkâta:
Diam lah toean ĕmas djoeita.

Diam lah toean tjahĕja makôta,
Toeankoe njâwa, diam lah sĕrta.
Sâjangnja tĕrbocang âirnja mâta,
Mâhal argânja, timbangan bêta.

Ajocaj âdinda, ĕmas tĕmpâwan,
Enda‘ ka-mâna lêla bangsâwan?
Tiâda kah kâsihan gĕrangan toean
Akan kakanda, ôrang jang râwan?

Satĕlah Bida-Sâri mĕnangar kâta,
Mangkin lah bĕrambôeran âirnja mâta.
Mĕnâroh takoet râsânja tjita,
Bĕlâri tôeroen dĕri-âtas gĕtâ.

Soeka tĕrtâwa râdja bangsâwan,
Sĕrâja bĕrkâta dangan tjoemboean:
Rĕtĕna djoeita, ĕmas tĕmpâwan,
Djikâlaw diboenoeh, karĕna toean.

Djika pĕri jang makan bêta,
Tiâda lah dapat kakanda bĕrkâta.
Wa law poen djĕnis djin dan boeta,
Tiâda bĕgĕra‘ di-bâwah tachta.

Sĕrâja mĕngikoet dĕri bĕlâkang,
Disamboetnja tangan sĕrta dipĕgang.
Kakanda sâdja ôrang jang gârang,
Siâpa dapat akan mĕlârang?

Enda‘ ka-mâna ĕmas djoeita,
Biar lah kakanda mĕnôeroet sĕrta.
Siti sĕbal râsânja tjita,
Sĕrâja bĕrpâlis ia bĕrkâta:

Djangan lah kamâri, tiâda koe soeka,
Samoeânja mĕmbĕri atikoe doeka.
Pĕrgi lah, oendoer, aj si-tjĕlaka,
Akoe nin ĕnda‘ mĕmbâsoeh moeka.

Baginda tĕrsĕnjoem sĕrâja bĕrsabda:
Mâri lah dibâsoeh moeka âdinda.
Siti poen gĕram di-dalam dâda,
Disĕmboernja âir ka moeka baginda.

Soeka lah sangat ati baginda,
Sambil tĕrsĕnjoem sĕrâja bĕrsabda:
Djangan bĕgitoe gĕrangan âdinda,
Abis lah bâsah kâin kakanda.

Ada poen akan Bida-Sâri,
Soedah lah mĕmbâsoeh moeka sĕndîri,
Ka bâlik gĕtâ sigĕrâ ĕnda‹ lâri.
Disamboet baginda, tiâda diberi.

Dibâwânja nâik ka-âtas gĕtâ,
Diboedjoe‹nja dangan sĕmpoerna kâta.
Emas mêrah, rĕtĕna djoeita,
Djangan lah toean moerkâ kan bêta.

Dangarkan kâtakoe, âjoe ĕntji‹ siti,
Sapĕrti rasia di-dalam ati.
Sĕbab kakanda doedoe‹ bĕrĕnti,
Pâda âjah-boenda ĕnda‹ dinanti.

Dangarkan ĕntji‹, dangar lah toean!
Kakanda ini mĕntjâri pĕbôeroean;
Lâloe lah sĕsat tiâda bĕrkatâoean,
Djâtoh ka-mâri djâdi lah tĕrtâwan.

Sĕmalam lâgi kakanda ka-mâri
Pĕbôeroean djoega ĕnda‹ ditjâri;
Dikaĕndaki ôleh kakanda poetĕri,
Enda‹ dipĕrdjina‹, diâdjâri.

Doea âri soedah kakanda bĕroelang
Dangan sĕgâla mĕntĕri oeloebâlang.
Kapâda toean soedah tĕrpandang,
Tiâda lah bĕrkaĕnda‹ kĕmbâli poelang.

Djangan lah masjgrôel di-dalamnja dâda,
Bĕrboeat djâhat kakanda tiâda.
Djikâlaw datang âjahĕnda dan boenda
Dangan sabĕnarnja dipinta âdinda.

Kapâda pikir kakanda sĕndîri,
Enda‹ gĕrangan âjahĕnda mĕmbĕri
Kakanda poen asal, toeroes nĕgĕri,
Sĕdikitnja bangsa manoesia dan pĕri.

Djikâlaw soeka moeda oetâma,
Kakanda mĕmbâwa toean bĕrsâma.
Dangan kakanda poetĕri bĕrmâin sâma,
Doedoes lah toean bĕtjĕngkĕrĕmâ.

Toendoes mĕnangis Bida-Sâri,
Sambil bĕpikir kamâloean dìri:
Ràdja mâna kah datang ka-màri,
Apa kah gĕrangan nàmânja nĕgĕri?

Mangkin lah sangat bĕrati doeka:
Pikirnja râdja tidas koe sangka.
Bânjas lah nĕsta tĕlandjòeran bĕlâka,
Sĕmoegânja baginda tiâda moerka.

Diliat baginda siti bĕrtjinta,
Diboedjoes dangan kâta-kâta:
Tangkaj-ati, tjahĕja-màta,
Djiwakoe djangan bĕrdoekatjita.

Djikâlaw soedah âjahĕnda mĕmbĕri,
Kakanda bâwa toean ka nĕgĕri.
Oetan nin dapat poelang sa àri,
Boekannja ta dapat pĕrgi ka-màri.

Mĕnangarkan kâta râdja bĕstâri,
Njâta lah râdja di-dalam nĕgĕri.
Ilang lah roh Bida-Sàri,
Takoetnja sangat akan poetĕri.

Toendoes, bĕpikir di-dalamnja tjita,
Bĕtjoetjòeran dangan âirnja màta:
Djika âjah-boendakoe âda bĕsĕrta,
Dapat lah ia bĕrkâta-kâta.

Bĕrbâgaj lah pikir Bida-Sâri;
Takoet dibâwa poelang ka nĕgĕri.
Tòeroen dĕri riba râdja bĕstâri,
Toendoes mĕnjĕmbah sa-poeloch djâri.

Sangat lah takoet râsânja tjita,
Bĕtjoetjòeran dangan âirnja màta.
Kâbar ini bâik koe njâta;
Dangan pĕlâhan ia bĕrkâta:

Boekan pâtik djin dan pĕri,
Iboe-bâpa pâtik di-dalam nĕgĕri.
Toeankoe ràdja jang bĕstâri,
Tiàda lah pâtoet toeankoe ampìri.

Nàma bàpa pâtik Lêla Djoeàra,
Tĕmpatnja doedoe‹ di tĕpi pasâra
Sĕbab sĕdikit ilang bitjàra,
Diboeangkan pâtik di rimba bĕlantàra.

Satĕlah mĕnangar dĕmikian lah pĕri,
Tĕrkĕdjoet hèràn râdja bĕstari.
Soekànja tida‹ lâgi tĕpĕri,
Disamboet, diriba Bida-Sâri.

Dipĕloe‹, ditjioem, sĕràja bĕrkâta,
Sambil disapoe àirnja mâta:
Adoeaj ânа‹koe, rĕtĕna djoeita,
Mĕngàpa kah toean sangat bĕrtjinta?

Djangan lah toeankoe takoet dan ngĕri;
Kâbarkan pĕrinja oentoeng sĕndìri.
Djika ânа‹ soedàgar Lêla Djoeâri,
Mĕngâpa âdinda diboeangkan kamàri?

Karĕna ia soedàgar jang kàja,
Pâdânja bânja‹ amba dan sâja.
Mĕngàpa ânа‹nja tiâda dipĕrmoelia,
Diboeangkan di oetan-rimba râja?

Sa-àri-àri mĕntjàri arta,
Amba dan sâja âda lah sĕrta.
Mĕngàpa kah ânа‹nja tiâda bĕrtachta,
Jang sapĕrti manikam tàdjoe‹ makôta?

Tĕrmasjhôer kapâda sĕkâlian soedâgar,
Kâja lah ia, lâgi poen môerah.
Apa kah âda sakit dan soekar,
Mâka mĕmboeangkan ânа‹nja dalam bĕloekar?

Dangan sabĕnarnja toean kâtakan,
Apa kah sĕbab mâka diboeangkan?
Kapâda kakanda toean njâtakan,
Djangan sĕkâli toean sĕmboenjikan.

Tĕrlâloe sĕbal râsânja siti;
Karĕna baginda ĕndas mĕngĕrti.
Diam bĕpikir di-dalam ati:
Sĕbab istĕrinja ĕmpoenja pĕkĕrti.

Djika koe kâtakan pĕrboeâtan jang soedah,
Tiâda ditĕrima ôleh baginda.
Djikâlaw pĕrtjâja ia tiâda,
Disangkânja akoe mĕngâda-âda.

Lâloe lah bĕrtitah doeli makôta:
Tangkaj-ati, tjahĕja-mâta,
Mĕngâpa kah diam, tiâda bĕrkâta,
Kakanda bĕrtânja ĕndas kan njâta.

Dipandang baginda lakoenja siloe,
Doerdja jang mânis bĕroepa pêloe.
Râsânja ati antjoer dan loeloeh.
Bĕrkâta bĕnar, djangan lah mâloe.

Bida-Sâri goendah dalam tjita,
Sĕrta bĕtjoetjôeran âirnja mâta.
Takoet râsânja ĕndas bĕrkâta,
Boedi toean poetĕri ĕndas dinjâta.

Bĕtâpa kah akoe mĕndjawâb sabda,
Kâlaw ta jakin kapâda baginda?
Disangkânja akoe mĕngâda-âda,
Kalakoean istĕrinja diliat tiâda.

Karĕna akoe ôrang jang ina,
Dikâtakannja akoe pĕrboeat pĕsoena.
Moerka lah kĕlas râdja jang gâna
Diboenoehnja akoe tiâda sĕmâna.

Djikâlaw âda bâpakoe sĕrta,
Dapat lah akoe pĕrsĕmbahkan kâta.
Bĕrtambah masgrôel di-dalam tjita
Sĕbâgaj bĕtjoetjôeran âir-mâta.

Bĕlas mĕnangis râdja bangsâwan,
Diangkat, diriba âtas pangkoean.
Emas mêrah, rĕtĕna tĕmpâwan,
Mĕngâpa sangat mĕnangis toean?

Dipĕloes, ditjioem, sĕpah dibĕri.
Djiwakoe, jang sapĕrti bidadàri,
Djangan lah toean takoet dan ngĕri,
Kàbarkan oentoeng nasîb sĕndìri.

Mĕngàpa toean kaloear nĕgĕri,
Doedoes di oetan sa òrang dìri;
Siang tiâda kàbar kan dìri,
Sĕrta malam djàga sĕndìri?

Djika soenggoeh ânas Lèla Djoeàra,
Pàtoet diambil kakanda pĕliàra.
Kakanda djàdikan istĕri gĕhâra,
Bĕrtambah lah kâsih dangan mĕsrà.

Soeka gĕrangan àjahĕnda dan boenda
Bĕrboeat mĕnantoe akan kakanda.
Djika soedah âbang mĕmbâwa âdinda,
Kakanda bĕrikan bârang jang âda.

Tĕrkĕdjoet lah atinja Bida-Sâri,
Mĕnangar kàta râdja bĕstâri.
Tiâda lah dapat mĕlĕpaskan dìri,
Takoet dibâwa râdja ka nĕgĕri.

Ia mĕnangis tiâda bĕrĕnti,
Sĕrta bĕpikir di-dalam ati:
Djika dĕmikian lakoe pĕkĕrti,
Sĕkâli ini dirikoe mati.

Djika tiâda ĕndas akoe bĕrkâta,
Dibâwânja lah poelang akoe sĕrta.
Ajahĕnda boenda sangat bĕrtjinta,
Mati akoe poen tiâda lah njâta.

Tiâda lah akoe mĕnâroh pĕrtjàja,
Poetĕri poen bânjas tipoe dan dâja.
Kapâda râdja akoe sâlahkan dia,
Akoe djoega jang akan dipĕrdâja.

Sĕdang bĕlom djâdi mâdoenja
Soedah dĕmikian lakoe pĕkĕrtinja.
Tambâhan diambil poela lakinja,
Mangkin bĕrtambah sakit-atinja.

Bida-Sàri goendah tiàda tĕrtàhan,
Làloe lah tòeroen dĕri ribàan.
Mĕnjĕmbah baginda dangan kadoekàan,
Sambil bĕrkàta pĕlàhan-pĕlàhan:

Toeankoe ràdja jang bĕrmakòta,
Takoet lah pàtik ĕnda- bĕrkàta.
Pàtik nin amba jang ina lĕtà,
Tiàda làik dikĕroeniài tachta.

Pàtik nin amba di-bàwah sabda,
Màsa kan dapat mĕngàda-àda.
Djikàlaw limpah kĕroenia baginda,
Moerka lah sangat padoeka àdinda.

Iboe-bàpa pàtik sangat lah ngĕri,
Màka ditàrohkan pàtik ka-màri.
Tiga boelan soedah mĕninggalkan nĕgĕri,
Sĕbab takoet kan àdinda poetĕri.

Bida-Sàri tĕrsĕdar dalam tjita
Tatĕkàla poetĕri bĕrboeat mĕtà.
Tiàda lah dapat ia bĕrkàta,
Ingga bĕtjoetjòeran âirnja-màta.

Dangan mânis baginda bĕrsabda:
Ajoeaj ĕmas, djiwa kakanda,
Kaloearkan rasia di-dalam dàda,
Djangan takoet gĕrangan àdinda.

Kakanda poetĕri poen bàik bàsa
Kapàda òrang goena biàsa.
Màsa kan ĕnda- mĕmbĕri binàsa,
Ia poen tâoe pĕhàla dan dòsa!

Djangan lah toean kâta bagitoe,
Bĕlom tâoe bâsa kakanda itoe.
Djika soedah toean pĕrgi ka-sitoe
Bĕntji dan kâsih di-sâna lah tĕntoe.

Dĕmi didangar lah Bida-Sâri
Baginda sangat mĕmoedji poetĕri,
Ia poen toendoe-, bĕrdiam dîri,
Enda- bĕrkâta, pikir ditjâri.

Dangan ḳiàs bĕrkâta ia;
Abis lah ilang tipoe-oepàja.
Sĕmbah pàtik tiàda bĕrdàja,
Kàlaw[2] toeankoe tiàda pĕrtjàja.

Baginda tĕrsĕnjoem, sĕràja bĕrsabda:
Boeah-ati, njàwa kakanda,
Pĕrtjàja àbang akannja àdinda,
Kàbarkan, toean, ḥàl jang âda.

Siti mĕnjĕmbah dangan doekatjita,
Boedi poetĕri ĕnda‹ dinjàta.
Bĕrambôeran dangan àirnja màta,
Dangan pĕlahan ia bĕrkâta:

Boekan kah doeloe pâtik ka dalam,
Ada lah ḳĕdar ĕnam toedjoeh malam;
Iboe-bàpa pâtik sangat dĕndam,
Dangan âir-màta ia bĕrĕndam.

Rindoenja sangat tiâda tĕpĕri,
Doedoe‹ mĕnangis laki-istĕri.
Bĕroelang ka dalam sa-âri-âri,
Bĕbĕràpa makânan jang diantâri.

Djikâlaw datang, dâjang bĕpĕri,
Disâmarkan bâgaj toean poetĕri:
Djikâlaw ĕnda‹ poelang Bida-Sàri,
Màsa ta bôleh akoe antâri!

Disòeroehnja antarkan ôleh âdinda,
Soenggoeh poen idoep, sĕràsa tiâda.
Soedah lah oentoeng naṣîb jang âda.
Sĕkâlian didangar ôleh baginda.

Ḥêràn baginda sĕràja bĕrkâta:
Adoeh toeankoe, ĕmas djoeita
Di-mâna kah toeankoe doedoe‹ sĕrta
Kakanda tiâda tĕrpandang màta?

Di-mâna kah âdinda moeda bĕstàri,
Màka ta doedoe‹ di ampir poetĕri?
Kakanda ta bĕgĕra‹ bàrang sa-âri,
Di-mâna kah toean mĕlindoengkan diri?

Pĕrtjâja lah kakanda sĕgâla tjĕrita,
Djangan takoet toean bĕrkâta.
Djangan diboeni bârang sa kâta
Kapâda kakanda, soepâja lah njâta.

Dĕripâda siâsat baginda sĕndiri,
Tiâda lah bĕrdâja Bida-Sâri.
Abis dikâtakan kalakoean toean poetĕri.
Baginda tĕrtjĕngang mĕnangarkan pĕri.

Moerka lah sangat mâha râdja lêla;
Bĕlas dan kâsihan bĕrtambah poela.
Dĕmikian pĕrboeâtan si moerka Allah,
Tiâda akoe sangka dĕmikian lah ôlah.

Sĕdikit tiâda kakanda dapati
Dĕmikian lah lakoe pĕkĕrti.
Tiâda sĕmâna mĕnâroh sakit-ati,
Sĕmoegânja toean tiâda akan mati.

Disamboet Bida-Sâri sĕrâja bĕrkâta,
Bĕrambôeran dangan âirnja mâta:
Tangkaj-ati, tjahĕja-makôta
Djangan dikĕnang kapâda jang lĕtâ.

Oebâja djangan bĕrkĕtjil tjita,
Soedah lah oentoeng pĕrtĕmoean kita.
Djiwakoe djangan bĕrdoekatjita,
Lĕbih dĕri itoe kakanda bĕrtachta.

Dipĕloes, ditjioem baginda akan siti,
Sangat lah bĕlas di-dalam ati.
Djiwa kakanda jang bâik pĕkĕrti,
Pâtoet lah toean bêlakoe mati.

Bida-Sâri mĕnangis doekatjita,
Tiâda bĕrĕnti dangan âirnja mâta.
Toeankoe moehoen pâtik di tachta,
Takoet lah pâtik ka-dalam kôta.

Toeankoe râdja jang bĕstâri,
Bâik bĕrangkat poelang ka nĕgĕri.
Takoet dikatâoei ôleh toean poetĕri,
Datang bĕroelang toeankoe ka-mâri.

Pâtik nin amba jang ina pâpa,
Tambâhan pâras tiâda bĕràpa.
Biar lah doedoe- bagini roepa
Tiâda pâtoet toeankoe sĕroepa.

Baginda mĕmboedjoe- sĕrâja bĕrkâta:
Bâtoe-kapâla, ĕmas djoeita,
Sĕkâlian loepoet râsanja tjita,
Toean lah tĕrikat di ati bêta.

Djangan lah bânja- toean pikirkan,
Toean tiâda kakanda lĕpaskan.
Poelang ini kakanda bitjârakan,
Soemangat toean kakanda ambilkan.

Sĕbâgaj diboedjoe- râdja bĕstâri,
Ia poen toendoe- bĕrdiam diri.
Satĕlah soedah siang lah âri
Tĕrlâlaj lah siti Bida-Sâri.

Jakîn lah ati baginda sĕndîri,
Sapĕrti dikâbarkan Bida-Sâri.
Bĕntji râsânja akan toean poetĕri
Sĕbab goesarnja tiâda tĕpĕri.

Sangat lah bĕlas râsânja ati,
Dipĕloe-, ditjioem, disĕlimoeti;
Toeboehnja nipis, warnânja poetih,
Tidoernja itoe saôlah mati.

Pĕroepâmâan dan pĕrbâsâan Mĕlâjoe.

Bĕlom doedoes, bĕloendjoer doeloe.

Sapĕrti mĕnĕpoeng, tiâda bĕbĕras.

Kâlaw kĕrbâoe sa kandang, dapat dikâwalkan; manoesia sa ôrang tiâda dapat dima'loemkan.

Ka-mâna toempahkan koeah, kâlaw tidaskan nasi?

Ilang bini, bôleh ditjâri; ilang boedi, bâdan tjĕlâka.

Oetang ĕmas dapat dibâjar; oetang boedi dibâwa mati âdânja.

Mâkin bânjas ôrang, mâkin bânjas niat.

Di tĕmpaṭ tiâda lang, kâta bilâlang, akoe lah lang.

Djikâlaw bĕrâpa bânjas poen andjing mĕnjâlas, boekit bôleh kah roentoeh?

Tiâda makan nangkânja, mâka kĕnâ gĕtahnja.

Tiâda sĕbab âjam sa-ekor mĕngatâoei, âri siang.

Bârang siâpa mĕnggâli lôbang, ia djoega tĕpĕroso ka-dalamnja.

Bârang siâpa bĕrâni mĕngâmang-ngâmang, ta dapat tiâda bĕrâni mĕlâwan djoega.

Apabila âir tĕnang, djangan disangka tiada boeâja.

Orang jang tanam pokos njioer tĕrkâdang-kâdang tiâda makan boeahnja.

Bintang di langit dapat dibilang, ârang di moeka tiâda sĕdar.

Djâoeh bâoe boenga, dĕkat bâoe tâi.

Sĕbab tiâda tâoe mĕnâri, dikâtakan lĕmbab.

Moeloet disoeap pisang, pantat dikâit oenas.

Ada goela âda lah sĕmoet.

Bĕlâkang pârang, kâlaw diâsah, nistjâja tâdjam.

Lempar bâtoe, sĕmboenjikan tangan.

Potong idoeng, roesas moeka.

Sĕbab boeah kakĕnâlan pohonnja.

Oekoer bâdjoe di bâdan sĕndiri.

Sĕbab nila sa titis roesas soesoe sa bĕlanga.

Gâdjah sâma gâdjah bĕrdjoeang, pĕlandoes mati di tĕngah[2].

Takoetkan toema di boeangkan kâin dĕri bâdan.

Arapkan ânas, boeta mâta sa-bĕlah; ârapkan tĕman, boeta kadoeânja.

Sa-ekor koeman di bĕnoea Tjina dapat diliat; tĕtâpi gâdjah bĕrtenggès di bâtang idoeng tiâda ia sĕdar.

Pĕnjoe itoe bĕtĕlor bĕriboe-riboe, sa-ôrang poen tiâda tâoe; tĕtapi âjam bĕtĕlor sa-bidji, pĕtjah sa-bocah nĕgĕri.

Kĕrbâoe poenja soesoe, sapi poenja nâma.

Kâlaw langit ĕndas mĕnimpa boemi, bôleh kah ditâhankan dangan tĕloendjoes?

Apa kah goenânja boelan tĕrang di-dalam oetan; djikâlaw di-dalam nĕgĕri âlang kah bâiknja.

Arang, djikâlaw di bâsoeh dangan âir-mâwar sĕkâli poen, tiâda akan poetih.

Moestahil akan tĕrtoedoeng bangkaj gâdjah dangan njîroe, boesoesnja ditjioem djoega.

Masoes ka-dalam kandang kambing, mĕngĕmbek; masoes ka-dalam kandang kĕrbâoe, mĕngoewas.

Kĕtam mĕnjôeroehkan ânasnja bĕrdjâlan bĕtoel.

Kâlaw tiâda angin, t'akan pokos bĕrgôjang.

Pantoen ĕlang dangan âjam, lambat-lâoen disambar djoega.

Sĕtâli tiga oeang.

Kâlaw tidas tĕrsoedoe ôleh angsa, bâroe dibĕrikan kapâda itik.

Djikâlaw kâsih akan pâdi, boeang lah akan roempoet.

Boengânja disoentingkan, pangkalnja dibêrakkan.

Oepâma ôrang tjampas boenga, dibalas tjampas tâi.

Ada poen andjing itoe, djikâlaw dipoekoel sĕkâli poen, bĕroelang-oelang ia kapâda tĕmpat jang bânjas toelang itoe.

Oepâma andjing makan moentahnja.

Tĕpoengnja poen ia mâoe, koeëhnja poen ia mâoe.

Kâlaw kĕrbâoe, dipĕgang ôrang tâlinja; kâlaw manoesia, dipĕgang moeloetnja.

Tjoebit pâha kîri, pâha kânan sakit.

Sambil mĕnjĕlam sambil minoem âir.

Sapĕrti kĕrbâoe tjoetjoes idoeng.

Poekoel ânas, sindir mĕnantoe.

Kâlaw koetjing pakaj tandoes, olanda masoes islâm, bâroe bôleh djâdi.

Mĕnantikan nasi disâdjikan di loetoet.

Ibârat koetoe bôleh disĕlisik.

Ada poen manikam itoe, kâlaw didjâtohkan ka-dalam limbâhan sĕkâli poen, nistjâja tiâda akan ilang tjahĕjânja.

Arapkan goentoer di langit, âir di tĕmpâjan ditjoerahkan.

Pânas sa tâoen diâpoeskan ôleh oedjan sa âri.
Tĕloendjoe› djoega mĕntjoetjoe› mâta; pagar djoega mĕmakan pâdi.
Orang jang mĕnoenggoe pĕrigi itoe, bôleh kah ia mati dâga?
Endah kâbar dĕri roepa.
Bangkaj gâdjah bôleh kah ditoetoep dangan njîroe?
Api itoe, pâda tatĕkâla kĕtjilnja, ja-itoe kâwan; âpabila bĕsar, mĕndjâdi lâwan.
Bĕpikĭr kan doesoennja itoe âlam ini, dan bilâlang disangkânja laĭng.
Sia² lah mĕnantikan âra ta bĕrgĕtah.
Ringan sâma mĕndjindjing, bĕrat sama mĕmikoel.
Kâlaw gâdjah, ĕnda› pandang gâdingnja; kâlaw ĕrimaw, ĕnda› pandang bĕlangnja.
Soedah loepa kâtjang akan koelitnja.

Sôerat-pĕrdjandjian dan sôerat-kîriman.

Koentĕrak. (1)

Bahwa kita Tengkoe Soetan Moeda Indĕra Kĕsoema dan Dâtoe Bandar Sĕtia Râdja nĕgĕri Tamiang sabĕlah kiri moedik, bĕrsĕmâjam di Moeka Soengaj Kôeroe,

kâmi jang bĕrdoea bĕrtanda-tangan di-bâwah sôerat ini, mĕnjĕrahkan tânah kapâda Goepĕrnĕmen sapĕrti jang tĕrsĕboet di-bâwah ini.

Lâin dĕri tânah tĕmpat benteng dangan 200 M. kĕlilingnja, jang kita soedah sĕrahkan tempo doeloe, pĕrdjandjian dangan moeloet, sĕkârang kita sĕrahkan lâgi bĕrsamboeng dangan tânah jang tĕrsĕboet tâdi, sabĕlah Tĕnggâra benteng, lêbarnja 60 M., pandjangnja 160 M., sapĕrti tĕrsĕboet dalam kar, akan boeat pasang sĕkep; dangan pĕrdjandjian:

Faṣal jang pêrtama. Dĕri sĕgâla tanâman ôrang, jang âda di tĕmpat ini, Goepĕrnĕmen akan bâjar argânja kapâda ôrang jang poenja, mĕnôeroet taksîran.

Jang kadoea. Dĕri tânah sampaj sĕkârang dipakaj tĕmpat pasang sĕkep, kĕmbâli kapâda Tengkoe Soetan dan Dâtoe Bandar.

Dĕri pĕrdjandjian ini dangan soeka ati kâmi, sĕrta kâmi mĕnôeroenkan tanda-tangan dan tjap.

Tĕrtoelis di Sĕroewaj pâda âri Sĕnen, pada 4 âri boelan Djoeni, tâoen 1894.

---

(1) Contracten en brieven zijn bewerkt naar origineelen in Arabisch karakter. Eigennamen zijn slechts dan voluit gespeld, wanneer de juiste uitspraak bekend was, òf wanneer zij onveranderd van de zegels konden worden overgenomen. Overigens zijn zij met een enkele letter aangeduid, terwijl alsdan in een noot de spelling in Ar. schrift van het origineel is vermeld.

De meeste dezer stukken zijn afkomstig van Atjehers.

Koentĕrak.

Kita Tengkoe Radja Bĕndâra, râdja nĕgĕri Tâmiang sabĕlah kânan moedik, mĕnjĕrahkan kapâda Goepĕrnĕmen India-Nederlan, akan djâdi tĕmpat pĕmindâhan tĕmpat pasang sĕkep, sa-potong tânah, lêbar 50 M., pandjang 250 M., tĕmpatnja rapat sabĕlah Sĕlâtan tĕmpat pasang sĕkep sĕkârang ini, sapĕrti tĕrsĕboet di kar jang tĕrsamboĕng dangan sôerat ini; dangan pĕrdjandjian:

Kâlaw âda pokoꞌ² âtaw tanam-tanâman di tânah itoe ditĕbang Goepĕrnĕmen, mâka ôrang jang poenja akan dapat ganti karoegiannja, bâgajmâna jang pâtoet;

dan làgi, dĕri ongkos mĕmindahkan pagar benteng sampaj kaloear dĕri tânah sĕrâhan, bâgajmâna tĕrsĕboet di kar, akan diganti Goepernemen.

Ḳaoeloe-hoe 'lḥaḳḳoe.

Bahwa ini lah alàmat sôerat toeloes dan ichlâṣ datang dĕripâda sâja jang bĕrnâma Tekoe B. (1) jang koeâsa mĕmĕgang pĕrentah di-dalam nĕgĕri Lam P. (2) dan Koeâla-âir Dj. (3) djoea âdânja. Moedah-moedâhan bârang diwaṣilkan ôleh Toean sĕroe sĕkâlian âlam âpa lah kirânja datang mĕngadapkan kaädâpan mĕdjĕlis Sĕri Padoeka Toean-bĕsar jang âda pâda mâsa sĕkârang ini mĕmĕgang pĕrentah koeâsa di-dalam nĕgĕri Atjeh dalam kĕràton Atjeh, sĕgâla tĕloꞌ rantaw djadjâhan, djoea âdânja.

Sâhadan mâka sâja bĕri ma'loemkan kapâda Sĕri Padoeka Toean-bĕsar, sĕkârang ini boleh Sĕri Padoeka Toean-bĕsar kàsih pas apioen kĕdar ĕnam pĕti, pâda tangan ôrang bâwa sôerat ini, jang bĕrnâma Tekoe (4), soedâra sâja âdanja. Tĕrima sâja poenja tâbiꞌ bĕrbânjaꞌ-bânjaꞌ âdânja.

Tĕrtoelis kapâda 6 âri boelan Rĕdjab, sannat 1306.

---

(1) بين
(2) فذه
(3) جو منس
(4) عباس

Ḳaocloe-hoe 'lḥaḳḳoe.

Bahwa ini lah sôerat toeloes dan ichlâs dĕripâda kâmi, ja-itoe padoeka Tekoe Moeda B. (1) sĕtia Râdja, jang âda pâda mâsa sĕkârang ini di toedjoeh moeḳim, Kampoeng Tj. B. (2) djoea âdânja. Moedah-moedâhan bârang disampajkan kaädâpan ṣoḥbat kâmi padoeka toean Obĕroes militar, Komandan dĕri benteng Ana-Gâloeng djoea âdânja.

Ada poen kâmi mĕmbĕri ma'loemkan kapâda ṣoḥbat kâmi sapĕrti kâmi soedah sampajkan kapâda kampoeng Tj. B. (2), mâka sĕrta tiâda kôerang âpa[2], mĕlâinkan dangan sĕlamat.

Mâka sĕkârang ini kâmi kâsih tâoe kapâda toean, jang ṣoḥbat kâmi, sĕkârang kâmi moeâfakat âtas sĕkâlian imâm[2] dalam toedjoeh moekîm; kâmi mâoe bekin jang bâik, mâka sĕrta âda diam pâda malam di Tj. B. (2)

Itoe lah kâmi kâsih tâoe pâda toean jang ṣoḥbat kâmi. Lâin tiâda; kâmi poenja sĕlâm bânja[2], âdânja.

Tĕrtoelis pâda 27 Januari di Tj. B., pâda tâoen 1885.

Dĕri sâja Pĕngoeloe-Andiko Mandi-Angin, mĕnĕrangkan dangan ini sôerat, pâda âri Sĕlâsa 19 Augustus 1896, âda lah sâtoe toean toekang-djangkar, mĕminta ôrang koeli kapâda sâja, 1 ôrang, sĕrta digâdjinja *f* 1,00, satoe roepiah, di-dalam sâtoe âri; sampan 3 boeah, 50 sen satoe âri di-dalam 1 boeah sampan, soepâja tĕrang âdânja.

N°. 147.

—

Tâloe, 23 September 1896.

Maka satĕrimânja sôerat ini, ĕnda- lah Toeankoe pĕrgi ka Mandi-Angin, akan pĕriksa kapada Pĕngoeloe-Andiko, bĕtoel toean goenoeng dĕri Sâsa- boelan doeloe sêwa 3 boeah sampan sĕrta 2 ôrang koeli, lâmânja 15 âri, dan âpa bĕtoel ôrang minta oepah *f* 1,— sâtoe ôrang sa âri dan *f* 0,50 sâtoe boeah sampan sâtoe âri djoega, mĕndjâdi djoemlah oepah koeli[2] *f* 30,— dan sêwa sampan itoe *f* 22,50.

---

(1) باعيد

(2) چت باد Tjot Bada,

Kâlaw bĕtoel bagitoe, ĕnda‹ lah toeankoe pĕriksa, âpa sĕbab ôrang koeli ini minta sêwa sampan dan oepah koeli jang sĕkâli tida‹ pâtoet; karĕna tâoen doeloe ôrang minta sa-pâro sâdja kapâda sa-ôrang toean goenoeng jang lâin, ja-itoe *f* 0,75 sâtoe âri oepah 1 koeli dan sêwa 1 pĕrâoe.

Nâmânja ôrang mâsing[2] jang dapat oeang dĕri toean goenoeng, kâmi mâoe tâoe sĕrta bĕrâpa mâsing[2] tĕrima.

Dan dibĕri pĕrentah kapâda Toeankoe, akan mĕmbĕri âdjâran dĕri kâmi kapâda Pĕngoeloe-Andiko, kampoeng Mandi-Angin, sĕrta akan bĕri tâoe kapâda dia, djikâlaw ôrang kĕmoedian âri minta lâgi lĕbih dĕri *f* 1,— sêwa sampan sĕrta oepah koeli sâtoe âri, dia dihoekoem; dan kâmi kâsih idzin kapâda toean goenoeng akan pakaj ôrang koeli rôdi, jang dapat bâjâran *f* 0,02[5] sâtoe pal, misti kâsih sampan tida‹ dangan bâjâran.

Dangan lĕkas kâmi minta kâbar sĕrta djoega âpa sĕbab ôrang bĕlom tôeroet pĕrentah kâmi kapâda toeankoe tempo âri di rapat di-sini, bahwa sĕsoenggoehnja dia tida‹ bôleh lĕbih dĕri sâtoe roepiah *f* 1,—, sâtoe âri dangan sampan.

Dĕri Controleur,
(tanda-tangan.)

Kinâli, pâda 30 September 1896.

Mĕngadap
Kaadâpan jang mâha moelia Sĕri Padoeka toean Komandoer Kapâla Lâras nan VIII, jang tĕrhoermat di Tâloe.

Sâhadan sâja poehoenkan mĕngadap Sĕri Padoeka toean; itoe poen dĕri sôerat padoeka toean N°. 147, tĕkirim pâda 23 September 1896 soedah sâja tĕrima dan soedah sâja pĕrgi sĕrta pĕriksa ka Mandi-Angin kapâda Si Mahmoed dan Hadji Soetan, jang makan gâdji djâdi koeli (djôeroe-moedi) sâma toean goenoeng di Sâsa‹, tempo lâloe di Mandi-Angin moedik bâtang âir Mâsang.

Ia lah sĕpandjang pĕrbilangannja tempo moelâi dia akan koeli, dibĕri gâdji sâtoe ôrang *f* 1,— dalam sa âri, dan sâtoe sampan sampan *f* 0,50, sĕbab wĕktoe tida‹ di-adâpan sâja. Kĕmoedian itoe toean bâjar sa âri *f* 0,50 sâtoe ôrang, dan sâtoe sampan *f* 0,50 djoega dalam sa âri; soedah dia tĕrima.

Sâja poehoenkan djoega kaädâpan Sĕri Padoeka toean sĕkârang soedah sâja kâsih pĕrentah sâma Pĕngoeloe Mandi-Angin, mĕnôeroet sĕpandjang boenjinja sôerat Sĕri Padoeka toean itoe.

Dĕmikian lah soepâja Sĕri Padoeka toean poenja ma'loem, âdânja.

Dĕripâda kapâla lâras Kinâli

Jang Dipĕrtoean.

Mĕngadap

Kaädâpan mĕdjĕlis Sĕri padoeka toean Kamandoer Lâras nan VIII, di

Tâloe.

Sâhadan dĕri Sĕri Padoeka toean poenja sôerat, jang tĕrtoelis pâda 3 October 1896 N°. 154, ja-itoe minta akan mĕnjâoet pĕrtânjâan bâgajmâna jang tĕsôerat dalamnja.

Mâka itoe poen sâja pĕriksa 2 ôrang koeli itoe, sâtoe nâmânja Si Mahmoed dan 2 Si Hadji; ja-itoe sâja tânja di-moeka pĕngoeloe Mandi-Angin.

Sĕpandjang tjĕritânja ôrang koeli jang 2 itoe, pĕrtâma dia minta gâdji kapâda toean goenoeng itoe ƒ 1,— sâtoe âri dalam sâtoe² ôrang; bagitoe lah sĕpandjang pĕrdjandiannja, djâdinja itoe toean tôeroet sâdja bâgajmâna pĕrdjandjian itoe; dan sêwa sampan 3 boeah, dalam sâtoe² boeah sampan sâtoe âri 50 sen; karĕna lĕbih doeloe pĕngoeloe Mandi-Angin tjâri jang lĕbih môerah sêwa sampan sâma gâdji ôrang, tidak dapat. Dan koeli jang 2 ôrang itoe tĕrpakaj lâmânja, boeat kĕrdjâ, tĕngah-sabĕlas âri, sâma² 3 boeah sampan; dan sĕkâli² tidak lâma lima-bĕlas âri. Lâgi bâroe ini dĕri pĕngâbisan boelan September 1896, soedah dibâjarnja gâdji 2 ôrang koeli jang tĕrsĕboet oleh toean goenoeng itoe, diitoengkan ârinja tĕngah-sabĕlas âri; 50 sen dalam sa âri sâtoe² ôrang djoemlah kadoeânja ôrang dĕri bâjârannja ƒ 10,50 djâdi dimasoekkan sêwa sampan 3 boeah itoe ƒ 15,75

ƒ 26,25 djoemlah oeangnja, gâdji ôrang koeli ƒ 26,25 sĕkâli² tidak lĕbih.

Tambâhan poela soedah sâja tĕrangkan kapâda toean goenoeng itoe dangan sa-poetjoek sôerat, mĕngâtakan gâdji ôrang koeli, sĕpandjang jang tĕlah biâsa, 50 sen sâtoe² ôrang dalam sâtoe âri; karĕna dia minta tânja kapâda sâja, wĕktoe sâja lâloe di Sâsak, dalam boelan September 1896. Dan sĕkâli² tidak itoe toean goenoeng mĕmbâjar

gàdji òrang koeli jang tërsëboet, ƒ 50,— âtaw sêwa sampan 3 boeah ƒ 22,50; karëna itoe tidas bëtoel, dan djoega sëpandjang bâjâran jang tërsëboet jang përtâma, soedah biâsa itoe, sëpandjang Sëri Padoeka toean, jang soedah tânja kapâda sâja tempo âri di Tâloe. Dan toean[2] goenoeng jang lâin[2], doeloe dëripâda ini, bagitoe djoega toean goenoeng poenja bâjâran dëri gâdji ôrang; âpa sêwa sampan lâgi dalam boelan September 1896. Karëna ôrang koeli toean jang tërsëboet, soedah lâri, itoe toean minta 4 ôrang kapâda Pëngoeloe Mandi-Angin akan mëngangkoet beban ka Sâsas. Itoe poen gâdji ôrang jang 4 bëlom itoe toean bâjar sampaj kini. Pëngoeloe Mandi-Angin jang mënërangkan kapâda sâja; nâmânja sâtoe Si M. (1), doea nâmânja Si (2), dan doea ôrang lâgi pëngoeloe bëlom kënal nâmânja; tëtapi âda djoega sëkârang di Mandi-Angin. Këmoedian bôleh sâja mëmbëri katërangan dëri nâmânja jang tinggal itoe, karëna mëmëriksa përkâra ini, sâja wëktoe di Kinâli sâma[2] dangan pëngoeloe Mandi-Angin, sërta doea ôrang koeli, jang tërsëboet di-sabëlah tâdi.

Mâka disoedâhi përtânjâan ini, sâja mëngingat soempah tatëkâla diangkat pëgang mëndjâlankan pëkërdjâan nëgëri, dëmikian lah âdânja.

Sâja minta ampoen kapâda Sëri Padoeka toean Komandoer, karëna kërtas sëdang poetoes di Kinâli, tidas bisa disâlin, wëktoe boeat sôerat ini.

Kinâli, 6 October 1896.

Hoermat dëri sâja Kapâla Lâras Kinâli

(*bërtanda-tangan*) Jang Dipërtoean.

Dangan lôeroes tërsâlin mënôeroet tjonto, ôleh sâja djôeroe-toelis.

Kantor di Tâloe

(*bërtanda-tangan*) Soetan Adil.

Koentërak.

Sëri Padoeka Toeankoe Soeltan Ma'môen ar Rasjid Përkâsa Alam Sjah, radja nëgëri Dëli soedah moeâfakat dangan Deli Maatschappij ———

Fasal koentërak tânah, jang tërboeat pâda sâtoe âri boelan November tâoen 1874, jang soedah dikabôelkan toean Residen Pasisir Timoer tâoen 1874, jang soedah dikabôelkan toean Residen Pasisir Timoer Poelaw Përtjâ pâda 16 âri boelan Februari tâoen 1875, itoe fasal

(1) معاون

(2) اوبين

jang mâna Deli Maatschappij bôleh ambil di Mêdan antâra pasar djâlan bĕsar dangan soengaj Dĕli _____

Mâka sĕkârang soedah ditĕntoekan dĕri pĕringgâannja tânah itoe; ja-itoe Deli Maatschappij bôleh ambil sabĕlah kânan pasar djâlan ka oeloe dĕri pârit Gĕloegoer, jang bĕrnâma soengaj Kĕrâ, sampaj di tĕpi pârit sabĕlah ilir tĕpi djalan djĕmbâtan tangsi, itoe lah âdânja.

Sâtoe kar akan djâdi tanda pĕringgâan âda tĕrikat bĕrsâma-sâma sôerat-pĕrdjandjian ini.

Tĕrboeat pâda 24 âri boelan Februari 1886.

K o e n t ĕ r a k.

Sĕri Padoeka Toeankoe Soeltan Ma'môen ar Rasjîd Pĕrkâsa Alam Sjah, râdja nĕgĕri Dĕli, dangan Dâtoe Rastam Kasâwan soedah moeâfakat dangan Deli Maatschappij mĕmbâgi sa-potong tânah kosong, pĕringgâannja sapĕrti jang tĕrseboet di-bâwah ini; ja-itoe _____

Pĕringgâan sabĕlah Timoer djalan bĕsar, pĕringgâan sabĕlah ilir tĕpi djâlan djĕmbâtan tangsi; pĕringgâan sabĕlah Bârat soengaj Dĕli, pĕringgâan sabĕlah oeloe pârit bĕsar, jang di-bĕlâkang roemah luitenant koempĕni tangsi.

Dan lâgi bĕrsâma-sâma sôerat pĕrdjandjian ini âda tĕrikat sâtoe kar akan djâdi tanda pĕringgâan; mâna tjatnja mêrah, itoe lah tânah di-dalam pĕringgâannja tânah Deli Maatschappij, itoe lah âdânja.

Tĕrtoelis pâda 31 âri boelan Maart 1886.

K a w l o e - h o e ' l ḥ a ḳ ḳ o e.

Bahwa ini lah sôerat alichlâṣ watoefatoe'lidjnâs jang kaloear dĕripâda ati jang poetih, moeka jang djĕrĕnih; dĕripâda sâja Sĕri Padoeka Toŋkoe Tjihiq (1), râdja nĕgĕri Pĕrlaṣ, âdânja. Moedah-moedâhan mâka bârang disampajkan Toean sĕroe sĕkâlian âlam kîrânja datang tĕrampir kaädâpan mĕdjĕlis Sĕri Padoeka saḥâbat sâja toean Assisten Residen Commissie sĕkâlian djâdjâhan Atjih, pâda mâsa ini bĕrtachta di-dalam kapal-pĕrang di Koeâla Langsar, âdânja.

Wa ba'da-hoe kĕmoedian dĕripâda itoe, mâka âda lah sâja ma'lôemkan pâda Sĕri Padoeka ṣaḥâbat sâja, dĕripâda faṣal sâja Sĕri Padoeka ṣaḥâbat sâja sôeroeh moedik ka Langsar, pĕrdjandjian sâja dangan Sĕri

(1) Spelling volgens het zegel.

Padoeka ṣaḥâbat sâja sâtoe malam sâdja sâja di Langsar; mâka pâda sĕkârang ini bĕlom lah sâja ilir, karĕna Tĕngkoe Tjihik Langsar, dia minta tempo pâda sâja lâgi sâtoe malam, dia bĕrsâma ilir ka koeâla Langsar bĕrsâma-sâma dangan sâja. Mâka itoe lah sĕbab sâja nanti, soepâja hâṣil maksôed toean sôeroeh sâja. Itoe lah doeloe sôerat ini dima'lôemkan pâda Sĕri Padoeka ṣaḥâbat sâja âdânja. Lâin tiâda; tĕrima sâja poenja tâbi‹ bĕrbânja‹-bânja‹ âdânja.

Tĕrtoelis kapâda 15 bĕlas âri boelan Rabia'lawwal pâda tâoen 1302.

Bahwa ini sôerat toeloes ichlâṣ dĕri pâda amba kĕrâni Abdoelkârim, jang âda sĕkârang ini dalam daîrah bandar Soesoeh djoega âdânja; ja-itoe datang mĕndapatkan kaädâpan mĕdjĕlis padoeka âna‹da amba Tekoe N. H. (1) jang âda sĕkârang ini dalam daîrah bandar Atjih djoega âdânja.

Amba ma'lôemkan kapâda âna‹da sapĕrti sôerat, jang âna‹da kirim kapâda amba, soedah lah amba djoendjoeng âtas bâtoe-kapâla amba, dĕripâda âna‹da sôeroeh moeâfakat dâtoe‹[2] akan faṣal Olanda itoe. Sapĕrti dâtoe‹ samoeânja soedah disĕrahkan kapâda âjahĕnda sĕkâlian pĕkĕrdjâan lâoet dan dârat, sĕkârang pĕrmintâan dâtoe‹ akan âna‹da, sabĕlom lâgi ta'alloeḳ nĕgĕri Atjih, djangan âna‹da bĕri Olanda tôeroen ka dârat di Soesoeh, sĕbab ôrang Lâboean Hadji, diânja samoeânja mĕlâwan Goempĕni, âri diânja datang di Soesoeh. Orang Soesoeh tida‹ bôleh pĕrgi Lâbôean Hadji; diânja boenoeh sĕbab kâmi pakaj bĕndêra Olanda.

Ini amba ma'lôem kapâda âna‹da. Lâgi âna‹da pĕrma'lôem kapâda toean-bĕsar Kĕroenel, sĕbab kâmi soesah, dĕripâda sĕbab Lâboean soedah dipoekoelnja kâmi tĕgap. Datang ôrang Lâboean Hadji pĕrang kâmi, ôbat-bĕdil tida‹; dangan âpa kâmi lâwan? Itoe lah ĕnda‹ âna‹da bôleh minta kapada toean Kĕroenel bârang 10 sĕnâpang akan âlat nĕgĕri; djangan âna‹da takoet, kâmi soedah di-bâwah bĕndêra Goempĕni; lâgi poela Koeâla Bâtoe dan S. (2) itoe nĕgĕri âda lâdah. Enda‹ lah âna‹da minta kapâda toean-bĕsar, djangan kapal pĕrgi kapâda nĕgĕri itoe, mĕlâinkan dangan sôerat katĕrangan di Soesoeh djoega.

Ini pĕrmintâan akan âna‹da kapâda kâmi, soepâja âna‹da ma'lôem minta sĕlamat oemoer pandjang.

---

(1) نيق حمذ

(2) سمايم *Atjehsche uitspraak* Theumanjam.

Ḳawloe-hoe 'lḥaḳḳoe.

Ammâ ba'd ini lah alâmat sôerat toeloes ichlâṣ dĕripâda sâja Tĕngkoe Tj. (1), Imâm T. (2), jang âda hâjat sĕkârang di Kôta B. T. (3) âdânja.

Moedah-moedâhan disampajkan ôleh Toean sĕroe sĕkâlian âlam ka ḥalarat Sĕri Padoeka toean Assisten-Residen jang bĕrkoeâsa mĕmĕrentah nĕgĕri Atjih Bĕsar, jang bĕrsĕmâjam sĕkârang di Kôta-Râdja dangan ṣihat sĕlâmat âdânja.

Sâhadan sâja pĕrsĕmbahkan ka ḥalarat Sĕri Padoeka toean, âda poen kalamârin doeloe âri Djoema'at toean Komandan Marĕsôsé âda mĕmbilang pĕrentah Sĕri Padoeka toean kapâda sâja, akan sôeroeh romba^s kôta² bĕkas ôrang djâhat, bânja^snja dĕlapan tĕmpat; dan Sĕri Padoeka toean mâoe toeloeng bĕri bĕras 30 (tiga poeloeh) kârôeng. Mâka sâja ârap dĕri itoe bĕras di Lam J. (4), dan Sĕri Padoeka toean kirim koemisi akan pĕriksa itoe tĕmpat²; karĕna sâja soedah pĕrentah âna^s-nĕgĕri akan romba^s, dan soedah romba^s bĕrangkâli ini âri âbis. Mâka sâja mâoe bâgi itoe bĕras kapâda âna^s²-nĕgĕri, jang bĕkĕrdjâ itoe. Dan lâgi sâja ârap Sĕri Padoeka toean ĕmpoenja timbangan dan pĕrtoeloengan di-âtas ḥâl sâja, karĕnâ tida^s âda tĕmpat jang sâja mĕngâbarkan lâin, ânja kapâda Sĕri Padoeka toean. Mâka sâja ârap toean tambah lâgi bĕras kapâda sâja dĕri jang biâsa tĕrima saban âri; karĕna sâtoe kârôeng dĕri jang sâja tĕrima saban âri, sâja kâsih kapâda Tĕngkoe B. S. (5); dan jang sâtoe kârôeng lâgi sâja bâgi boeat ôrang² jang djâga G. B. (6) dan mesdjid Leupoeëng, dan boeat ôrang² jang bâroe poelang dan boeat âna^s-bini ôrang², jang djâga tĕmpat², jang bĕrgoena sâja sôeroeh djâga. Mâka bĕsar soesah di-âtas dîri sâja-fasal bĕras makan, soepâja Sĕri Padoeka toean toeloeng kapâda sâja âdânja.

Tiâda lâin, mĕlâinkan sâja ĕmpoenja sĕlâm bĕriboe-riboe kapâda Sĕri Padoeka toean âdânja.

Tĕrtoelis di T. kapâda 25 November, sannat 1893.

---

(1) چوت

(2) توڠكوب *Atjehsche uitspraak* Toengkob.

(3) بتو توڠكوب

(4) لميوڠ *Atjehsche uitspraak* Lam njong.

(5) بنتم سيم

(6) ڬليه بروق *Atjehsche uitspraak* Glé boerö^s.

Ḳawloe-hoe 'lḥaḳḳoe.

Tërḥoermat kaädàpan mëdjëlis Sëri Padoeka toean Asisten-Residen, jang mëmërentah koeâsa nëgëri Atjih-Bësar tërhâjat di Kòta Râdja àdànja, amìn.

Sâhadan kita tarîfkan kapâda toean sapërti ḥal kita bâgajmâna pikìran toean; sëbab soedah kita bitjâra sâma toean doeloe, mâka tiâda djàdi. Sëkârang, mâka soedah kita bikin tëmpatnja doedoe‹, tëtapi tiâda kita kàsih tandânja, sëbab bëlom âda kâbar âpa² sâma toean làgi. Soedah kita bilang pâda òrang, jang bâwa sòerat kita, sòeroeh mëngadap toean sëndiri, bâgajmâna toean poenja timbang pâda kita; djàdinja këmoedian dia bilang, tiâda bitjâra sâtoe âpa sâma toean. Sampaj sëkârang bëlom dapat kâbar; sëbab itoe kita kirim sòerat làgi. Kita arap sëkâli, djikâlaw toean soeka, dapat kâbar âpa², âtaw toean kàsih makânan pâda ôrang bâwa sòerat, namanja L. G. (1). Sapërti tëmpat, bôleh toean përiksa pâda L. G. djoea, tammat kalâm kita padoeka Tekoe Tj. (2) Lam Teungòh, jang bërnâma dalam sòerat ini Tekoe Tj. Mahmôed.

Lagi kita ârap sâma Tekoe Nj. (3) Moehammad poenja òrang bôleh tërima âpa², djikàlaw toean soeka, sëbab soesah bëtoel ma'lòem toean. Tëmpatnja kita doedoe‹ di Lam L. (4) bërsâma-sâma. Kâlaw âda bâgajmâna toean kàsih përentah, bôleh kita tërima sëkârang, âdanja.

Tërtoelis pâda âri 27 boelan Djoemâdi'lawwal 1311.

Tàbi‹ bagitoe bânja‹ sërta bëbëràpa ḥoermat, ja-itoe datang dëri pâda T. H. (5), jang âda tërënti di-dalam Sëgi 26; ja-itoe datang mëngadap Sëri Padoeka toean Assisten-Residen, jang bërkadoedoekan di Kôta Râdja âdânja.

Ada lah sâja ma'lòemkan kapâda Sëri Padoeka jang moelia, mâka âda lah sâja, waḳtoe përboeat sòerat ini, âda lah sâja sakit; sëbab itoe lah tiâda datang mëngadap Sëri Padoeka toean. Mâka âda lah sâja ma'lòemkan dëri përkâra gâdji sâja dan ransioem, mâka sâja

---

(1) ليم كم

(2) چوت

(3) پق

(4) لهر

(5) Volgens het zegel: *Taukoo Hashim.*

minta kapâda Komandan Kroeëng Tjoet. Mâka sĕkârang ini lah sâja bĕri ma'lôem kapâda Sĕri Padoeka toean, dangan sĕbab tiâda dikâsih ôleh Komandan Kroeëng Tjoet, sĕbab Tekoe T. (1) panggil sâtoe kâli, tiâda sâja datang dangan sĕbab sâja sakit. Itoe lah sâja ma'lôemkan kapâda Sĕri Padoeka toean; tĕtapi doeloe² tiap² kâli dipanggil, tiâda pĕrĕnah sâja mangkir lâin dĕripâda ini kâli. Sĕbab sâja disôeroeh pĕrgi di L. (2) sapĕrti lima ĕnam kâwan, mâka sâja minta bĕlandja, dan sĕnâpang poen tiâda ia bĕri. Dangan sĕbab itoe lah tiâda sâja pĕrgi. Mâka sĕkârang âpa timbangan toean kapâda sâja dĕri ḥal ini? Pĕrdjandjian Sĕri Padoeka toean dangan sâja, toean sôeroeh djâga Kôta Tj. (3), toean bĕri gâdji sĕrta ransioem akan bĕlandja kâwan. Sâhadan sâja kâsih tâoe kapâda Sĕri Padoeka toean, sĕkârang sâja soedah bikin kôta² di-adap kapâda kampoeng Lam S. (4). Sĕkârang bĕlom âbis kĕrdjâan; djika soedah âbis sâja misti tinggal di-sâna; dan sâtoe lâgi kapâda kôta jang diromba› Komandan Kroeëng Tjoet itoe âri, ja-itoe Kôta Bâroe. Di-sâna sâja sôeroeh tinggal âdik sâja, ja-itoe Tekoe A. (5). Itoe lah âdânja.

Tĕrtoelis di Kôta Tj. 6 December 1893.

Ḳawloe-hoe 'lḥaḳḳoe.

Bahwa ini lah sôerat toeloes dan ichlâṣ dĕripâda kâmi kakanda kadoeânja, jang bĕrnâma padoeka T. Tj. (6) kampoeng Bâroe dan T. Moeda Ibrâhîm, jang koeâsa mĕmĕrentahkan ḥoekoem dan adat di-dalam nĕgĕri lima moeḳim, kampoeng Lam P. (7).

Mâka bârang diwâṣilkan Toean Raboe'lalamîn kapâda wadjah âdindanja jang moelia, ja-itoe jang tĕrmasjhôer nâmânja Sĕri Padoeka T. Tj. (8), Imâm T. (9), jang koeâsa mĕmĕgang ḥoekoem dan âdat di-dalam nĕgĕri tiga-bĕlas moeḳim, sĕkârang tĕrĕnti di-dalam Kôta T. (9) djoea âdanja, sallama-hoe Allâhoe fi 'ddarîn, amîn.

---

(1) توڠكو

(2) لفوڠ *Atjehsche uitspraak* Leupoeëng.

(3) چاديق

(4) سنوڠ *Atjehsche uitspraak* Lam theunòng.

(5) عبات

(6) تكو چيق

(7) لمفصيح *foutief voor* âlam Pathè?

(8) چوت

(9) توڠكوب *Atjehsche uitspraak* Toengkob.

Sàhadan bahwa kâmi pĕrma'lôemkan kapâda toean âdinda akan hâl sôerat toean soedah sampaj kapâda kâmi dangan sĕlamat sĕdjahtĕrânja, kamoeliâan di-âtas oeboen[2] kapâla kâmi. Mâka sapĕrti kâbâran jang tĕrsĕboet dalamnja poen ma'lôem pâda kâmi; màka sapĕrti ringgit sa-poeloeh boeah akan bĕlandja B. A. (1) soedah kâmi tĕrima dĕripâda tangan ôrang bâwa sôerat toean. Mâka sapĕrti kâbâran toean minta bĕrtĕmoe dangan B. A. (1), bâik sangat pâda kâmi; tĕtapi sĕkârang djangan djâoeh ati toean âdinda, karĕna J. (2) Râdja, âdinda B. A. (1), ma'lôem toean dalam sakit pĕroet, sĕkârang di-dalam oesĕha. Kîra kâmi kakanda djangan soesah toean âdinda dan iboenja, karĕna âna toean ânakanda kâmi djoea, sapĕrti âna dalam djasad kâmi djoega. Lâgi, doeloe mâsa Tekoe Moeda R. (2) dangan kâmi soedah bĕrdjandji, B. A. dangan ânakanda kâmi S. (3) pĕrkâwin kadoeânja. Sampaj sĕkârang pâda kâmi tiâda ôbah. Sĕbab itoe kâmi ambil, bâwa di-sini; boekan karĕna angkâra dangan aib di-âtas toean[2] jang dĕri sâna. Mâka sĕkârang jang tĕrlĕbih bâik pâda kâmi, toean sôeroeh antar iboenja ka-sini, soepâja bôleh bĕrnikah sĕkârang dangan sigĕrânja. Kĕmoedian bâgajmâna soeka bôleh pâda kâmi kakanda toean soeka poelang[2]. Tiâda âpa pâda kâmi djangan soeka toean akan kâmi lâgi sapĕrti râjat samoeânja toea dan moeda.

Ata Tĕngkoe di Kroeëng K. (4) samoeânja sâma[2] dangan B. A. djoega; sĕbab itoe djangan soesah toean soedâra kâmi. Mâka tatĕkâla tiâda soeka iboenja datang ka-sini, bahwa soenggoeh B. A. tiâda mâoe sĕkâli[2] poelang, sĕbab takoet âpa[2] dĕri djâlan, sĕndirinja bilang pâda kâmi, sĕbab kâmi poen takoet djoega. Mĕlâinkan arap kâmi toean sôeroeh antar iboenja, bikin sĕlĕsaj pĕrdjandjian dangan kâmi doeloe. Itoe lah hâl, tammata'lkalâm.

Tĕrtoelis pâda âri Tsalâtsâ 13 âri boelan ini pâda sannat 1311.

---

(1) بنتا احمد

(2) رايق

(3) سيق انتن

(4) كلي *Atjehsche uitspraak* Kalé.

âdânja; ĕnda‹ mĕndapatkan kaädâpan mĕdjĕlis padoeka toean Komandan, jang koeâsa mĕmĕrentahkan ḥoekoem dalam nĕgĕri Doea-Poeloeh-Enam, sĕkârang doedoe‹ di Kôta Kroeëng Tjoet âdânja.

Sâhadan aḥwâl amba pĕrma'lôemkan kapâda toean, mâka mâsa doeloe dĕri moela[2] moedjâwalat, Tekoe Panglima Doea-Poeloeh-Enam âda bâgi sĕnâpang akan Tekoe Imam S. (1) ḳĕdar sĕdikit.

Mâka sĕkârang itoe sĕnâpang Tekoe 26 ĕnda‹ ambil poela. Mâka itoe lah jang djâdi amba bĕri tâoe kapâda toean; kârĕna Tekoe Imâm S. oeloebâlang nomber sâtoe, moela jang pĕrtâma, Tekoe Imâm S. ôrang toea, dia poenja akal poen tjoekoep. Jang Kadoea, Tekoe S. bĕrâni bĕtoel, boekan wâjang. Jang katiga, Tekoe S. râjat bânja‹; lâgi dia poenja râjat bĕtoel ôrang pĕpĕrangan, sĕlâloe dia dalam pĕrang djoega; misti ḳoeat, biâsa dalam pĕpĕrangan. Mâka jang tida‹ pâda Tekoe S. âlat pĕpĕrangan, sapĕrti sĕnâpang, dan âna‹-sĕnâpang dan isi-sĕnâpang. Itoe lah amba bĕri tâoe kapâda toean; waktoe Tekoe 26 soedah ambil sĕnâpang pâda Tekoe S., tida‹ âda lâin sĕnâpang pâdânja; dĕri karĕna Tekoe S. ôrang djâga nĕgĕri bĕtoel, mâka djikâlaw tida‹ âda sĕnâpang, bâgajmâna dia lâwan ôrang djâhat? Misti diânja diam sĕndiri. Mâka sĕkârang toean poenja timbang jang bâik âtas Tekoe Imâm S.; bâgajmâna pikiran toean jang bâik âtas Tekoe Imâm S.

Awwal dangan âchir soedah amba bĕri tâoe kapâda toean, soepaja djangan sĕsal sâja kĕmoedian âri; itoe lah âdânja tammata 'lḳalâm.

Tĕrtoelis kapâda 10 Djoemâdî 'lâchir 1311.

Kôta-Râdja, pâda 20 âri boelan Mei 1895.

Jang tĕrḥoermat Sĕri Padoeka toean Kĕroenel dĕri Sapîran, jang âda doedoe‹ dangan pangkatnja di Bĕtâwi.

Sâja sa-ôrang Islâm, nâma A. H. (2), tinggal di Atjih, jang âda liat sâtoe ôrang Tjina nâma T. (3), tinggal di Neuthö, dan dapat idzin dĕri Mâjor Sapîran M. (4) tâoen 1898 akan boeka satoe wâroeng, djoeal[2] âpa[2], sapĕrti sâjoer-sâjôeran, bĕras dan goela dan lâin, sĕbab dia itoe T. (3) âda biâsa djâdi kĕrdjâ toekang-tjap roemah[2] Koempĕni

---

(1) سيم

(2) ابو حسن

(3) تن احوق *Tan-A-Hok?*

(4) مرسيلا *Marcella?*

di Atjih. Sampaj sĕkàrang itoe T. mâsih âda di Neuthö. T. ini soedah dihoekoem sĕbab soedah boeat sâlah gâdji² koeli², diânja tipoe dan tiâda bàjar, diânja tĕrima dĕri sapir; di-dalam ini tâoen ini T. boeat itoe. Soepâja wàroengnja bôleh dapat bânja‹ oentoeng dan bânja‹ oeang, di Neuthö âda djoeal sôpi dan tjandoe dangan gĕlap sĕrta tiâda idzin âtaw tĕrang dĕri Koempĕni, dan mĕmboeat roegi pak. Di-dalam ini tâoen djoega âda sâtoe ôrang sĕrĕdâdoe Bĕlanda kaloear dĕri wàroengnja T., sampaj tangan-kìrinja ĕmpat djâri ilang, dipotong sĕrĕdâdoe Bĕlanda itoe, sĕbab dĕri mâbo‹ bânja‹ minoem dĕri tĕmpatnja T., sapĕrti tĕmpat jang lâin² âtaw di-mâna² âda tĕmpat minoeman tasioem kĕrêta-api. Bânja‹ ôrang² Tjina, sâja dangar, âda màoe tinggal di Neuthö dangan boeka wâroeng², sĕrta bàjar hâsil pàda Koempĕni dangan tĕrang pâda pak. Kàbar ini samoeânja toea; bânja‹² ôrang dâgang di Atjih âda dapat dangar, sapĕrti bâtang² kâjoe tiâda bisa bĕrgôjang, djikàlaw tiâda angin pâtoet. Sâja liat di djambâtan tangsi di Oelèë-lheuë ditangkap oepas poelisi tjandoe gĕlap; dan lâin², jang oepas poelisi tiâda tâoe, soedah djàlâni jang poenja màoe itoe sâma mĕlàloei sâdja.

Bânja‹ tâbi‹ dan ḥoermat dĕripâda sâja A. H., ôrang dàgang.

Tâoen 1300.

Boelan Djoemâdi' lâchir 18 âri boelan.

Nombĕr 1 fasal. Tĕngkoe Bintara Kamangan (1) P. O. (2) djangan lah mĕmbĕri makânan dan pĕrtoeloengan jang lâin kapâda Toeankoe H. sĕrta kâwannja di Keumâla; dan djangan lah mĕmbĕri doedoe‹ làgi di tĕmpat itoe; karĕna Toeankoe H. itoe boekan râdja; ia lah ôrang Gâjoe, dangan mĕngĕrdjakan pĕntjôeri. Soepâja tĕrlĕbih bàik mĕngoesir kaloear dĕripâda nĕgĕri ini, biar lah Toeankoe H. dangan Toeankoe Mahmôed, âpabila tiâda ĕnda‹ bĕrta'alloek dangan sigĕrâ², làri lah ka sabĕlah Timoer, âdânja.

Nombĕr 2 fasal. Aroes lah Tengkoe Bintara Kamangan P. O. (2) mĕmbâwa âdi‹ Tengkoe Moeda R. (3) tiga ôrang di Sĕgĕli, bĕrdjoempa

---

(1) Volgens het zegel.

(2) ثوجوة عثمان

(3) رمبايين

toean Controleur dangan padoeka toean Assistent-Resident Lhö‹ Theumâwè, dangan m(ĕng)angkat soempah tiga ôrangnja, kapoetoesan Sĕri Padoeka Toean-Bĕsar fasal bila Tĕngkoe Dj. R. (1), ia lah mĕndjoendjoeng dangan soenggoeh[2] tiâda lah sĕkâli[2] mĕngôbah dĕripâda pĕrkâtâan dan pĕrdjandjian Tengkoe Bintâra Kamangan; itoe lah âdânja.

Nombĕr 3 fasal. Hadjat Sĕri Padoeka Toean-Bĕsar, soepâja djangan lâgi ôrang djâhat dibĕri lĕpas di Atjih, djâlan Keumâla, djâlan Pantja, djâlan Theulimeum, djangan lâgi mĕntjâri djâlan ôrang djâhat, djâlan jang lâin[2] poen djangan. Enda‹ lah Tengkoe Bintâra Kamangan P. O. (2) mĕmbitjârakan fasal ini, moeâfakat dangan sĕkâlian oeloebâlang dan râjat nĕgĕri oeloebâlang ĕnam itoe. Mâka âroes lah pĕkĕrdjâan, jang tĕrsĕboet ini, dikĕrdjakan dangan sigĕrâ[2]; karĕna hâl kasĕnangan Atjih soedah tĕrlâloe lâma dikĕrdjakan, dangan tida‹ âda kasĕmpoernâan djoega. Mâka ôleh itoe, karĕna sabar Sĕri Padoeka Toean-Bĕsar tĕlah âbis lah tiâda bĕrsabar lâgi âdânja.

Bengkajang 21 Piberwari 1896. (3)

Kahadapan
jang terhormat Padoeka Soebat
baik toewan Litnan Sapir
te
Bengkajang.

Dengan hormat Saja tolis ini banjak harap soebat toloeng pindjam oewang balanda — Sabab Saja soesah dapat tjari di pasar — karana maoe bajar oewang lilang banjaknja *f* 130,— nanti dibalakang bolih itoeng harga kajoe — dan lebih dim (4) — harap lah soebat toloeng. — —

Lain tiada saja poenja tabée banjak pada soebat baik adanja.

Radin Patih,
A . . . . . .

---

(1) جوغ رمبا

(2) Zie noot (2) op bladz. 139.

(3) Deze en de volgende brieven zijn onveranderd overgenomen van origineelen in Lat. karakter.

(4) Hout van meer duimsdikte dan hetgeen volgens contract geleverd moest worden, en waarvoor hoogere betaling was toegestaan.

Lahat, 6 September 1882.

Padoeka
toean Luitenant Sapir
di
Lahat.

Saja ini hari missie toenggoe di Lahat.

Dari itoe saja harep minta kabar poekoel berapa saja bole datang sama toean, akan beken itoe koentracht.

Laen tida melainkan banjak tabee.

Depati,
M . . . . . .

Lahat, den 9e Februarie 1889.

Dengan hormat.

Mengadap pedoeka Toean Luitenant Sapir
iang terhormat te
Lahat.

Adala hambahnja pedoeka toean nama S . . . . . , iang akan minta pegang pedoeka toean poenja Contract ambil balok.

Memoehoenkan kalau pedoeka toean ada tempo dan soeka hatie, maka hambahnja harap soepaija pedoeka kasih tahoe berapa banjaknja pedoeka toean mau, satoe satoe passal balok iang terseboet didalam pedoeka toean poenja rekening iang ada pada saija.

Tabeh dan hormat
hambahnja iang renda
S . . . . . .

Keboer, 8 September 1889.

Padoeka
toean Luitenant Saper.

Saja menjatakan ini hari minggoe saja beloem sempat datang di Lahat, dari itoe saja harap toean tida ambil marah, kalo tida ada sangkoetan lagi seboleeboleenja bisok pagi² saja datang, kalo tida barang kali hari Selasa pagi²,

Dari itoe kalo toean ada sempat sekarang saja harep di biekinlah itoe soerat kontracht soepaja kapan saja datang nanti tinggal teeken sadja lagi. — Laen tida banjak tabée.

M . . . . . .

Keboer, den 16 September 1889.

Mengadap
Padoeka toean N . . . . . ,
Luitenant Sapir di
Lahat.

Bahwa adalah bersama sama ini saja menjatakan padoeka toean poenja soerat tanggal 10 September 1889 soedah saja trima apa jang terseboet mengartilah saja, .

Dan saja chabarkan dari balok sekarang saja soedah moelai soeroe ôrang² kerdja, .

dan lagi dari ello jang saja minta itoe hari djika soedah dapet saja harap soepaja toean kierim pada ôrang jang bawak ini soerat, dari harga nja nanti kapan saja datang sama toean bolee saja bajar.

Laén tida banjak tabée dari saja

Depati,
M . . . . . .

Lahat pada 5 Joenée 1889.

Datang Mandjalang dangan Segalah hormat kabahawa Seripadoeka Toewan ampoenja Sepatoe yang ampoenja Koesa benteng lahat Sahadan Maka Aadala saja Mendatang kan saja ampoenja Persambahan djikaloe toewan ada kasijan saija harap beriboe riboe harap Toewan ampoenja pertolongan soepaija saija orang ketjel mandapat kahidoepan dari pada pedoeka toewan djikiloe ada toewan ampoenja kasijan kardja kaijoe atawa apa apa sadja tidak layen itoela halnja.

Tabek toewan ampoenja selamat oemoer pandjang tidak koerang koerang satoe apa apa soepaja mandapat pangkat ijang lebi besar.

Dari saja Nama,
A . . . . . .

Sambas 7e April 1896.

Mangadap kabawah
kaoes Padoeka Toewan
N.....
jang terhormat
die
Bengkajang.

Maka ada lah ini soerat dari pada saja Hatdji A. G. Sambas, maka adalah saja toelis ini soerat karana saja mamintak kan saja poenja oerang ampoen kapada Padoeka Toewan, jang saja poenja oerang soedah tarsalah, saja harap bariboe riboe harap akan Padoeka Toewan ampoeni itoe oerang, dan saja poen tarlaloe maloe kapada Padoeka Toewan, sabab Toewan marah dengan saja poenja oerang saparti Toewan marah sama saja djoega, jang saja harap bariboe harap jang Padoeka Toewan djangan ketje hati sama saja dan lagi saja harap itoe congsen jang doeloe Padoeka Toewan kasikan sama orang jang mambawak ini soerat adanja.

Lajen tijada Malajenkan banjak Tabek dengan sagala kahormatan dangan Njonjah dan Sinjo dari saja

Hatdji A. G.

Keboer, den 8 Maart 1891.

Mengadap
Padoeka toean Luitenant Sapiran
iang terhormat di
Lahat.

Bahwa dengan hormat saja rapport dari kajoe balok jang masi korang, saja bloem bisa kasi masoek tanggal 10 Maart 1891, sebab dari toekang gezik di Lahat terlaloe nakal bekerdja, itoe hari tanggal 6 dari ini boelan saja pigi di Lahat priksa orang gezik dija bilang balok² bloem kelar sama sekali,

Melainkan dari itoe saja harap padoeka toean poenja kasihan minta moendoer lagi tanggal 14 dari boelan ini saja masokan itoe balok, boleh, tiada boleh saja harep minta kabar adanja. —

Lain tida melainken banjak tabek
Depati Keboer
M.....

Menghadep
Dengan hormat padoeka toean
Litnan Sapran terhormat di
Lahat.

Dari padoeka toewan poenja toelisan tangal 11 ini boelan ya-itoe tahoen 1890 didalamnja padoeka toewan mintaq boeloeh maka dari itoe betoel boeloeh di marga Pager Goenoeng terlaloe banja tetapi tiada boleh sampei di Lahat sebab aër di Moelak inie terlebie banja sekalie sekali batoe besaar² soeda tentoe itoe boeloe mendjadi aboe, antjoer semoewanja tambahan lagie orang² marga Pager Goenoeng tiada biasa berdingin sepertie kambing maka dari itoe sebab, boekan saia tiada maoe kasie.

Dan padoeka toewan menjoeroe datang di Lahat boekan saia tiada maoe, sebab tangal 17 ini boelan padoeka toewan Assistent resident aken bersama padoeka toewan controlir der Lematang oeloe aken datang di Pager Goenoeng, padoeka toewan soepaia djangan ketjil hati.

hormat Depati,
S . . . . . .

Tersembah kabawa kandjang sri padoeka toean litnan koeasa orang didalam Lahat demikian ini djoega.

Sjahadan maka adalah padoeka toean poenja orang hamba nama Djidin Krio doedoeq Pager Goenoeng marga Karang Agoeng afdeeling Ogan oeloe-Batoe radja,

Mempersembahkan dari hal saja poenja doeloer jang paling toea, nama Bangsawan, jang ada tinggal di dalam tangan Sri padoeka toean, baiklah diharap berdoea Rachmat dengan segala hormat, soepaja saja poenja doeloer mendapat adjaran dari padoeka toean jang bagoes².

Dan lagi hamba persembahkan dari hamba poenja permintaän kebawa Sri padoeka toean, dan djikalau ada ichlas dan kasian padoeka toean sama padoeka toean poenja orang, saja toempang diatas padoeka toean poenja koeasa bagimana padoeka toean poenja ketetappan baik dan djahat saja soeka trima djikalau prentah dari padoeka toean hamba tida moengkir lagi.

Akan tetapi djikalau ini soerat Sri padoeka toean tida trima, atau ditrima dengan tida diharap padoeka toean kasih chabar sama padoeka toean poenja orang, dan djikalau akan ada dengan tida tempat padoeka toean akan kasih katetappan sama padoeka toean poenja hamba, melainkan diharap minta balasan dari padoeka toean, demikian ini djoega adanja.

Tertoelis di Pager Goenoeng tanggal 11 boelan Januari 1890.

Mengadap
Padoeka Toean Luitenant S . . . . ,
di
Lahat.

Adala saia nama Kapidin toekang kajoe mau mintak semoea toean saja sendiri sepaja djangan dapat bajaran siwa itoe roema jang soeda toean tetapken *f* 0,25 cent satoe minggoe itoe. —

Dan saja boleh toeloeng sedikit kardja semoea toean dan semoea toean Sergeant Majoor djoega seperti toelissi dari nama toekang² jang bekardja dan jang tidak bekardjanja saja boleh kenal dan saja boleh toeloeng djoega periksa ken tijap² pagie sampi soereh soepaja toean djangan banjak soesa begitoelà.

Ada saja poenja pikiran mau toeloeng sedikit semoea toean melainkèn saja Harap toean poenja kasihan terima saia poenja permintaän begimana jang terseboet diatas itoe Adanja

di

Lahat 31 Augustus 1889.

Ini soerat moeda-moedahan di sampekan oleh toewan sri seklian Alam djoewalah kiranja barang di atoerkan kapada padoeka sahabat toewan N., jang terhormat kapitein der infanterie sahdan jang bersamajam di negri K. Nederland.

Wabadahoe kamoedyan mangka adalah dengan segala hormat saja telah menrima padoeka sahabat ampoenja warka jang termaktoep pada hari 29 April 1895.

ja sebagimana terseboet di dalem Padoeka sahabat ampoenja wàrka seklian telah saja bermaksoed.

Prihal Padoeka sahabat mambri slamet saja, jang saja telah di koernyai Ridder deri Oranje Nasau.

Dari itoe saja mengoendjoekan bebrapa banjaq trima kasi saja bermoehoen kapada toehan jang maha koeasa moeda-moedahan Padoeka sahabat en mevrouw serta poetra-poetra akan di karoenyai slamat pandjang oemoer schat-wal afiat hingga di hari kamoedijan.

Pada waktoe saja tinggal di Lombok saja rassa di sitoe bisa katemoe dengan Padoeka sahabat krana di sitoe tempat samoewa toewan en officier berkoempoel.

Lain dari itoe saja hoendjoek bertaoe kapada padoeka sahabat itoe officier en barisan jang pada taoen 1887 pigi di Atjeh jang tinggal Oleh-leh 1e Luitenant K. en 2e Luitenant P. sekarang soeda sama-sama meninggalkan doenja; 2e Luitenant W. S. sekarang misih tinggal bajik dan mengoendjoekan tabek kapada Padoeka sahabat.

Lain poen tiada, malingkan saja dengan R. Ajoe mengoendjoekan bebrapa tabek dan hormat kapada Padoeka en Mevrouw serta poetra.

Tertinggal sahabat bajik,
(*Tanda-tangan.*)

N.....
5 Juni 1895.

Ini lah warta-bĕrita dan tjĕrita tĕrpĕtik dĕripâda sôerat-kâbar Mĕlajoe. (1)

Chabarnja pachter roemah poh dan topo disini, sekarang dalam perkara, di adoeh kan oleh orang tjina Lie Tjiat, di atas kemanangannja oeang banjaknja *f* 4000, kerna pachter tida maoe memberi kemanangannja itoe, sehingga perkara itoe sekarang soedah di sarahken di tangan orang Besar.

Oleh kompani telah di idzinken kepada Luitenant Oei Soei Kiat pachter roemah gadeian disini, akan boleh di moelai boeka roemah gadeian di kota Priaman pagi poekoel 7, dan di toetoep poekoel 5 soré.

Bangkinang dan kampoeng V kota sekarang soedah di satoeken dengan Pangkalan Kota Bahroe dan XII kota Kampar afd. 50 kota, dengan di kepalai oleh seorang controleur.

Oleh sripedoeka toean Besar Gouvernement kita telah di mintaken, kepada radja bahwa kampoeng² dalam daerah V kota Kampar, dan Tambang, dengan Tarontong akan di masoekkan dalam daerah Sumatra Barat, dengan di adaken satoe pangkat aspirant controleur, 1 mentri tanaman klas 2, 1 djoeroetoelis, dan 6 oppas policie.

Barangkali meriam boeat menentoeken djam poekoel 8 malam dan poekoel 5 pagisiang aken di adakan poela atas pembajaran pendoedoek kota ini, jang sekarang sedang di djalankan lijstnja. Menoeroet kata

---

(1) De volgende stukken zijn onveranderd overgenomen uit Maleische couranten, meerendeels uit de te Padang verschijnende *Warta Brita*. Alleen die fouten zijn weggenomen, welke klaarblijkelijk op rekening van den zetter gesteld konden worden.

jang terhormat Sri Padoeka toean Ass. Resident kita di sini, Commandant dari barisan meriam mengatakan belandja meriam djam poekoel 5, $f 40 \times 2 = f 80$ satoe boelan. Bila lijst itoe di terima poela oleh Sri Pedoeka itoe kaloe rasanja tjoekoep kelaq, di bantoe oleh sri pedoeka itoe, bermoehoen idzin jang berkewadjipan di dalam hal ini. Berharaplah kita, moeda²an maqsoed ini sampai djoea hendaknja, kerna ferdloe besar menentoekan djam sopaja orang jang berkerdja tiada lalai, adanja.

Tida di kota Padang kita ini sadja mariam poekoel 8 malam dan poekoel 5 pagi di berhentikan, tetapi di kota besar² seperti Batawi Semarang, Soerabaja poen di berhentikan djoega.

Banjak orang diseblah sana sekarang mengomel pandjang pendek di atas berhentinja mariam itoe, sehingga djoega sampai *Java Bode* toeroet sama sama bergomel, dengan menjatakan kompani tida roegi apabila memasang meriam, kerna balandjanja tjoema 12 cent (?).

Chabar dari *Bangka:*

Waktoe ada chabar jang Lioengi, jaitoe kapala panjamoen di Bangka jang sekarang soedah di tangkap oleh policie; sehingga boleh di bilang beratoes orang jang datang berkoempoel karoemah toean administrateur di Pangkal Pinang. Laki², perampoean dan anak anak semoea datang berbondong² sebab beringin sekali akan meliat roepanja orang jang soedah termasjhoer itoe.

Maka persangka'an orang semoeanja, jang itoe orang tentoe tinggi besar sikapnja gagah koewat; akan tetapi jang mendjadiken heran, waktoe di liatnja satoe orang jang ketjil, dan roepanja lemas.

Ajer moekanja djoega tida pembangis seperti pakerdja'an kepala penjamoen, sebab romah moekanja seperti orang hendak tetawa sadja.

Soedaranja jang bernama Bongsi toeroet padanja di mana² dia pergi dan djoega soedah di tangkap, tetapi dia misti di bawa dhoeloe ka Pangkal Pinang boewat di pereksa oleh Magistraat di Merawang.

Kadoea orang itoe telah tertangkap begini:

Satoe koeli parit orang Tjina bharoe poelang main, gadjinja sataoen soedah habis kalah dan lebihnja dia beliken doea tiga boeah telor boewat di makan.

Waktoe dia laloe satoe tjkolio, satoe loods, maka dia di kedjar oleh doea orang Tjina jang minta kantong doewitnja. Itoepoen dia

kasi sadja dengan baik² apa jang ada padanja, dengan tida melawan; sesoedahnja itoe teroes ija berdjalan poelang karoemahnja di mana dia lantas tjeritaken hal ichwalnja sama kepala tambang. Ini kepala dengan sabentar itoe mengoempoelkan tiga belas orang peranaken, laloe pergi tjari taoe jang betoel, abis dia orang kepoeng itoe loods di mana pendjahat doewa orang itoe betoel lagi makan. Dia orang ini melawan keras sekali, tetapi dari sebab terlaloe banjak moesoeh, maka dia kena di tangkap. Oepahan jang di sedia oleh Gouvernement soeda di bajar pada jang wadjib trima. Lain dari itoe, orang² lagi bajer boewat persen lagi oewang pada itoe orang² peranakan Tjina jang begitoe brani.

Lioengi sendiri mengakoe teroes terang, jang dia soedah boenoeh itoe kepala koeli di Muntok dan diapoen djadi lantaran dari pada begal dan pemboenoehan dan kebakaran di Kota dan Pangkal Pinang. Tjoema dia menjangkal jang dia maoe boenoeh orang Blanda dan peranakan, dia sanggoep kasi katerangan jang tegoeh, bahoewa dia tida sekali² ada niat boewat memboenoeh orang Blanda Tjina peranakan.

Maskipoen toewan Busgen, tentoe djoega tida nanti koerang apa², kaloe dia tida keloewar dengan toengkat. Dan jang di bakar djoega tjoema roemah roemah kongsi sadja.

Jang mendjadiken di herani, ia itoe dia poenja djawab boewat kasi taoe apa sebab dia maoe toeloeng melepasken koeli, dari pada anijaja. Dia taoe betoel waktoe dia kasih taoe padanja, jang sekarang pri kaada'an orang² tambang soedah banjak baik, maka roepanja seperti dia girang, sama djoega dia maoe bilang, sebab perboewatan koe ini, maka berobah semoewa aken kebaikan koeli². Dia djawab seperti pakrol pertoedoehan jang dia soedah obor² orang boewat bikin roesoeh Dia bilang perloe bagi dia boewat pake sama orang'orang itoe, aken bisa menjampeiken maksoednja, tetapi itoe orang'orang boekan anak anak aken tida mengarti jang dia orang tentoe misti kalah.

Dia sendiri mengakoe, jang soedah lama dia patoet di gantoeng.

Orang semoewa harap jang perkoempoelan Samtiamfoei boleh brenti sama sekali, sebab kepalanja sekarang soedah tertangkap.

Dari hal perkaranja Kandjeng Raden Adipati di Ningrat Regent Madioen jang sekarang ada disini, adalah di tjeritaken oleh Bataviasch Nieuwsblad:

Regent Madioen telah soedah keloear kata di kaboepaten pada patih jang sekarang bharoe pensioen dan wedono wedono district Kanigoro

Tjaroeban (sobat karib dari Boepatih), bahwa regent nanti soeroeh memaling dengan membongkar roemah di karesidenan dan di roemah² ambtenaar B. B. tjoema boewat liat apa orang orangnja jang salah bekas di tangkap dan di lepas sebagimana biasah oleh Resident kaloe pegang rol, apa tida, sebab regent timbang jang hakim policie rol atjap kali kasi lepas orang jang di hadapken padanja.

Waktoe Regent kawin sama anak perampoean dari pangeran Joegja, maka Regent dapat ponokawan seorang djawa, anak masnja itoe Pangeran. Ini orang telah di boedjoek oleh Regent boeat bikin sebagimana di kahendaki oleh Regent, biar dia itoe tjari doewa tiga orang jang bangsat betoel akan kasi djalan itoe perentah.

Waktoe itoe mantri Oeloe-Oeloe Ponorogo, jang tertangkap sekarang djadi waarnemend assistent Wedono kota di Madioen, dia itoelah di tarik masoek dalam itoe rahsia oleh Regent. Pada soeatoe hari maka datanglah si anak emas itoe pada mantri, wakil ass. Wedono, sama satoe bangsat jang termasjhoer, jaitoe Soeradie, anak kepala dessa dari Ponorogo, di sitoelah orang bitjara hal memaling itoe.

Kedjadianlah jang Soeradi mentjoeri di karesidenan. Dari satoe potong kain jang dia tjoeri itoe telah di djadikannja 2 badjoe jang dia pakei di Ponorogo.

Dari sebab ini badjoe maka dia di tangkap dan di boewi di Madioen. Beberapa kali dia di bawa mengadap djaksa, akan di pereksa dan hari² dia bilang jang dia di boedjoek di soeroeh mentjoeri oleh wakil ass. wedono (jaitoe mantri Oeloe-Oeloe jang tertangkap sekarang) dan oleh itoe orang anak emas jang bekerdja memboedjoek itoe atas namanja Regent.

Hoofddjaksa tida djoega maoe pertjaja, maka itoe Soeradi sabentar bentar di kirim ka boei kombali akan sopaja dia djangan memberati Regent.

Hatta maka itoe waktoe Regent Madioen memang ada niatan maoe minta pensioen dan Regent ingin sekali jang anaknja, jaitoe assistent wedono, di Ponorogo, nanti ganti padanja. Dari sebab Regent ada choeatir barangkali ada alangan apa apa, maka Regent minta timbangannja kandjeng regent Ngawi. Maka ini regent Ngawi chabarken tida ada pangharapan jang poetra regent Madioen nanti djadi ganti boepati, dan kaloe Boepati lĕpasken djabatannja, nistjaja Patih Madioen Ngabihi Kertoardjo di angkat djadi regent, sebab patih soedah djalan pekerdja'an dari taoen 1878 dan ada medalie perak serta resident memoedjiken dia seorang policie jang tjakap sekali.

Na, inilah sebab membikin regent tjemboerocan, sampei regent tjari segala roepa² akal boeat mendjatoehken patihnja. Sampei tiga

kali regent bikin voorstel boeat kasi pensioen pada patih, sebab soedah terlaloe toewa. Doewa kali resident tida maoe toeroet, tetapi katiga kalinja, waktoe di voorstel lagi dan voorstel itoe ada keras, maka resident toeroet dan patih dengan terkedjoet dapat pensioen jang tida di minta.

Patih lantas minta katerangan, sebab ija kasihan ada banjak anak dan berat memelihara roemah tangganja, sama sekali di lepas dengan tida taoe apa sebabnja.

Resident bilang mengapa patih pensioen. Doea tiga hari kemoedian, maka patih maoe minta bertemoe sama resident, di sitoelah patih tjerita mengapa Soeradi di tahan begitoe lama di toetoepan.

Oleh sebab ini, maka resident lantas pereksa hal ini dengan selidik dan kedapatan benar katanja patih.

Sebab resident orangnja memang berhati² sekali dalam perkara pemerentah, maka boleh di tentoeken, jang kesalahan regent terang sekali sampei resident berani ambil atoeran jang telah di ambil olehnja.

Peperangan Inggris. — Transvaal.

Peperangan jang sangat keras sekali, ia itoe di seblah oetara dari kali Toegela; djoemblahnja orang jang mati atau loeka, belom ketahoean, orang² Inggris tjoema sedikit kemanangannja. Generaal Clery dan Fitzroy Hart tjoema dekat seratoes yards sadja dari pada benteng benteng orang Boer jang di tinggalken oleh merika itoe. Orang orang Boer soedah mendoedoeki tempat tempat di belakang benteng benteng jang di ambil oleh orang Inggris hingga benteng bentengnja itoe di perboeatnja pagar batoe.

Roepanja Generaal Hildyard sekarang soedah maoe menjerang dari seblah lain.

Soerat² chabar tida bisa tambah keterangan atas chabar kawat jang di trima olehnja.

Correspondent »Reuter" mewartaken dari Spearmanskamp, waktoe malam 21 boelan Januari jl. moesoeh tida berhentinja setiap malam teroes membedil; pada pagi hari ija moelai membedil sama meriam besar² di balas oleh baris meriam Inggris dengan pelor kartets, habis benteng di atas poentjak goenoeng goenoeng di rampas dengan badjenet sadja. Kesoedahannja perang ini hari orang Inggris dapat rampas lagi doewa tempat orang Boer.

Sekarang soedah kentara, bahwa luitenant Generaal Sir Charles Warren tida beroentoeng boeat menjerang orang Boer dari moeka boeat merampas kedoedoekennja.

Di Colenso orang orang Boer ada kehilangan mati soldadoe dan ada jang loeka, pada hari Chemis jang soedah.

President Steijn dari Oranje Vrijstaat, telah pergi meronda menghintei moesoeh di penggoenoengan Drakenberg, di hari Saptoe, soedah berdjoempah dengan commandant generaal Joubert boeat kasi selamat padanja di hari taoennja.

Orang Inggris tida berhenti menembak Colesberg.

Dari pada hal keadaan orang orang militair di kali Toegela selama 24 djam ini, tida kedengaran chabar apa apa lagi.

Soerat chabar »Daily News" mewartaken ampat dari regiment orang Inggris jang soedah tersedia, telah dapat prentah akan djangan berangkat ka Afrika Selatan.

Chabar kawat jang di trima oleh kantoor peperangan di Londen mengoendjoeken dengan njata bahwa di Spionkop tida tinggal di dalam tangan Inggris, meskipoen boekit itoe katanja kena di rampas waktoe malam dari orang orang Boer.

Kedoedoeken orang Boer belom di langgar oleh moesoeh.

Orang orang Inggris waktoe menjerang moesoeh soedah dapat kesoesoesahan keras sekali. Generaal Woodgate dapat loeka pajah.

Orang² Inggris di Kimberly soedah tjoba lagi aken menjerang keloewar, tetapi soedah di tjido oleh orang Boer.

Ini hari Generaal Buller chabarken dari Spearmanskamp: Hari Selasa malam soldadoe soldadoe dari luitenant Generaal Warren, soedah doedoeki Spionkop. Orang² Boer jang ada di sitoe tida sebrapa banjak soedah lari waktoe di serang orang Inggris.

Tempat itoe dapat di doedoeki oleh orang Inggris pada hari Rebo, meskipoen orang orang Inggris di tembaki dengan pelor mariam. Tjoema Generaal choeatir keras djanga djangan keroesaken orang Inggris sanget sekali.

Generaal Buller mengirim chabar kawat kepada kantoor peperangan di Londen katanja: »Dengan doeka tjita'koe chabarken bhawa luitenant Generaal Warren telah terpaksa meninggalken Spionkop."

Selagi di Inggris ada chabar, jang balatentara Inggris selamat menjeberangi kali Toegela, maka girangnja boekan alang kepalang.

Aken tetapi chabar kawat jang terseboet dari generaal Buller membikin dia orang mendjadi terlebih bingoeng lagi, harga kertas² oewang di pasar oewang di London sekarang soedah naik sekali. Soerat soerat chabar mengakoe djoega pri keadaan di medan peperangan

ada soesah sanget, apa lagi sekarang satoe penglima jang termasjhoer seperti luitenant generaal Sri Charles Warren telah di hantam oleh Boer. Generaal Woodgate soedah mati dari sebab loekanja. Magerfontein masih teroes di tembaki.

Pendjagaän chabar oleh orang orang Militair ada terlebih keras; lagi semoea chabar kawat, jang di mocat dalam soerat² chabar, ijaitoe tjerita jang maoe di ma'aloemken kepada orang pembesar, apa jang dia tida maoe ma'aloemken, maskipoen benar sekali, tentoe tida boleh di moewatken.

Generaal majoor Mac Donald soedah di angkat djadi panglima dari barisan Highlander.

Djoeroe chabar dari soerat chabar Standard di Rensburg berkirim kawat pada 21, bhawa Generaal French dengan tjerdik dan ati ati soedah mengepoeng kedoedoeken orang Boer di Colesberg. Orang orang Boer di sana ada 7000 orang dan mendjadi bingoeng, tida taoe apa misti bikin, waktoe di liatnja orang Inggris poenja perbocatan.

Soldadoe² dari Generaal Warren soedah dapat pada 21 ini boelan, dalam tempat tempat kedoedoeken orang Boer ada **200** mait orang Boer.

Sekarang soedah tentoe bhawa generaal Lyttleton jang misti mendjaga penjeberangan kali Toegela di Potgietersdrift soedah misti moendoer.

Orang orang seminkin hari seminkin mendjadi chocatir dari pada itoe 1600 orang soldadoe cavalerie jang di prentah oleh kolonel Dundonald, tida lagi ketahoean apa djadinja sama itoe orang orang.

Menoeroet chabar dalam soerat chabar Duitsch, mewartaken bhawa generaal Warren telah ada 2300 soldadoe jang hilang hampir semoewa baris meriamnja.

Di Lorenzo Marques ada chabar angin bhawa Mafeking soedah di lepasken dari pada kepoengan moesoeh.

Chabar Gouvernement dari Pretoria menjataken penjerangan orang orang Inggris dari Ladysmith dan Kimberly soedah di tangkis oleh orang Boer.

Luitenant generaal Warren sekarang soedah kombali menjeberang lagi kali Toegela dengan tida dapat keroesaken apa².

Tahoen baroe di negri Djepang.

Barangkali di dalam doenia tida ada satoe bangsa jang soeka begitoe bikin plesir dan bersoeka hati seperti bangsa Djepang. Maka boleh di bilang hampir setiap hari di negri Djepang ada hari raja atawa

hari besar, sehingga segala hari besar bangsa Tjina dan hari wafatnja segala radja radja Tjina dan radja Djepang, semoea di rajaken.

Adjaib soenggoeh jang hari lahirnja radja radja di negri Djepang tiada di pandang seperti hari raja sebagei pada bangsa Europa.

Lain dari itoe negri Djepang ada beberapa banjak kaoem orang Djepang dan masing masing kaoem itoe ada mempoenjai hari besar sendiri, sehingga tiap² hari dan tiap² malam ada kaoem jang festa di klenteng atawa di djalan besar jang di terangken dengan bilang riboe lampoe dan di mana bilang riboe orang dari segala bangsa datang menonton. Hari besar itoe di rajaken tiada seroepa sadja, ada jang di ramiken dengan peraraken djoega, ada jang pakei moeziek dan lain sebageinja.

Antara hari raja itoe jang paling di moeliaken jaitoe hari Tahoen Baroe di Djepang.

Maka semoea kantoor, semoea toko dan lain² di toetoep tiada ada orang djoewalan dan hari Tahoen Baroe itoe di rajaken dari 31 December sampei pada 6 Januari jaitoe lebih satoe minggoe lamanja.

Kaloe orang lihat kota² di Djepang di hari tahoen baroe, orang tiada kenal semoea kota itoe, sebab roepanja soedah berobah sangat. Masing² roemah di hiasken amat endah dengan roepa² kembang²an dan daoen daoenan dan di hadapan roemah² itoe di bikin tiang poeadei dari bamboe terhijas dengan daoen daoenan, pandji² dan lampoe teng, sehingga masing² roemah kelihatannja seperti tempat orang kawin. Djoega di pandang djalan besar di bikin tiang poeadei dan gerbang terhijas daoen daoenan dan lampoe teng, semantara kanan kiri djalan besar dalam sagenap kota ada tiang bendera, sehingga kelihatannja seperti maoe di samboet datangnja seorang radja besar. Maka di hadapan masing² roemah di taroeh gambar kepiting jang tjapitnja pandjang, jaitoe tandanja, »memberi selamat oemoer pandjang".

Di antero roemah dan di sepandjang djalan besar amat haroem baoenja kembang dan baoenja minjak ramboet jang di pakei oleh perampoean² Djepang.

Waktoe pagi hari tahoen baroe, sabelomnja kelihatan matahari, maka di djalan besar soedah rami kadengaran beberapa kreta berdjalan moendoer mandir, menarik orang² datang kasi selamat tahoen baroe. Di hari itoe semoea orang bangsa Europa, jang ada di negri Djepang pakei pakeian djas pandjang dan dasi poetih seperti maoe pergi di perdjamoean orang bangsawan sementara semoea orang laki laki Djepang pakei pakeian dari djaman dhoeloe kala, jaitoe badjoe pandjang tangan lebar di namaken »Kimono", dan di belakang

serta di hadapan badjoe itoe ada tanda masing² kaoemnja, jang di bikin dari soetra aloes.

Orang orang perampoean Djepang semoea pakei pakeian enteng tjara negrinja dan di pinggangnja pakei satoe tali pinggang soetra aloes jang di lipat 8 atawa 10 kali di pinggangnja.

Tiap tiap marika ini bertemoe seorang kenalan di tengah djalan, maka dia manggoet tiga kali dan bilang sambil tersenjoem: »O mendetto, O mendetto, kemoedian manggoet lagi tiga kali dan masing masing teroes berdjalan lagi. Kaloe marika ini misti liwati roemahnja seorang jang di kenal baik, maka marika itoe misti singgah boewat kasi selamat tahoen bharoe, sebab kaloe djalan sadja ada koerang baik dan tiada di pandang ber'adat sopan.

Semoea barang persen di bawa oleh satoe koeli atawa oleh istrinja sendiri jang berdjalan di belakang soewaminja. Orang laki laki semoea minoem satoe glas sakei, jaitoe seroepa minoeman anggoer jang di bikin dari ajer beras; begitoe djoega di tiap tiap roemah, di mana dia datang kasi selamat tahoen baroe, dia misti minoem satoe glas sakei, samentara di roemah orang bangsa Europa dia misti minoem satoe glas anggoer champagnie.

Maka tiadapoen heran kaloe tengah hari dia kombali di roemahnja kebanjaken ada jang soedah maboek lantaran minoem anggoer sakei dan anggoer champagnie.

Waktoe sore dari hari tahoen baroe ada sapi, sebab semoewanja tjape dan pergi tidoer tjoema orang orang perampoean sadja tinggal doedoek di hadepan roemah atawa main dengan anak anak. Di waktoe magrib kombali hari tahoen baroe di rajaken lagi lebih rami dari di waktoe pagi. Iboe kota Tokio di waktoe malam tiada di terangken dengan lantera, maskipoen tiada koerang fabriek gas dan fabriek Electris di poelau Djepang, sehingga kaloe orang berdjalan malam di Tokio dan boelan gelap, orang misti bawa lantera sendiri, apa lagi di waktoe hoedjan.

Tetapi di dalam tahoen baroe antero kota Toakio di terangken dengan bilang riboe lampoe dan teng jang berwarna idjau, koening, merah, biroe blauw dan lain lain warna jang di gantoeng di poehoen poehoen dan di tiang tiang poendei semantara masing orang jang djalan di djalan besar, ada bawak satoe lampoe teng, sehingga kota itoe amat terangnja sebagei siang hari.

Bilang riboe orang pergi djalan² dan di sepandjang djalan besar ada di dirikan beberapa cheimah, di mana orang boleh melihat permainan silat dan lain² permainan. Di hadepan masing masing roemah, jang poenja roemah dan sobat andeinja doedoek minoem

thee dan sakei, sambil makan koewe jang di bikin satengah matang, atawa makan goela goela chocolade.

Samoea klenteng di terangken dan di hijasken djoega amat endah, di mana orang Djepang datang sembahjang dan meminta doä berkat.

Sana sini di sepandjang djalan besar ada sekawan soldadoe jang djalan berendeng rendeng mendjabat tangan, kemoedian datang sekawan Geishas, jaitoe najoeb jang pakei pakeian bagoes dan menari sepandjang djalan. Arkian ada lagi kawan anak anak jang bharoe keloear dari gredja dan berdjalan sambil bersorak sorak dan ketawa.

Semoea orang di itoe hari ada amat girang hati hingga semoea loepa moesoehnja.

Demikianlah hari tahoen baroe di rajakan di Djepang lebih dari anam hari lamanja.

Perdameian doenia.

Roepanja kita tiada salah jang tempo hari menoelis, bahwa perdameian doenia jang di perboeat di Nederland itoe achirnja akan menindis keradja'an jang ketjil². Sekarang soedah berlâkoe dengan keradjaän Transvaal jang di aniaja oleh Inggris dengan tidak soeatoe sebab.

Lihatlah keradja'an jang besar² di Europa jang soedah memboeat perdameian itoe semoeanja berdiam diri, sapatoetnja merika itoe melarang Inggris, sopaja djangan sampei membinasaken machaloek jang sabanjak itoe.

Masihkah pembatja ingat, pada tahoen 1897 jang Keizer Duits memoekoel kawat kahadapan President Kruger memberi selamat atas kamenangan dengan laskar Inggris Jameson?

Sekarang apa sebab berdiam² diri seperti berkawan dengan Inggris dan melarang officier²nja jang hendak membantoe Transvaal?

Sabeloemnja perang ini Mamak Kruger menoelis soerat kepada President Amerika, soeatoe keradja'an jang besar poela, tetapi djoega berdiam diri dan menantoeken tidak tjampoer dari hal itoe, boekankah patoet sekali Amerika melarang perboeatan Inggris jang tidak patoet itoe?

Lihatlah bahwa radja kita telah mempermaäloemken kepada radja Inggris sopaja perang ini djangan di laloeken, tetapi radja Inggris tidak atjoehken. Apa sebab?

Sabeloemnja perdameian doenia itoe, radja² Europa hampir tiada bisa bersimaradjalela, kerna di ambat jang lain, sekarang siapa mengambat lagi? Kerna radja² jang besar besar itoe tiada boleh

berperang lagi, achirnja dengan djalan jang tiada kabenaran keradja'an jang lemah dan jang ketjil² itoe, djatoeh di tangan merika itoe.

Adakah mengambat kamaocan Italie mengambil sepotong tanah di negri tjina jang bharoe ini? Tentoe tiada.

Djika tiada benar sepandjang pendapatankoe ini masalah octoesan negri Tjina tiada toeroet dalam rapat perdameian doenia itoe, dan djoega mengapa tidak di panggil octoesan keradja'an² jang ketjil² seloeroeh doenia? Tetapi tentoe ada maksoed seperti jang kita toelis ini.

Adapoen maksoed perdameian doenia itoe, sopaja negri² senang dan djangan menoempahken darah. Tetapi roepanja dengan Transvaal tiada mengapa koesoet dan orang banjak mati dan negri itoe poenah, demikian dengan keradja'an tjina dan lain lain. Adilkah itoe?

Sjahdan penoelis ini berharap sopaja keradja'an Nederland bersadia belandja oentoek »lima belas tahoen" tiap tiap benteng di Hindia ini kalau² berlakoe poela saperti Transvaal, kerna kalau dengan kalang-kapan laoet dan darat barangkali tidak bisa di lawan, melainken kita lawan dengan satia kepada keradja'an dan negri, sebab apa kita tiada dapat berlindoeng lagi kepada kaädilan radja² besar Europa, hanja kita berharap akan Toehan jang mendjadiken siang dan malam dan satia anak negri.

Keradjaän Tjina.

Adalah diwartakan bhawa sampi sekarang orang belom bisa pestikan begimana kedjadiannja Sri baginda Keizer Kwangsi, jang terchabar soedah djatoh dari atas tachta keradja'annja dan soedah wafat sebab dianiaja akan memboenoeh diri.

Djika menoeroet soerat maloemat Sri baginda Iboe Soeri pada boelad ka sabelas kepada toean toean Gouverneur provincie, maka njatalah Sri Baginda Iboe Soeri hendak menanja pikirannja toean toean Gouverneur, akan menoeroenkan Sri baginda Keizer Kwangsi dari pada tachta keradjaannja.

Maka Sri pedoeka toean Lioe Koen Sat, Gouverneur Generaal Nang King soedah djawab, bahwa ija tida maoe tanggoeng berontaknja rajat negri, djika Sri baginda Keizer Kwangsi di toeroenken dari pada keradja'annja, kerna pikiran rajat negri jang soedah terikat katjinta'annja hendak membela Keizernja, jang ternama pengasih penjajang. Demikianpoen lain lain Gouverneur Generaal dan Gouverneur² ada melarang niatnja Iboe Soeri, melainken Gouverneur Generaal Fookian (Mandjoeria) jang hendak benarken pikirannja Sri baginda Iboe Soeri.

Di dalam kota radja Peking ada djadi hoeroe hara besar, kerna adalah banjak mantri mantri panenga dan sedikit menister besar jang hendak melindoengken tachta keradja'an Keizer Kwangsi. Tetapi menister menister besar bangsa Mandjoeria terlaloe bentji sekali dan beberapa boleh hendak mentjari daja oepaja akan meroeboehken Keizer Kwangsi.

Beberapa mantri besar jang djadi orang kesajangannja Keizer Kwangsi telah di lepasken dari pada pangkatnja, sedang mantri mantri penenga dan ketjil hendak di toentoet aken di masoeki dalam pendjara.

Adalah beberapa orang orang kebiri dan dajang dajang pengasoeh jang telah di binasaken, kerna tertoedoeh hendak berchianat hendak menoeloeng Keizer Kwangsi.

Bekas goeroenja Keizer dan menister Liauw ada djadi bimbang sekali bakal masoek di dalam toedoehan, kerna menister Kang Ge (Mandjoeria) jang pegang koewasa besar dan djadi kesajangan Iboe Soeri dan Kommissaris generaal Lie Peng Hong jang bentji pada ilmoe perobahan, bahroe ada sanget bentji padanja, seboleh-boleh hendak di bikin binasa.

Chabar lebih djaoeh bilang, bahwa sripedoeka Tsang Tsi Tong gouverneur generaal Hoope, ada membenarken pikirannja Sri baginda Iboe Soeri akan meroeboehken Keizer Kwangsi. Tetapi chabar jang dhoeloe bilang, bahwa sripedoeka Tsang Tsi Tong ada sangat bantahan pikiran Iboe Soeri dan sebrapa boleh minta Iboe Soeri djangan melepaskan tachta keradja'an Keizer, soepaja negri boleh djadi tinggal aman santosa dan rajat negri tida bikin hoeroe hara.

Boekan sadja rajat negri, sekalianpoen brandal brandal kongsi resia ada sanget sajang hendak melindoengken tachta keradja'an Keizer Kwangsi, kerna sekarang di koeliling tempat ada tertempel soerat pembritaoe, bahwa kongsi kongsinja hendak bikin hoeroe hara, djika kocasanja Keizer Kwangsi djadi di roeboehken. Kongsi kongsinja tida maoe mengarti mengapa maoe djatoehken Keizer jang berboedi dan sajang pada rajatnja.

Iboe Soeri berniat keras hendak meroeboehken Keizer Kwangsi ada mentjari daja oepaja, aken binasaken mantri kesajangannja Keizer Kwangsi. Adalah bebrapa banjak namanja mantri mantri jang di tjatetin bakal di tarik di hadepan hoekoem. Oleh kerna banjak rajat negri Tjina jang menoendjoek tjinta hati kepada Keizer, maka Iboe Soeri dan kaum mantri toewa (Mandjoeria) djadi lebih bentji pada bangsa Tjina sedjati. Apa lagi pada soedagar-soedagar Tjina di lain negri ada dapet nama djelek tida di soekai oleh Sri baginda Iboe Soeri.

Orang³ Tjina di provincie Canton ada seperti di dalam mengimpi dan melainken toenggoe waktoenja sampei kapan moesti gerakin sendjata, sebab semoewa orang soedah sahati hendak menoeloengi Keizer Kwangsi.

Orang beloem taoe apa kedjadiannja pada graaf Lie Chong Chiang, jang bahroe djadi Gouverneur Generaal di Canton, apa graaf Lie Chong Chiang ada bersahati pada orang² itoe atawa bakal binasaken pada orang orang itoe.

Bebrapa perkoempoelan jang bahroe di berdiriken di Canton soedah kasi lihat sipatnja bakal bergerak, sekalianpoen bakal petja hoeroe hara besar.

Sri baginda Iboe Soeri ada dapet harapan besar, apabila rajat negri Tjina bergerak di toeloeng oleh negri-negri Inggris dan lain-lain, maka negri Rusland hendak tanggoeng, aken menoeloeng negri Tjina.

Oleh kerna itoe negri Rusland soedah ladjoehken bala tantaranja di telok Port Arthur dan Tilinwan ada satoe djoemblah saratoes riboe soldadoe, lain dari pada itoe, ia soedah koempoelken pasoekan kapal kapal prangnja di laoet Petsili, dan dari telok Port Wladiworstok tida berentinja di kirim barang pembekalan, lagi sedikit hari bakal datang doewa kapal prang dengan bebrapa riboe soldadoe darat jang bakal sedia naik Tsin'Tsin, djika di kota radja Peking ada terbit hoeroe hara.

Kata orang, bahwa negri² Duitsland dan Frankrijk ada memelok tangan sadja hendak antepin lakoenja negri Rusland jang bakal beroentoeng besar pegang koewasa di negri Tjina; sekarangpoen negri Rusland soedah taroh satoe Gouverneur Generaal aken pegang koewasa di tanah Mandjoerai.

Kata orang Sri pedoeka Lie Peng Hong ada sanget harep boleh doedoek memarentah djadi Gouverneur Generaal di Nang King djika Sri pedoeka Lioe Koen Jat di tarik djadi minister Tjung Li Jamen minister Kong Ge ada sangat harap bisa toeloeng pada sobatnja, ia itoe sri pedoeka Lie Peng Hong.

Tidakah baik kompani menaiken bea barang² di Sumatra Barat.

Dengan permintaän redacteur P. Bart n°. 80, tahoen 1899, maka adalah kita toelis pendapat kita tentang hal bea getah dan garam jang hendak di naiken dan di kenaken oleh Gouvernement demikian:

Lebeh dhoeloe kita berpikir, bahwa Gouvernement soedah lama

tiap² tahoen kekoerangan oeang jang masoek dari pada jang keloear, djika demikian djoega achirnja Gouvernement lemah dan banjak beroetang, hal itoe boleh kita bandingken dengan anggoeta kita.

Bila peroet itoe lapar, segala anggoeta lemah, dan apabila peroet itoe kenjang, segala anggoeta segar dan kocat boekan? Demikian hal kita dengan Gouvernement; bila Gouv. lemah tentoe segala hamba raäjat tiada berdaja, tetapi kalau Gouv. koeat njatalah kita sekalian segar dan tegap, ertinja djika Gouv. kaja anak boeah djoega kaja; bila Gouv. miskin, kita djoega miskin.

Siapakah jang dapat mengatahoei dan mengichtiarken itoe? Itoelah atas oesaha dan ichtiar pemerentah, jang senantiasa memikir mentjari djalan kepada kebadjiken dan menolak segala bahaja.

Kalau kita pikir Gouv. taoesah banjak membelandjaken oeang, aken tetapi djika di ingat poela lebeh pandjang, itoelah aken memboeat kasenangan bagei kita djoea, dengan oeang itoelah Gouv. mendjaga kesalamatan dan kesenangan kita sekalian.

Ingatlah sebeloem datang Gouv. negri beloem teratoer baik anak boeah miskin belaka, demikian halnja soedagar dan anak boeah sekarang, djika negri tidak aman dan sentosa; dapatkah orang jang kaja menjimpan harta bandanja? dan anak boeah senáng diam? Tentoe tiada. Oleh sebab itoelah patoet kita sekalian menolong Gouv. sopaja kita beroleh kasadjataraän.

Kalau kiranja Gouv. mintak oeang kepada kita sekalian boeat penambah oeang jang koerang itoe, tentoelah merasa berat dan atoeran itoe koerang baik, aken tetapi bila garam bertambah sacent harganja setakar tentoe kita tidak merasa berat, hingga tiada mengatahoei apa jang soedah berlakoe atas itoe.

Adapoen halnja soedagar² boekannja mengoerangken keoentoengan merika itoe, kerna bila gedang beliannja, gedang djoealannja; boekan? Hal ini tidak oebah seperti roda jang berpoetar, kerna bila soedagar getah membajer bea 10 % tentoe djoega lainnja kepada fabriek boleh poela 100/10 dari pada jang biasa. Fabriek djoega membesarken harga barang²nja kedar 10 % poela, tetapi kita pembeli barang² itoe tiada merasa jang selamanja *f* 1 sekarang *f* 1,10, apalagi orang fikir harga barang barang selamanja naik toeroen djoea.

Bila di pikir keberatan bagei anak boeah sekarang djoega merasa berat oleh lakoenja soedagar² getah; sebentar soedah toeroen harganja hingga sampet *f* 10 sepicol, kerna katanja getah tidak lakoe lagi, pada hal fabriek² di Europa beloem berhenti bekerdja.

Tentangan bea barang hoetan, anak boeah tiada keberatan, kerna anak boeah tida membajer itoe, siapakah jang membajar itoe? Tentoe soedagar² di tepi laoet.

Bila soedagar tepi laoet menoeroenken beliannja kepada anak boeah, tentoe anak boeah tidak ambil getah rimba. Oleh sebab itoelah soedagar itoe lebeh soeka naikken djoealannja dari pada menoeroenken beliannja, sebab fabriek tentoe beli djoega.

Djangan di pikir, sebab barang hoetan di bea, anak boeah tidak mahoe mengambil getah, sekarang djoega kaloe terlampau toeroen harganja, orang tidak djoega pergi mentjari getah. Dalam itoe ada djoega sekali² teperdaja, kerna soedagar mengataken dan membeli mahal, barang seboelan doea boelan lamanja. Kemoedian orang soedah bereboet pergi mentjari getah, bila soedah banjak getah berkoempoel, soedagar mengataken, harga getah soedah toeroen, mahal moerahnja orang djoeal djoega, demikianlah maslahatnja soedagar jang besar itoe.

Tentangan dari hal garam, tiadalah jang lebeh mempergoenaken garam di Hindia ini lain dari pada bangsa Batak.

Ikan kering jang bergaram, teroetama banjak lakoe ka tanah Batak, apa lagi dalam pri bahasa orang Melajoe *mentjariken poenggoeng tak basaok*, *kepala tak batoekoeik* sama ertinja dalam pri bahasa Batak *mandjalai panobosi sira* (mentjari pembeli garam). Orang Batak selamanja memperdloeken mentjari pembeli garam, orang Melajoe mentjari pakeian.

Aken tetapi sekarang ada tersangkoet keoentoengan Gouv. perkara garam itoe, ija itoe di Natal Gouv. sendiri mendjoeal, tetapi di Siboga tjoekai sadja di ambil oleh Gouv. Sepatoetnja baiklah Gouv. mendjoeal sendiri sama sekali atau mengambil bea sama sekali dengan di Natal, kerna sekarang tjoema afdeeling Natal sadja jang membeli di goedang Gouv. selainnja membeli garam Siboga, kerna lebeh moerah garam Siboga dari pada garam Natal.

Sepandjang pikiran penoelis ini, lebeh baik Gouv. mendjoeal garam sendiri dengan menaikken harganja dan mengambil bea barang hoetan jang keloear dari tiap² koeala.

Mahmoed Pasja.

Adalah di rentjanaken bahwa belom berapa lama Sri Sulthan di Toerki soedah poesing kepala orang² bersoempah djahat aken djatoehken Sri Sulthan dari tachta keradjaän boewat di ganti oleh Sulthan Abdul Hamid poenja soedara, sampei tiga orang² besar negri misti di boewang ka Jemin, maka sekarang Sri Sulthan mendapat soesah lagi oleh kerna perboeatannja seorang soedara Baginda.

Iparnja Padisjah, seorang Pasjah besar jang di pilih oleh Sulthan Abdul Hamid sendiri aken djadi soewaminja Sulthan poenja soedara perampoean, telah lari dari Stamboel, dan dalam larinja itoe ija di bantoe oleh seorang perampoean bangsa Europa.

Oleh sebab itoe maka ipar Sulthan soedah berboeat kedjahatan, pertama ija lari dari Stamboel dengan tida dapat permisi dari Sulthan, dan kedoewa ija tinggalken istrinja jang sah boeat toeroet sama perampoean lain, apa lagi perampoean itoe boekan orang islam.

Adapoen hal jang ija lari sama perampoean lain, itoe tida benar, sebab lakinja itoe njonja djoega toeroet sama menahan itoe toean toelong sama Damad (1) itoe aken lari, tetapi di pemandangan orang Toerki perboewatan toean itoe di samaken sadja seperti dia sengadja kasih permisi istrinja berboeat begitoe sama itoe Damad.

Larinja ipar Sri Sulthan ini soedah membikin banjak soesah pada pegawe² astana dan pegawe policie besar dan ketjil jang tida orong di hoekoem oleh Sulthan sebab Sulthan teramat marah.

Apabila merika itoe tida djaga djangan sampei dia bisa lari dan kaloe soedah lari apa sebab tida di tangkap atau waktoe ija berniat boeat lari niat itoe tida lantas di kasih taoe.

Hata maka larinja itoe tida nanti terlaloe di perdoeliken orang, djikaloe tida ada hal apa jang membikin terang pada waktoe larinja itoe di pereksa bahwa di hampir² nja Sulthan orang penggawe moelai sekongkol lagi sama orang² pertikoelir jang maoe minta permisi boeat pasang djalan kreta api.

Sebab memang larinja Mahmoed Damad ada berhoeboeng dengan pemberian permisi pada Maatschappij kreta api Anatolie, ija itoe satoe bank di Duitschland boewat pasang dan kasih djalan kreta api dari Stamboel ka Telok Perzie.

Pembatja barangkali taoe djoega bahwa jang bermoehoen paling keras permisi itoe, ijaitoe satoe persoekoetoean jang bernama Rechnitzer menoeroet namanja seorang Advocaat jang bernama Rechnitzer, tetapi sebetoelnja ini nama pindjaman sadja dari pada radja oewang di Inggris seperti kedoewa Rotschild, dan orang sangka keras djoega jang pemerentah Inggris ada toeroet tjampoer sama².

Ini Rechnitzer poenja maoe biar itoe djalanan kreta api moelai dari pada satoe bandar di pesisir Sijria (Sjam) nanti djalan kreta api itoe di blakang kali boleh bertjabang ka kreta api jang soedah ada di Anatolia dan di Sijria. Nijat ini betoel bagoes dan ada banjak pengharapan jang ini kreta api bisa memberi keoentoengan.

---

(1) Damad jaitoe nama seorang soedara perampoean Sri Sulthan.

Adapoen ada sebab jang Sulthan tida maoe ada djalanan baik dan gampang dari laoetan Tengah ka tengah² negri bilangan Sulthan, jaitoe kaloe ada perang, maka gampang orang boleh pakei itoe djalan. Sulthan tida maoe jang itoe djalan misti djatoeh dalam tangan keradja'an besar seperti Engeland atau Roesland.

Persekoetoean Rechnitzer taoe ini semoea, tetapi maskipoen di kenalnja sebagimana adat boeroeng polok padi di dalam keradjaän Toerki, maka anggota persekoetoean itoe berharap sanget jang entjeh poetih atau lain kertas bergambar bisa meloeloesken niatnja, segala keberatan hendak di tjoetji dengan perak atau lain barang jang tadjam memakannja. Kaloe sandenja persekoetoean itoe tida dapat itoe concessie (permisi) maka ija harap keras, jang djalan Anatolia tida nanti di teroesken ka Teloek Perzie, sopaja djangan Azia ketjil dan lain² negri di sitoe sama djoega djatoeh dalam tangannja Duitschland.

Dari itoe Rechnitzer dan koewasanja kasih persekoetoewan moelai pakei minjak bagi roda, dan roda jang kepala aken di minjakken sopaja moedah mendapat permisi dari Sri Sulthan, ijaitoe Sulthan poenja ipar Mahmoed Damad Pasja, sebab istri Sulthan Abdul Hamid poenja soedara perampoean tentoe boleh toelong bikin lemas hati Sulthan bagi permisi jang di minta oleh Rechnitzer.

Ada doewa tiga boelan roepanja jang Mahmoed dapat keboelken kehandaknja persekoetoean Rechnitzer. Mahmoed Damad Pasja telah persembahken pada Sri Sulthan soewatoe barang jang berharga besar sekali.

Ia itoe, di atas satoe doelang mas belaka besarnja lebeh dari satoe meter persagi ada teroekir peta gambar bilangan negri Stamboel di Azia, pake perak dan batoe permata. Di itoe peta ada djoega di pasang djalan kreta api dari merdjan merah jang menoendjoekken sebagimana djalan kreta api jang di kahendaki oleh itoe persekoetoean. Harganja ini bingkisan ada seratoes riboe roepiah; sekalipoen Sulthan Abdul Hamid sendiri dan lain² orang besar terprandjat sekali mendapat bingkisan sebegini besar harganja, dan dari sebab lain² orang besar djoega tida tinggal dengan tangan kosong, maka segala keberatan jang dhoeloe melawan permoehoenannja Rechntzir telah hilang, dan persekoetoean boleh bilang dapat djandji mati, jang dia orang nanti pasang itoe djalan dan kasih djalan kreta api menoeroet sebagimana maoenja, dan tida nanti di beriken pada Maatschappij Duitsch. Demikian poen kata Sulthan sendiri kepada Mahmoed Damad Pasja, jang mendapat presen barang² tida sedikit boeat pertoelongan ini.

Persekoetoean Rechnitzer soeda tida berkoeatir lagi boleh di bilang

tentoe dia jang dapat itoe permisie, dan tida dia orang openin segala perboeatan orang Duitsch boeat dapat itoe concessie aken pasang djalan kreta api dari Haidar Pasja (Stamboel) liwat Koniah Bagdad ka teloek Perzie, aken tetapi sebagimana keras persekoetoean itoe, waktoe bermoela² ini boelan satoe firman keradjaän memberi permisi concessie itoe kepada Maatschappij jang pegang djalan Haidar Pasja, ija itoe Maatschappij Duitsch.

Djadinja segala perboeatan dan persennja persekoetoean itoe pertjoema sadja dan segala persennja itoe hilang.

Apabila kedengaran ini chabar tjilaka, maka Rechnitzer sendiri pergi bangkit² sama Damad Mahmoed. Dia ini di kasih salah beberapa kedjahatan dan di mintai poelang segala barang² bingkisan semoewa kaloe dia bajer maka dia maoe di adoeken pada pengadilan.

Roepanja Mahmoed laloe bangkit istrinja ija ini di kasih salah sampei Sulthan toeroet lain djandji dan dia poen bangkit dengan tida maoe sebab soedara Sulthan datang mengadoe halnja kepada Sri Sulthan, oleh sebab itoe maka Sulthan prentahken Damad Mahmoed misti di djaga keras.

Maksoednja atoeran begini memang sekalian di kenal oleh Damad, sebab inilah soewatoe alamat aken betjerei, habis boewang seoemoer hidoep ka tempat jang sepi sekali dan penjakitan.

Lagi poen Damad Mahmoed takoet djangan² Sri Sulthan nanti minta poelang oewang dan barang jang Mahmoed Pasja trima. Ini semoewa telah membikin jang Mahmoed berkenan aken toeroet maksoednja jang soedah satoe taoen di pegangnja rahsia, ija itoe aken lari dari Stamboel, boeat tinggal di Parijs, negri tempat kapelesiran orang jang mampoe.

Nijatnja aken lari ini memang soedah di atoer dengan tjerdik sekali, soedah ada delapan boelan lamanja Mahmoed atoer djalannja, sopaja selamat larinja. Ia beli satoe kapal barkas ketjil dari aluminium pakei sekroep dan di kasih djalan dengan kekoewatan electriek.

Setiap hari ija naik itoe barkas, pergi kemana mana di laoetan Maimora, berdoewa sadja sama seorang djongosnja, kadang kadang itoe toean jang toelong pesan itoe barkas djoega toeroet sama Mahmoed. Itoe toean di angkat olehnja aken djadi pengatoer dan pemeliara boekoe boekoe.

Maskipoen Mahmoed soedah atjap pergi main praoe sama djongosnja, dan itoe toewan sama njonja itoe toean, hingga di hari Selasa di Minggoe jang soedah orang tida bisa dapat doegaan djahat jang Mahmoed pergi pesiar sama barkasnja seperti saäri ari. Dia orang naik barkas menoedjoe poelau poelau Prinseneiland. Dari sitoe dia

orang pergi ka poelau Oxia jang tida di tempatken orang, maka di sini memang nanti datang satoe kapal Inggris jang soedah berdjandji oleh itoe toewan boewat bawa Mahmoed dan barkas dengan saisinja ka soewatoe moeara di Itali atau Frankrijk.

Malam koetika Mahmoed belom poelang orang djoega belom terlaloe berkoeatir, sebab di kira barangkali dia dapat tjilaka di djalan; tida sekali orang bisa doega jang ija lari. Begitoe dengan begitoe maka pada kaesoken hari koetika itoe kapal soedah keloewar laoetan Dardanellen, bahroe orang dapat taoe jang Damad Mahmoed lari.

Sulthan Abdul Hamid dengan paksa maoe dapat poelang iparnja. Pada pemerentah di titahken aken kirim soerat pada negri negri boewat minta kirim poelang sama Mahmoed, sebab dia di kasih salah mentjoeri istri Sulthan poenja barang mas intan.

Aken tetapi pemerentah negri asing tentoe tida lantas boleh anggep benar pertoedoehan Sulthan hingga dapat di tentoeken Mahmoed Pasja tida nanti di kirim poelang, sedang dia dengan sendirinja tentoe tida nanti maoe poelang.

Bila ija dapat katentoewan jang ija tida nanti dapat koerang apa apa djika ija poelang, bharoelah boleh djadi jang ija balik ka Stamboel; bila tida åda ketentoean dan tanggoengan jang tegoeh, nistjaja ija terlebèh baik tinggal di negri asing.

Oendang² hoekoeman di Hindia Nederland.

Boeat negri seperti di sini di tanah Hindia Nederland maka perloe sekali di katahoei, sampei di mana oendang hoekoeman dari Hindia Nederland boleh di pakei.

Menoeroet ajat ka 2 dari fatsal 27 Regeerings-Reglement, maka oendang oendang hoekoeman itoe tida berkoewat di dalam daérah perentahnja radja radja Melajoe dan orang orang negri jang masih di perentah oleh radjanja sendiri, betoel negrinja terhitoeng masoek daérah pemerentah Hindia Nederland, dan radja radja itoe sekalian misti dengar titahnja Sri Maharadja di Nederland, tetapi pemerentahan ini negri jaitoe masih ada dalam tangan itoe radja radja, dan boleh djoega oendang oendang Hindia Nederland di kasi djalan di itoe negri kapan di djandjikan di dalam contract.

Terlebih perloe lagi aken menanja sampei di mana oendang oendang hoekoeman dari Hindia Nederland boleh di pakei, dari sebab di sini orang anak negri boekan satoe roepa bangsa dan tida berhentinja berganti, sebentar ada di sini sabentar tida.

Serta poela kapal kapal dagang jang pakei berbeda bedahan bendera masoek keloewar sadja di dalam pelaboehan disini perboewatan Justitie, menangkap atau menahan kapal kapal itoe boleh menerbitken tjidera sama lain lain negri.

Oleh kerna itoepoen maka orang negri tanah Hindia Nederland terbagi atas 2 bagian:

a. orang orang pendoedoek tanah Hindia Nederland;

b. orang orang boekan pendoedoek tanah Hindia Nederland.

Jang di katakan pendoedoek tanah Hindia Nederland boekan sadja orang orang Holanda jang berdiam di sini, akan tetapi semoewa orang orang asing dari lain lain bangsa.

Fatsal 106 dari Regeerings Reglement memberi taoe siapa jang misti di kataken orang pendoedoek negri, jaitoe:

1e Semoewa orang jang di peranaken di Hindia Nederland.

2e Semoea orang jang tinggal berdiam di Hindia Nederland menoeroet fatsal 105 Regeering Reglement.

Adapoen pendoedoek pendoedoek negri terbagi poela jaitoe orang bangsa Europa dan siapa jang di persamakan dengan bangsa itoe; dan orang Islam dengan siapa siapa jang di persamakan dengan bangsa Islam.

Oendang[2] hoekoem di Hindia Nederland beralesan pada bagian pendoedoek[2] negri dalam ini doea bagian.

Lain dari pada roepanja bangsa jang ada di tanah Hindia Nederland pada siapa oendang itoe misti di lakoekan maka perboewatan kedjahatan jang wadjib di hoekoem itoe boleh djadi di perboeat di dalam tanah Hindia Nederland, dan boleh djadi di perboewat di loewar daérah tanah Hindia.

Segala perentah dengan di tetapkan hoekoeman, sekalipoen termoewat di dalam oendang[2] sekalipoen di moewat di dalam firman keradja'an (Koninklijke Besluit), sekalipoen di moewat di dalam soerat perentah tanah Hindia, sekalipoen dalam perentah keur residensie, pendeknja semoewa perentah hoekoeman di Hindia Nederland mengikat semoea orang jang ada di tanah Hindia Nederland kendati dia itoe orang pendoedoek negri.

Ini perentah ada termoewat di dalam fatsal 25 ajat jang pertama dari Algemeene bepalingen van wetgeving (ketentoean atsal hoekoem oendang oendang boewat Hindia Nederland).

Djadinja pertoedoehan dalam perkara hoekoem siksa jaitoe boewat perkara kedjahatan, atau boewat perkara pelanggaran boleh di lakoekan pada barang siapa djoega di tanah Hindia Nederland jang melanggar perentah hoekoem itoe. Tjoema dalam ini perkara misti di perbedaken orang Holanda dan orang Islam.

Fatsal 108 dari Regeering Reglement katakan:

»Barang siapa djoega jang ada berdiam di bilangan tanah Hindia Nederland, ada hak boewat dapat perlindoengan dirinja dan barangnja.

Atoeran atoeran jang misti di toeroet dalam hal masrahkan orang asing pada lain negri, nanti di tetapkan di dalam perentah jang sadjatinja."

Oleh sebab djandji ini dari pada pemerentah bagi orang orang jang ada di Hindia Nederland, maka haroes djoega orang orang mendengar perentahnja negri di sini, jaitoe pertama tama akan menghormati dan akan dengar perentahnja Gouverneur Generaal jang djadi wakil pemerentah keradja'an di sini, perentah oendang oendang. Kaloe perentah itoe di langgar hoekoeman.

Kaloe orang jang melanggar itoe, orang pendoedoek negri di sini habis dia pergi keloewar daerah negri, maka boleh orang itoe di serahkan pada pemerentah negri di mana dia ada berdiam sebab pemerentah di sini poen djoega boleh menjerahkan orang berboewat kedjahatan di loewar tanah Hindia dan jang lari kemari.

Adapoen perentah di dalam fatsal 25 dari Algemeene bepalingen, dapat djoega di katjoewalikan menoeroet haknja bangsa Radja negri jang asing, oetoesan dari negri negri lain, tida boleh di hadapkan pada pengadilan negri lain. Hatta maka perkara jang sademikian tentoe tida terdjadi di tanah Hindia, akan tetapi ada lain lain perkara jang djoega berpenting, jaitoe kedjahatan jang terboeat di dalam kapal bangsa asing.

Akan mendjalanken perentah hoekoem maka laoetan negri itoe terbagi doea. Soedah barang jang tentoe laoetan besar tida ada satoe negri jang mempoenjai, jaitoelah kepoenja'an orang sadoenia. Dari itoe maka kapal jang ada di laoetan besar, jaitoelah soewatoe negri sendiri, dan orang prasman bilang di laoetan besar maka bendera jaitoelah negri. Ini adat terpakei boewat segala kapal maskipoen kapal dagang dan kapal perang di laoetan besar. Akan tetapi kaloe itoe kapal kapal tida ada lagi di laoetan jang besar, kaloe soedah berhampiran negri, kaloe laoetan itoe soedah teritong djadi bilangan itoe negri; maka kapal perang sadja tinggal djadi seperti negri sendiri, dan kapal kapal dagang dan lain lain praoe soedah masoek djadi bilangan itoe negri.

Oepama kapal Ingris, kapal dagang pakei bendera Inggris kaloe di laoetan besar maka ija di samaken seperti bilangan negri Inggris, tetapi kaloe itoe kapal soedah di hampir negri seperti Semarang atau Padang, hingga laoetan jang dia djalani soedah teritong bilangan Semarang atau Padang, maka kapal itoe teritoeng djadi bilangan

Semarang atau Padang, hingga kedjahatan terboeat dalam kapal itoe wadjib dihoekoem menoeroet oendang² tanah Hindia Nederland.

Apakah sekarang ertinja laoetan jang terhitong djadi bilangan soewatoe negri.

Sebetoelnja, kaloe di timbang dengan akal sadja, maka laoetan itoe di hitong toeroet bilangan dari satoe negri sampei di mana negri itoe bisa sanggoep melakoeken koewasanja. Djadi boleh di bilang sedjaoehnja kira poenja pelor meriam dari darat bisa sampei. Beekankah sampei di sitoe masih pemerentah bisa lakoeken koeasanja, sampei di sitoe tangannja pemerentah bisa menangkap.

Adapoen hak bangsa telah di trima dan mengakoe begini dalam ini hal, katanja: Barang soewatoe negri ada masih pegang koewasa atas laoetan sepandjang pinggir panteinja jang di namai laoetan negri.

Hata maka lebarnja laoetan negri itoe ada 3 mijl laoet ija itoe terhitong dari garisan di pinggir laoet, sampei di mana ajer laoet toeroen pada waktoe ajer kering (ajer soeroet) jang paling keras. Kapal² dari sekalian bangsa, asal ada sadja berdiam di itoe laoetan, maka ija misti taälloek pada oendang oendang negri jang poenja laoetan itoe.

Koetika boelan Maart taoen 1894, maka di Parijs orang bermasjwarat, ija itoe ahli ahli dari pada ilmoe haknja bangsa di antero doenia. Di itoe masjwarat orang membitjaraken djoega hal laoetan negri toelang di seboet tjara blanda territoriale zee, maka merika itoe hendak membesarken lebarnja laoetan negri dari tiga mijl laoet, merika itoe maoe bikin sampei anam mijl laoet, aken tetapi baik masing² keradjaän bermoefakat dhoeloe satoe sama lain dan tetapken itoe di dalam contract.

Oleh kerna itoe maka barang sesoewatoe kapal, jang boekan kapal perang negri jang asing, maskipoen apa djoega benderanja, sebab bendera itoe mengoendjoekken kebangsaännja, apabila ada di laoetan negri di tanah Hindia Nederland, maka ija misti taälloek pada oendang oendang hoekoeman tanah Hindia dan masoek pengadilan hakim tanah Hindia. Inilah berpenting sekali boeat negri di sini kapan ada persangkaan masoekken madat gelap atau sendjata api, atau obat bedil, petron dan lain² pelanggaran.

Beberapa taoen kemarinja kapal Arend dapat tangkap doea praoe di laoetan Rembang moeat madat.

Koetika di pereksa, maka praoe jang satoe misti di lepas bersama² moewatan madat beberapa poeloe pikoel, dari sebab dia di tangkap di loewar kalangan laoetan negri, jang satoenja di hoekoem, madat di rampas sebab terang dia ada di dalam kalangan laoetan negri.

Adapoen kapal perang dari lain bangsa di hitong djadi negri sendiri dan maskipoen ija ada di laoetan negri, mana djoega dia tinggal, djadi negri sendiri dan tiada boleh ija taälloek pada oendang oendang hoekoeman negri jang di datangi olehnja. Tetapi kapal perang negri Nederland, kaloe ada di sini, moesti taälloek sama oendang² di sini, sebab ija dengar prentah satoe radja djoega.

Djadi barang apa jang kedjadian di kapal perang bangsa asing, maka policie dan justitie tida ada perdoelinja, sebab ija negri asing dan boekan bilangan negrinja sendiri, di mana oendang oendangnja haroes di toeroet.

Lain dari pada kedjahatan jang terboeat di dalam kapal² selain kapal perang, di laoetan negri, maka kedjahatan jang terboeat di laoetan besar di loewar kalangan laoetan negri boleh djoega di toentoet di tanah Hindia Nederland, aken tetapi tjoema kedjahatan jang terboeat di dalam kapal tanah Hindia Nederland.

Jaitoe dia poenja soerat besar Zeebrief atau Jaarpas jang bermaksoed dalam fatsal 55 dari Regeerings Reglement, mengoendjoekken dengan terang apa dia kapal Hindia Nederland apa boekan.

Hak dan kewadjibannja kapal² aken mendjaga atau menjiksa perboeatan, kedjahatan di kapalnja kaloe di laoetan, memang ada terseboet di fatsal 14 dari reglement pendjaga kesenangan di kapal, jang termoewat dalam Staatsblad taoen 1873 n°. 119, segala kedjahatan jang terbikin di kapal begitoe oleh orang kapalnja atau oleh orang orang jang menoempang, ija itoelah di priksa oleh hakim Hindia Nederland.

Hatta maka kaloe sandenja kapal itoe boekan di laoetan negri Hindia Nederland, dan boekan di laoetan besar, kaloe sandenja itoe kapal ada di pelaboean Singapoer, Hongkong Bangkok, Aden, Port-Said atau lain lain pelaboean, apakah djadinja?

Maskipoen begitoe djoega masih Justitie di tanah Hindia ada koewasa boeat memeriksa ini perkara, tetapi ada bergantoengan pada atoeran prentah jang terpakei di itoe tempat jang boekan bilangan tanah Hindia apa orang jang bersalah itoe di hoekoem atau tida, tetapi hakim tanah Hindia tinggal berkoewasa boeat menghoekoem orang itoe.

Hakim jang mana di Hindia Nederland? Iatoe hakim dari tempat di mana itoe kapal poenja kantoor besar, ada berdoedoek.

Siapa jang berkoewasa kaloe ada berboeat kedjahatan di dalam kapal jang boekan kapal Hindia Nederland, tetapi tjoema ada di laoetan negri di Hindia itoe?

Menoeroet hak sekalian bangsa di doenia maka Justitie di Hindia Nederland berkoewasa dalam ini tiga hal terseboet:

A. kaloe orang jang berboewat itoe kedjahatan atau kaloe orang jang di djahatinja itoe, boekan orang kapal.

B. kaloe kaptein kapal minta toeloengan justitie atau policie dari Hindia Nederland.

C. kaloe pri kesenangan di pelaboehan tergodah.

Adapoen kedjahatan dagang boedak selama lamanja boleh di priksa oleh hakim tanah Hindia Nederland kendati apa bangsanja kendati dia bangsa selam atau blanda, Raad van Justitie jang misti periksa perkaranja.

Ini hak aken memeriksa perkara dagang boedak di briken dari sebab kedjahatan itoe boekan di perboeat pada satoe bangsa atau negri, aken tetapi pada menoesia tida pilih bangsa dari itoepoen boleh di priksa hakim tanah Hindia.

Bĕbĕrâpa pĕrkâtâan jang di kâtakan pâda âri pĕnôbâtan Sĕri Baginda Maharâdja nĕgĕri Nederland. (1)

Soeltan negeri Deli.

Sri Padoeka jang maha moelia!

Dihadapan pada sisi hadlarat Sri Padoeka Ajahenda jang maha mŏelia jang dipertoean besar Goebernoer-djendral tanah India Nederland, koetika jang tersedia hadlir bersemajem di tengah madjelis ini.

Bahwa adapoen anakda sultan jang dipesertaken mantri-mantri anakda menghadep dihadepan di sisi hadlarat Sri Padoeka Ajahenda, karena bahwanja Sri jang maha moelia Baginda Maharadja Olanda jang terpoedji telah sempoernalah oemoernja 18 tahoen; karena jang demikian berkembanglah hatinja sekalian bangsa jang bernaoeng di bawah pandji-pandji bajang-bajang Sri Baginda Maharadja jang maha moelia oleh mengandoeng dengan bebrapa soeka tjita, karena hâri ini thabaken Sri Baginda Radja itoe naik diatas tachta karadjaän jang maha tinggi, melakoeken segala pemerentahan di negri Olanda serta beberapa dari pada djadjahan partaloekannja, karena itoe jang anakda menghadepken. Seloeroeh toeboeh diri anakda dengan mata hati jang toeloes dan ichlas dan setiawan jang berchidmat mendjoendjoeng doeli kabawah kaoes Sri Baginda Maharadja jang mahasoetji selama-lamanja. Serta dengen mendjoendjoengkan setia, hormat, dan tjinta Pada Sri Baginda Maharadja berseroe-seroelah anakda daulat Sri Baginda jang maha tinggi; maka bergerak-geraklah hati dengan sekalian toeboeh anggota anakda, karena memoehoenken kapada Toehan jang maha koeasa pintoe pantjoeran rachmat jang sentiasa terlimpah atas Sri jang maha moelia Baginda Maharadja, soepaja moedah-moedahan diberkatkenlah oleh Toehan di atas tachta karadjaännja serta kaum koelawarganja dan sekalian djadjahan taloeknja.

---

(1) Met enkele wijzigingen in de spelling overgenomen uit het Bataviasch Nieuwsblad.

Sepandjang-pandjangnja djadi berkekalan di dalem sehat dan afiat, hingga bertambah-tambah ma'moer, wa-'l-masjhoer dengan sentiasa hingga laloe toeroen temoeroen dalem kasantosaän djoewa adanja.

Wabadahoe kemoedian dari pada itoe, jang salebih-lebihnja anakda memoehoenken atas karahiman Sri Padoeka Ajahenda jang pertoewan besar atas madah sekalian rentjana ini kiranja dipermaloemken pada sisi hadlarat jang maha tinggi Sri Baginda Maharadja jang berbahagia djoewa adanja.

Soeltan negeri Serdang.

Dengan adab ta'lim anakda hadlir mengadep doeli jang maha moelia dengan beriboe-riboe sjoekoer anakda di nawoengi pandji-pandji bandera Sri Padoeka Gouvernement aman santosa di dalem negri hamba sentiasa bertambah-tambah ramej dan terboeka segala perniagaän dan tanam-tanaman mendjadikan kasenangan bagi sekalian hamba rajat anakda.

Maka itoe anakda fardloe dateng mendjoendjoeng doeli dengan mengoendjoekken hormat setia dan tjinta anakda kapada Sri Baginda Maharadja serta di poehoenken kapada Toehan sroe sekalian alam, soepaja di karoeniaïlah olehnja oemoer pandjang dengan sehat dan afiat dan berkat di atas tachta karadjaän Nederland.

Wakil Soeltan negeri Langkat.

Sri Padoeka Jangdipertoean Besar!

Dengan nama Sri Padoeka Soeltan Langkat perhamba di soeroehkannja djadi ganti toeboehnja sendiri dateng menghadep kabawah hadlarat doeli jang maha moelia Sri Padoeka Jangdipertoean Besar serta mengoendjoengi dan menghormatken bagi hari rajanja Sri Baginda Maharadja Nederland tatkala di nobatken. Maka di poehoenken kahadlarat Toehan rabboe-'l-arsji-'l-adjis moedah-moedahan barang di landjoetken oemoer djamannja Sri Baginda itoe serta berkekalan di dalem pangkat daulat jang maha moelia dan jang maha tinggi itoe selama-lamanja.

Demikianlah djoega tanah-tanah Nederland dan Nederland India bertambah-tambah ma'moer wa-'l-masjhoer. Amin tsoema amin ja Rabboe-'l-alamin!

Soeltan negeri Asahan.

Sri Padoeka Jangdipertoean Besar.

Anakda Soeltan Asahan dateng menghadep ini hari di hadepan Sri Padoeka Jangdipertoean Wakil Baginda Sri Maharadja Olanda jang melakoeken pamerentah tanah India Nederland. Maka pada hari ini jang patoet di peringetken di dalem hati selama-lamanja oleh karena Baginda jang termoelia, ia itoe Sri Maharadja Wilhelmina, hendak naik di tachta keradjaan dengan melakoeken pamerentah atas negri Olanda; maka anakda fardloeken dateng mendjoengdjoeng doeli Baginda Sri Maharadja aken mengoendjoekken setia tjinta dan hormat anakda pada Baginda Sri Maharadja dan pada kaum koelawarganja dan lagi pada pamerentah negri Olanda dan pada pamerentah tanah India Nederland.

Moeda-moedahan Toehan jang maha moelia membri pada Baginda Sri Maharadja oemoer pandjang dengen sehat dan afiat dan memberkatkan karadjaänja sepandjang-pandjangnja, aken oentoengnja negri Olanda, aken oentoengnja tanah India Nederland, aken oentoengja sekalian orang jang di bawah parentahnja Goebernemen Olanda. Demikian lah permoehoenan anakda pada Toehan jang maha koeasa.

Pada achirnja anakda minta dengen segala hormat soepaja Sri Padoeka Jangdipertoean Besar soeka lah mengoendjoekken sembah ta'lim anakda ini kahadepan Baginda Sri Maharadja jang terpoedji.

Sri Padoeka Toean Besar, Gouverneur-Generaal.

Hej Pangeran-Pangeran oetoesan daripada Soesoehoenan Soerakarta dan daripada Soeltan Jogjakarta,

demikian lagi Soeltan-Soeltan jang hadlir sendiri, ijaitoe Soeltan Poentianak, Soeltan Deli, Soeltan Serdang, Soeltan Asahan, demikian lagi Toengkoe jang di titahken kemari oleh Soeltan Langkat,

demikian lagi Pangeran Adipati Ario Mangkoe Negoro jang kaänam dan Pangeran Adipati Ario Pakoe Alam,

kapada kamoe sekalian kami membri salamet!

Maka sangatlah soeka hati kami oleh karna kamoe sekalian, baik jang oetoesan daripada radja-radja, baik radja-radja jang hadlir sendirinja, sekalian soedah mempersembahkan sembah kebaktian kabawah doeli Hadlarat jang Mahamoelia, ijaitoe Sri Maharadja Wilhelmina pada hari Baginda naik kaätas tachta karadjaän Nederland.

Maka kami jang wakil Baginda Sri Maharadja didalam semoewanja negri-negri Hindia Nederland, dengan soeka hati kami, akan kami menjembahken sembah kebaktian itoe kabawah doeli Hadlarat jang

Mahamoelia dan sekalian kata-kata jang telah kamoe kataken tadi itoe akan menoendjoekken tegoeh setija kamoe kapada Sri Maharadja, itoe semoewanja kami akan mempersembahken poela dibawah doeli jang Mahamoelia itoe.

Adapoen sebenar-benarnjalah halnja segala radja-radja jang telah mempersembahken selamet disini tadi, baik jang dengan oetoesannja, baik jang sendirinja, maka sekaliannja telah dikatahoewi oleh Sri Baginda, lagi segala tanda setija radja-radja itoe dan tanda kebaktiannja jang telah soedah, itoepoen semoewanja soedah Sri Baginda katahoewi djoega; karna segala hal-ahwal Hindia Nederland telah dipriksaken oleh Hadlarat jang Mahamoelia.

Soenggoehpoen singgasana tachta karadjaän Baginda Sri Maharadja djaoeh dari sini, akan tetapi mata hati Sri Baginda salamanja memandangi kapada Hindia Nederland, maka kasalametan negri-negri jang ma'moer ini dipeliharaken oleh Sri Baginda dengan tjintanja jang tiada koerang daripada tjinta Baginda kapada negri Nederland djoega; maka dengan titah Baginda telah diwadjibkenlah atas kami mempersembahken chabar kabawah doeli Baginda akan segala hal-ahwal jang ada didalam Hindia Nederland satoe-satoenja.

Bahoewa haraplah kami dengan sapenoeh-penoeh moedah-moedahan itoe pechabaran jang akan disembahkan kabawah doeli Baginda melainkan segala pechabaran jang baik sadja, ijaitoe mengchabarken bahoewa segala radja-radja jang ada didalam Hindia Nederland mendjoendjoeng titah Baginda Sri Maharadja dengan tegoeh setijanja tambahan poela semoewa radja-radja itoe sijang dan malam dengan bersoenggoeh-soenggoeh masing-masing memeliharaken segala ra'jatnja dengan salamet santosanja dan menambahken ma'moer dan ramej negrinja. Adapoen akan hal menjampeiken maksoed itoe, tiadalah akan berpoetoesan segala nasihat-nasihat jang menoendjoekken djalan jang baik kapada radja-radja, maka nasihat-nasihat itoe, baik jang daripada kami, baik jang daripada wakil-wakil kami, masing-masing didalam pegangannja hendaklah di toeroet oleh radja-radja.

Maka haraplah kami moedah-moedahan ini hari besar akan teringat-ingat pada kamoe selama-lamanja saperti hari jang baik; moega-moega kamoe sekalian dianoegrahi Toehan seroe sekalian alam oemoer pandjang serta dengan boedi bitjara jang baik dan nijjat jang sempoerna akan memerintahken masing-masing poenja negri dengan salamet, soepaja kemoedian hari segala ra'ajat kamoe memoedji-moedji akan kamoe, sabegimana kami orang Olanda memoedji segala radja-radja kami dan sabegimana segala anak-anak negri Hindia Nederland bersama-sama kami memintaken do'a salamet akan radja kita orang, ijaitoe Sri Maharadja Wilhelmina!

AFDEELING II.

Oefeningen ter vertaling in het Maleisch, met woordenlijst.

N°. 1.

(Zie Afdeeling I, N°. 1.)

Ik zag dat er veel paarden waren, zoowel hengsten als merries (§ 69). — Toen zij onze soldaten zagen komen, werden zij bevreesd (§ 263). — De vijand vluchtte toen hij onze soldaten zag komen (vertaal: ziende etc., *mĕ*-vorm, § 190, 228). — Het kind huilde toen het zijn moeder zag vertrekken. — Hij ging op de vlucht toen hij den tijger zag. — Er kwam een (§ 125) koopman, die sieraden (§ 91) van goud en zilver medebracht (vertaal: brengende etc., *mĕ*-vorm § 190, 228). — Er waren kinderen, die vruchten gingen zoeken in het bosch (gaande zoeken, § 223). — Wat is dat voor een huis? — Wie is die man (vragend vnw.)? — Wat voor een man is dat? — Wiens kind is dit? — Waarom zijt gij zoo bang voor mij? — Waarom zijn die lieden zoo arm? — Dit is een brief van den vorst van K. — Hier is uw brief (§ 165). — Dit zijn klapperboomen, dit pinang, dat nipah. — Wat beteekent dat? — Wat beteekent dat antwoord van u? — Wij gingen het huis in. — Als wij het huis uitgaan (§ 225) sluiten wij de deur. — Dit alles is gehaald uit de bosschen.

N°. 2.
(Zie Afdeeling I, N°. 2.)

Wij kwamen aan een dorp, waarin (§ 172) slechts bamboezen woningen. — Er zijn (§ 187) geen steenen huizen in dat dorp. — Ik zag dat er onder (§ 293) dien boom een grijsaard stond. — Ik zag in de woningen dier lieden verscheidene kisten, maar er waren geen tafels, stoelen en kasten. — Toen wij daar zeilden (*bĕ*-vorm, § 232) zagen wij dat er bij Kaap R. drie (§ 125, 126) prauwen waren. — Die jonge vrouw had een rood zijden baadje aan (*bĕ*-vorm § 205). — De Javaansche soldaten dragen geen schoenen; zij loopen met bloote voeten. — Zij zijn bewapend met geweren. — De golven waren zoo hoog als klapperboomen (§ 105). — De rivier is ongeveer dertig vaam breed (§ 104). — Een (§ 125) buffel zoo groot als een olifant. — Hoe hoog is die berg? — Hoe lang is die weg? — Hoe oud zijt gij? — Hoeveel kost deze kris? — Hoeveel is de prijs er van? — Een boom die geen vruchten draagt. — Gaande langs (suffix *i* § 208; *mĕ*-vorm § 228) de kampoeng van den radja, mag (men) geen zonnescherm dragen en geen gele kleeren. — Waarom begrijpt gij mijn woorden niet? — Begrepen? (§ 294.) — Hij is geboren (§ 264; *di*-vorm § 241) in 1850. — Hoe heet het land, waar (*tĕmpat*, § 293) gij geboren zijt? — Dat is ons gebruik hier.

N°. 3.
(Zie Afdeeling I, N°. 3.)

Elken dag gingen zij exerceeren (*mĕ*-vorm, § 190, 227). — Zijn dagelijksch werk was het hakken van brandhout (*mĕ*-vorm, § 221). — Er waren paarden, die de kanonnen trokken (vert. trekkende etc.). — De kanonnen werden door paarden getrokken (*di*-vorm, § 243). — Te Singapore zijn vele Chineezen, wier werk bestaat in (*vert.* hun werk is) het trekken van kleine rijtuigen. — De sawahploeg wordt door twee buffels getrokken. — Wordt de ploeg getrokken door één of door twee (§ 126) buffels (*kah*, § 294)? — Indien de kanonnen dicht bij de paarden worden afgeschoten, schrikken deze (§ 162) niet. — Deze geweren zijn alle geladen (*di*-vorm, § 241). — Zijn deze geweren reeds geladen (§ 294)? — Schrikken de paarden niet (vert. de paarden, schrikken zij niet), indien de kanonnen dicht

bij hun oor worden afgeschoten? — Beweeg u niet (*djangan* § 276, § 235) van uw plaats. — Waarom hebt gij u bewogen? — Indien er bevolen is halt te houden, moogt gij u niet meer van uw plaats bewegen. — Hebt gij reeds met het geweer geschoten? — Wees niet (§ 276) bang om te schieten. — Als gij naar Batavia gaat, ga ik mede. — Wanneer wij hard liepen, liepen zij ook hard; gingen wij langzaam, dan deden zij het ook.

N°. 4.

(Zie Afdeeling I, N°. 4.)

Op dien dag sprak mijn vriend: gij moet (*ĕnda-*, § 279) studeeren (*bĕ*-vorm, § 234). — Ga niet buiten 's huis. — Koop die vruchten niet, (zij zijn) nog niet rijp. — Zit niet den heelen dag te spelen. — Praat niet. — Ik heb op de markt eieren en groenten gekocht. — Wat hebt ge gekocht? — Wat wordt er op de markt verkocht (*di*-vorm, § 241)? — Koop ander papier. — Geef mij (suffix *kan*, § 202) een ander vel papier. — Van waar komt gij en waar gaat ge heen? — Wij komen van Singapore en willen naar Kalantan gaan. — Wijs ons (*kami* § 141) den weg naar het dorp N. — Hij wees mij (suffix *kan*, § 202) hoe ik de pen vast moest houden (vertaal: hoe de pen vast te; *mĕ*-vorm, § 221) en hoe ik de letters moest verbinden. — Wijs hun eerst (*doeloe*) hoe zij het moeten doen. — Het is beter den Koran te lezen dan opium te schuiven (vertaal: dan (*dĕripâda* § 106) op. te sch. beter is het etc.). — Het is beter nuttige boeken te lezen dan den geheelen dag te spelen. — Na twee à drie maanden kon (*tâoe*) ik (een) weinig schrijven. — De fouten in mijn schrift werden mij door mijn vader gewezen (*di*-vorm, § 243, 244; suff. *kan*, § 202). — Hij is al tien jaar oud (en) kan nog niet lezen — Kunt gij behoorlijk lezen en schrijven met Arabische letters? — Ik kan met die letters schrijven, maar een brief in Arabisch schrift kan ik niet goed lezen. — Hoe spelt gij dat woord? — Hoe wordt dat woord gespeld (*di*-vorm § 241)? — Waarom vermeldt gij de klankteekens niet?

N°. 5.

(Zie Afdeeling I, N°. 5.)

Ga uw wapens en leergoed halen en breng ze hier. — Toen ik ze gebracht had zeide hij: de loop van uw geweer is opgevreten (*ka—an*, § 262) door den roest, bovendien is uw leergoed vuil. — Schrijf de namen op, welke ik dicteer. — Toen ik dat zag was ik verbaasd, omdat ik nog nooit zoo iets gezien had. — Of je wilt of niet, je gaat vandaag naar (*kapâda* § 296, 297) den meester. — Luister naar (*kan*, § 204) de woorden, welke van de lippen van dezen wijze vloeien. — Welke ook (§ 179) mijne bevelen zijn, gij (moet) ze opvolgen. — Al wat (§ 179) hij zegt moogt ge gelooven. — Al wat door Allah geschapen (*di—kan*, § 200, 244) is. — Al wie (§ 179) geld heeft (*bĕ*-vorm, § 232) heeft vrienden, die geld heeft is een goed mensch, die geld heeft is een geleerde. — Hij vroeg (*di—nja*, § 248, 251) het geweer, onderzocht het, laadde het en schoot op den vogel. — Zij zag haar kind, riep het, greep het bij de (vertaal: zijn) hand en bracht het naar huis. — Dezen keer zal ik het door de vingers zien; maar als je weer vruchten steelt krijg je met de rotan. — Hij stootte zijn hoofd tegen de deur (vertaal: zijn hoofd getroffen etc.). — Deze beide (§ 121) menschen kunnen niet verder gaan, daar zij in een randjoe getrapt hebben. — Hij plaatste een stempel op de kisten. — Verbeter (suff. *i*, § 209) overal waar een fout is; als ge de fouten verbeterd hebt, breng dan uw schrijfboek terug. — Dien tijd waren wij erg bedroefd, omdat onze ouders naar Indië waren vertrokken. — Nu nog ben ik bedroefd, als ik aan dien tijd terugdenk (*tĕ*-vorm, § 258).

N°. 6.

(Zie Afdeeling I, N°. 6.)

De schepen waren geladen (*bĕ*-vorm § 240) met rijst, peper, kruidnagelen en muskaatnoten. — Er is water in deze kruik (vertaal met inhoud water). — Wat is er in die groote ijzeren kisten? — De aanvoerders waren allen Hollanders, de soldaten voor het meerendeel (§ 111) Javanen. — Bij die wapens waren allerlei dolken en zwaarden. — Ik hoorde die lieden schreeuwen als wilde dieren. — Er waren er die als katten (in) de boomen klommen. — De matrozen klommen als katten in het want en vochten als leeuwen. — Zij

smeten de kleeren van het (§ 148) lichaam en joegen elkander (§ 156) na, alsof zij (elkaar) wilden dooden. — Toen hij gedronken had, smeet hij den beker weg. — Toen hij dat (§ 164) gezegd had, ging hij de deur uit. — Toen hij op het veld aangekomen was, keek hij rechts en links, voor zich en achter zich. — De vrouwen huilden en sloegen zich op de borst. — Zij spoedden zich naar de vaartuigen en zeilden (*bĕ*-vorm § 232) weg. — Toen hij reeds dichtbij was, zag ik eerst dat hij gewapend was. — De Mohammedanen mogen geen varkensvleesch eten, de Balineezen geen rundvleesch en onder de verschillende stammen van Borneo zijn er, die geen hertenvleesch mogen eten. — In Europa zijn veel menschen die geen vleesch willen eten, maar alleen plantaardig voedsel.

N°. 7.

(Zie Afdeeling I, N°. 7.)

In het jaar 1870 (§ 136) kwam ik in Indië en bleef er verscheidene jaren lang. — In welk jaar zijt gij hier gekomen? — Blijft gij lang in de bergen? — Hoe (§ 169) lang denkt gij te blijven? — Dagelijks doorkruiste die blinde man onze stad en bedelde langs (*sĕ*, § 287) de huizen der rijken. — Hij vertoefde in alle dorpen, welke hier dichtbij zijn gelegen, en bracht de wegen, tuinen en sawahs in teekening. — Eens in de maand komt hij hier om geld te halen (*mĕ*-vorm § 228, sub. 2). — Hoeveel maal komt de resident hier per jaar? Dit jaar is hij nog niet hier geweest; andere jaren kwam hij drie à vier malen. — Toen hij mij ontmoette, vroeg hij dadelijk wat ik kwam doen. — Ik deelde allen (§ 103) mede wat zij te doen hadden. — Hij was in vele landen geweest en vertelde (suff. *kan*, § 204) ons van de woningen en dorpen, de middelen van bestaan, de taal en de gebruiken der volken, die (§ 174) hij ontmoet had. — Hij moet (§ 279) heel knap zijn, want zoo lang (praef. *sĕ*, § 287) hij te Mekka woonde heeft hij met ijver gestudeerd (*bĕ*-vorm, § 235). — Wien behooren deze wapens en fraaie kleederen? Ze zijn alle van den vorst. — Ga (§ 275) gij vooruit en onderzoek waar wegen zijn, die met een rijtuig begaan kunnen worden en welke slechts begaanbaar zijn voor voetgangers of ruiters. — Hoeveel geld (moeten) zij wel uitgegeven hebben, om zulke wegen aan te leggen (*mĕ*-vorm, § 228), zulke breede en diepe kanalen te graven en zulke groote bruggen te bouwen.

N°. 8.

(Zie Afdeeling 1, N°. 8.)

Overal waar die vreemdeling gaat, wordt hij door de spionnen gevolgd (*di*-vorm, § 243, § 244). — Indien iemand, waar hij slechts kan, het goede doet (*bĕ*-vorm, § 234), de armen en verdrukten (*tĕ*, § 96, § 255) helpt (*mĕ*-vorm, § 227), dan is dat een teeken, dat hij Allah meer vreest dan (§ 106) de menschen. — Indien uw gedrag geweten (§ 265) wordt door uwe ouders, zullen zij zeker (§ 295) vertoornd zijn op u. — Zorg dat ons geheim door niemand geweten worde. — De jagers wachtten tot de maan op was; toen gingen zij het bosch in naar (*mĕnoedjoe*) een klein riviertje, waar (§ 293) de wilde varkens elken morgen kwamen drinken. Nadat zij aangekomen waren, zocht ieder een dikken boom, achter welken (§ 174) hij zich (§ 154) kon verbergen. — De soldaten zijn verzameld. — Wie heeft deze schatten verzameld? — Toen wij op de verzamelplaats (§ 93) kwamen, was er nog niemand. — De mĕntĕri's en legerhoofden en alle rijksgrooten hadden zich verzameld op het plein. — Alle Chineezen, die in de loods waren, dobbelden (*bĕ*-vorm), en ze schoven opium en dronken arak, tot ze dronken waren of in slaap vielen (*tĕ*-vorm, § 257). Dien eenen nacht ontstond er wel (*djoega*) tienmaal een vechtpartij (*pĕ—an*, § 88) en de menschen schreeuwden, dat het luid door het bosch weerklonk. — De honden werden losgelaten (*di—kan*, § 241, § 200) en zetten (*di*-vorm, § 249, § 251) het wild achterna; en daar het hert gewond was, kon het niet snel meer gaan en werd het spoedig door de honden gegrepen.

N°. 9.

(Zie Afdeeling I, N°. 9, 10 en 11.)

Er zijn vele arme Javanen, die schulden hebben bij Chineezen. Indien de schuldenaar geen geld heeft, wanneer de tijd van betaling gekomen is, en uitstel niet wordt toegestaan, dan verkoopt hij wat hij bezit tegen een veel te lagen prijs. — Indien gij niet dadelijk betaalt, wil ik u niets verkoopen. — Zes menschen werden door hen neergeschoten; de overigen vluchtten overhaast het bosch in, omdat zij bang waren voor de geweren der blanken. — In de Maleische kronieken wordt vermeld, dat de eerste hoofden der Maleiers nakomelingen waren van Alexander den Groote; deze was gehuwd

met een prinses Sjahrolbariah geheeten, dochter van Kaid Hindi. — De taal welke de Javanen tot hunne hoofden spreken is niet gelijk aan die, welke zij gebruiken tegen vrouw en kinderen. — In Palembang zijn vele huizen op vlotten gebouwd. — Er waren er die met lansen en anderen die met zwaarden gewapend waren, ieder naar eigen verkiezing; maar allen waren bereden. — Achter ieder huis is een groote tuin, waarin allerlei soorten vruchtboomen, die regelmatig geplant° zijn. De tuinen zijn omgeven met een bamboezen heining, in welke een opening, waardoor de menschen in- en uitgaan.

N°. 10.

Plotseling liep (*pĕljah*) te Singapore het gerucht, dat de Chineezen van de Tian-ti-hoei een aanval wilden doen op de stad. Zij woonden landwaarts in, ver in de bosschen en waren duizenden in aantal. Een gedeelte van die lieden hield zich bezig met het verbouwen van peper en gambir (vert. met peper- en gambirtuinen); maar het meerendeel roofde en stal; want allen schoven opium, om van het dobbelen niet te spreken (§ 277). — De Balineezen wilden niet gelooven, dat de Hollanders Tjakra-Negara ten onder konden brengen, daar de stad zeer hecht en sterk gebouwd was. — De versterkingen hadden vier zijden; aan iedere hoek was een bastion en in elk bastion bevond zich een kanon. Binnen de versterking waren woningen en kazernes, keukens en stallen; maar het drinkwater moest van buiten gehaald worden. — Ik zag dat de muren van dien tempel gedeeltelijk van steen en gedeeltelijk van hout waren; het dak was van bladeren. De tempel was gebouwd op een heuvel, die niet bijzonder hoog was. — Om negen uur moest iedereen binnen zijn en werd er niet meer toegestaan dat iemand naar buiten ging. Al wie na negen uur kwam, vond de poort gesloten (*lĕ*-vorm, § 253) en moest buiten overnachten. — Om de vesting was een breede en diepe gracht, waar men het water in en uit kon laten. — De oevers waren aan weerszijden beplant met struikgewassen.

N°. 11.

Geen enkele vorst in deze wereld kon zijne bevelen overtreden en zijn handelingen navolgen. — Aan hem waren onderhoorig negen honderd vorsten, die gouden kronen droegen. — Buiten hem waren

alle menschen in dat land kafirs, die afgoden en vuur aanbaden. — Nimmer maakte hij zijn opwachting bij zijnen heer, dan na eerst zijn vriend gesproken te hebben. — Zeg mij wat ik doen moet om dat onheil af te wenden. — De woorden van zijn broeder hoorende, opende hij de deur zijner woning en daalde haastig van den ladder. — Toen de lieden, die de poort bewaakten, hoorden dat er menschen buiten waren, die trachtten de deur te openen, grepen zij hunne wapens. — Hij nam zijn mes om, naar het bevel zijns vaders, zijne zuster, die schande over al hare bloedverwanten gebracht had, te dooden. — Het geld bedekt gebreken, de armoede legt ze bloot. — Het tegenwoordige leven en dat hiernamaals zijn als het Oosten en het Westen; indien ge het eene nadert, verwijdert gij u van het andere. — Er zijn vier soorten van menschen, die in den hemel komen; de eerste zijn zij, die een hongerige gespijsd hebben; de tweede, zij die een naakte gekleed hebben; de derde, zij die vasten in de maand Ramadan en de vierde zij die in den koran lezen. — Het is niet goed zich te haasten, behalve bij het uithuwelijken van een dochter, het begraven van een doode en het onthalen van een gast. — Wij zullen uwe zonen dooden, maar uwe vrouwen en dochteren in het leven laten. — Beter is het tijdens het leven veel kleine aalmoezen te geven, dan één groote bij den dood.

N°. 12.

Al wat hij vroeg, werd door den koning toegestaan en in alles wat hij den koning mededeelde had deze behagen. — Zij kwamen aan een poort, welke dichtgemaakt was met groote steenen. — Laat ons den mĕntĕri mededeelen, waar die schatten zijn verborgen; opdat het geld onder de armen en behoeftigen verdeeld kunne worden. — Terwijl hij er over dacht, hoe die slechte daad te volvoeren, werd hij eensklaps bij de haren gegrepen en tegen den grond gesmeten. — Ik wil u dooden, opdat het geheim door niemand buiten mij geweten worde. — Welke woorden hij ook sprak, welke eeden hij ook zwoer, er werd door niemand geloofd, dat hij de waarheid meldde. — Uw echtgenoot is over de zee gegaan met een vreemden koopman; deze duizend goudstukken beval hij u te geven. — Toen het kind den leeftijd van negen jaar bereikt had, bracht de moeder het bij den moeallim. — De onderwijzer ging naar zijn woning, haalde het boek en gaf het den leerling. — Daarop ging hij naar de markt, kocht de geit, nam deze mee naar huis, slachtte het dier, haalde het hart

er uit en bereidde het. Toen het gaar was bracht hij het aan zijn meester. — Die om raad gevraagd wordt, hij is iemand dien men vertrouwt; die om raad vraagt is iemand die geholpen moet worden. — Aan den onwetende wordt de misdaad vergeven, maar aan den wijze niet. — Zoo lang de tak jong is, kan hij gebogen worden naar onzen wil; maar wanneer hij groot geworden is, kan hij niet meer gebogen worden. — Het kind is gelijk een wit vel papier, dat nog niet beschreven is. — Aan den eenen werd bevolen zijn heer den wijn te reiken; de andere werd veroordeeld tot den strop.

N°. 13.

Zij waren bevriend en elkander zeer genegen, zoodat de menschen dachten, dat zij broeders waren. — Langen tijd reikten zij elkander de hand, alsof zij niet konden scheiden. — Vervolgens gingen de beide kinderen te zamen op weg, elkander bij de hand geleidende. — Met veel moeite bereikte hij de schatkamer en vond daar veertig vazen gevuld met goud. — Toen hij het antwoord gehoord had, hield hij zich stil. — Iedereen hield zich gereed met geschenken, en toen het schip den volgenden dag zou vertrekken, gingen honderden menschen naar zijn woning, om hem nog eenmaal te zien. En tot een ieder sprak hij een vriendelijk woord. — De kleine vaartuigen verzamelden zich achter het groote schip en volgden het tot buiten de haven. — Ik zag een blanke, dien ik niet kende; hij had zich neergevlijd op een bank in de galerij en las uit een boek; naar zijn uiterlijk leek hij (zijn uiterlijk was als etc.) een baar. — Mijn hart beefde toen ik zijn woorden hoorde, en ik zeide: »Och heer, geef mij toch medicijnen, opdat ik spoedig beter worde." — Hebt gijlieden huizen of vaste woonplaatsen? Wij hebben geen huizen. Indien wij op de een of andere plaats willen overnachten, dan nemen we takken en bladeren en maken een afdak. — Eenigen tijd nadat de heer N. vertrokken was, werd ik geroepen bij den heer P. Hij zeide mij, dat hij Maleisch wilde leeren; dus bleef ik nog te Malaka, om hem te onderwijzen. — Bij de huizen der smeden krioelde(n) (het van) menschen, die hunne wapens lieten herstellen. — Zij waren ten einde raad (zonder redmiddel); kanonnen, geweren, kruit en kogels, alles werd door hen achtergelaten. — Nog twee dagen hield hij zich verborgen; toen vluchtte hij met een Chineesch vaartuig naar Bengalen en bevrijdde zich uit de handen zijner vijanden. — Het geld dat hij van de compagnie ontving was niet voldoende voor zijne

uitgaven, zoodat hij honderden guldens schuld had. — Nimmer wilde hij te voet uitgaan, maar alleen in een rijtuig of te paard. — Toen het bloed ophield te vloeien, kwam hij eerst tot bewustzijn en kon hij weder enkele woorden spreken.

N°. 14.

Twee honderd legeraanvoerders, wier sterkte en moed befaamd waren, zaten op vergulde zetels. — Zij droegen ijzeren maliënkolders, zoodat hun lichaam niet te zien was. — Achter dezen heuvel is de vijandelijke sterkte niet te zien, maar van den top is hij zichtbaar. — Die kisten zijn veel te zwaar; zij kunnen niet door twee man vervoerd worden. — Op zekeren dag kwam hij onverwachts in het huis van zijn vriend en vond hem opium schuivende. Hij keek hem strak aan en schudde het hoofd; waarop zijn vriend vroeg: »Waarom ziet gij mij aan en waarom schudt gij met het hoofd?" — Kom in veertig dagen niet uit uw huis en spreek in veertig dagen met niemand; dan zal het onheil afgewend zijn. — Toen gij nog niet geboren waart, is uw vader op reis gegaan. Ik weet niet waarheen en nooit is er bericht van hem gekomen, zoodat ik niet weet of hij dood is of in leven. — Die mĕntĕri was de vriend uws vaders; hij en uw vader hielden meer van elkander, dan kinderen van dezelfde ouders. — Van den tijd waarop hij te Malaka gekomen was tot nu toe, had hij nog nimmer iemand beleedigd of eenige daad gedaan welke niet behoorlijk was. — Thans moet ik vertrekken, maar indien God mij in het leven laat, kom ik later hier terug. — De Djakoens zijn gewend om in de boomen te wonen. Wanneer zij menschen zien vluchten zij, alsof ze een ontmoeting hadden met wilde dieren. — Er zijn onder ons Djakoens, lieden, die ziekten kunnen genezen en weten te maken dat iemand gek wordt en dat iemand een ander haat. De middelen (*obat*) daartoe worden alle bereid van wortelen en bladeren; vele Maleiers komen naar hier om die middelen te koopen. — Het was een oud gebruik, dat de bewoners van Naning belasting betaalden te Malaka, in (*dĕripâda*) rijst, vruchten en pluimvee.

N°. 15.

Onder (*dalam*) deze omstandigheden kwamen er elken dag tientallen schepen, die alle naar China gingen. Binnen twee weken werd het

bericht gehoord, dat de Engelschen de stad Kanton hadden aangevallen, en niet lang daarna bracht een huiswaartskeerend schip de tijding, dat de stad was genomen. De Chineezen, die te Malaka en Singapore woonden, wilden deze berichten niet gelooven en zeiden, dat het slechts losse geruchten waren. Maar andere menschen spraken: »Over eenige dagen zult ge (wel) brieven krijgen van vrienden en verwanten, dan kunt ge weten of het waar is of niet." — Weet, gij allen Maleische en Chineesche hoofden, die naar hier gekomen zijt, dat het de wensch der Compagnie is, dat alle menschen in dit land wonen in rust en vrede (*dangan kasĕnangan dan kasĕntôsâan*); opdat een ieder voordeelen kunne behalen uit den handel, die geopend is naar (*dalam*) de verschillende eilanden. Het opperhoofd der zeeroovers, wiens slechte handelwijzen berucht zijn, is gevangengenomen en verbannen; zijn schepen zijn verbrand. — Er zijn daar verscheidene steden te gronde gegaan en wildernis geworden, waarin zich tijgers en olifanten ophouden, tengevolge van de onrechtvaardigheid der vorsten. — Weet gij niet, onrechtvaardigen, die dagelijks uwen onderdanen onrecht doet, dat de straf Gods over u zal komen? Weet gij niet, dat Allah vurige regens heeft laten dalen uit den hemel; dat hij landen heeft laten verzinken in de zee, om te straffen hen, die Zijn geboden niet volgen? — Het was ongeveer twee uur in den nacht toen er weder op een bamboe geblazen werd. Allen kwamen daarop terug; er waren er die opium gingen schuiven, anderen gingen slapen en een paar honderd maakten zich gereed om te gaan rooven en stelen. Mijn Chineesche vriend kwam dicht bij mij en vertelde mij fluisterend allerlei zaken van het verbond. Dezen nacht, zeide hij, gaan er twee honderd mannen naar Singapore om voedsel te halen. Mijn vrees vermeerderde niet weinig en ik smeekte Allah, dat het toch spoedig dag mocht worden, opdat ik dit ongeluksoord zou kunnen verlaten.

N°. 16.

Si-Sampe was afkomstig van Boekit, waar zijn vader pengoeloe was. In een twist met een ander hoofd van Boekit had Pa-Sampe een deel van de kampoeng in brand gestoken en was daarop gevlucht. Si-Sampe nu verlangde steeds naar Boekit terug te keeren, waar hij uitgestrekte sawahs had. Ook was er nog een andere reden; hij dacht, dat hij daar mogelijk pengoeloe zou worden. Maar hij begreep zeer goed, dat het hoofd, dat thans regeerde, Pa-Socah Min, zijn

vijand zou worden. En daarom was hij eerst naar Pariboean gegaan en was daar getrouwd met een vrouw, die zeer veel bloedverwanten had. Indien het (dan) tot een oorlog mocht komen, zouden zijn volgelingen zeer talrijk zijn. Zijn plan mislukte echter; niet lang nadat hij te Boekit was teruggekomen, werd hem verboden daar te wonen. Thans houdt hij verblijf te Siberaja.

N°. 17.

Op den top van dien heuvel is een graf; naar men zegt, het graf van een ouden *goeroe*. Men verhaalt dat deze, toen hij van Medan naar zijn kampoeng terugkeerde, door een zwaren boomtak getroffen werd, die hem diep in het lichaam drong. Hij was doodelijk gewond, maar had nog kunnen gaan tot aan den top van den heuvel; daar was hij gestorven. Nadat zijn lijk door de menschen gevonden was, werd het op dien heuvel begraven. Het graf is beplant met allerlei bloemen en heesters, die zeer welig staan. Aan weerszijden van dien heuvel liggen de dorpen Boeloeh-Awar en Salaboelan. Wanneer de menschen uit die beide dorpen twist hebben, gaan zij naar die bloemen zien. Want indien de bloemen aan de zijde van Boeloeh-Awar het schoonste zijn, dan zal die kampong overwinnen, indien er oorlog gevoerd wordt. En zijn de bloemen aan den kant van Salaboelan het fraaist, dan zullen de bewoners van laatstgenoemde kampoeng B.-A. ten onder brengen.

Fabelen. (1)

De twee hanen.

Er waren eens twee hanen aan het vechten. Nadat ze eenigen tijd gevochten hadden, werd de eene overwonnen; hij vluchtte en verschool zich in het kippenhok. De haan die gewonnen had vloog boven op een huis en kraaide luid, ten teeken dat hij het was, die den strijd had gewonnen. Op dat cogenblik was er een zeer groote kiekendief aan het vliegen, en toen deze den haan zag zitten op het huis, greep hij het beest en vloog er mee weg.

---

(1) Naar het Maleisch.

De wilde hond en de druiven.

Er was eens een wilde hond, die zeer hongerig was. Al wandelende kwam hij aan een tuin met druiven. Hij zag dat er vele van die druiven rijp waren en er lekker en mooi uitzagen. Verscheidene malen sprong de wilde hond uit alle kracht op om die druiven te grijpen, totdat hij doodmoe was; zonder ze echter gekregen te hebben. Toen sprak hij boos: »Wie wil, mag die vruchten die onrijp en zuur zijn nemen; mij zijn ze niet van nut.

Van twee lieden, die samen aten.

Twee menschen zaten te eten en van beider mond droop de saus op hun kleeren, zoodat deze geheel en al vuil werden. De eene spaak: »He, vriend, je eet ongemanierd, want je kleeren zijn bemorst met saus zonder dat je het weet." En de andere antwoordde: »Kijk naar je eigen kleeren; er is saus op gemorst, zoodat ze vies en vuil zijn, en je weet er zelf ook niets van."

De aap en de manggis.

Een aap ging een boomgaard binnen en zag daar een manggis-boom, die vruchten droeg. Hij klom in den boom, nam een vrucht en beet in de schil. Het smaakte bitter en dus smeet de aap de vrucht weg; want hij wist niet dat de manggis van buiten bitter, maar van binnen zoet is.

De kip en de parel.

Er was eens een kip, die haar voedsel zocht tusschen het gras. Al zoekende vond ze toevallig een parel van zeer groote waarde. De kip gaf die parel aan een koopman, met de woorden: »Ziehier een parel van zeer groote waarde; maar voor mij is een rijstkorrel van meer nut."

De kip die gouden eieren legde.

Er was eens een arm man, die een kip bezat. Op zekeren dag legde de kip een gouden ei. De arme man was zeer verheugd, want, naar hij meende, zou hij nu spoedig rijk zijn. Niet lang daarna dacht hij bij zich zelf: »Wat een domoor ben ik; indien ik deze kip slacht, kan ik alle gouden eieren er uit halen, welke in haar buik zijn." Fluks slachtte hij de kip, maar wat hij vond, geen gouden eieren, doch slechts bloed en ingewanden als bij een andere kip.

De drie dieven.

Eens gebeurde het dat twee dieven op den loop gingen met een buffel. De eene wilde het dier mee naar huis nemen en de andere wilde het verkoopen. Zij kregen woorden en het liep op een kloppartij uit. Intusschen was de buffel losgeraakt op den weg en medegenomen door een anderen dief.

De twee kaalhoofdigen.

Het gebeurde eens dat twee kaalkoppen een stuk ivoor zagen in het gras. Beiden wilden het oprapen; en daardoor kregen ze twist, tot vechtens toe. Toen degene, die gewonnen had, het stuk ivoor opraapte, zag hij dat het een kam was, welke niet van nut is voor kaalhoofdige menschen.

De sprinkhaan en de vlinder.

Een sprinkhaan, die woonde in het gras, zag een vlinder vliegen in een tuin vol fraaie bloemen. En hij dacht: »Wat ben ik toch ongelukkig zonder vleugels, zooals die vlinder daar. Ik kan die schoone bloemen niet naderen, maar moet steeds in het gras blijven".

Niet lang daarna kwamen er kinderen spelen in den tuin. Zij vingen den vlinder en trokken er aan, totdat de vleugels uitvielen en het dier stierf. Toen de sprinkhaan zag hoe het met den vlinder gesteld was, dacht hij: »Als het lot der vlinders zóó is, omdat ze

fraai van uiterlijk zijn, dan ben ik toch wel gelukkig; want niemand wil mij vangen. Laat ik maar gering zijn en leelijk, opdat niemand op mij lette."

De kampongbewoner en de oude boom.

Er was eens een man, die een ouden boom, welke geen vruchten meer droeg, wilde vellen. Maar de boom sprak: »Hak mij toch niet om, want ik ben oud en zal niet lang meer leven; en denk eens aan de vele vruchten, welke ik opgebracht heb, waarmede ik u veel voordeel verschafte." De man antwoordde: »Ja werkelijk, het doet me leed u te vellen, maar nu ge geen vruchten meer draagt, wil ik uw hout gebruiken." Toen kwamen er verscheidene vogels, die in den boom genesteld waren, en zeiden: »Ach heer, hak dezen boom toch niet om, want wij maken in hem onze nesten, omdat hij ons zoo goed beschut tegen de zonnestralen. En telkens als wij eieren leggen, spelen uwe kinderen met onze eiëren. Och, laat den boom leven!" De man lachte om het verzoek van de vogels, maar toch wilde hij den boom vellen. Toen vloog er een zwerm (*kawan*) bijen uit den boom, en deze zeiden: »Vel dezen boom niet; wij zullen honig maken tot uw voordeel, elk jaar; en indien gij den boom velt, moeten we een woning zoeken in boomen van andere menschen."

Daarop antwoordde de man: »Indien het er zoo mede gesteld is, dan zal ik den ouden boom maar in het leven laten."

De herder en de jager.

Er was eens een herder die buffels hoedde aan den zoom van het woud. Plotseling kwam er een jager uit het bosch, die sprak: »Zeg herder, hebt gij hier bij den rand van het bosch niet een hert gezien? Van den vroegen morgen jaag ik dat hert, en ik kan er maar niet dichtbij komen." De herder antwoordde: »Juist zoo even zag ik een hert het bosch in vluchten. Indien ge vermoeid zijt, laat mij dan het hert najagen en blijf gij hier op de buffels passen." »Goed!", sprak de jager, »Neem gij mijn geweer en mijn hond mee, dan blijf ik hier de buffels hoeden." De herder nam het geweer en ging met den hond het bosch in. Niet lang daarna zag hij het

hert; hij schoot zijn geweer af, doch raakte niet; maar de hond van den jager werd door den kogel getroffen. Toen de hond gewond was, keerde deze terug om zijn baas te zoeken, en de herder volgde hem. Gekomen aan de plaats waar hij den jager verlaten had, zag hij dat deze in slaap was gevallen en dat de buffels alle gestolen en weggevoerd waren. De herder was zeer bekommerd en bang om naar huis te gaan naar zijn meester, wijl hij alle buffels verloren had. Hij kreeg thuis een pak slaag, omdat hij zijn werk niet goed had gedaan.

De kip en de moesang.

Een jonge kip was een tuin binnengegaan om voedsel te zoeken. Toen zij naar huis terugging, ontmoette zij onderweg een moesang, en zij werd erg bang, omdat ze stellig dacht, dat de moesang haar zou opeten. Doch deze sprak tot haar: »Wees niet bang mij te ontmoeten. Ik weet wel dat kippen bang zijn voor moesangs, omdat er onder hen zooveel boozen zijn; maar ik hier ben niet als de anderen. Altijd doet het mij leed als ik zie, hoe slecht zij handelen. Ik voor mij ben de kippen zeer genegen. En daarom ben ik naar hier gekomen, om aan al uwe vriendinnen de kippen mede te deelen, dat twee moesangs van plan zijn heden nacht in haar hok te komen rooven. Maar ik kom het hok bewaken, opdat ik die slechte dieren kan verjagen." De jonge kip was zeer verheugd toen zij den moesang zoo hoorde spreken. Ze bedankte hem wel voor de hulp en bracht hem in het kippenhok. Toen echter de moesang binnen was, doodde hij alle kippen, die in het hok waren.

De tijger en de mug.

Eens gebeurde het dat een zeer groote tijger toornig brulde omdat hij een mug hoorde gonzen vlak bij zijn oor. En hij sprak: »Zeg, gij nutteloos dier, afkomstig van de mestvaalt, scheer u weg van hier en nader me nooit meer, want ik ben de koning der wouden. Dadelijk stak de mug hem op zijn lip, kroop in zijn oor, in zijn neusgaten en stak hem overal, waar ze maar kon. De tijger werd bijna gek van pijn en woede, maar kon zijn kleinen tegenstander toch niet bemachtigen. Dus stond de tijger schrikkelijke pijnen uit;

hij kon het bijna niet uithouden en brulde, zoodat alle woudbewoners opschrikten en beefden op de stem van hunnen koning. Spoedig daarop verloor de tijger het bewustzijn door pijn en woede. De mug was uitermate verheugd, omdat zij den tijger overwonnen had, en vloog overal rond om hare overwinning mede te deelen en te zeggen, dat zij den troon van den woudkoning zou bestijgen. Daar de mug zoo uitbundig blij was, lette ze niet goed op en zag het spinneweb niet. Ze raakte in het net en werd gegrepen en opgegeten door de spin.

De muizen en de kat.

In zekere stad woonde een kat, die zeer knap was in het muizen vangen, zoodat alle muizen bang voor haar waren. Op een dag verhuisde de kat. De muizenkoning in de nieuwe woonplaats der kat verzamelde al zijn muizen bij elkander om te beraadslagen en een middel te vinden, opdat zij bevrijd zouden zijn van de rampen, welke de kat in haar boosheid over de muizen bracht. Een oude en zeer wijze muis sprak: »We moesten die kat een belletje om den hals binden; we kunnen de kat dan altijd hooren wanneer zij ons nadert". Deze woorden bevielen den muizen zeer, maar toen gevraagd werd, wie de kat de bel aan zou binden, was er niemand die dit werk ten uitvoer durfde brengen.

De tijger en het geitje.

Er was eens een geitje aan den stroom bezig te drinken, toen er een tijger aankwam, die honger had. Hij sprak: »Hoe durft ge het water vuil maken, dat ik wensch te drinken?" Het geitje antwoordde: »Wees niet boos heer; ik maak het water dat gij wenscht te drinken volstrekt niet vuil, want de plaats waar ik drink ligt benedenstrooms van uw plaats." De tijger zeide daarop: »Ge maakt het water toch vuil en bovendien, ik weet dat gij mij het vorige jaar hebt belasterd." »Maar, heer," zoo sprak het geitje, »hoe is 't mogelijk dat ik u het vorige jaar belasterd zou hebben; want toen was ik nog niet geboren." »Indien gij het niet zijt, dan is het toch een van uwe familie geweest, die mij belasterd heeft." Waarop het geitje weer sprak: »Vergeef mij, heer, maar ik heb in het geheel geen familie." »Dan is het een van uw kennissen geweest;

ik weet heel goed, dat alle geiten mij een kwaad hart toedragen, en ik wil thans hun schuld aan u wreken." Daarop greep de tijger het geitje beet, vluchtte er mee het bosch in en at het op.

De stadsmuis en de veld(bosch)muis.

Op zekeren dag had een stadsmuis een veldmuis te gast. Hij haalde het lekkerste eten te voorschijn en diende het voor op een zuiver en schoon plekje midden in een bewoond huis. De beide vrienden gingen zeer verheugd aan het eten, maar terwijl ze nog aan het smullen waren, kwam de eigenaar van het huis. De beide muizen vluchtten zoo snel ze konden, en verscholen zich op de plaats waar de stadsmuis altijd wegkroop. Toen de heer des huizes weer vertrokken was, sprak de stadsmuis tot zijn vriend: »Laat ons weer naar buiten gaan en ons maal opeten, dat wij in den steek lieten." Maar de veldmuis antwoordde: »Laat mij maar terugkeeren naar mijn woning midden in het bosch. Wel is waar is het voedsel er niet fijn en heb ik slechts vruchten en wortels en bladeren, maar er zijn geen menschen, die mij wegjagen en bangmaken.

De tijger en het jonge geitje.

Moeder de geit wilde den stal uit om eten te gaan zoeken. Voor ze vertrok sprak ze tot haar kind: »Hoor eens, mijn kind, sluit de deur goed; ga niet naar buiten, denk er wel aan, tot ik weer terug ben." Daarop ging moeder de geit er op uit om eten te zoeken. Terwijl ze tot haar jong sprak, was er een tijger dicht bij het hok geweest, die alles gehoord had wat moeder de geit zei. Toen deze verdwenen was, kwam de tijger op de deur van den stal kloppen en riep om de deur te openen, daarbij de stem van de oude geit nabootsende. Zoodra het jonge geitje hoorde dat er aan de staldeur geklopt werd, keek het door een kier en zag dat er een tijger voor den stal stond, die de stem van de geitemoeder nagebootst had. Het geitje kende de listen en streken van de tijgers, lachte zijn vijand uit en sprak: »Ge zijt wel zeer knap in dergelijk werk, maar ge zijt niettemin een tijger; ga maar hier van daan, want ik open u de deur toch niet."

De kraai en de hond.

Er was eens een kraai, die een stuk *dendeng* gestolen had en er mede weggevlogen was boven in een hoogen boom. Een hond had gezien wat de kraai deed; langzaam ging hij naar den boom, zette zich beneden aan den voet en keek naar de kraai, terwijl hij den vogel lof toezwaaide met de woorden: »Nog nimmer van mijn leven zag ik een vogel, die zulke schitterende witte veeren heeft als gij; en ik denk ook wel dat uw stem zeer liefelijk zal zijn. Als dat inderdaad zoo is, dan is er geen enkele vogel in de wereld, die met u gelijkgesteld kan worden." Toen de kraai den hond aldus hoorde spreken, was hij erg blijde en dacht: »Ik moest maar een weinig zingen, dan kan de hond mijn stem hooren." Daarop zong de kraai met luider stem; maar zoodra hij begon te zingen viel het stuk *dendeng* uit zijn snavel. Het werd gegrepen door den hond, die er hard mee wegliep en de kraai uitlachte, omdat hij hem had bedrogen.

Twee menschen die een schat vonden.

Op zekeren dag waren twee menschen aan het wandelen; onder weg vond een hunner een beurs gevuld met goud. Zijn makker zeide: »Wat zijn we gelukkig dezen schat te vinden; laten we deelen." Maar de man, die de beurs gevonden had, antwoordde: »Ik ben in het geheel niet van plan het gevonden goud met u te deelen; iR ben het die de beurs gevonden heeft, en ieder denke aan zich zelven." Niet lang daarna gingen ze een bosch in; daar ontmoetten zij een roover. De vinder van de beurs werd bang en zeide: »Wat ongelukkig toch, dat we dien roover moeten treffen." De ander antwoordde: »Ongelukkig voor u, want ook nu denke ieder aan zich zelven." Nog onder het spreken vluchtte hij; maar de man, die de beurs gevonden had, werd gevangen en van zijn schat beroofd door den roover.

De kat en de muis.

Er was eens een poes, wier meester zeer veel van haar hield. Daar de poes nooit gebrek had aan lekker eten, ving ze nimmer muizen, zoodat de muizen haar durfden naderen. Eens op een dag sliep de poes in de rijstschuur en daar kwamen tal van muizen, die rijst

wilden eten. Toen deze zagen dat de poes sliep, sprak de muizenkoning: »Valt gij thans allen te zamen de kat aan en doodt haar; want zij is de vijand van ons geslacht." De muizen stortten zich allen op de poes, die nog sliep. Maar de kat werd wakker, ving verscheidene muizen en doodde ze.

De kikvorsch en de koe.

Op een dag liep een koe te grazen in de wei en trapte (daarbij) zonder opzet op een kikkertje, en het beestje stierf. Alle andere jonge kikkers, die op die plek aan het spelen waren, vluchtten naar huis. Daar was een oude kikvorsch, die hun vroeg: »Waarom komt ge allen hier terug?" En de kikkertjes antwoordden: »O, moeder, we hebben van daag een beest gezien, zoo groot als we er nog nimmer in ons leven een zagen. Hoe het heet weten we niet." De oude kikvorsch was zeer verwonderd en vroeg aan de kinderen: »Hoe groot was dat dier dan, wijst het me eens." Maar de kleintjes antwoordden: »We kunnen niet wijzen hoe groot het is." De moeder werd boos, hield haar adem in om zich op te blazen (vert. groot te maken), en vroeg: »Was het zóo groot?" »Veel grooter nog", riepen de kinderen. De moeder blies zich nog meer op en vroeg weer: »Was het zóo groot?" »Nog grooter", zeiden de kleintjes. Toen blies de moeder zich op uit alle macht, totdat het eind was, dat haar buik uit elkaar sprong en de oude kikker stierf.

De kikvorsch en de muis.

Er was eens een kikker, die naar de overzijde der rivier wilde zwemmen. Juist op dat oogenblik ontmoette hij zijn vriendin de muis, en hij sprak: »Ga gij te zamen met mij naar den overkant." De muis antwoordde: »Het is beter, dat ik langs een anderen weg ga, want ik kan niet zwemmen." Maar de kikvorsch antwoordde: »Ga toch maar mee, want deze weg is korter; laat ik een touwtje aan uw poot binden, opdat ik u kan voorttrekken." »Goed", sprak de muis. De kikvorsch nam toen een stuk touw, bond het eene einde aan zijn eigen poot, en het andere einde aan den poot van de muis; daarop gingen zij te water en de kikvorsch zwom naar den anderen oever, de muis meetrekkende. Toen zij midden in den

stroom waren, werd de muis moe, zoodat ze bijna stierf. Ze sprak tot haar vriend: »Nu verdrink ik, omdat ik uw raad gevolgd heb; maar er zijn anderen, die het u zullen vergelden." Daarop dreef de muis dood op het water. Een valk, die boven de rivier vloog, zag de muis drijven; hij greep haar en daar het touw nog vastzat aan den poot van den kikker, nam hij dezen tegelijkertijd mede.

Javaansche volksverhalen. (1)

Hoe de muizen talrijk werden op Java.

Onder de regeering van een der vorsten van Ponorogo woonde er op den berg Tjoemběri een zeer groote arend. Hij hield verblijf in een groote bamboe. De vogel was zeer wreed; hij stal kippen, schapen en geiten, en doodde ook menschen, paarden en buffels. De lijken van menschen en dieren, die door den vogel gedood waren, hoopten zich dagelijks op. De vorst beloofde groote schatten te zullen geven aan hem, die den vogel zou dooden; maar niemand kon hem overwinnen. Toen men geen enkel middel meer wist, beval de vorst aan zijne menteri's om in het geheele land bekend te maken, dat al wie den vogel doodde des konings schoonzoon zou worden. Reeds waren er vele dagen verloopen, zonder dat er iemand was gekomen, die den vogel durfde bestrijden; toen er op een zekeren dag drie dieren voor den vorst verschenen, namelijk een muis, een kat en een hond. De vorst sprak tot hen: »Durft gijlieden den arend dooden?" En de dieren antwoordden: »Ja, uwe Majesteit, en indien hij niet sterft door ons, dan mag uwe Majesteit ons dooden." »Goed", zeide de koning.

Daarop gingen zij met hun drieën naar den berg Tjoemběri. De muis maakte een opening onder in de bamboe, klom naar boven totdat hij den vogel bereikt had, en beet heel voorzichtig de groote pennen (*boela*) der vleugels door. Toen nu de vogel wilde vliegen, viel hij op den grond. De kat had gekeken op welke plaats hij neerviel, en de hond beet hem in den nek zoodat hij stierf.

Toen nu de arend gedood was, gingen de drie vrienden naar den koning en vroegen om hun loon. De hond en de kat mochten aan het paleis blijven en kregen elken dag lekker eten. Aan de muis gaf

---

(1) Met wijziging overgenomen uit de Mededeelingen van wege het Ned. Zendelinggenootschap.

de koning een groot rijstveld; daar mocht hij regeeren over alle muizen. Met elk jaar werd echter het aantal muizen grooter en grooter, en toen zij op hun land niet genoeg eten meer vonden, verspreidden zij zich over andere rijstvelden. En dit is de reden, waarom er op Java zooveel rijst wordt opgegeten door de muizen.

Bĕlorong.

Er was eens een zeer arm man; hij werkte iederen dag, maar toch bleef hij in behoeftige omstandigheden. Daarom was hij zeer verdrietig.

Op zekeren dag overlegde hij met zijn vrouw, zeggende: »Ik ben van plan naar een ver land te gaan en niet terug te keeren, dan indien ik een middel heb gevonden om rijk te worden." Zijn vrouw kon zich (hiermede) vereenigen en antwoordde: »Goed, ga gij een middel zoeken om rijk te worden." Daarop nam de man afscheid en vertrok. Onderweg dacht hij, dat het goed zou zijn een beroemd *goeroe* te zoeken.

Iedereen, dien hij tegenkwam, vroeg hij: »Vriend, weet gij ook waar de groote *goeroe* woont, die veel wetenschap bezit?" De meesten antwoordden hem: »Wij hebben wel van hem gehoord; men zegt dat er velen door zijn hulp rijk zijn geworden, maar wij hebben hem nooit gezien en weten niet waar zijn woning staat. Oude menschen zeggen dat hij bij Soerabaja woont."

De arme man trok zoo steeds verder, totdat hij plotseling aan een groot moeras kwam. Midden in het moeras stond een prachtig huis; daar ging hij naar toe. Toen hij er dichtbij gekomen was ging hij zitten en riep: »Vergiffenis heer."

Niet lang daarna kwam er iemand naar buiten. Het was een oud man met witte haren. Hij sprak tot den reiziger: »Kom maar binnen en zet u naast mij." Vervolgens vroeg de oude: »Waar woon je en wat kom je hier doen?" De man antwoordde: »Ik ben hier verdwaald; ik ben op reis gegaan omdat ik iemand wil zoeken."

»Zoo", hernam de grijsaard, »en wat zoek je wel, een *kjai* of een *njai*?"

»Ik zal u alles vertellen. Ik heb vijf broeders, die allen rijk zijn; zij hebben alles in overvloed en ik heb gebrek aan alles. Altijd heb ik gewerkt; ik was steeds ijverig en toch ben ik niet rijk geworden. Indien ik iets van mijn broeders te leen vraag, dan worden zij vertoornd en schelden ze op mij, zoodat ik erg beschaamd word."

»En wat wilt ge thans?", vroeg de grijsaard.

De arme man antwoordde: »Ik wil rijk worden, zeer rijk, rijker dan al mijn broeders; al moge ik daarvoor na mijn dood in de hel komen."

»Maar hebt ge wel moed genoeg, en zijt ge niet bang om die vreeselijke kwellingen in het leven hiernamaals te verduren?"

De man, die rijk wilde worden, sprak: »Ja heer, ik heb den moed er toe."

Toen nam de grijsaard hem mede naar het achterhuis. Het huis was zeer groot en vol van allerlei fraaie zaken. Overal schitterden diamanten en verguldsel. De arme man werd geheel versuft door al die pracht; plotseling echter hoorde hij stemmen als van menschen die gepijnigd worden, welke riepen: »Wij lijden de pijnen der helle; groot is ons noodlot, niemand kan zulke pijnen verduren."

De arme keek rechts en links, naar boven en naar beneden. Daar zag hij dat de dorpels der deuren levende menschen waren; dat de muren rustten op levende menschen; zelfs de keuken, de stallen, de schuren, alles was er gebouwd boven op levende menschen.

Toen hij dit gezien had, vroeg de oude hem: »Hebt ge nog altijd den moed het lot dier menschen te ondergaan?"

»Zeker", antwoordde de arme man, »indien ik slechts rijker word dan mijn broeders."

Daarop hernam de grijsaard: »Doe dan juist hetgeen ik u zal zeggen. Keer eerst naar uw huis terug. Aanstaanden Vrijdag moogt ge niet uitgaan, 's nachts ook niet. Maak dan een nieuw kussen en een nieuwe mat gereed; smeer er welriekende zalf op en bestrooi ze met welriekende bloemen. Zorg dat er een brandende lamp bij uw slaapplaats is. Dan moet ge waken op uw bed en de *klamboe* goed sluiten; omstreeks middernacht moogt ge volstrekt niet slapen. En nu heb ik u niets meer te zeggen; ga naar huis en vertel alles naar waarheid aan uw vrouw."

Vervolgens nam de arme man afscheid en keerde naar zijn woning terug.

Thuis gekomen, vroeg zijn vrouw hem dadelijk: »Wel, waar zijt ge zoo lang geweest?"

»Ja, ik ben lang van hier geweest; de weg was ver en moeilijk."

»En welk nieuws hebt ge; zijt ge geslaagd?"

»Ja", — antwoordde de man — »maar ge kunt toch niet gissen hoe. Ik zal u alles vertellen, van het begin tot het einde. Toen ik van hier was vertrokken, liep ik maar steeds door, zoodat ik spoedig verdwaalde en niet meer wist waar het Noorden of het Zuiden was.

Eindelijk kwam ik bij een moeras en daar zag ik een groot huis. De bewoner kwam bij me en sprak zeer vriendelijk tot mij; hij nam mij mede naar binnen en vroeg waarom ik daar gekomen was. Ik deelde hem toen het doel mijner komst mede. Vervolgens toonde hij mij zijn huis; het was buitengewoon mooi, vol schatten en edelgesteenten en goud en zilver; overal glinsterden en fonkelden de diamanten; nog nimmer zag ik zoovele schatten. Maar plotseling hoorde ik van alle kanten gekerm en geween; deuren, muren, keuken, stallen en schuren, alles was gebouwd op levende menschen.

»Hebt ge die menschen gezien?" vroeg de eigenaar mij. »Ja", antwoordde ik, »ik heb alles gezien en gehoord." »Welnu" sprak toen de eigenaar weer, »zoo zal het ook met u gaan. Verlangt ge nog steeds om rijk te worden?" Hoewel ik zeer bang was, antwoordde ik toch, dat ik niets liever wenschte dan schatrijk te zijn.

Toen de man zijn verhaal gedaan had, viel zijn vrouw bewusteloos neder; maar spoedig kwam zij weder tot bewustzijn.

»Ach laten we maar arm blijven", sprak ze, »liever dan dat gij zulke pijnen moet verduren". Maar de man troostte haar en zij wilde toch ook wel veel schatten hebben.

Toen zeide de man: »Koop gij een nieuwe mat, en maak een nieuw kussen; want, die ons rijkdom zal schenken, zal Vrijdag reeds hier komen". En de vrouw deed, zooals haar man haar had bevolen.

Op den Vrijdag avond was alles gereed, overeenkomstig de voorschriften van den ouden man. Om zeven uur stak de arme zijn lampje aan en plaatste het midden op het bed. Toen sloot hij de *klamboe* en waakte. Bij het lampje brandde hij *doepa*, hij besmeerde het kussen met welriekende zalf en strooide bloemen op zijn bed. Toen het bijna middernacht was, hoorde hij plotseling een geluid als van een stormwind. Nadat het weer stil was geworden, zag hij in de kamer een zeer schoone vrouw. Voeten had zij niet, maar haar lichaam eindigde in een slangestaart van meer dan een vadem lengte, die geheel bedekt was met gouden schubben.

De man was erg bang toen hij daar eensklaps die vrouw zag, terwijl hij niet wist, van waar zij kwam. En zijn vrees nam nog toe, toen de vrouw in het bed kwam. Toen de man haar van dichtbij zag en wist hoe schoon zij was, werd hij verliefd op haar; de staart had hij nog niet gezien.

Langzaam kwam de vrouw naar den armen man toe om hem eensklaps in hare armen te sluiten. Hij verschrikte hevig toen hij de staart om zijn lichaam voelde kronkelen; maar hij dacht aan de lessen van den wijze en trachtte niet zich te bevrijden. Het zou

em ook onmogelijk geweest zijn; de vrouw hield hem stevig vast, oodat hij bijna geen adem kon halen, en zij sprak: »Indien gij tracht uit mijn armen te bevrijden, vertrek ik en blijft ge arm." Een uur lang hield Bĕlorong hem vast, zoodat hij een gevoel had alsof hij zou sterven. Toen hij losgelaten werd, hoorde hij een rinkelend geluid als van neervallend geld. Langzaam kwam hij tot zich zelven, maar de vrouw was reeds verdwenen. Hoe hij ook zocht, nergens zag hij iets van haar. Maar wel zag hij geld, overal geld, het geheele huis was er vol van. Thans was hij schatrijk, veel rijker dan een van zijn broeders. En telkens als hij nog meer wilde hebben, kwam de vrouw terug en gaf hem geld, tot hij eindelijk zooveel had, dat hij niet meer vroeg.

Zoo had hij dan gekregen wat hij begeerde, maar na zijn dood moest hij voortdurend zonder ophouden de grootste kwellingen lijden.

WOORDENLIJST.

A.

Aalmoes, dĕrmâ, sĕdĕkah.

Aan, di, pâda, kapâda, bĕgi, sâma, *suffix* kan; *zie* §§ 296, 297, 298, 299.

Aanbidden, sĕmbah; *imperfect.* mĕnjĕmbah.

Aankomen, sampaj, datang.

Aanleggen, *een weg* —, boeat; *imperf.* mĕmboeat. *Mikken op*, bĕtoeli, oenting.

Aanstaand, *eerstkomend*, jang akan datang, jang datang ini. *Aanstaande week*, djoema'at jang datang ini.

Aantal, *hoeveelheid*, bânjaʼ.

Aanval, *vijandelijke* —, pĕlanggâran, pĕnjĕrangan.

Aanvallen, langgar; *imperf.* mĕlanggar; *bestormen*, sĕrang; *imperf.* mĕnjĕrang; *woedend, moordend* —, âmoeʼ; *imperf.* mĕngâmoeʼ.

Aanvoerder, kapâla, pĕngoeloe; —*in den oorlog*, panglima pĕrang.

Aap, *meerkat*, kĕrâ, mônjet.

Achter, di bĕlâkang (§ 293); *aan den achterkant van*, di bâlik.

Achterhuis, bĕlâkang-roemah.

Achterlaten, tinggalkan (§ 200); *imperf.* mĕninggalkan.

Adem, nafas; —*halen*, bĕrnafas.

Afdak, sĕngkoeap.

Afdalen, tôeroen.

Afgod, bĕrâla.

Afkomstig, aṣal, dĕripâda. *Hij is — van Kedah*, ia ânaʼ Kĕdah.

Afkorten, pendeʼkan, *imperf.* mĕmendeʼkan. *Aftrekken van zekere som*, potong. *Een weg* —, pintas; *imperf.* mĕmintas.

Afscheid, — *nemen*, minta dîri; bĕrmoehoen.

Afschieten, *een geweer* —, pasang; *imperf.* mĕmasang.

Afwenden, *een onheil* —, djâoehkan; *imperf.* mĕndjâoehkan; pâlingkan; *imperf.* mĕmâlingkan. *Zich* —, bĕrpâling.

Al, *reeds*, soedah, tĕlah (§ 292). —, *tevens*, sambil, sĕrâja. *Allen gezamenlijk*, sĕkâlian, sĕmoea (§ 103).

Alexander, — *de Groote*, Iskandar dzoeʼlḳarnain.

Alleen, sa ôrang (dîri); *hij* —, ia sa ôrang, ia sa ôrang dîri. *Zie* § 155. *Slechts*, sâdja, ânja; *alleen, maar*, mĕlâinkan.

Allerlei, bâgaj-bàgaj.
Alles, sĕmoea, sĕmoeânja (§ 103).
Als, *even*—, sapĕrti; *indien*, djikâlaw, kâlaw, djika. *Even . . ad-ject. . . als*, sâma . . . . dangan (§ 105); *wanneer, toen*, tatĕkâla, âpabila.
Alsof, sapĕrti, sĕbâgaj.
Altijd, sĕlâloe, sĕlâmânja (§ 287).
Ander, lâin.
Antwoord, sâoet, sâoetan, djawâb.
Antwoorden, sâoet, *imperf.*, mĕnjâoet; djawâb, *imperf.* mĕndjawâb. *Op een brief* —, balas, *imperf.*, mĕmbalas.
Arabië, tânah Arab.
Arak, ârak.
Arend, bôeroeng râdjawâli, bôeroeng nasar (*Ar.*)
Arm, *behoeftig*, pâpa, mĕskin; —, *lichaamsdeel*, tangan, lengan.
Armoede, kapâpâan.

B.

Baadje, bâdjoe.
Baar, *nieuw aangekomene*, ôrang bâroe.
Baas, *heer, meester*, toean.
Bamboe, boeloeh.
Bang, takoet.
Bank, *Europeesche*, bangkoe; *Maleische rustbank*, pĕntas; *op Java* bâle-bâle.
Bastion, katĕloem.
Bed, *slaapplaats*, pĕtidôeran; *van vorstelijke personen*, pĕrâdoean; —, *matras*, tilam.
Bedanken, tĕrima kâsih; *imperf.*, mĕnĕrima —.
Bedekken, toetoepi, *imperf.*, mĕnoetoepi; *overdekken*, toedoengi.
Bedelen, minta-minta; minta sadakah.
Bedroefd, soesah ati; bĕrdoekatjita.
Beest, binâtang.
Beetnemen, *foppen*, dâjakan, pĕrdâjakan, *imperf.*, mĕndâjakan, mĕmpĕrdâjakan.
Befaamd, tĕrnâma, masjhôer.
Begaan, *bewandelen*, djâlâni, *imperf.*, mĕndjâlâni.
Begaanbaar, dapat didjâlâni.
Begeeren, *verlangen*, ĕndak; kaĕndaki § 265; ingin.
Begin, moela, pĕrmoelâan; *Ar.* awwal.
Beginnen, moelâi, *imperf.*, mĕmoelâi.
Begraven, ḳoeboerkan, *imperf.* mĕngḳoeboerkan; tanamkan mait, *imperf.* mĕnanamkan —.
Begrijpen, mĕngĕrti; *stam*, ĕrti.
Behagen, — *scheppen in*, bĕrkĕnan (kapâda).
Behalen, *verkrijgen*, dapat, bĕrôleh; pĕrôleh, *imperf.* mĕmpĕrôleh. *Voordeel* —, bĕrôleh oentoeng.
Behalve, lâin dĕripâda; mĕlâinkan.
Behoeftig, kakôerangan, pâpa. *Een* —*e*, ôrang pâpa, — mĕskin.
Behooren, *betamen*, âroes, pâtoet. *Naar* —, dangan sapĕrtinja, saâroesnja. *Toe*—, poenja, ĕmpoenja, § 152, 191.
Behoorlijk, pâtoet, dangan sĕpâtoetnja.
Beide, kadoea, kadoeânja; kadoea bĕlah § 132.
Bekend, — *zijn met iemand*, kĕnal akan; bĕrkĕnal dangan.

Bekendmaken, *ter kennis brengen*, bĕri tâoe, *imperf.* mĕmbĕri —; ma'lòemkan, *imperf.*, mĕma'-lòemkan.

Beker, piâla.

Bekommerd, soesah ati; bĕrtjinta. *Zie ook bedroefd.*

Bel, *klok*, gĕnta; *belletje*, giring-giring.

Belasting, *schatting*, bêa, tjoekaj.

Beleedigen, inakan, *imperf*, mĕnginakan; bĕri mâloe, *imperf.* mĕmbĕri mâloe.

Bemorsen, kotorkan, *imperf.*, mĕngotorkan.

Bemorst, kotor, tjĕmar; — *met*, bĕloemoer dangan.

Beneden, *onder*, bâwah § 293, *naar — gaan*, tôeroen.

Benedenstrooms, ilir.

Beplanten, tanâmi, *imperf.*, mĕnanâmi.

Beraadslagen, bitjâra, bĕrbitjâra; moeâfakat; — *over*, bitjârakan, *imperf.*, mĕmbitjârakan.

Bereiden, *gereedmaken*, sĕdiakan, siapkan, *imperf.*, mĕnjĕdiakan.

Bereiken, *aankomen*, sampaj; *het doel* —, bĕròleh maksoed.

Berg, boekit, goenoeng.

Bericht, kâbar, warta, bĕrita.

Berijden, *een paard* —, nâik koeda; nâiki, *imperf.*, mĕnâiki.

Beroemd, tĕrnâma, tĕrbilang, masjhôer.

Berucht, nâma kĕdji; nâma boesoe-.

Beschaamd, mâloe.

Beschreven, *on* —, *blanco*, tiâda bĕsôerat.

Beschrijven, *schrijven op*, sôerati, *imperf.*, mĕnjôerati; toelisi, *imperf.*, mĕnoelisi.

Beschutten, lindoengkan, *imperf.*, mĕlindoengkan. *Zich* —, bĕrlindoengkan dìrinja.

Bestaan, *zijn*, âda; *leven*, idoep; — *uit*, dĕripâda. —, *het wezen*, kaâdâan; *levensonderhoud*, pĕngidoepan, pĕntjârian, rĕzĕki.

Bestijgen, nâiki, *imperf.* mĕnâiki.

Bestrijden, *oorlogvoeren*, bĕpĕrang dangan; pĕrangi, *imperf.*, mĕmĕrangi. *Weerstand bieden*, lâwan, *imperf.*, mĕlâwan.

Bestrooien, ambòeri, *imperf.*, mĕngambòeri; tâbòeri, *imperf.*, mĕnâbòeri.

Betalen, bâjar, *imperf.*, mĕmbâjar.

Betaling, *termijn van* —, angsôeran.

Beteekenen, *wat beteekent dat*, âpa ĕrtinja? *Dat beteekent*, ĕrtinja.

Beter, *beter dan*, bâik (lĕbih bâik dĕripâda, § 106); *hersteld, genezen*, sĕmboeh.

Beurs, *buidel*, poendi-poendi.

Bevel, pĕrentah, titah, sôeroeh. *Zie ook bevelen.*

Bevelen, sôeroeh, *imperf.*, mĕnjôeroeh; —*van een vorst*, titah, bĕrtitah, mĕnitahkan. —, *besturen*, pĕrentahkan, *imperf.*, mĕmĕrentahkan.

Beven, gĕtar, gĕmĕtar.

Bevreesd, takoet, katakoetan § 263.

Bevriend, bĕrsahâbat § 232.

Bevrijden, lĕpaskan, *imperf.*, mĕlĕpaskan; *zich* —, bĕrlĕpas, lĕpaskan dìrinja.

Bewaken, djâgâi, *imperf.*, mĕndjâgâi.

Bewapend, bĕrsĕndjâta.

Bewegen, gĕras; *zich* —, bĕgĕras; *iets* —, gĕraskan, *imperf.*, mĕnggĕraskan.

Bewoner,
isi nĕgĕ
òrang is
Bewusteloo
barkan
Bewustzijn
sĕdar ak
Bezitten,
§ 191.
Bezorgd,
Bij, *voorzet*
ampir, dĕ
Bijl, kâpa
Bijten, gig
— *van sl*
imperf.,
Bijzonder,
âmat, san
bârang²,
Binden, *m*
imperf.,
iets, tamb
mbatkan.
Binnen, da
kadalam,
Bitter, pâit
Blad, *boom*
Blanke, ôra
Blazen, tio
Blij, *verhe*
soekatjita
Blijven, *ac*
Blind, boet
Bloed, dâra
Bloedverwa
Bloem, boe
Bloot, tĕlanc
tĕroenoes
Blootleggen
takan, *im*
openbaren
mĕmboeka

Bewoner, — *van een land*, òrang isi nĕgĕri; — *van een huis*, òrang isi roemah.

Bewusteloos, pingsan, tiada kâbarkan dìrinja.

Bewustzijn, sĕdar; *tot — komen*, sĕdar akan dìrinja.

Bezitten, ĕmpoenja, mĕmpoenjâi § 191.

Bezorgd, bĕrsoesah-ati, bĕrtjinta.

Bij, *voorzetsel*, di, pâda; —, *nabij*, ampir, dĕkat; —, *honigbij*, lĕbah.

Bijl, kâpas.

Bijten, gigit, *imperf.*, mĕnggigit; — *van slangen, insecten*, pâgoet, *imperf.*, mĕmâgoet.

Bijzonder, *buitengewoon*, tĕrlâloe, âmat, sangat, tĕrlampaw; boekan bârang[2], boekan kĕpâlang.

Binden, *met band, touw*, ikat, *imperf.*, mĕngikat. *Vast — aan iets*, tambatkan, *imperf.*, mĕnambatkan.

Binnen, dalam. *Naar — gaan*, kadalam, masoes.

Bitter, pâit.

Blad, *boom—*, dâoen.

Blanke, ôrang poetih.

Blazen, tioep, *imperf.*, mĕnioep.

Blij, *verheugd*, soeka, soeka-ati, soekatjita.

Blijven, *achter—*, tinggal.

Blind, boeta.

Bloed, dârah.

Bloedverwant, sânas, sânas-soedâra.

Bloem, boenga.

Bloot, tĕlandjang; —, *uit de scheede*, tĕroenoes, tĕrtjâboet.

Blootleggen, *duidelijk maken*, njâtakan, *imperf.*, mĕnjâtakan; —, *openbaren*, boekakan, *imperf.*, mĕmboekakan.

Boek, kitâb, boekoe.

Boom, pohon, pokos.

Boomgaard, kĕbon boeâh-boeâhan.

Borneo, poelaw Kalimantan.

Borst, dâda; —, *mam*, soesoe.

Bosch, oetan, rimba.

Bouwen, *een stad —*, boeat nĕgĕri, *imperf.*, mĕmboeat —; *een huis —*, bangoenkan roemah, *imperf.*, mĕmbangoenkan —.

Boven, âtas § 293.

Bovendien, lâgi poela.

Branden, angoes; *in brand steken*, toenoe; — *van vuur, een lamp*, njâla, bĕrnjâla. —, *verbranden*, bakar, *imperf.*, mĕmbakar. *Een —de lamp*, pĕlita tĕrpâsang.

Brandhout, kâjoe-api.

Breed, lêbar.

Brengen, bâwa, *imperf.*, mĕmbâwa; —, *geleiden*, antarkan, *imperf.*, mĕngantarkan; *ten onder—*, âlahkan, *imperf.*, mĕngâlahkan.

Brief, sôerat.

Broeder, soedâra (laki[2]); *oudere —*, âbang, kâkas; *jongere —*, âdis.

Brug, djĕmbâtan.

Brullen, *van een tijger*, mĕngâoem.

Buffel, kĕrbâoe.

Buigen, *een buiging maken*, sĕmbah, *imperf.*, mĕnjĕmbah. —, *krom maken*, bengkoskan, *imperf.*, mĕmbengkoskan.

Buiten, loear; *naar — gaan*, kaloear; —, *behalve*, lâin dĕri-pâda, mĕlâinkan.

C.

China, bĕnoea Tjina.

Chinees, òrang Tjina; *als vocatief*, bâba.

D.

Daad, pĕrboeâtan; —, *werk*, pĕkĕrdjâan.

Daarop, *daarna*, lâloe, satĕlah itoe, kĕmoedian § 292.

Dadelijk, sĕbentar, sĕbentar djoega

Dag, âri; —, *in tegenstelling van nacht*, siang; *vandaag*, âri ini.

Dagelijks, sa-âri-âri, tiap² âri.

Dak, atap.

Dalen, tôeroen.

Dan, *daarna*, *zie daarop*, —, *op dien tijd*, pâda mâsa itoe; —, *na een comparatief*, dĕri, dĕri-pâda; *als 't zoo is*, kâlaw bagitoe.

Dat, *aanw. vnw.* itoe; *betr. vnw.*, jang; *voegw.*, mâka, bahwa § 303, 304.

De, *bep. lidw.*, itoe, jang, nja § 158, 177, 149.

Deel, *ge—te*, bâgi, bâgian; *een ge—te*, sa tĕngah § 120.

Deelen, bâgi, bâgikan, *imperf.*, mĕmbâgi.

Denken, pikir, bĕpikir. — *over*, pikir kan, *imperf.*, bĕpikir kan; — *aan*, ingatkan.

Dergelijk, bâgaj itoe, bagitoe.

Dertig, tiga poeloeh.

Deur, pintoe.

Deze, ini.

Diamant, intan.

Dicht, *gesloten*, toetoep, tĕrtoetoep.

Dichtbij, ampir, dĕkat.

Dicteeren, imla' (*Arab.*)

Die, *aanw. vnw.* itoe; *betr. vnw.* jang.

Dief, pĕntjôeri.

Dienen, *in dienst zijn bij iemand*, âda dalam pĕkĕrdjâan ôrang; *eten op* —, angkat makânan, *imperf.*, mĕngangkat —.

Diep, dalam.

Dier, binâtang.

Dik, *vet*, *van menschen of dieren*, gĕmoes; *van platte voorwerpen*, tĕbal; *van boomen*, bĕsar; *van draad*, kasar.

Dit, ini.

Dobbelen, djoedi, *imperf.*, mĕnjoedi. *Met elkaar* —, bĕrdjoedi.

Dochter, ânas pĕrampoean.

Doel, maksoed (*Arab.*).

Doen, *verrichten*, boeat, *imperf.*, mĕmboeat; *werken*, kĕrdjakan, *imperf.*, mĕngĕrdjakan; *goed* —, bĕrboeat bâik; *zie ook de §§ over het suffix kan.*

Dolk, kĕris.

Domoor, ôrang bodoh, ôrang bĕbal, kapâla bâtoe.

Dood, mati, kamatian § 78.

Doode, ôrang mati; — *lijk*, mait (*Arab.*); *kreng*, bangkaj.

Doodelijk, — *gewond*, loeka kamatian, loeka pârah.

Dooden, boenoeh, *imperf.*, mĕmboenoeh.

Door, ôlih § 301; *door zijn hulp*, dangan toeloengnja; —, *doorheen*, tĕroes, dĕripâda, tĕroes dĕripâda.

Doorkruisen, kĕlilingi, *imperf.*, mĕngĕlilingi.

Dorp, nĕgĕri, doesoen; — *wijk*, kampoeng.

Dragen, *aanhebben*, pakaj; *medevoeren*, bâwa; — *van menschen*, doekoeng; — *op den schouder*, pikoel; — *op het hoofd*, djoendjoeng; *imperf. vormen*, mĕma-

kaj, mĕmbâwa, mĕmikoel, mendjoendjoeng. *Vruchten* —, bĕrboeah; *zorg — voor iets*, pĕliârakan, *imperf.*, mĕmĕliârakan. *Niet te* —, *vervoeren*, tiâda tĕrbâwa.

Drie, tiga.

Drijven, *aan de oppervlakte*, timboel.

Dringen, *in*—, *van spijkers, projectielen*, makan.

Drinken, minoem.

Drinkwater, âir-minoem.

Dronken, mâbos.

Druif, boeah-anggoer.

Druipen, *droppelen*, titis.

Duizend, —*tal*, riboe; *één* —, sa riboe.

Durven, bĕrâni; —, *in staat zijn te doen*, tjakap.

Duur, *vân tijd*, làma; *van prijs*, mâhal.

E.

Echtgenoot, laki, soeâmi.

Echtgenoote, bini, istĕri.

Edelsteen, intan, pĕrmâta.

Eed, soempah; *een — afleggen*, bĕrsoempah.

Een, sâtoe, sa, sawâtoe, sa + *hulptelwoord*, § 123, 124.

Eens, sĕkâli, pâda sĕkâli. — *gebeurde het*, sĕkâli parastâwa.

Eensklaps, tiba-tiba, sĕkoenjoengkoenjoeng.

Eerst, moela-moela, doeloe; *ten —e*, pĕrtâma; *de, —e*, jang pĕrtâma.

Ei, tĕlor; *eieren leggen (hebben)*, bĕtĕlor.

Eigen, poenja, sĕndìri. *Mijn — huis*, akoe poenja roemah, roemahkoe sĕndiri.

Eigenaar, jang ĕmpoenja.

Einde, kasoedâhan, pĕngâbisan, kapoetoesan.

Eindigen, soedahkan, âbiskan, poetoeskan; *imperf.*, mĕnjoedahkan, mĕngâbiskan, mĕmoetoeskan.

Elk, tiap-tiap; *van personen*, màsing-màsing.

Elkander, sa-òrang-sa-òrang; sa-ekor-sa-ekor; sa-òrang akan sa-òrang § 156.

Kan ook uitgedrukt worden in den verbalen vorm met bĕ, of met bĕ — an.

Bij —, *met* —, bĕrsâma-sâma; *onder* —, *bijv. zij spraken* —, sâma sĕndirinja.

En, dan; màka § 303.

Enkel, *eenig*, ĕsâ. *Geen* —, tiâda sa + *hulptelw.*

Er, — *van*, nja.

Erg, *zeer*, tĕrlâloe, âmat, sangat.

Eten, makan; —, *spijs*, makânan.

Europa, bĕnoea Erôpa.

Even, *gelijk*, sâma, sâma djoega; —(*adjectief*) *als*, sâma — dangan. *Zoo* —, bâroe, tâdi. — *van een getal*, gĕnap.

Exerceeren, mĕmbâris.

F.

Fabel, oepâma, tjĕritĕrà pĕroepâmâan.

Familie, sânak-soedâra; koelawarga; — *geslacht*, bangsa.

Fijn, âloes.

Flonkeren, gilang-gĕmilang.

Fluisteren, bĕrbisik.
Fout, sâlah.
Fraai, êlos, ĕndah, bâgoes, pĕrĕmaj.

G.

Gaan, *heengaan*, pĕrgi; — *vertrekken*, bĕrangkat; *naar beneden* —, tôeroen; *naar boven* —, nâik. — *naar de plaats van waar men gekomen is*, poelang. —, *loopen*, bĕrdjâlan; *te voet* —, bĕrdjâlan kaki; *binnen* —, masoes, kadalam; *uit*—, *naar buiten* —, kaloear.
Gaar, mâsas.
Galerij, sĕrambi, *van vorstelijke woningen*, sĕlâsar; —, *waranda* bĕranda.
Gast, djâmoe; —*en hebben*, bĕrdjâmoe.
Gat, lôbang, liang.
Gebeuren, djâdi, bĕrlakoe. *Eens gebeurde het*, sĕkâli parastâwa.
Gebod, sôeroeh; —, *bestuursbevel*, pĕrentah; — *van Allah*, firmân.
Geboren, dipĕrânaskan, djâdi.
Gebrek, *te weinig*, kôerang, — *hebben aan*, kôerang, kakôerangan.
Gebruik, *gewoonte*, âdat; *het —maken van iets*, pakaj.
Gebruiken, pakaj, *imperf.*, mĕmakaj; —, *benutten*, pĕrgoenakan, *imperf.*, mĕmpĕrgoenakan.
Gedeelte, bâgian; *een* —, sa tĕngah, sa pâro § 120.
Gedeeltelijk, sa tĕngah, sa pâro.
Gedrag, lakoe, kalakoean.
Geel, koening.
Geen, *niet*, tiâda; *niet een*, tiâda sa + *hulptelw.*
Geheel, *het —e land*, sĕgâla nĕgĕri; *het —e lichaam*, sĕloerah toeboeh; *de —e weg*, sĕpandjang djâlan; *de —e dag*, sĕnĕtiâsa âri.
In het — niet, sĕkâli tidas; *— en al*, sâma sĕkâli.
Geheim, rasia.
Gehuwd, *van een man*, bĕrbini, bĕristĕri; *van een vrouw*, bĕrlaki, bĕrsoeâmi.
Geit, kambing, kambing bĕtina.
Gek, *zinneloos*, gila.
Geladen, *een schip — met*, kapal bĕrmoeat; *een — geweer*, sĕnâpang bĕrisi.
Geld, oeang, doeit, arta.
Geleerde, òrang bĕrilmoe, hakìm (*Arab.*)
Geleiden, antarkan, *imperf.*, mĕngantarkan. *Bij de hand* —, pimpin, *imperf.*, mimpin. *In het gevolg gaan van*, ìring, *imperf.*, mĕngìring.
Gelijk, *zonder verschil*, sâma; — *zijn met*, bĕrsâmâan. —*stellen*, *achten*, sâmakan, saroepakan; —, *om het even*, sâmadjoega; —, *recht*, bĕnar, betoel; *iemand — geven*, bĕnarkan, *imperf.*, mĕmbĕnarkan.
Gelooven, pĕrtjâja; —, *aannemen*, tĕrima.
Gelukkig, sĕlamat, bĕroentoeng.
Genaamd, bĕrnâma.
Genegen, kâsih; *elkander — zijn*, bĕrkâsihan.
Genezen, sĕmboeh.
Geraakt, kĕnâ.
Gereed, *afgedaan*, *klaar*, soedah, âbis, poetoes; —, *toegerust*, lĕngkap, siap; —, *bereid*, sĕdia.
Gering, kĕtjil, ina.

Gerucht, *g*
tijding, l
angin.
Geschenk, *g*
een aanzie
hadiah;
pĕrsĕmbâl
Geslacht,
menschelij
Gevangen,
oorlog, tĕ
Gevangenne
mĕnangka
tawan, *in*
Geven, bĕr
kâsih.
Geweer, sĕr
Gewend, bi
Gewond, lo
Gij, ĕngkaw
§ 138—1
Gissen, kîra
Glinsteren,
milang.
Goed, bâik
bârang-bâ
Golf, *baar*,
baai, tĕlo
Gonzen, bĕr
Goud, ĕmas
Gracht, pâr
Graf, koebô
Gras, roem
Graven, gâl
—, *delve*
imperf.,
Grazen, ma
Grijpen, *va*
perf., mĕm
tjapaj, *in*
Grijsaard, ô

Gerucht, *geraas*, gâdoeh, ingar; *tijding*, kâbar; *los*—, kâbar-angin.

Geschenk, *gift*, pĕmbĕrian; — *van een aanzienlijke aan een mindere*, hadiah; — *aan een meerdere*, pĕrsĕmbâhan.

Geslacht, *kunne*, bangsa; *het menschelijk* —, bangsa manoesia.

Gevangen, tĕrtangkap; — *in den oorlog*, tĕrtâwan.

Gevangennemen, tangkap, *imperf.*, mĕnangkap; — *in den oorlog*, tawan, *imperf.*, mĕnâwan.

Geven, bĕri, *imperf.*, mĕmbĕri; kâsih.

Geweer, sĕnâpang, bĕdil.

Gewend, biâsa.

Gewond, loeka, kĕnâ loeka.

Gij, ĕngkaw, kaw, kâmoe, toean § 138—146.

Gissen, kira-kira.

Glinsteren, bĕrkilat, gilang, gĕmilang.

Goed, bâik; *goederen*, *bagage*, bârang-bârang.

Golf, *baar*, ombas, gĕlombang; *baai*, tĕloes.

Gonzen, bĕrdĕngoeng.

Goud, ĕmas.

Gracht, pârit, sĕlokan.

Graf, koebôer.

Gras, roempoet.

Graven, gâli, *imperf.*, mĕnggâli; —, *delven* (*van metalen*) tjĕbas, *imperf.*, mĕntjĕbas.

Grazen, makan roempoet.

Grijpen, *vasthouden*, pĕgang, *imperf.*, mĕmĕgang. *Met de hand* —, tjapaj, *imperf.*, mĕntjapaj.

Grijsaard, ôrang toea.

Groente, sâjoer-sâjoeran.

Grond, *aarde*, tânah; *te* —*e gaan*, binâsa; *van een vaartuig*, kâram.

Groot, bĕsar; *de* —*e weg*, djâlanrâja. *Een* — *man*, ôrang bĕsar; *een* —*e man*, ôrang pandjang.

H.

Haal, *aan den* — *gaan*, lâri; *aan den* — *gaan met*, lârikan, bâwa lâri, *imperf.*, mĕlârikan, mĕmbâwa lâri.

Haan, âjam, âjam djantan.

Haar, *voornaamw.* dia, nja; *hoofdhaar*, ramboet.

Haast, lĕkas, sigĕrâ, tjĕpat.

Haasten, *zich* —, bĕsigĕrâ, bĕrlĕkas.

Hakken, *houwen*, tĕtas, pârang, *imperf.*, mĕnĕtas, mĕmârang; *in stukken* —, penggal, *imperf.* mĕmenggal.

Halen, ambil, *imperf.*, mĕngambil; *uit*—, kaloearkan, *imperf.* mĕngaloearkan.

Hals, leher.

Halt, — *houden*, bĕrĕnti.

Hand, tangan.

Handel, *koophandel*, pĕrniâgâan.

Handeling, *daad*, pĕrboeâtan, pĕkĕrdjâan; *gedrag*, kalakoean, lakoe.

Handelwijze, kalakoean, lakoe.

Hard, *van voorwerpen*, *geluiden*, *bevelen*, *klappen*, kĕras; — *loopen*, lâri, lâri lĕkas, tjĕpat.

Hart, *gemoed*, ati.

Haten, bĕntji; *elkander* —, bĕrbĕntjian.

Haven, *zee*—, bandar; *ankerplaats*, pĕlâboehan.

Hebben, *bezitten*, poenja ĕmpoenja. *Geld* —, bĕroeang.
Hecht, *sterk*, tĕgoeh, koekoeh.
Heden, âri ini.
Heel, *zeer*, *erg*, âmat, sangat, tĕrlâloe.
Heer, toean.
Heester, poko-.
Heeten, *genaamd zijn*, bĕrnâma; *warm maken*, pânasi, *imperf.*, mĕmânasi.
Heining, pagar.
Hel, narâka.
Helpen, toeloeng, *imperf.*, mĕnoeloeng.
Hemel, soerga.
Hengst, koeda, koeda djantan.
Herder, goembâla.
Herstellen, *repareeren*, bĕtoelkan, bâiki, *imperf.*, mĕmbâiki; *beter worden uit een ziekte*, djâdi sĕmboeh.
Hert, roesa.
Het, itoe, nja § 158, 149.
Heuvel, boekit.
Hier, ini, di-sini § 159, 160.
Hiernamaals, achirat.
Hij, ia, dia § 138—146.
Hoe, bĕtâpa, bâgajmâna. — *heet gij*, siâpa nâmâmoe; — *groot*, bĕrâpa bĕsar; § 169. *Hoe — hoe*, mâkin — mâkin, § 291.
Hoeden, mĕnggoembâla.
Hoek, pĕndjôeroe; —, *elleboog*, *hoek*, sikoe; —, *punt*, *uiteinde*, oedjoeng.
Hoeveel, bĕrâpa.
Hok, kandang; *kooi*, sangkâran.
Holland, nĕgĕri Olanda.
Hond, andjing.
Honger, lapar; — *hebben*, lapar bĕlapar, kalapâran.
Hongerig, lapar, bĕlapar.
Honig, mâdoe, âir-mâdoe.
Hoofd, kapâla.
Hoog, tinggi.
Hooren, dangar, *imperf.*, mĕndangar, mĕnangar.
Houden, *vast*—, pĕgang, *imperf.*, mĕmĕgang; *zich vast*—, bĕrpĕgang. *Van elkander* —, bĕrkâsihkâsihan.
Hout, kâjoe.
Houthakker, oetas.
Huilen, mĕnangis, *stam* tangis.
Huis, roemah; *naar — gaan*, poelang.
Hulp, toeloeng, pĕrtoeloengan.
Hun, dia, nja.
Huwen, kâwin.

I.

Ieder, *van personen*, mâsing-mâsing; *van zaken*, tiap-tiap.
Iedereen, sĕgâla ôrang; samoea ôrang.
Iemand, ôrang, sa ôrang.
Iets, âpa-âpa, bârang âpa, bârang sawâtoe, —, *een weinig*, sĕdikit. — *dergelijks*, jang bagitoe, jang bagitoe matjam.
IJver, râdjin, oesĕhâ.
IJverig, râdjin, dangan ràdjin.
IJzer, bĕsi.
Ik, akoe, sâja, amba, § 138—146.
In, dalam, di-dalam, di, pâda § 293. — *het Maleisch zeggen*, kâta dangan bâsa Mĕlâjoe; — *het Maleisch vertalen*, sâlin kapâda —.
Inderdaad, soenggoeh.
Indië, tânah India.
Indien, kâlaw, djika, djikâlaw.
Ingewanden, isi pĕroet.

Inhouden, *bevatten*, moeat; *den adem* —, mĕndĕngoe; —, *zich bedwingen*, tâhan, *imperf.*, mĕnâhan.

Inlaten, *binnenlaten*, bĕri masoe‹, sôeroch masoe‹; *zich met iets* —, masoeki, masoe‹kan dîrinja, tjampoer, *imperf.*, bĕrtjampoer.

Innemen, *een stad* —, âlahkan nĕgĕri, *imperf.*, mĕngâlahkan —.

Intusschen, sĕmĕntâra, dalam antâra itoe, dalam pâda itoe.

Ivoor, gâding.

J.

Jaar, tâoen, sannah (*Arab.*).

Jagen, bôeroe, *imperf.*, mĕmbôeroe, bĕbôeroe, § 234.

Jager, pĕmbôeroe.

Java, tânah Djâwa.

Jong, moeda.

Juist, bĕtoel; *zoo pas*, bâroe, bâroe tâdi.

K.

Kaal, *van hoofd*, goendoel.

Kaap, tandjoeng.

Kam, sisir.

Kanaal, pârit, sĕlokan.

Kanon, mĕriam.

Kant, *van den weg*, *van een rivier*, tĕpi; —, *zijde eener figuur*, sĕgi; —, *indien er slechts twee tegenoverliggende zijden* (*of partijen*) *zijn*, bĕlah; *de eene* —, sabĕlah; *aan weers—en*, sabĕlah-mĕnjabĕlah; *aan weers—en eener rivier*, sabĕrang-mĕnjabĕrang; *over*—, sabĕrang.

Kast, almâri, lĕmâri

Kat, koetjing.

Keer, *maal*, kâli.

Keeren, *wenden*, bâlik, *imperf.*, mĕmbâlik; *terug*—, kĕmbâli; *naar de plaats van herkomst terug*—, poelang.

Kennen, *bekend zijn met*, kĕnal, kĕnal akan (sâma).

Kermen, mĕngâdoeh, *van* âdoeh.

Keuken, dapoer.

Kiekendief, bôeroeng-ĕlang.

Kier, *reet*, tjĕlah.

Kijken, liat, *imperf.*, mĕliat; *aan*—, pandang, *imperf.*, mĕmandang; *elkander aan*—, bĕrpandang moeka.

Kikvorsch, kâta‹.

Kind, âna‹.

Kip, âjam.

Kippenhok, kandang-âjam.

Kist, pĕti.

Klankteeken, *in het Arab. schrift*, sĕndjâta, bâris.

Klapper, *kokosnoot*, boeah-njioer; —*boom*, pohon-njioer.

Kleeden, pakaj, *imperf.*, mĕmakaj; *zich aan*—, bĕrpakaj; *iemand aan*—, pakajkan.

Kleederen, pakâjan.

Klein, kĕtjil.

Klimmen, nâik; *in een boom* —, pandjat, *imperf.*, mĕmandjat.

Kloppartij, pĕrkĕlâjan.

Kloppen, *slaan*, poekoel, *imperf.*, mĕmoekoel; *aan*—, kĕto‹, *imperf.*, mĕngĕto‹.

Knap, *bedreven*, pandaj.

Koe, lĕmboe, sapi.

Kogel, pĕlôeroe.

Komen, datang; *aan*—, sampaj.

Koning, râdja.

Koopen, bĕli, *imperf.*, mĕmbĕli.

Koopman, soedâgar.

Koran, ḳorân.
Korrel, boetir, bidji.
Kosten, *uitgaven*, bĕlandja; *wat kost dat*, bĕrâpa argânja.
Kraai, boeroeng-gâgaʿ.
Kraaien, bĕrkoekoeʿ.
Krijgen, *verkrijgen*, bĕrôleh, dapat, *imperf.*, mĕndapat; —, *ontvangen*, tĕrima, *imperf.*, mĕnĕrima. *Een ziekte* —, kĕnâ sakit. *Met den stok* —, kĕnâ toengkat. *Kinderen* —, bĕrânaʿ.
Krioelen, bĕkĕroemoen; *om iets of iemand heen* —, kĕroemoeni, *imperf.*, mĕngĕroemoeni.
Kris, kĕris.
Kroniek, târich; *de Maleische* —*en*, sadjârah Mĕlâjoe.
Kronkelen, *als een slang*, djoeloer, *imperf.*, mĕndjoeloer; *zich* —, bĕrbĕlit.
Kroon, makôta.
Kruidnagel, tjĕngkih, boengalâwang.
Kruik, boeli-boeli; *aarden* — *met tuit*, kĕndi.
Kruit, *bus*—, ôbat-bĕdil.
Kunnen, *weten*, tâoe; *in staat zijn*, dapat; *mogelijk zijn*, bôleh.
Kussen, *hoofd*—, bantal.
Kwaad, *tegenover goed*, djâhat; —, *toornig*, mârah, moerka.
Kwaadheid, *slechtheid*, kadjâhâtan; *toorn*, mârah, moerka.
Kwelling, sangsâra.
Kwijt, *verloren*, ilang; — *zijn*, *verloren hebben*, kaïlangan § 263.

L.

Laag, *tegenover hoog*, rĕndah; —, *gemeen*, ina, kĕdji; — *van prijs*, môerah.
Lachen, tĕrtâwa, *uit*—, tĕrtâwakan, tĕrtâwâi.
Ladder, tangga.
Laden, — *van vuurwapens*, isi, *imperf.*, mĕngisi.
Lamp, *inlandsche*, pĕlita; *Europeesche*, lampoe.
Land, nĕgĕri, tânah; *vaste* —, dârat; *aan* — *gaan*, nâik ka dârat.
Lang, pandjang; *van duur*, lâma. *Niet* — *daarna*, tidaʿ bĕrâpa lâmânja.
Langs, sĕpandjang.
Langzaam, pĕlâhan, pĕlâhan-lâhan.
Lans, *groote* —, toombaʿ; *korte* —, lĕmbing.
Laster, oempat, pitĕna (*Ar.* fitna).
Lasteren, oempat, fitnahkan, *imperf.*, mĕngoempat, mĕmfitnahkan.
Laten, *toelaten*, bĕri, biar § 278. — *we gaan*, mâri lah kita pĕrgi; — *zakken*, tôeroenkan § 200.
Leed, doekatjita, soesah-ati.
Leeftijd, oemoer.
Leelijk, boesoeʿ, bôeroeʿ, djâhat.
Leen, *te* — *geven*, bĕri pindjam, pindjamkan, *imperf.*, mĕmbĕri—, mĕmindjamkan; *te* — *vragen*, minta pindjam.
Leeren, âdjar, *imperf.*, mĕngâdjar (*onderwijzen*), bĕlâdjar (*studeeren*).
Leergoed, pakâjan koelit, bârang² koelit.
Leerling, pĕlâdjar, môerîd (*Arab.*).
Leeuw, singa.
Legerhoofd, oeloebalang, pĕhalâwan, panglima-pĕrang.
Lekker, *van smaak*, ĕnaʿ, sĕdap; —, *behagelijk*, sĕnang.
Lengte, pandjang; *van tijd*, lâma.
Les, *onderwij*
geleerd wor
Letten, *oplett*
zorg dragen
Letter, ḥoer
(*Sanskr.*).
Leven, idoep
idoepi, *imp*
Lezen, bâtja,
Lichaam, *men*
toeboeh, bâ
Lieden, *die* —
itoe.
Liefelijk, *va*
mĕrĕdoe.
Lijf, toeboeh,
Lijk, ôrang
—, *krĕng*,
Links, kiri.
Lip, bibîr.
List, aḳal, ti
Lof, poedji.
Loods, *gebouu*
Loon, oepah,
Loop, *geweer*-
Loopen, bĕrdj
bĕrdjâlan k
Los, *vrij*, lĕp
Loslaten, lĕpa
paskan.
Lot, *deel*, oe
Luid, *met lu*
njâring soe
Luisteren, d
mĕndangark
tĕlinga.

Maal, *maaltij*
aanzienlijke
kâli.

Les, *onderwijs*, pĕngâdjâran; *die geleerd wordt*, pĕlâdjâran.
Letten, *opletten*, *acht geven*, ingat; *zorg dragen*, djâga.
Letter, ḥoeroef (*Arab.*), aksâra (*Sanskr.*).
Leven, idoep; *in het — laten*, idoepi, *imperf*, mĕngidoepi.
Lezen, bâtja, *imperf.*, mĕmbâtja.
Lichaam, *menschelijk of dierlijk —*, toeboeh, bâdan.
Lieden, *die —*, ôrang itoe, marika itoe.
Liefelijk, *van stem of geluid*, mĕrĕdoe.
Lijf, toeboeh, bâdan.
Lijk, ôrang mati, mait (*Arab.*); —, *krĕng*, bangkaj.
Links, kiri.
Lip, bibîr.
List, aḳal, tipoe, dâja.
Lof, poedji.
Loods, *gebouw*, bangsal.
Loon, oepah, gâdji.
Loop, *geweer—*, lâras.
Loopen, bĕrdjâlan; *te voet gaan*, bĕrdjâlan kaki.
Los, *vrij*, lĕpas.
Loslaten, lĕpaskan, *imperf.*, mĕlĕpaskan.
Lot, *deel*, oentoeng, naṣsîb.
Luid, *met luider stem*, dangan njâring soeâra, dangan sĕroe.
Luisteren, dangarkan; *imperf.*, mĕndangarkan; *af—*, pasang tĕlinga.

M.

Maal, *maaltijd*, makânan; *van aanzienlijke*, sĕntâpan; —, *keer*, kâli.
Maan, boelan.
Maand, boelan.
Maar, tĕtapi, akan tĕtapi; —, *'slechts*, sâdja, ânja; —, *behalve*, mĕlâinkan.
Macht, koeâsa; —, *kracht*, ḳoeat; *uit alle —*, dangan sĕḳoeat-ḳoeatnja.
Majesteit, *Uwe —*, toeankoe, sjah alam; *Zijne —*, bagindu, sĕri padoeka.
Maken, *vervaardigen*, boeat, pĕrboeat, *imperf.*, mĕmboeat, mĕmpĕrboeat; *op Java* bikin; —, *herstellen*, bâiki; *groot —*, bĕsarkan, § 200.
Makker, tĕman, kâwan, tôlan, ĕndaj.
Maleier, ôrang Mĕlâjoe.
Maliënkolder, bâdjoe zîra, bâdjoe rantaj.
Man, ôrang laki-laki; —, *echtgenoot*, laki, soeâmi.
Markt, pasar, pĕkan.
Mat, tikar.
Matroos, ânak-kapal, chalâsi, matĕros.
Mede, *met*, *er bij*, sĕrta; —, *ook*, djoega; —, *tegelijk*, *samen*, bĕrsâma, bĕrsâma-sâma.
Mededeelen, *melden*, bĕri tâoe, ma'lôemkan, pĕrma'lôemkan; *imperf.*, mĕmbĕri tâoe, mĕma'lôemkan, mĕmpĕrma'lôemkan.
Medegaan, bĕrdjâlan sĕrta; *als volgeling*, tôeroet, îring, ikoet; *imperf.*, mĕnôeroet, mĕngîring, mĕngikoet.
Medicijn, ôbat.

Meebrengen, bàwa, bàwa sĕrta, *imperf.*, mĕmbàwa.
Meenen, kìra, sangka.
Meer, *vergr. trap van veel*, lĕbìh; —, *nog, ook*, làgi.
Meerendeels, kabânjâkan
Meester, *heer*, toean; *onderwijzer*, gôeroe, pĕngàdjar.
Melden, sĕboet, *imperf*, mĕnjĕboet. *Zie ook mededeelen.*
Mensch, òrang; *in tegenstelling met andere wezens*, manoesia.
Merrie, koeda bĕtina.
Mes, pisaw.
Mestvaalt, timboenan sampah; *mestpoel*, limbâhan.
Met, sĕrta, dangan, sĕrta dangan, sâma, bĕrsâma.
Middel, —*lijf*, pinggang; — *van bestaan*, pĕntjârian; *red*—, dâja, oepâja.
Midden, tĕngah, pĕrtĕngâhan; — *in*, ditĕngah-tĕngah.
Middernacht, tĕngah malam.
Mier, sĕmoet.
Mij, **Mijn**, } *Zie* § 138 e. v.
Misdaad, sâlah, kasâlâhan, dôsa.
Mislukken, tiâda djâdi.
Moe, *vermoeid*, lĕlah, pĕnat.
Moed, bĕrâni; — *verliezen*, ilang ati, tâwar ati.
Moeder, iboe, boenda.
Moeilijk, soesah, soekar, pâjah.
Moeite, *zich* — *geven*, bĕrlĕlah; *ongemak, zorg*, soesah; *in* — *zijn*, kasoesâhan, kasoekâran.
Moeras, pâja.
Moeten, mâoe, ĕndas, àroes, pâtoet, § 279; *op Java*, misti, mĕsti.
Mogelijk, *zoo* —, moedah-moedâhan; *hoe is het* —, mâna bôleh; —, *misschien*, bĕrangkâli, kâlaw-kâlaw.
Mogen, bôleh, dapat; —, *bij den optatief*, *zie* § 275.
Mohammedaan, òrang islâm.
Mooi, bâgoes, êlos, pĕrĕnâj.
Morgen, *ochtend*, pâgi; —, *demain*, esoes, esoes-âri.
Morsen, *vuil maken*, tjĕmarkan, kotorkan, *imperf.*, mĕntjĕmarkan, mĕngotorkan.
Mug, njâmoes.
Muis, tikoes.
Muskaatnoot, boeah-pâla.
Muur, tembos, pagar bâtoe.

N.

Na, *nabij*, ampir, dĕkat; *bij tijdsbepalingen*, lĕpas, lâloe; — *drie dagen*, lĕpas tiga âri; —, *achter*, di-bĕlâkang; *op een weinig* —, kòerang sĕdikit.
Naam, nâma.
Naar, ka, kapâda, § 296; — *mijn oordeel*, pâda bitjârakoe.
Naast, *ter zijde van*, di sisi, di sabĕlah.
Nabootsen, tìroe, *imperf*, mĕnìroe.
Nacht, malam.
Nadat, satĕlah itoe, satĕlah soedah, § 292.
Naderen, ampìri, dĕkati, *imperf.*, mĕngampìri, mĕndĕkati.
Najagen, oesir, kĕdjar, *imperf.*, mĕngoesir, mĕngĕdjar.
Nakomeling, katôeroenan.
Navolgen, *achterna gaan*, tôeroet. *Zie ook nabootsen.*

Nazetten, *zie n*
Neerschieten, mĕnembas.
Neervlijen, *zi* bâringkan dì mbâringkan
Nek, tĕngkos.
Nest, sàrang.
Nestelen, bĕsàr
Neus, idoeng.
Neusgat, lòban *den neus*, lia
Niemand, tiâd tiâda, sa-ôra
Niet, tiâda, t bĕlom; — z
Niettemin, *m* djoega, tĕta
Nieuw, bâroe.
Nimmer, tiâda tiâda djĕmal
Nog, lâgi, m — *nooit*, *is* —, màsi
Nooit, *zie ni*
Noord, oetâra
Nu, sĕkârang
Nut, goena.
Nutteloos, tiâ
Nuttig, bĕrgo

Oever, tĕpi.
Of, âtaw, ĕ *vrouw*, bâi poean; *go* djâhat poe bârang sav *gekomen is* ia soedah

Nazetten, *zie najagen.*
Neerschieten, tembas, *imperf.*, mĕnembas.
Neervlijen, *zich* —, bĕbâring, bâringkan dirinja, *imperf.*, mĕmbâringkan dirinja.
Nek, tĕngkos.
Nest, sârang.
Nestelen, bĕsârang.
Neus, idoeng.
Neusgat, lôbang-idoeng; *gat door den neus*, liang idoeng.
Niemand, tiâda siâpa, sa-ôrang tiâda, sa-ôrang poen tiâda.
Niet, tiâda, tidas, ta; *nog* —, bĕlom; — *zijn*, boekan § 295.
Niettemin, *maar toch, evenwel*, djoega, tĕtapi . . . djoega.
Nieuw, bâroe.
Nimmer, tiâda pĕrĕnah (*verl. tijd*); tiâda djĕmah (*toek. tijd*).
Nog, lâgi, mâsih; *niet*, bĕlom; — *nooit*, bĕlom pĕrĕnah; *er is* —, mâsih âda, âda lâgi.
Nooit, *zie nimmer.*
Noord, oetâra.
Nu, sĕkârang, sĕkârang ini.
Nut, goena.
Nutteloos, tiâda bĕrgoena.
Nuttig, bĕrgoena.

O.

Oever, tĕpi.
Of, âtaw, ĕntah; *hetzij man — vrouw*, bâik laki² bâik pĕrampoean; *goed — kwaad*, bâik djâhat poen; *het een — ander*, bârang sawâtoe. *Vraag — hij gekomen is*, tânja lah, kâlaw ia soedah datang.
Olifant, gâdjah.
Om, *rond*, kĕliling; —*reden*, karĕna, sĕbab; — *te*, *ten einde*, akan, ĕndas, *wordt ook uitgedrukt met den mĕ-vorm* § 228.
Omarmen, pĕloes, *imperf.*, mĕmĕloes.
Omdat, sĕbab, karĕna, kĕrâna.
Omheinen, pagâri, *imperf.*, mĕmagâri.
Omstandigheid, *onder die* —, dalam ḥâl itoe, dalam ḥâl jang dĕmikian itoe.
Omstreeks, kira-kira, lĕbih-kôe-rang.
Onder, bâwah, di-bâwah; — *al die lieden*, dalam sĕgâla ôrang itoe; *ten — brengen*, âlahkan, *imperf.*, mĕngâlahkan.
Ondergaan, *van zon of maan*, masoes; — *lijden*, râsâi, tanggoeng, *imperf.*, mĕrâsâi, mĕnanggoeng.
Onderhoorig, di-bâwah pĕrentah, ta'alloes.
Onderwijzer, pĕngâdjar.
Onderzoeken, pĕriksa, pĕriksâi, *imperf.*, mĕmĕriksâi.
Ongeluk, tjĕlâka.
Ongelukkig, tjĕlâka.
Ongemanierd, kôerang âdjar, kôerang bâsa, biâdab.
Ongeveer, kira-kira, lĕbih-kôerang.
Onheil, *zie ongeluk.*
Onmogelijk, ta bôleh, ta dapat.
Onrecht, ḷalim, aniâja; — *aandoen*, aniâjâi, *imperf.*, mĕnganiâjâi.
Onrechtvaardig, tiada bĕnar, ḷalim.
Onrijp, mĕntah, moeda.
Ons, kita, kâmi § 38 e. v.

Onthalen, djâmoeï, *imperf.*, mĕndjâmoeï.
Ontmoeten, bĕrtĕmoe dangan.
Ontmoeting, pĕrtĕmoean.
Ontvangen, tĕrima, *imperf.*, mĕnĕrima; *zie ook krijgen.*
Onverwachts, tiba-tiba, sĕkoenjoeng-koenjoeng.
Onwetend, tiâda tâoe; *ongeleerd*, bodoh, tiâda bĕrilmoe; *dom*, bĕbal, dĕngoe.
Oog, mâta.
Oogenblik, kĕdjap mâta, kĕtika; *op het eigen* —, pâda kĕtika itoe djoega; *nu óp dit* —, sĕkârang ini djoega
Ooit, pĕrĕnah.
Ook, lâgi, poela; *wie* —, bârang siâpa.
Oor, tĕlinga.
Oorlog, pĕrang; — *voeren met*, bĕpĕrang dangan; *ten — trekken*, pĕrgi pĕrang
Oosten, Timoer.
Op, âtas, di-âtas, pâda, § 297.
Opdat, soepâja, asal, biar.
Openen, boeka, *imperf.*, mĕmboeka.
Opening, *gat*, lôbang, liang.
Opgaan, *van zon of maan*, tĕrĕbit; —, *naar boven gaan*, nâik.
Ophoopen, *zich* —, bĕrtimboen.
Ophouden, bĕrĕnti; *zich* —, *verblijven*, tinggal; *in de hoogte houden*, angkat.
Opium, *bereide* —, mâdat, tjandoe.
Oppassen, *bedienen*, lâjâni, *imperf.*, mĕlâjâni; *op zijn hoede zijn*, djâga; *hoeden*, mĕnggoembâla.
Oprapen, poengoet, *imperf*, mĕmoengoet.
Opschrijven, sôerat, toelis, *imperf.*, mĕnjôerat, mĕnoelis.
Opschrikken, tĕrkĕdjoet.
Opvolgen, ganti, gantikan, *imperf.*, mĕnggantikan.
Opwachting, *zijn — maken bij*, mĕngadap.
Opzet, *met* —, dangan sĕhâdja, dangan sĕngâdja; *zonder* —, tiâda dangan sĕngâdja.
Oud, toea.
Ouderdom, *leeftijd*, oemoer.
Ouders, ôrang-toea, iboe-bâpa, âjah-boenda.
Over, *overig*, lĕbih; *voorbij*, lâloe. *Gaan* —, lâloeï, *imperf.*, mĕlâloeï.
Overal, di-mâna-mâna, bârang di-mâna.
Overdenken, pikiri.
Overeenkomst, pĕrdjandjian, djandji, pĕkat (*Ar.* moeâfakat).
Overeenkomstig, *volgens*, tôeroet.
Overhaast, bĕrgoepoeh-goepoeh.
Overigen, jang lâin, jang lâgi.
Overleggen, *beraadslagen*, bitjâra, moeâfakat.
Overnachten, bĕrmalam.
Overtreden, *een bevel* —, lâloeï pĕrentah, *imperf.*, mĕlâloeï —.
Overvloed, limpah, kalimpâhan.
Overwinnen, mĕnang.
Overwinning, kamĕnangan.
Overzijde, sabĕlah; — *eener rivier*, sabĕrang.

P.

Paard, koeda; *te* —, bĕrkoeda.
Pak, boengkoes; *een* — (*stel*) *kleeren*, sa lĕngkap pakâjan; *een — slaag krijgen*, kĕnâ poekoel; *een — slag geven*, poekoel, *imperf.*, mĕmoekoel.
Pakken, *tot een* — *maken*, boe-

ngkoes, *imperf.*, mĕmboengkoes; *in —, van kisten, koffers*, bĕrkĕmas; —, *vatten*, tangkap, *imperf.*, mĕnangkap.
apier, kĕrtas (*Arab.* ḳarthas.)
arel, moetiâra.
en, *schrijf—*, ḳalam, penah.
eper, lâda; *Spaansche —*, tjâbaj.
ijn, sakit; — *hebben*, sakit.
ijnigen, sakiti, *imperf*, mĕnjakiti.
laats, tĕmpat.
laatsen, *zetten*, târoh, lĕtaskan, *imperf.*, mĕnâroh, mĕlĕtaskan; *van een plaats voorzien*, tĕmpati.
lan, *voornemen*, kaĕndas, niat; *van — zijn*, bĕrniat.
lant, pokos; *de —en, in het algemeen*, toemboeh-toemboehan.
lanten, tanam, *imperf.*, mĕnanam.
lein, pâdang, mêdan; — *voor een huis*, alâman.
loeg, bâdjas, tĕnggâla; *op Java*, wloekoe.
lotseling, *van iets dat — te voorschijn komt*, tiba-tiba.
luimvee, âjam-itik.
oort, pintoe.
oot, kaki; *klauw van een vogel*, tjakar.
racht, *luister*, kamoeliâan.
rachtig, ĕndah-ĕndah, moelia.
raten, bĕrkâta, bĕtoetoer, bĕrtjakap.
rauw, pĕrâoe.
rijs, arga.
rijzen, *loven*, poedji, *imperf.*, mĕmoedji.
rins, poetĕrâ.
rinses, poetĕri.

R.

Raad, bitjâra; *ten einde —*, poetoes âsa.
Raken, *van het voorwerp dat raakt*, tĕrkĕnâ kapâda; *van hetgeen geraakt wordt*, kĕnâ.
Ramp, tjĕlâka, bĕlâ.
Rechts, kânan.
Reden, sĕbab; *om welke —, waarom*, âpa sĕbabnja, mĕngâpa.
Redmiddel, dâja, oepâja.
Reeds, soedah, tĕlah.
Regeeren, pĕrentahkan, *imperf.*, mĕmĕrentahkan.
Regeering, karâdjâan; *bestuur*, pĕmĕrentâhan.
Regelmatig, bĕrâtoer, dangan (pĕr)atôeran.
Regen, oedjan.
Reiken, *komen tot*, sampaj; *aan —*, oendjoes, *imperf.*, mĕngoendjoes; *de hand —*, oendjoes tangan; *elkander de hand —*, bĕrdjâbat tangan.
Reis, *over land*, pĕrdjâlânan; *over zee*, pĕlâjâran.
Reiziger, ôrang pĕrdjâlânan.
Rijk, kâja; *konink—*, karâdjâan.
Rijksgrooten, ôrang-kâja, ôrang-bĕsar.
Rijp, masas.
Rijst, *in den bolster*, pâdi; *ongepeld, zonder stroo*, antah (*Jav.* gâbah); *gepelde —*, bĕras; *gekookte —*, nasi.
Rijstveld, *besproeid*, sâwah.
Rijtuig, kĕrêta.
Rinkelen, gĕmĕrĕntjing.
Rivier, soengaj, bâtang âir.
Roepen, panggil, *imperf.*, mĕmanggil; *uit—, om—*, bĕsĕroe.

Roest, kârat.
Roesten, dimakan kârat.
Rood, mêrah.
Rooven, *te land*, sâmoen; *imperf.*, mĕnjâmoen; *ter zee*, rompas, *imperf.*, mĕrompas.
Roover, pĕnjâmoen, pĕrompas.
Ruiter, ôrang bĕrkĕndâra; — *te paard*, ôrang bĕrkoeda.
Rund, lĕmboe; *op Java* sapi.
Rust, *ophouding*, pĕrĕntian; —, *vrede*, sĕntôsa.
Rusten, *ophouden*, bĕrĕnti; —, *slapen*, tidoer.

S.

Saus, koeah (*Chin.*).
Schaap, kambing, bîri-bîri.
Schande, mâloe; *iemand* — *aandoen*, bĕri mâloe.
Schat, arta.
Schatkamer, pĕrbĕndârâan.
Scheiden, bĕtjĕraj, tjĕrajkan, *imperf.*, mĕntjĕrajkan; —, *afzonderen*, djâoehkan, *imperf.*, mĕndjâoehkan.
Schelden, maki, maki-maki.
Schenken, *gieten*, toeang, *imperf.*, mĕnoeang; —, *geven*, bĕri, *imperf.*, mĕmbĕri; *van vorsten aan minderen*, kĕroeniakan, *imperf*, mĕngĕroeniakan.
Schieten, *met den boog*, pânah, *imperf*, mĕmânah; *met een geweer*, tembas, *imperf.*, mĕnembas.
Schil, koelit.
Schip, kapal.
Schitteren, bĕrkilat-kilat, tjĕmĕrlang, gilang-gĕmilang.
Schoen, kasoet, sĕpâtoe.
Schoon, *rein*, bĕrĕsih, soetji. *Zie ook mooi.*
Schoonzoon, mĕnantoe.
Schreeuwen, bĕtĕrêjas.
Schrift, soerâtan, toelisan; —, *schrijfboek*, sôerat.
Schrijven, toelis, sôerat, *imperf.*, mĕnoelis, mĕnjôerat.
Schrikken, tĕrkĕdjoet.
Schub, sisik.
Schudden, gôjang, gontjang, gĕras; *het hoofd* —, gĕraskan kapâla, *imperf.*, mĕnggĕraskan —.
Schuiven, sôrong, *imperf.*, mĕnjôrong.
Schuld, *fout*, sâlah; — *aan geld of goed*, oetang; —*en hebben*, bĕroetang.
Schuldenaar, ôrang bĕroetang.
Schuur, *loods*, bangsal; —, *pakhuis*, goedang; *rijst*—, pĕloeboer.
Sieraad, pĕriâsan.
Slaan, poekoel, pâloe, *imperf.*, mĕmoekoel, mĕmâloe.
Slaap, tidoer.
Slaapplaats, tĕmpat-tidoer, pĕtidôeran; *van vorsten*, pĕrâdoean.
Slachten, potong, sĕmbĕleh, *imperf.*, mĕmotong, mĕnjĕmbĕleh.
Slager, toekang-potong.
Slang, oelar.
Slapen, tidoer.
Slecht, djâhat.
Slechts, ânja, sâdja.
Sluiten, toetoep, *imperf.*, mĕnoetoep; —, *met een slot*, koentji, *imperf.*, mĕngoentji.
Smaak, râsa.
Smeeken, poehoen, poehoenkan, *imperf.*, mĕmoehoenkan.

Smeren, *be— met zalf*, ôerapi, *imperf.*, mĕngôerapi.
Smid, toekang-bĕsi.
Smijten, *gooien*, lempar, loentar, *imperf.*, mĕloentar; *tegen den grond* —, ĕmpaskan, tjampaskan, *imperf.*, mĕngĕmpaskan, mĕntjampaskan.
Smullen, makan-minoem.
Snavel, pâroch.
Snel, sigĕrâ, lĕkas, tjĕpat; — *zeilen*, — *vliegen*, lâdjoe.
Soldaat, soldâdoe, sĕrĕdâdoe.
Soort, roepa, matjam.
Spelen, mâin; *zich vermaken*, bĕrmâin, bĕrsoekâan.
Spellen, êdja, *imperf.*, mĕngêdja.
Spijzen, *eten*, makan; *van vorsten*, sĕntap; —, *te eten geven*, bĕri makan.
Spin, lâba-lâba.
Spion, pĕnjoeloeh, pĕngintaj, mâta[2].
Spoeden, *zich* —, bĕsigĕrâ; — *om een of ander te doen*, bĕlâri.
Spoedig, lĕkas, sigĕrâ, dangan sigĕrâ.
Spreken, bĕrkâta, bĕtoetoer, bĕrtjakap; *en hij sprak*, mâka kâtânja.
Springen, loempat, *imperf.*, mĕloempat; —, *ontploffen*, lĕtoep, lĕtoes; *uit elkander*, *van glas*, *aardewerk*, pĕtjah; *breken van touw*, poetoes.
Sprinkhaan, bĕlâlang.
Staan, bĕdîri.
Staart, ekor.
Stad, nĕgĕri.
Stal, kandang; *paarden*—, kandang-koeda.
Stam, *boom*—, bâtang; *volks*—, bangsa.
Steeds, sĕlâloe, sĕnĕtiâsa.
Steek, *met een wapen*, tikam; *in den — laten*, tinggalkan, toemangkan, *imperf.*, mĕninggalkan.
Steken, *met een wapen*, tikam, *imperf.*, mĕnikam; — *met een angel*, sĕngat, *imperf.*, mĕnjĕngat; *van muggen*, *vliegen*, kĕtip, *imperf.*, mĕngĕtip.
Stelen, tjôeri, *imperf.*, mĕntjôeri.
Stellig, tĕntoe, koenoen, pĕsti.
Stem, soeâra.
Stempel, tjap.
Stempelen, boeboeh tjap, *imperf.*, mĕmboeboeh tjap.
Sterk, *krachtig*, ḳoeat.
Sterkte, *versterkte plaats*, benteng, kôta, koeboe.
Sterven, mati.
Stil, diam; *zich — houden*, bĕrdiam dîrinja.
Stoel, koersi, kĕroesi.
Storm, riboet, angin-riboet.
Storten, toempah (*intr.*), toempahkan, *imperf.*, mĕnoempahkan; *zich — op*, amboerkan, *imperf.*, mĕngamboerkan.
Straal, *licht*—, sinar, tjahĕja.
Straf, siksa, ḥoekoem.
Strak, — *aankijken*, âmat-âmati, *imperf.*, mĕngâmat-âmati.
Streek, *list*, aḳal, tipoe, dâja.
Strijd, *oorlog*, pĕrang.
Stroom, *drift van het water*, âroes.
Strop, *tot den — veroordeeld*, kĕnâ ḥoekoem mati digantoeng.
Struikgewas, bĕloekar.
Studeeren, bĕlâdjar.
Stuk, *van hout*, *ledematen*, pâtah; *van touw*, *band*, poetoes; *van*

glas e. d., pětjah; *brok—*, pětjâhan.

T.

Taal, bâsa.
Tafel, mêdja.
Tak, tjâwang, tjâwang-kâjoe.
Talrijk, bânjaṣ.
Te, — *huis*, di roemah; — *groot*, tĕrlâloe bĕsar; — *weinig*, kòerang.
Teeken, tanda.
Teekenen, toelis, *imperf.*, mĕnoelis; *onder—*, boeboeh tanda-tangan, tâpaṣ tangan.
Teekening, toelisan, gambar, pĕtâ; *in — brengen*, *in kaart brengen*, toelis kar.
Tegen, *tot*, pâda, kapâda, akan; — *die prijs*, dangan arga itoe; — *aan*, pâda; — *den muur*, pâda tembọṣ.
Tegenstander, lâwan.
Tegenwoordig, *present*, ḥâḷir; *het — leven*, doenia.
Telkens, tiap-tiap, tiap-tiap kâli.
Tempel, *Mohamm. bedehuis*, mĕsdjid.
Tengevolge, — *van*, sĕbab, dĕri sĕbab; *dien—*, sĕbab itoe, dĕri sĕbab itoe.
Terug, kĕmbâli; —, *achteruit*, oendoer.
Terugdenken, — *aan*, ingat akan, tĕrkĕnangkan.
Terugkomen, datang kĕmbâli, bâlik.
Terwijl, saměntâra, sambil, sĕrâja, sĕdang.
Thans, sĕkârang, sĕkârang ini.
Tien, sa poeloeh.
Tijd, mâsa; *op dien —*, pâda mâsa itoe.
Tijdens, pâda mâsa, tatĕkâla.
Tijding, kâbar, warta, bĕrita.
Tijger, ĕrimaw.
Toebehooren, poenja, ĕmpoenja, § 152.
Toen, satĕlah, satĕlah itoe, § 292.
Toenemen, bĕrtambah-tambah.
Toestaan, bĕri.
Toevallig, *onverwachts*, tiba-tiba.
Toornig, moerka, mârah, dangan mârah.
Top, kĕmoentjaṣ.
Tot, kapâda, akan; — *aan*, sampaj, datang, saingga.
Totdat, saingga, sampaj, djâdi.
Touw, tâli.
Trachten, tjòba, *imperf.*, mĕntjòba.
Trappen, *op iets —*, pidjak, *imperf.* mĕmidjak; *ver—*, djĕdjaṣ, *imperf.*, mĕndjĕdjaṣ.
Treffen, *zie raken.*
Trekken, târik, *imperf.*, mĕnârik; *voort—*, êla, *imperf.*, mĕngêla.
Troon, gĕtâ, tachta.
Troosten, iboerkan, *imperf.*, mĕngiboerkan.
Trouwen, kawin; *in den echt verbinden*, kawinkan, niḳâḥkan, *imperf.*, mĕngawinkan, mĕniḳâḥkan.
Tuin, kĕbon.
Tusschen, antâra, di-antâra; *midden in*, di-tĕngah.
Twee, doea.
Twist, *woorden—*, pĕrbantâhan; —, *vechtpartij*, pĕrkĕlâjan.

U.

Uit, *buiten*, di locar; — *de stad gaan*, kalocar nĕgĕri; *de lamp is —*, pĕlita mati.
Uiterlijk, *voorkomen*, roepa.

Uitgaan, kaloear.
Uitgave, bĕlandja, biàja.
Uitgestrekt, loeas.
Uitgeven, bĕlandjakan, biàjakan, *imperf.*, mĕmbiàjakan.
Uithalen, *naar buiten brengen*, kaloearkan, *imperf.*, mĕngaloearkan.
Uithouden, *verduren*, tâhan, dĕrita; *niet uit te houden*, tiâda tĕrtâhan.
Uithuwelijken, *van een meisje*, pĕrsoeâmikan, *imperf.*, mĕmpĕr —; *van een jongeling*, pĕristĕrikan.
Uitlachen, tĕrtâwakan.
Uitlaten, *uitgeleiden*, antar, antarkan, antarkan kaloear; *imperf.*, mĕngantar.
Uitstel, tanggoeh, pĕrtanggoehan.
Uitvallen, *van het haar*, lôeroeh; *van tanden*, tanggal.
Uitvoer, *ten — brengen*, lakoekan, kĕrdjakan, *imperf.*, mĕlakoekan, mĕngĕrdjakan.
Uitzien, *er goed —*, bĕroepa bâik; *hij ziet er zeer goed uit*, tĕrlâloe bâik roepânja.
Unr, djam.

V.

Vaam, dĕpâ.
Vaartuig, pĕràoe.
Vaas, djambangan.
Vader, bâpa, âjah.
Valk, bôeroeng-ĕlang.
Vallen, djâtoh; —, *neerstorten*, *van menschen*, *boomen*, rĕbah.
Van, dĕri, dĕripâda; —*waar*, dĕrimâna; —*daag*, âri ini.
Vangen, tangkap, *imperf.*, mĕnangkap.
Varken, bâbi.
Vast, *van een verbinding*, tĕgoeh; —, *gebonden*, tĕrikat.
Vasten, *de —*, poeâsa; *de — houden*, pĕgang poeâsa; *de — eindigen*, boeka poeâsa.
Vasthouden, pĕgang, *imperf.*, mĕmĕgang; *zich —*, bĕrpĕgang.
Vechten, bĕrkĕlaj.
Vechtpartij, pĕrkĕlâjan.
Veel, bânja-.
Veer, *veder*, boeloe, boeloe-bòeroeng; *spring—*, pĕgas.
Vel, *huid*, koelit; *een — papier*, sa ĕlaj kĕrtas.
Veld, *open vlakte*, pâdang.
Vellen, tĕbang, *imperf.*, mĕnĕbang.
Ver, djâoeh.
Verbaasd, ḥèrân (*Ar.*), tĕrtjĕngang.
Verbannen, tôla-kan, *imperf.*, mĕnôla-kan; boeang kaloear nĕgĕri, *imperf.*, mĕmboeang —.
Verbergen, sĕmboenikan, *imperf.*, mĕnjĕmboenikan; lindoengkan, *imperf.*, mĕlindoengkan.
Verbeteren, bâiki, *imperf.*, mĕmbâiki.
Verbieden, lârang, *imperf.*, mĕlârang.
Verbinden, *lasschen*, oeboengkan, *imperf.*, mĕngoeboengkan; — *van letters*, rangkajkan ḥoerôef, *imperf.*, mĕrangkajkan —; *letterverbindingen*, rangkâjan ḥoerôef.
Verbond, djandji, pĕrdjandjian.
Verbranden, bakarkan, toenoekan, *imperf.*, mĕmbakarkan, mĕnoenoekan.
Verdeelen, bâgi, bâgikan, *imperf.*, mĕmbâgikan.
Verdrietig, — *zijn*, bĕrdoeka-tjita, kasoesâhan, bĕrsoesah-ati.

Verdrinken, mati lĕmas.
Verdrukken, *onder*—, aniàjakan, *imperf.*, mĕnganiàjakan.
Verduren, *zie uithouden.*
Verdwalen, sĕsat.
Verdwijnen, *voor het oog*, lĕnjáp; —, *verloren gaan*, ilang.
Vereenigen, *zich* —, *bijeenkomen*, bĕrimpoen, bĕrkampoeng; *zich met een meening* —, sa kàta, sa toetoer, sa pĕkat, sama pikiran, sa toedjoe.
Vergelden, balas, balaskan, *imperf.*, mĕmbalaskan.
Vergeven, ampoeni, *imperf.*, mĕngampoeni.
Vergiffenis, ampoen.
Verguld, kačmâsan, pĕràda.
Verguldsel, âir-ĕmas, pĕràda.
Verhalen, *vertellen*, tjĕritĕrakan, *imperf.*, mĕntjĕritĕrakan.
Verhengd, soeka-ati, soekatjita, bĕrsoeka-ati.
Verhuizen, pindah, bĕrpindah; —, *overbrengen*, pindahkan, *imperf.*, mĕmindahkan.
Verkiezing, *naar zijn eigen* —, dangan kaĕndasnja sĕndiri.
Verkoopen, djoeal, *imperf.*, mĕndjoeal.
Verlangen, *begeeren*, ĕndas; kaĕndaki, *imperf.*, mĕngaĕndaki; —, *wensch*, kaĕndas.
Verlaten, tinggalkan, *imperf.*, mĕninggalkan.
Verliefd, bĕràî.
Vermeerderen, tambah, tambahi, *imperf.*, mĕnambâhi.
Vermelden, sĕboet, *imperf.*, mĕnjĕboet.
Vermoeid, pĕnat, lĕlah.
Veroordeelen, *vonnissen*, hoekoemkan, *imperf.*, mĕnghoekoemkan.
Verscheidene, bĕbĕràpa; —, *verschillende*, roepa-roepa, matjam-matjam.
Verschijnen, *voor den vorst* —, mĕngadap ràdja.
Verschillende, *zie verscheidene.*
Verschuilen, *zich* —, bĕrsĕmboeni, bĕrsĕmboeni kan dirinja.
Verspreiden, *zich* —, *van een tijding*, pĕtjah; *langzaam, van vuur, wolken*, mĕlàrat; *van glans*, bĕrtjahĕja; *van geur*, sĕmĕrĕbas; *verstrooien*, amboerkan, *imperf.*, mĕngamboerkan.
Versterking, *zie sterkte.*
Versuft, inga-inga; —, *verbijsterd*, bingoen.
Vertellen, *zie verhalen.*
Vertoeven, *tijdelijk verblijven*, singgah; —, *ophouden*, bĕrĕnti.
Vertoornd, moerka, mârah.
Vertrekken, bĕrangkat, bĕrdjàlan, bĕlàjar.
Vertrouwen, pĕrtjàja, àrap; *iemand* —, pĕrtjàja akan sa-òrang.
Vervoeren, *overbrengen*, bâwa, *imperf.*, mĕmbâwa; *geleiden*, antarkan, *imperf.*, mĕngantarkan.
Verwanten, sânas-soedâra, kàoemkoelawarga.
Verwijderen, djàoehkan, *imperf.*, mĕndjàoehkan; *zich* —, djàoehkan dirinja.
Verwonderd, tĕrtjĕngang, hêràn.
Verzamelen, koempoelkan, impoenkan, *imperf.*, mĕngoempoelkan, mĕngimpoenkan; *zich* —, bĕrimpoen.

Verzamelplaats, tëmpat-përimpoenan.
Verzinken, tënggëlam; *in gedachten verzonken*, tërmënoeng.
Verzoek, përmintâan.
Vesting, kôta, benteng.
Vies, *vuil*, kotor.
Vijand, *lands* —, moesoeh; *persoonlijke* —, sëtëroe.
Vinden, dapat, *imperf.*, mëndapat.
Vinger, ânas-tangan, djâri; *door de —s zien*, ma'afkan.
Vleesch, dâging, ikan.
Vleugel, sâjap.
Vliegen, tërëbang.
Vlinder, koepoe-koepoe.
Vloeien, *stroomen*, mëngâlir; *zacht* —, mëlilih.
Vlot, râkit; *vlug van lezen of spreken*, lantjar.
Vlucht, *op de — gaan*, lâri.
Voedsel, makânan.
Voet, kaki; *te — gaan*, bërdjâlan kaki.
Voetganger, ôrang bërdjâlan kaki.
Vogel, bôeroeng.
Voldoende, sampaj, tjoekoep.
Volgeling, *bediende*, kâwan; *iemand uit het gevolg*, ôrang pëngîring.
Volgen, tôeroet, ikoet, *imperf.*, mënôeroet, mëngikoet; —, *in het gevolg gaan van*, iring, *imperf.*, mëngîring.
Volgend, *den —en dag*, esoe's ârinja, kaesoekan ârinja.
Volk, *stam*, bangsa.
Voor, di-moeka, di-adâpan; *voorafgaand*, doeloe; — *dat*, sabëlom, sabëlomnja; —, *ten behoeve van*, kan § 202, akan, kapâda.
Voordeel, lâba, oentoeng; — *verschaffen*, bëri oentoeng, djâdikan oentoeng.
Voorschrift, *van het bestuur*, përentah; *Godsdienstig* —, sjari'at.
Voortdurend, sëlâloe, sënëtiâsa.
Voorttrekken, êla, *imperf.*, mëngêla.
Voorzeker, tëntoe, soenggoeh.
Vorst, râdja.
Vragen, *om iets*, pinta, minta, *imperf.*, minta, mëminta; — *naar iets*, tânja, bërtânja.
Vrede, dâmaj.
Vreemd, *uitheemsch*, dâgang; — *land*, nëgëri âsing.
Vreemdeling, ôrang âsing; —, *geen familie*, ôrang lâin.
Vrees, takoet.
Vreeselijk, *zie zeer, erg.*
Vreezen, takoet; — *voor*, takoet akan, takoeti.
Vriend, ṣaḥâbat, ṣoḥbat.
Vriendelijk, mânis, dangan mânis.
Vrijdag, âri Djoemâ'at.
Vroeg, *in den —en morgen*, pâgi-pâgi-âri.
Vrouw, ôrang-përampoean; —, *echtgenoote*, bini, istëri.
Vrucht, boeah; —*dragen*, bërboeah.
Vuil, kotor, tjëmar.
Vullen, isi, *imperf.*, mëngisi; —, *geheel vol maken*, pënoehi, *imperf.*, mëmënoehi.
Vuur, api.

W.

Waar, *echt*, bënar, bëtoel.
Waar, *bijw. v. pl.*, di-mâna, —*heen*, ka-mâna, § 293.
Waarheid, kabënâran.
Waarom, mëngâpa, âpa sëbabnja,

Wachten, nanti; toenggoe, (*Bat.*); — *op*, nantikan; *imperf.*, mĕnantikan; — *bij*, *bewaken*, djâgâi, *imperf.*, mĕndjâgâi.
Wandelen, bĕrdjâlan-djâlan.
Wanneer, bila, âpabila, bilamâna.
Want, karĕna; *scheeps*—, tâlitĕmali.
Wapen, sĕndjâta.
Wat, âpa; *al* —, bârang-âpa.
Water, âir.
Web, sârang lâba-lâba.
Week, minggoe, djoemâ'at.
Weenen, mĕnangis, *stam*, tangis.
Weer, *wederom*, poela.
Weerklinken, bĕrboenji.
Weerszijden, sabĕlah-mĕnjabĕlah; — *van een water*, sabĕrang-mĕnjabĕrang.
Weg, djâlan; *zich* — *pakken*, njah; *scheer je* —, njah lah ĕngkaw.
Weggooien, boeang, *imperf.*, mĕmboeang.
Wegkruipen, bĕrsĕmboeni; *overal onder, als muizen*, soesoep-sâsap.
Wegsmijten, *zie weggooien.*
Wegvliegen, tĕrĕbang.
Weide, lâdang-roempoet.
Weinig, sĕdikit.
Welig, soeboer.
Wel is waar, soenggoeh poen.
Welk, âpa, mâna; *als betr. vnw.*, jang.
Welriekend, âroem, âroem bâoenja, bĕrbâoe âroem.
Wensch, *begeerte*, kačndaˢ.
Wereld, âlam.
Werk, pĕkĕrdjâan.
Werken, kĕrdjâ, kĕrdjakan, *imperf.*, mĕngĕrdjakan; bĕkĕrdjâ.
Westen, Bârat.
Weten, tâoe; katâoeï, *imperf.*, mĕngatahoeï.
Wetenschap, 'ilmoe.
Wie, siâpa.
Wij, kita, kâmi § 141.
Wijn, anggoer, âir-anggoer.
Wijze, *wijs man*, ôrang boedimân; —, *manier*, lakoe, pĕri, djâlan; *op deze* —, sĕlakoe ini; *zang*—, lâgoe.
Wijzen, *toonen*, toendjoeˢ, toendjoeˢkan, *imperf.*, mĕnoendjoeˢkan.
Wil, kačndaˢ, kamâoean.
Wild, *tegenover tam*, liar; *jacht*, pĕbôeroean.
Wildernis, oetan.
Willen, mâoe, ĕndaˢ, kačndaki, *imperf.*, mĕngačndaki.
Winnen, mĕnang.
Wit, poetih.
Wond, loeka.
Wonen, doedoeˢ, diam, tinggal.
Woning, roemah.
Woonplaats, tĕmpat-doedoeˢ, tĕmpat-diam.
Woord, kâta; *een enkel* —, sa pâtah kâta; —*en*, *rede*, pĕrkâtâan.
Worden, djâdi, *imperf.*, mĕndjâdi.
Wortel, akar.
Woud, oetan-rimba.
Wreed, bĕngisˢ, kĕras-ati.
Wreken, balas, *imperf.*, mĕmbalas.

Z.

Zaak, pĕrkâra, ḥâl.
Zalf, *welriekende* —, kâsaj, ôerâpan.
Zamen, *te* —, sâma, bĕrsâma.
Zee, lâoet.
Zeer, âmat, sangat, tĕrlâloe.

Zeeroover, pĕrompaʂ.
Zeggen, kâta, bĕrkâta; *dat wil* —, ĕrtinja.
Zeil, lâjar.
Zeilen, bĕlâjar.
Zeker, *stellig*, tĕntoe, soenggoeh, pĕsti; *'n* —*e*, sawâtoe, sa-ôrang.
Zetel, koersi; *vorstelijke* —, pĕtĕrâna.
Zich, dirinja, sĕndiri § 154.
Zichtbaar, kaliâtan, nampaʂ.
Zien, liat, *imperf.*, mĕliat.
Zijde, *de stof*, sĕtĕrâ; *zie ook kant.*
Zijn, *werkw.* âda § 187.
Zilver, pêraʂ.
Zingen, njânji, mĕnjânji.
Zitten, doedoeʂ; — *op*, doedoeki.
Zoeken, tjâri, *imperf.*, mĕntjâri; *iemand gaan op*—, pĕrgi mĕndapatkan sa-ôrang.
Zoet, mânis.
Zonder, tiâda dangan, tiâda bĕr —, § 96; *vóór een werkw.*, dangan tiâda.
Zonnescherm, pâjoeng.
Zoo, *aldus*, dĕmikian, bagitoe; —*lang als*, sĕlâma.
Zoodat, djâdi, djâdinja, saingga.
Zoodra, dĕmi, sĕrta.
Zoom, *zie kant.*
Zoon, ânaʂ laki-laki.
Zoowel, bâik; — *mensch als dier*, bâik manoesia, bâik binâtang.
Zorg, *moeite*, soesah; *kommer*, tjinta.
Zorgen, pĕliâra, pĕliârakan, *imperf.*, mĕmĕliârakan; —, *oppassen*, djâga, *imperf.*, mĕndjâga.
Zuid, Sĕlâtan.
Zullen, akan, kĕlaʂ, ĕndaʂ, mâoe § 273.
Zuster, soedâra, soedâra-pĕrampoean.
Zuur, asam, masam; *een* — *gezicht*, moeka masam.
Zwaar, bĕrat.
Zwaard, pĕdang.
Zwemmen, bĕrĕnang.
Zweren, *een eed afleggen*, bĕrsoempah.
Zwerm, kâwan; *een* — *bijen*, kâwan-lĕbah.

Kol